ÎNTRU SULAVA SEINTEI ŞI CELEI DE O FIINȚĂ, DE VIAȚA FĂCĂTOARE ŞI NEDESPARȚITEI TREIMI

A SEINTEI A SEINTELOR TAINE ŞI AAIERURGIILOR TIPIC BISERICESC

CELOR ŞARTE LAUDE, LITUROGHII., MAI DE SEAMA, PRECUM ŞI ALTE INDRUMARI LITURGICE PENTRU UZUL ŞCOLILOR TEOLOOICE, RREOTILOR ŞI PAROHIILOR DIN PATRIARHIA ROMANA TIPĂRIT CU APROBAREA SFINTULUI SINOD ŞI CU BINECUVÎNTAREN PREA FERICITULUI PĂRINTE JUSTIHIĂH PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXA BUCUREŞTI 1976

Cuvânt de lămurire

De multă vreme se simțea nevoia unui nou Tipic bisericesc. Cele două Tipicuri, care fuseseră folosite mai de mult în Biserica noastră adică cel mare, numit și al sfintului Sava, folosit in mânăstiri, și cel bisericesc, folosit În bisericile de enorie — nu au nłai fost tipărite de multă vreme, iar retipărirea lor nu ar mai fi fost oportună, deoarece ele nu mai corespundeau nevoilor actuale ale slujitorilor bisericești.

Cel dintâi, tipărit numai in două edifii (una la Iași, In 1816 și alta la Chișinău, în 1857), nu se mai găsește dec?t În puține exemplare și este astăzi aproape inutilizabil, deoarece el are in vedere numai situația și nevoile slujitorilor din mlnčstiri din veacurile trecute ; de aceea el nu cuprindea de fapt decît rinduielile serviciului divin zilnic (cele șapte Laude și Sfinta Liturghie), omițând cu totul slujbele Sfintelor Taine și ale ierurgiilor, care se oficiază mai puțin sau aproape deloc in mânăstiri.

Cel de al doilea era de fapt un rezumat al Tipicului călugăresc, făcut în prima jumătate a secolului trecut de protopsaltul Constantin de la catedrala patriarhiei din Constantinopol, din porunca patriarhului ecumenic de atunci, și tradus la noi de cântărețul Anton Pann și preotul I. Călărășanu de la biserica Lucaci din București, din porunca mitropolitului Nifon al Tării Românești. Tipărit pentru prima dată la București în 1851, el s-a retipărit după aceea, sub denumirea de Tipic bisericesc, în mai multe rânduri, până la 1925, Cînd a apărut ulfima ediție la Tipografia din Mînăstirea Cernica. Cu toate că acest nou Tipic trebuia să aibă în vedere nevoile slujitorilor bisericești din parohii, cărora era destinat, el avea multe lipsuri ; alcătuitorul lui fiind un cântăreț, acesta, cum era și firesc, se preocupase in primul rind de rânduiala care privea pe clntđreții de strană, neglijând aproape cu

totul rolul clerului slujitor (preoți și diaconi), despre care nu spune mai nimic.

In al doilea rind, luând ca model vechiul Tipic al sfintului Sava, nici el nu s-a ocupat de rânduielile de slujbă ale Sfintelor Taine și ale ierurgiilor, atât de necesare pentru slujitorii bisericești din parohii. în al treilea rind, acest Tipic cuprindea o mulțime de nepotriviri fritre regulile formulate in el și cele din cărțile de slujbă, asupra unor amănunte de ritual, provocând deseori confuzii și nedumeriri în rândurile slujitorilor bisericești.

Lipsurile acestea căutau să le umple, până la o vreme, manualele particulare (neoficiale) de Tipic, alcătuite de diferiți clerici, buni slujitori ori cunoscători ai problemelor de Tipic, ca episcopii Melchisedec Ștefănescu al Romanului, Silvestru Bălănescu al Hușilor, Gherasim Saffirin al Romanului, Silvestru Andreevici Moraru al Bucovinei, ori preoții D. Lungulescu (Craiova), I. Dracinski (Cernăuți), I. Procopovici (Oradea), I. Olariu (Caransebeș), FI. Geomolean (Cluj), arhimandritul Fotie Balamace (București) ș.a. Dar și acestea aveau neajunsul că erau ori incomplete (ca cele de Gherasim Saffirin și I. Olariu), ori cuprindeau unele practici și obiceiuri regionale ori locale, care nu se potriveau Între ele și întrețineau astfel o gravă lipsă de uniformitate în modul săvârșirii diferitelor servicii divine.

Această lipsă de uniformitate a inceput să fie și mai mult sesizată și să dea loc la discuții, nedumeriri și confuzii, după înfiintarea cursurilor de Îndrumare a clerului (începând din 1949) și mai ales după stabilirea centrului unic al acestor cursuri la Curtea de Argeș (începind din 1962), unde înfilnindu-se și slujind laolaltă preoți din eparhii diferite și din cele mai îndepărtate regiuni ale țării, ei au avut posibilitatea să constate nepotrivirile dintre ei În modul oficierii diferitelor slujbe și să ia cunoștință, la discuțiile din orele de seminarii

liturgice, și de alte practici regionale sau Iocale decât cele cu care erau obișnuiți în domeniul cultului.

Nepotrivirile și diferențele acestea erau confirmate și in materialele scrise, cerute din inițiativa Sfintului Sinod și trimise Administrației Patriarhale de către mai toate centrele eparhiale ale Bisericii noastre.

Dată fiind deci nevoia stabilirii unei uniformități cit mai accentuate in modul sčvîrșirii cultului divin de către toți slujitorii Bise-

ricii noastre, Sfintul Sinod proiectase, încă din anul 1953, alcătuirea unei comisii de clerici și de profesori de specialitate, care să redacteze un nou Tipic bisericesc. Comisia n-a putut însă lucra, deoarece s-a crezut necesar să se stabilească mai întâi un acord prealabil toate Bisericile Ortodoxe autocefale în această privință, ca săse păstreze și uniformitatea generală de cult în toată Ortodoxia. Cum însă un astfel de acord este foarte greu de stabilit, iar nevola promovării unei uniformități de cult înăuntrul Bisericii noastre a devenit intre timp și mai mult simțită, s-a creat in anii trecuți o nouă comisie de clerici și profesori, care să se ocupe cu această problemă și care să ia ca bază ale lucrărilor sale Tipicul, mai vechi al iconomului D. Lungulescu (Manual de practică liturgică, Craiova, 1926), completîndu-l și îmbunătățindu-l.

Comisia a fost alcătuită din Preoții profesori : Ene Braniște de la Institutul teologic de grad universitar din București, Alex. Moisiu de la Institutul teologic de grad universitar din Sibiu, Petre Constantinescu, directorul Seminarului teologic din Craiova-Mofleni (azi pensionar), la care au fost cooptați Preoții Gh. Neda, profesor la Seminarul teologic din Caransebeș și Pr. Dr. Leon Iftodi, de la parohia «Sfintul Nicolae-Dorobănția» din orașul Craiova. Pusă sub președinția

I. P. S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, Comisia s-a Întrunit de mai multe ori la Centrul mitropolitan din Craiova în cursul anilor 1973 și 1974, împărțindu-și sarcinile, însușindu-și principiile călăuzitoare ale modului de lucru, indicate de Cancelaria Sfintului Sinod, și citind în colectiv, in mai multe ședințe, capitolele redactate pe parcurs de fiecare membru în parte.

Conformindu-se indicațiilor din adresa Sfintului Sinod (nr. 6994/1973) prin care s-a instituit Comisia, aceasta a luat ca bază a lucrării sale, Manualul de practică liturgică al iconomului D. Lungulescu, care este cel mai complet dintre toate manualele particulare (neoficiale) de Tipic, mai vechi, cuprinzând și capitole privitoare la serviciul Sfintelor Taine și al ierurgiilor. S-a adoptat deci și pentru noul Tipic, redactat de Comisie, același mod de împărțire a materiei ca și in Manualul iconomului D. Lungulescu, și anume :

Partea întâi prezintă rânduiala serv}ciuJuj divin al celor șapte Laude și al Sfintei Liturghii In cele trei perioade ale anului bisericesc, adică : perioada Octoihului, a Triodului și a Penticostarului.

Partea a doua e consacrată rânduielilor de slujbă ale Sfintelor Taine și ale ierurgiilor principale și mai frecvente in activitatea sacramentală a slujitorilor bisericești din enorii, rlnduieli care nu se găseau în Tipicurile bisericești mai vechi.

Tot in partea a doua sint redate și citeva indicații sumare asupra unor aspecte și laturi mai mărunte din domeniul cultului, ca de exemplu : aprinderea luminilor în biserici, tragerea clopotelor și a toacei, Inchiderea și deschiderea ușilor împărătești și a dverei, finduiala diferitelor cădiri (tămâieri) etc.

In redactarea rinduielii slujbelor descrise s-a avut în vedere atât rolul clericilor slujitori clt și al cântăreților de strană. Dat fiind că Ia marea majoritate a bisericilor noastre slujește de regulă un singur preot, descrierea serviciilor divine zilnice din

toate cele trei perioade ale anului bisericesc a avut de regulă în vedere slujbele așa cum se oficiază de un singur preot, fără diaconi, și numai incidental s-au dat indicații și pentru slujba cu diacon sau cu diaconi.

Spre deosebire de vechile Tipicuri bisericești, care luau ca model și descriau serviciul divin din mânăstiri, Tipicul cel nou are în vedere în primul rind situația și posibilitățile slujitorilor de la bisericžle parohiale, cărora le este destinat în primul rând, indicîndu-.se și părțile din serviciul divin care sint proprii minăstirilor și care pot fi suprimate ori prescurtate, la nevoie, în serviciul divin de la bisericile parohiale.

Alcătuitorii noului Tipic s-au străduit să descrie rânduiala sfintelor slujbe cât mai limpede și corect și să formuleze reguli și îndrumdri cit mai clare, mai complete și mai precise pentru săsfirșirea sfintelor slujbe, reguli nece.sare mai ales pentru preoții tineri sau începători. S-au dat asemenea reguli și îndrumări mai ales pentru acele amănunte de ritual din rânduielile de slujbă, peste care în cărțile de cult respective se trece mai ușor (ca, de exemplu : rânduiala cădirilor, momentele deschiderii și Închiderii ușilor împărătești și a dverei, îmbrăcarea veșmintelor liturgice ș.a.), precum și pentru unele practici rituale sau uzuri de cult intrate ori generalizate de mult în practica liturgică din toată Biserica Ortodoxă ROmână, dar despre care cărțile de cult respective nu dau încă nici o indicație (ca, de exemplu : scoaterea sfintei Cruci din altar în mijlocul bisericii la Denia celor 12 Evanghelii din Săptămâna Sfintelor

Patimi — despre care nici una din edițiile de pină acum ale Triodului nu spune nimic ; ridicarea sfintului Epitaf de pe sfinta Ma.să in Miercurea din ajunul Înălțării Domnului — de care numai ultima ediție a

Penticostarului se ocupă ; citirea «Stîlpilor» la morți ș.a.).

S-au formulat, de asemenea, mai pe larg, îndrumări complete, lămurite și exacte, privitoare la unele locuri din rânduiala slujbelor, indicate laconic, incomplet ori confuz in cărțile de slujbă respective (ca, de exemplu, la vohodurile din rânduiala Vecerniei și a Liturghiei).

In descrierea rincluielii slujbelor s-a căutat să se evite, în general, dezacordul cu rânduiala din cărțile de slujbă respective, mai ales când e vorba de acele cărți pentru care s-au tipărit, in timpul din urmă, ediții revizuite, îmbunătățite și completate îndeosebi cu indicații tipiconale exacte și lămurite, ca de exemplu : Liturghierul (revizuit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Pr. Prof. P. Vintilescu), Catavasierul sau Octoihul Mic (revizuit de Pr. Prof. Ene Braniște), Penticostarul (revizuit de același), Octoihul (ediție din 1974, revizuită de același) ș.a.

Au fost, totuși, și cazuri in care indicațiile din noul Tipic se deosebesc de cele corespunzătoare din cărțile de ritual, acolo unde acestea din urmă sânt eronate, chiar in ultimele ediții (ca, de exemplu : rînduiala Cântării a noua a canoanelor din zilele de find ale Postului mare, în Triod ; denumirea de tripesnițe dată, greșit, unor canoane complete d.in Triod ș.a.).

In cazurile în care există mai multe practici rituale regionale ori locale, divergente, s-a ales ca normativă practica cea mai corectă și mai conformă cu legile generale ale cultului, ori cea mai mult răspândită, ori deja consacrată în Tipicurile bisericești mai vechi sau în cărțile respective de slujbă. Așa, de exemplu, în descrierea slujbei Învierii din noaptea Sfintelor Paști, ne-am conformat indicațiilor din Penticostar și din cartea cu slujbele din Săptămâna Luminată, după care ectenia mare de la începutul Utreniei se rostește afară din biserică și după care îndată se intră în biserică, fără să se facă ocolirea ei, imitată clupă slujba sfințirii bisericii (această practică a fost

indicată, la locul respectiv, numai in notă, ca o practică regională).

Pe alocuri s-au formulat citeva reguli sau îndrumări noi, inexistente în cărțile respective de slujbă și privitoare la amănunte de curând intrate în practica de cult a bisericilor parohiale ori reprezentind adaptări la situația și condițiile actuale de viață ale enoriașilor, adaptări recomandate de autoritatea bisericească superioară (ca, de exemplu : citirea Pastoralelor chiriarhale la diferite sărbători, datoria preotului de a predica sau a catehiza cu prilejul oricărei sfinte slujbe și mai ales la Taine și ierurgii, citirea rugăciunilor din rinduiala împărtășirii la împărtășirea credincioșilor, indicații privitoare la cântarea in comun a credincioșilor in biserici ș.a.).

Textele liturgice ale începuturilor de rugăciuni și imne indicate în descrierea rânduielii diferitelor slujbe au fost citate conform traducerii revizuite din ultimele ediții ale cărților de cult respective.

Comisia de redactare a Tipicului bisericesc :

PREȘE DI NTE t
1. P. Ș. TEOCTIST Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei MEMBRI :

Pr. Prof. Ene BRANIȘTE
Pr. Prof. Alex. MOISIU
Pr. Prof. P. CONSTANTINESCU
Pr. Prof. Gh. NEDA Pr. Dr. Leon IFTODI

Cîteva cuvinte despre împărfirea anului bisericesc și despre cărtile de slujbă folosite de slujitorii bisericii

Anul bisericesc se împarte în trei perioade sau părți mari, pe care le numim de obicei după cărțile de slujbă mai importante, folosite la strană, în timpul fiecăreia dintre ele, și anume :

1. Perioada Octoihului, adică timpul în care folosim mai ales cartea de slujbă numită «O c t o i h» și care ține de la Duminica întîi după Rusalii pînă la Duminica Vameșului și a Fariseului din anul următor. Durata sau lungimea acestei perioade variază de la an la an, fiind în legătură cu data Sfintelor Paști, care se schimbă în fiecare an ; cu cît Sfintele Paști dintr-un an oarecare cad mai devreme iar în anul următor mai tîrziu, cu atît perioada Octoihului din acești ani este mai mare (poate să cuprindă cel mult 40 săptămîni) și, dimpotrivă, cu cît Sfintele Paști dintr-un an oarecare cad mai tîrziu iar cele din anul următor mai devreme, cu atît perioada Octoihului se scurtează (pînă la cel mult 26 săptămîni).

2. Perioada Triodului, adică timpul în care folosim mai ales cartea de slujbă numită «T r i o d» și care ține de la Duminica Vameșului și a Fariseului (Cînd se încheie perioada Octoihului) pînă la Duminica Sfintelor Paști, cuprinzînd în total 10 săptămîni.

3. Perioada Penticostarului, adică timpul în care folosim cartea de slujbă numită «P e n t i c o s t a r» și care ține de la Duminica Sfintelor Paști (Cînd se încheie perioada Triodului) pînă la Duminica întîi după Rusalii sau a Tuturor Sfinților, cuprinzînd în total 8 săptămîni.

Ținînd seama de această împărțire a anului bisericesc, partea de la început a Tipicului de față va cuprinde, ca în toate cărțile de acest fel de pînă acum, trei mari capitole, cîte unul pentru fiecare din cele trei mari subdiviziuni ale anului liturgic, începînd cu cea a Octoihului, care este cea mai lungă, continuînd cu cea a Triodului și terminînd cu cea a Penticostarului. Întreagă această parte a Tipicului se ocupă cu rînduiala L a u d e I o r bisericești (cele șapte Laude), adică a sfintelor slujbe care alcătuiesc serviciul divin zilnic al Bisericii (Vecernia, Pavecernița, Miezonoptica, Utrenia și Ceasurile, la care se adaugă Sfînta Liturghie). Cele trei cărți de slujbă mai mari, amintite aici, adică : Octoihul, Triodul și Penticostarul, care se întrebuințează fiecare numai în perioada respectivă, cuprind părțile variabile ale rînduielii Laudelor bisericești, adică rugăciunile, cîntările și citirile biblice care se schimbă de la o zi la alta (în perioada Triodului și cea a Penticostarului) sau de la o săptămînă la alta (în perioada Octoihului). Toate aceste cîntări, rugăciuni și citiri biblice se referă numai la persoana, viața și activitatea răscumpărătoare a Mîntuitorului Iisus Hristos, a Cărui amintire ni se reînnoiește în fiecare an prin rînduielile liturgice din cadrul anului bisericesc.

La aceste cărți de slujbă, fundamentale pentru partea variabilă a serviciului liturgic, se adaugă cele 12 volume ale Mineielor, care se folosesc în tot cursul anului (cu excepția unor mici intervale de timp) și care cuprind alte cîntări, rugăciuni și citiri biblice schimbătoare din rînduiala slujbelor celor șapte Laude, care se referă însă la sfinții Bisericii, pe care îi pomenim și îi sărbătorim în diferitele zile ale celor 12 luni din anul bisericesc ortodox, Grupa cărților mari de slujbă în care se cuprind părțile variabile din rînduiala Laudelor bisericești se completează cu Psaltirea (care cuprinde

cei 150 psalmi împărțiți în 20 catisme, așa cum se folosesc la serviciul divin), Apostolul și Evanghelia, care cuprind pericopele din cărțile sfinte ale Noului Testament folosite la serviciul divin.

Partea invariabilă (neschimbătoare) a slujbelor celor șapte Laude, în care se încadrează părțile variabile ale acestor slujbe, se află în alte cărți de slujbă, mai mici, folosite de slujitorii bisericești, și anume : Ceaslovul folosit de cîntăreți mai mult în zilele de rînd ale săptămînii, Octoihul mic sau Catavasierul, folosit de cîntăreți numai pentru slujbele din duminici și sărbătorile mari (praznicele împărătești), și Liturghierul, folosit numai de preoți, pentru slujba Vecerniei, a Utreniei și a Sfintei Liturghii din tot anul.

Cît privește rînduiala Sfintelor T a i n e și a i e r u r g i iI o r, care alcătuiesc obiectul părții a doua din Tipicul de față, ea fiind aceeași peste tot anul, este cuprinsă în cartea de slujba numită Molitfelnic sau Evhologhiu, iar cele mai de seamă dintre aceste slujbe se află și în extrasul numit Aghiasmatar.

Îndrumările și lămuririle cuprinse în ultima parte a Tipicului de față, privitoare la unele împrejurări deosebite din viața liturgică a Bisericii, ori la unele amănunte din serviciul divin, Sînt luate din diferitele cărți de slujbă amintite pînă aici, din vechile Tipicuri și îndrumări chiriarhale, ori din tradiția și practica liturgică a Bisericii noastre.

PARTE ÎNTÎI
RÎMDUIALA LAUDELOR BISERICEȘTI ȘI A SFINTEI LITURGHII ÎM CELE TREI PERIOANDE ALE ANULUI

Perioada Octoihului adică rînduiala slujbelor la care are precădere Octoihul

A. — RÎNDUIALA CELOR ȘAPTE LAUDE SAU SLUJBELE SERVICIULUI DIVIN ZILNIC

Serviciul divin zilnic complet, adică așa cum se săvîrșește în mînăstiri și în catedralele chiriarhale, este alcătuit din mai multe sfinte slujbe, pe care le numim de obicei cele ș a p te L a u d e, adică cele șapte momente în care Biserica laudă pe Dumnezeu în fiecare zi, după cuvîntul psalmistului : «De șapte ori pe zi Te laud, Doamne, pentru judecățile Tale cele drepte» (PS. CXVIII, 164). Aceste sfinte slujbe Sînt următoarele :

1. V e c e r n i a sau slujba de seară ;
2. P a ve c e r n i ț a (Dupăcinarea) sau slujba de după masa de seară ;
3. Miez on o p tic a (Polunoșnița) sau slujba de la miezul nopții ;
4. U tr e nia sau slujba dimineții, urmată îndată de Ceasul întîi, sau slujba primului sfert din zi ;
5. C e a s ul al tr e i I ea sau slujba sfertului al doilea din zi ;
6. C e a s ul al ș a s e l e a sau slujba de la miezul zilei, la care se adaugă de obicei O b

e d n i ț a sau Prînzînda (Tipică), adică slujba din timpul mesei de Ia amiază ;

7. C e a s u I al no u ă I e a, adică slujba ultimului sfert al zilei.

Serviciul divin zilnic se completează cu slujba Sfintei L i t u r g h i i; care însă nu se socotește între cele șapte Laude. Precum se vede, am început enumerarea celor șapte Laude cu Vecernia (slujba de seară), pentru că ziua liturgică sau bisericească începe cu seara și ține pînă în seara zilei următoare, așa cum se numără în Sfînta Scriptură zilele creației lumii : «Și a fost seară și a fost dimineață : ziua întîi... și a fost seară și a fost dimineață : ziua a doua...» și așa mai departe (Fac. I, 5, 8, 13, 19, 23, 31). Serviciul divin al fiecărei zile liturgice începe deci cu Vecernia și se încheie cu Ceasul al nouălea. Obișnuit însă Ceasul al nouălea se citește, atît în mînăstiri cît și în bisericile de enorie, nemijlocit înaintea Vecerniei zilei următoare, alcătuind astfel, împreună cu Vecernia și cu Pavecernița, ciclul sau grupul slujbelor de seara din fiecare zi, adică : 1. Ceasul al nouălea, 2. Vecernia și 3. Pavecernița.

De aceea, avînd în vedere situația de fapt, adică practica bisericească, vom începe descrierea rînduielii slujbelor zilnice cu Ceasul al nouălea, ținînd seama însă că el încheie serviciul divin al zilei în care ne aflăm și că prin Vecernie, care se săvîrșește îndată după el, începem serviciul divin al zilei următoare.

În practică, la bisericile de enorie nu se face slujbă în fiecare zi, ci numai în zilele de duminici și sărbători și nici atunci nu se săvîrșesc toate

cele șapte Laude, ci numai V ec e r ni a (cu sau fără Ceasul al nouălea) și Ut r en i a (iar uneori și Miezonoptica). De aceea, vom stărui mai mult asupra Vecerniei și Utreniei, numite și L a u d e m a r i, în rînduiala cărora preotul are un rol important, și vom trece mai repede peste celelalte laude, Pavecernița, Miezonoptica și Ceasurile, numite și La u de m i c i, care se săvîrșesc numai în mînăstiri și în rînduiala cărora preotul are un rol foarte redus, ele fiind alcătuite mai mult din psalmi și rugăciuni care se citesc la strană. Rînduiala lor o aflăm, de altfel, pe larg în cartea de slujbă pentru cîntăreții bisericești, numită Ceaslov sau Orologiu.

1. C e a s u l a l n o u ă l e a

La vremea prescrisă de Tipic (între orele 3-4 după amiază) sau rînduită de cel mai mare (înainte de apusul soarelui), cîntărețul sau paracliserul toacă, trage clopotele și aprinde candelele [1].

Intrînd în biserică, preotul zice rugăciunea : Intra-voi în casa Ta, închina-mă-voi în biserica Ta cea sfântă, întru frica Ta, Doamne, povățuiește-mă întru dreptatea Ta, pentru vrăjmașii mei, îndreptează înaintea Ta calea mea. în mijlocul bisericii se oprește sub policandru și se închină de trei ori spre răsărit, zicînd încetișor, de fiecare dată : Dumnezeule, curățește-mă pe mine, păcătosul, și mă miluiește. Merge la iconostas (tetrapod), se închină de două ori, zicînd troparul sfîntului sau al sărbătorii, sărută icoana, se închină încă o dată ; merge și depune metanie (se

pleacă) în fața tronului arhieresc (în mînăstiri, își ia binecuvîntarea de la cel mai mare, dacă este de față). Apoi intră în altar, pe ușa dinspre miazăzi, sărutînd chipul sfîntului Arhanghel zugrăvit pe ea și zicînd rugăciunea : Intra-voi in casa Ta..., face două metanii mari în fața sfintei mese și sărută sfînta masă, sfînta Evanghelie și sfînta cruce și face încă o metanie (dacă poartă culion, își descoperă capul, ori de cîte ori sărută sfînta masă sau sfintele icoane) ; apoi își pune epitrahilul și ieșind pe ușa dinspre miazănoapte, vine în fața ușilor împărătești (atît sfintele uși cît și perdeaua fiind închise), se închină și dă binecuvîntarea pentru începerea slujbei: Bine cuvântat este

1. La mfnăstiri și catedralele chiriarhale, paracliserul sau monahul rînduit să facă aceasta merge și își ia binecuvîntarea de la cel mai mare (stareț).

Dumnezeul nostru... [2]. Cîntărețul răspunde : Amin. Slavă Ție Impărate ceresc... și celelalte [3], citind după Ceaslov, Ceasul al nouălea. În timpul rugăciunilor începătoare, preotul rămîne în fața ușilor împărătești pînă după Tatăl nostru..., Cînd rostește ecfonisul : Că a Ta este împărăția... , iar Cînd cîntărețul zice : Veniți să ne închinăm... , se închină și el de trei ori, apoi intră în sfîntul altar pe ușa dinspre miazăzi. În continuare, la strană se citesc Psalmii 83, 84 și 85, apoi Slavă... și troparul sfîntului sau al sărbătorii din Minei, troparul Născătoarei, glasul al 8-lea, din Ceaslov: Cel ce pentru noi Te-ai născut din Fecioară... [4] rugăciunile începătoare (Sfinte Dumnezeule... și celelalte) ; după Tatăl nostru..., preotul rostește din altar ecfonisul obișnuit : Că a Ta este împărăția apoi la strană se citește c o n d a c u I sfîntului (al sărbătorii, pe care îl

găsim în Minei, după Cîntarea a 6-a a canonului), Doamne miluiește (de 40 de ori) și rugăciunea : Cel ce în toată vremea și în tot ceasul..., Doamne miluiește (de 3 ori), Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită..., Intru numele Domnului..., iar preotul (din altar) zice ecfonisul : Dumnezeule, milostivește-Te spre noi și ne binecuvintează, luminează fața Ta peste noi și ne miluiește. Îndată la strană se citește rugăciunea sfîntului Vasile cel Mare (Stăpâne Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru...) [5] cu care se sfîrșește Ceasul al nouălea (în timpul acestei rugăciuni, preotul iese și se închină pentru Vecernie, precum se arată mai pe larg la începutul rînduielii Vecerniei).

Dacă Ceasul al nouălea s-a citit în pronaosul (tinda) bisericii, cum se obișnuiește în mînăstiri, atunci, după rugăciunea de mai sus, preotul, înainte de a începe Vecernia, face otpustul (apolisul) mic, astfel : Preotul : Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră, slavă Ție. Cîntărețul : Sla-

2. Dacă însă epitrahilul stă agătat pe ușile împărătești, cum se obișnuiește la unele mînăstiri, preotul nu mai intră în altar, ci după ce s-a închinat în mijlocul bisericii, vine și rămîne pe solee, își pune epitrahilul, după rînduială, și dă binecuvîntarea.

3. In mînăstiri, dacă cel mai mare e de fată și vrea, zice el : Amin, Împărate ceresc..., iar cel rînduit continuă cu Sfinte Dumnezeule... și celelalte.

4. Dacă la Minei Sînt două tropare, îndată după Doamne, miluiește (de 3 ori) se pune întîi primul tropar, apoi Slavă... al doilea Și acum... Cel ce pentru noi Te-ai născut din Fecioară...

5. In mînăstiri, de voiește, o citește cel mai mare.

vă... Și acum... Doamne miluiește (de 3 ori), Binecuvintează. Preotul : Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru, pentru rugăciunile preacuratei Maicii Sale și ale tuturor sfinților, să ne mântuiască și să ne miluiască pe noi, ca un bun și de oameni iubitor. Preotul : Pentru rugăciunile...

După aceasta, preotul și credincioșii (monahii) înaintează în naosul (sînul) bisericii și se începe Vecernia.

Dacă însă Ceasul al nouălea se citește chiar în naos, cum se face de obicei în bisericile de enorie, atunci nu se mai face otpust la sfîrșitul Ceasului al nouălea, ci îndată după rugăciunea sfîntului Vasile cel Mare se începe Vecernia.

Slujba Vecerniei este de două feluri : a) Vecernia sărbătorilor (Vecernia cu vohod) și b) Vecernia zilelor de lucru (Vecernia fără vohod).

Trebuie să observăm însă că Vecernie cu vohod au nu numai duminicile și sărbătorile respectate în popor și însemnate în calendar de obicei cu roșu, ci și zilele unor sfinți mai însemnafi, care nu Sînt sărbătoriți peste tot, ci numai în unele părți sau Biserici Ortodoxe, ca, de exemplu : sfîntul Sava (la 5 decembrie), sfîntul Ioan Gură de Aur (la 13 noiembrie), sfîntul Grigore Teologul (la 25 ianuarie) și alte zile pentru care rînduiala din Mineiul respectiv prevede vohod la Vecernie. Noi vom începe cu rînduiala Vecerniei sărbătorilor, pe care o vom descrie mai pe larg, pentru că se săvîrșește și în bisericile de enorie, lăsînd la urmă Vecernia zilelor de lucru, care nu se săvîrșește de obicei decît în mînăstiri și în catedralele episcopale.

Duminicile și sărbătorile mai mari, în ajunul cărora se face în mînăstiri Priveghere (adică Vecernia și Litia, urmată îndată de Utrenie), au

două Vecernii : una mică și una mare. Vecernia mică se săvîrșește numai în mînăstiri, înainte de apusul soarelui, după Ceasul al nouălea ; după aceea, monahii iau cina, iar după apusul soarelui se reîntorc în biserică, pentru Priveghere (dacă nu se face Priveghere, nu se săvîrșește nici Vecernia mică, ci numai cea mare). La bisericile de enorie însă Vecernia mică nu se face niciodată ; de aceea nu ne vom ocupa aici de ea, ci vom trece direct la Vecernia propriu-zisă (Vecernia m a re sau Vecernia cu v o-

În descrierea rînduielii slujbei — atît la Vecernie cît și la celelalte slujbe — vom avea în vedere situația de fapt de la marea majoritate a bisericilor de enorie, unde preotul slujește singur, fără diacon.

a) Rînduiala V e c e r n i e i sărbătorilor, săvîrșită de un singur preot, fără diacon. — Dacă s-a citit Ceasul al nouălea, în timp ce la strană se citește rugăciunea de la sfîrșitul acestei slujbe (Stăpâne Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru...), preotul lasă epitrahilul pe sfînta masă, se închină în fața sfintei mese, iese pe ușa dinspre miazănoapte, vine în mijlocul bisericii (sub policandru), se închină de trei ori spre răsărit, merge și depune metanie la scaunul arhieresc (în mînăstiri ia binecuvîntare de la cel mai mare, dacă este de față), apoi intră în altar pe ușa dinspre miazăzi, se închină și sărută sfînta masă și apoi își pune din nou epitrahilul, cu rînduiala știută [6] . Deschide dvera (perdeaua ușilor împărătești) și dă binecuvîntarea (Bine cuvîntat este

Dumnezeul nostru...), stînd în fața sfintei mese și închinîndu-se.

Cîntărețul (în mînăstiri, cel mai mare, dacă este de față) răspunde : Amin. Veniți să ne închinăm... și citește, cu glas lin și dulce, Psalmul 103 («Bine cuvintează suflete al meu, pe Domnul...»).

în acest timp, preotul își ia Liturghierul în mîna stîngă, iese pe ușa dinspre miazănoapte și vine înaintea ușilor împărătești ; aici, stînd cu fața spre altar, se închină de trei ori, își descoperă capul (dacă poartă culion) și citește, în taină,

6. Dacă nu se mai citește Ceasul al nouălea, și începe direct cu Vecernia, preotul, intrînd în biserică, se Închină în mijloc, după rtnduiala arătată Ia începutul Ceasului al nouălea, apoi intră în sfîntul altar, se închină în fata sfintei mese, o sărută și își pune epitrahilul pentru începutul Vecerniei, iar după binecuvîntarea de început, cîntăretul începe rugăciunile introductive cu : Amin. Slavă Ție, Dumnezeul nostru.... tmpărate ceresc... și celelalte.

cele ș a pt e r u g ă c i u n i numite «ale luminilor» sau ale Vecerniei, închinîndu-se la sfîrșitul fiecăreia.

După ce se termină citirea Psalmului 103, preotul rămîne în fața sfintelor uși, își acoperă capul (dacă poartă culion) și rostește e c t e n i a m a r e (Cu pace Domnului să ne rugăm), închinîndu-se la fiecare cerere (atunci Cînd rostește cuvintele : Domnului să ne rugăm). La sfîrșitul ecteniei se închină și intră în sfîntul altar, pe ușa dinspre miazăzi.

În mînăstiri, monahul rînduit răspunde : Amin. Doamne miluiește (de 3 ori), Slavă... Și acum... și începe a citi catisma de rînd din Psaltire, pe analogul așezat în mijlocul bisericii. Citirea catismei se împarte în trei stări, punîndu-se ectenie mică, după fiecare stare. Sîmbătă

seara se citește, de exemplu, catisma întîi. La bisericile de enorie, atît sîmbătă seara cît și în ajunul sărbătorilor din cursul săptămînii (praznice și sfinți), se cîntă **Fericit bărbatul...», adică stihurile alese din prima stare a Catismei întîi, care Sînt însemnate în Psaltire cu cruce (sau așa cum le găsim, de exemplu, la începutul Vecernierului uniformizat). în mînăstiri, sîmbătă seara, Catisma întîi se citește în întregime, cîntîndu-se atît stihurile însemnate din prima stare (de obicei pe glasul al 8-lea), cît și cele din starea a doua și a treia (pe glasul de rînd al Octoihului) iar la sărbătorile cu Priveghere și la sfinții cu Polieleu din cursul săptămînii se cîntă, ca și la bisericile de enorie, numai stihurile alese din prima stare a acestei catisme (vezi Tipicul cel mare, cap. 7, p. 13).

După catismă (sau după «Fericit bărbatul...»), preotul iese din altar și zice e c t e n i a mi c ă, din fața ușilor împărătești.

La strană se cîntă apoi Doamne, strigat-am... ; sîmbătă seara pe glasul de rînd al Octoihului, iar la sărbătorile din cursul săptămînii pe glasul pe care se vor cînta stihirile sărbătorii respective, din Minei.

În timp ce la strană se cîntă Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămâia înaintea Ta..., preotul începe cădirea, făCînd c ă d i r e m a r e (după regula arătată spre sfîrșitul cărții). După ce termină cu căditul, sau în timp ce la strană se cîntă ultima stihiră de la Doamne, strigat-am... (cea dinainte
de stihira cu Slavă...), preotul își descoperă capul și îmbracă felonul (sfita).

Sîmbătă seara, la Doamne, strigat-am..., se cîntă zece stihiri, de la Octoih și de la Minei, astfel :

a) Dacă sfîntul din ziua respectivă de la Minei are numai trei stihiri, fără altă indicație, atunci se cîntă întîi toate cele șapte stihiri ale învierii de la Octoih (Catavasier), începîndu-le cu stihul Scoate din temniță sufletul meu..., apoi cele trei stihiri de la Minei, cu cele trei stihuri libere (fără stihiri) din Octoihul mic sau Catavasier (Că la Domnul este mila... și celelalte) ;

b) Dacă la Minei avem trei stihiri, dar cu indicația : «pe șase», atunci se cîntă de la Octoih numai primele șase stihiri, iar de la Minei se cîntă patru, repetîndu-se prima stihiră (începîndu-le cu stihul Din straja dimineții până în noapte...) ; c) Dacă la Minei avem doi sfinți și șase stihiri, ori sfînt cu Priveghere sau cu Polieleu, atunci se cîntă de la Octoih numai primele patru stihiri, iar de la Minei toate cele șase (începîndu-le cu stihul De Te vei uita la fărădelegi...).

La celelalte sărbători, în afară de duminici, stihirile se cîntă numai de la Minei, unde se arată atît numărul stihirilor care urmează să se cînte (de obicei șase sau opt, iar la unele sărbători împărătești chiar pe zece), cît și glasul pe care se vor cînta. Dacă stihirile se cîntă pe mai multe glasuri, Doamne, strigat-am,.., se va cînta pe glasul primelor stihiri [7]. Stihira de la Slavă... se pune totdeauna de la Minei (Cînd este), iar la Și acum... , sîmbătă seara se cîntă a Născătoarei de Dumnezeu (dogmatica) glasului de rînd, din Octoih ; dacă la Minei nu are Slavă..., atunci se cîntă : Slavă... Și acum..„ dogmatica glasului de rînd.

La sărbătorile din cursul săptămînii se cîntă Slavă... Și acum..., așa cum arată Mineiul la locul respectiv.

Cînd la strană începe să se cînte stihira de la Slavă..., preotul deschide sfintele uși, făcînd o ușoară plecăciune spre credincioși și face v o h o d u I (ieșirea) cu c ă d el n i ț a, astfel : se închină în fața sfintei mese, primește cădelnița (după

7. Dacă timpul nu Îngăduie, se pot cînta mai putine stihiri, după cum rînduiește preotul (În mînăstiri, cel mai mare).

ce o binecuvîntează), cădește mai întîi în sfîntul altar, apoi iese pe ușa dinspre miazănoapte, mergîndu-i înainte un purtător de lumină (sau chiar doi, dacă Sînt). Acesta, după ce ocolește prin mijlocul bisericii, merge printre sfeșnicele împărătești și rămîne înaintea icoanei împărătești a Mîntuitorului (cu fața spre miazănoapte) pînă la intrarea preotului în altar ; iar preotul, ajungînd în mijlocul naosului (sub policandru), stă cu fața spre răsări.t, se pleacă, trece cădelnița în mîna stîngă și zice în taină rugăciunea i n t r ă r i i : Seara și dimineața și la amiază... (pe care o poate începe chiar îndată ce a plecat din sfîntul altar), închinîndu-se la ecfonisul rugăciunii. Apoi binecuvîntează intrarea, făcînd semnul sfintei cruci spre răsărit și zicînd încetișor : Binecuvântată este intrarea sfinților Tăi, Doamne, totdeauna... etc. Apoi merge pe solee și face c ă d i r e a, astfel : cădește întîi icoanele împărătești și pe cele laterale, după rînduială, apoi tetrapodul cu icoana, jețul arhieresc, spre credincioșii dinspre miazăzi, spre cei dinspre miazănoapte din naos, apoi spre credincioșii din pronaosul bisericii, și întorcîndu-se în mijloc, cădește de trei ori spre răsărit, apoi numai strana arhierească, tetrapodul și' icoanele împărătești, după care se oprește pe solee, în fața ușilor

împărăteşti pînă Cînd la strană se termină de cîntat stihira de la Şi acum.... Atunci preotul cădeşte cruciş spre sfîntul altar, rostind : InŢelepciune, drepţi ! Rămînînd pe loc, preotul începe şi cîntă împreună cu cîntăreţii şi credincioşii, i m n u l : Lumină lină... , cădind spre răsărit de trei ori la cuvintele ...lăudăm pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfântul DuhDumnezeu... La sfîrşitul cîntării intră în sfîntul altar, prin uşile împărăteşti, continuînd cădirea în faţa sfintei mese, către proscomidiar şi către scaunul de sus, ca de obicei.

în mînăstiri, i m n u 1 Lumină lină... îl citeşte de regulă cel mai mare (dacă e de faţă şi nu slujeşte), ori îl cîntă soborul slujitorilor.

După aceasta, preotul, stînd în latura de răsărit a sfintei mese, cu faţa spre credincioşi şi cu mîinile strînse la piept, zice : Să luăm aminte ! Pace tuturor. Cîntăreţul : Şi duhului tău. Preotul : Inţelepciune ! Să luăm aminte.

La strană se cîntă p r o c h i m e n u I zilei săptămînale cu stihurile respective, care se găsesc în Ceaslov sau în Octoihul mic. Sîmbătă seara se cîntă : Domnul a împărăţit... [8] .

La sărbătorile sfinţilor şi ale praznicelor care au p a r em i i (citiri din cărţile Sfintei Scripturi), îndată după prochimen urmează citirea paremiilor, de pe analogul aşezat din vreme în mijlocul bisericii. în perioada Octoihului, paremiile Sînt de obicei trei şi se citesc astfel :

Preotul, stînd în latura de răsărit a sfintei mese : Înţelepciune ! Cîntăreţul : De la... (titlul cărţii) ...citire. Preotul : Să luăm aminte !, iar cîntăreţul (cititorul) citeşte paremia respectivă (aşa se face la începutul fiecărei paremii).

În timpul citirii paremiilor, preotul rămîne în latura de răsărit a sfintei mese, unde poate sta şi

jos (dacă are scaun), iar credincioșii pot ședea în străni.

La sfîrșitul paremiilor sau îndată după prochimen, Cînd nu Sînt paremii, preotul închide ușile împărătești, își acoperă capul (dacă poartă culion), apoi rostește, din altar, ectenia î n t r e i t ă (Să zicem toți, din tot sufletul și din tot cugetul nostru)

După aceasta, cîntărețul (la mînăstiri, cel mai mare) citește r u g ă c i u n e a : Învrednicește-ne, Doamne..., după care preotul rostește, din altar, ectenia c e r e r i I o r (Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...). După ecfonisul acestei ectenii, preotul se întoarce cu fata spre credincioși și îi binecuvîntează, zicînd : Pace tuturor ! Se întoarce din nou cu fața spre răsărit și zice : Capetele noastre Domnului să Ie plecăm! și în timp ce la strană se cîntă, rar : Ție, Doamne !, preotul citește în taină, cu capul descoperit și plecat, rugăciunea p le c ă r i i c a p e t e l o r (Doamne Dumnezeul nostru, Cel ce ai plecat cerurile...), pe care o încheie cu ecfonisul : Fie stăpînirea împărăției Tale binecuvântată...

Dacă se face L i t i e (Priveghere), se cîntă acum stihirile Litiei (vezi mai departe la rînduiala Litiei) ; dacă se face

8. Acolo unde Sînt doi cîntăreti sau două strane, prochimenul se cîntă astfel : prima dată la strana dreaptă, a doua oară la strana stîngă, a treia oară se începe la strana dreaptă și se termină la strana stîngă. Dacă preotul vrea, poate începe el cîntarea prochimenului ; În acest caz, a doua oară se cântă la strana dreaptă, iar a treia oară la strana stîngă.

numai Vecernia, la strană se cîntă acum s t i h o a v n a, cu stihirile și stihurile ei [9] , astfel :

Sîmbătă seara se cîntă stihirile stihoavnei glasului de rînd de la Octoih, în număr de patru (prima fără stih, celeIalte trei cu stihurile

respective, precum se arată în Catavasierul practic, Octoihul mare și în Vecernierul uniformizat) apoi Slavă..., a sfîntului zilei, de la Minei, Și acum..., a Născătoarei din Octoih, de la glasul pe care s-a cîntat Slavă..., a sfîntului ; iar dacă la Minei nu are Slavă atunci se cîntă Slavă... Și acum..., a Născătoarei, din Octoih, de la glasul de rînd.

La sărbătorile din cursul săptămînii, stihirile stihoavnei Sînt în număr de trei și se cîntă toate de la Minei, pe glasul arătat acolo (prima fără stih, a doua și a treia cu stihurile scrise în Minei) ; apoi Slavă... , a sfîntului (a sărbătorii) din Minei, Și acum..., a Născătoarei, arătată în Minei.

Sfîrșindu-se cîntarea stihoavnei, cîntărețul (în mînăstiri, cel mai mare) rostește, îndată, r u g ă c i u n e a : Acum liberează..., apoi Sfinte Dumnezeule... și celelalte rugăciuni începătoare. După Tatăl nostru... , și ecfonisul preotului (Că a Ta este împărăția...), la strană se cîntă t r o p a r e I e, astfel •

Sîmbătă seara se cîntă întîi troparul învierii, al glasului de rînd din Octoih, Slavă..., troparul sfîntului zilei, de la Minei, Și acum... , troparul Născătoarei de la glasul pe care s-a cîntat troparul sfîntului. Cînd la Minei Sînt doi sfinți și au tropare deosebite, atunci, după troparul învierii, se cîntă primul tropar de la Minei, fără Slavă..., al doilea tropar de la Minei cu Slavă..., apoi Și acum..., troparul Născătoarei, din Octoih, de la glasul pe care s-a cîntat al doilea tropar de la Minei.

La sărbătorile din celelalte zile se cîntă troparele așa cum se arată la Minei : la

sărbătorile sfinților : troparul sfîntului respectiv (pe care îl găsim de obicei la Vecernia mică) de două ori (a doua oară cu Slavă...), apoi Și acum..., al Năs-

9. La mînăstiri și la bisericile unde Sînt mai multi cîntăreti, stihoavna se începe de obicei de la strana stângă.

cătoarei, pe glasul troparului sfîntului [10]. La praznicele împărătești se cîntă numai troparul respectiv de trei ori (a doua oară cu : Slavă.,., a treia oară cu : Și acum...).

După tropare, preotul deschide ușile împărătești, zicînd : Înțelepciune ! Cîntărețul răspunde : Binecuvântează !, iar preotul, din fața ușilor împărătești și cu fața spre credincioși, face otpustul sau apolisul, astfel :

Plecîndu-se spre icoana Mîntuitorului și închinîndu-se, zice : Cel ce este bine cuvântat, Hristos Dumnezeul nostru, totdeauna... Cîntărețul (în mînăstiri, cel mai mare) : Amin. Întărește, Dumnezeule, sfînta și dreapta credință a dreptmăritorilor creștini, dimpreună cu sfint locașul acesta, în vecii vecilor.

Preotul, plecîndu-se și închinîndu-se spre icoana Maicii Domnului, zice : Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi ! Cîntărețul : Ceea ce ești mai cinstită decât heruvimii...

Preotul, plecîndu-se și închinîndu-se spre icoana Mîntuitorului, zice : Slavă Ție, Hristoase Dumnezeul nostru, slavă Ție, Cîntărețul : Slavă... Și acum... Doamne miluiește (de 3 ori), Părinte, binecuvintează !

Preotul, sîmbătă seara, zice : Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru (se pleacă și se închină spre icoana Mîntuitorului), pentru rugăciunile preacuratei Maicii Sale (se pleacă și

se închină spre icoana Maicii Domnului), ale sfinților, măriților și întru tot lăudaților apostoli, ale... (sfîntului care este patronul sau hramul bisericii respective), ale... (sfîntului de a doua zi), ale sfinților, drepților și dumnezeieștilor părinți Ioachim și Ana și ale tuturor sfinților, să ne miluiască și să ne mântuiască pe noi, ca un bun și iubitor de oameni.

În ajunul sărbătorilor care cad în alte zile, formula de otpust se va schimba după ziua săptămînală respectivă, așa cum arată învățătura despre otpusturi (sau apolise) din Liturghier (formulele pentru otpustul Vecerniei din fiecare zi a săptămînii Sînt așezate în Liturghier, de regulă, după rîndu-

10. Troparele Născătoarei de Dumnezeu se găsesc la sfîrșitul Mineielor, rînduite pe glasuri și pe zile.

iala î m p ă r t ă ș i r i i (numai în ediția București 1937, ele Sînt așezate îndată după rînduiala Vecerniei, p. 36—38).

Praznicele împărătești au formulele lor de otpust, pe care le găsim în Liturghier (așezate după rînduiala î m p ă r-

După otpust, preotul se întoarce cu fața spre răsărit și închinîndu-se spre icoana Mîntuitorului, zice : Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluiește-ne pe noi ! Cîntărețul : Amin ; iar preotul intră în sfîntul altar, închide ușile împărătești și dvera, dezbracă sfintele veșminte și — dacă are timp — citește acum Canonul împărtășirii (pînă la rugăciunile de mulțumire), în vederea pregătirii pentru slujba Sfintei Liturghii de a doua zi.

In mînăstiri, unde îndată după Vecernie urmează P ave c e r n i ț a, sau chiar la bisericile de enorie, dacă după Vecernie se va citi A c a t i s t u l sfîntului sau al sărbătorii respective, după

otpustul Vecerniei preotul nu zice : Pentru rugăciunile..., ci rămîne pe solee și întorcîndu-se cu fața spre răsărit, dă binecuvîntarea pentru începutul Pavecerniței sau al Acatistului.

b) Rolul diaconului la V e c e r n i a sărbătorilor. — La bisericile unde slujesc și diaconi (catedrale, mînăstiri și unele biserici de enorie din orașe), rolul principal al diaconilor care slujesc împreună cu preotul constă în rostirea ecteniilor. La începutul slujbei, diaconul se îmbracă după ce a cerut de la preot binecuvîntare. Spre sfîrșitul citirii Psalmului 103 de la începutul Vecerniei, diaconul se închină în fața sfintei mese și iese pe ușa dinspre miazănoapte a altarului în mijlocul naosului (sub policandru), unde, după ce se închină spre răsărit, rostește ectenia mare (în cazul acesta, preotul, după ce a citit cele șapte rugăciuni în fața icoanelor împărătești, se închină și intră în sfîntul altar, pe ușa dinspre miazăzi). La sfîrșitul ecteniei, în timp ce preotul rostește ecfonisul (din altar), diaconul se închină și, trecînd printre sfeșnicele împărătești, intră în altar pe ușa dinspre miazăzi. Tot el rostește ecteniile mici de după stările catismei (la mînăstiri), ieșind pe solee (în fața ușilor împărătești). El face și c ă d ir e a m a r e de la Să se îndrepteze..., după ce preotul binecuvîntează tămîia (dacă Sînt doi diaconi, ei pot face amîndoi această cădire, cum se obișnuiește la mînăstiri și la catedrale). înainte de vohod (ieșire), diaconul deschide ușile împărătești și cădește în sfîntul altar, iar la v o h o d, el iese cu cădelnița pe ușa dinspre miazănoapte și merge în mijlocul bisericii, urmat de preot ; așezîndu-se

amîndoi cu fața spre răsărit, diaconul, stînd la dreapta preotului, cere mai întîi binecuvîntarea intrării, după care face cădirea din naos, precum am arătat mai înainte (p. 24—25), în timp ce preotul rămîne în mijlocul bisericii. Ajungînd cu cădirea pe solee, după ce se termină cîntarea stihirii de la Și acum..., diaconul, cădind spre răsărit, zice : Înțelepciune, drepți ! timp ce se cîntă i m n u I Lumină lină..., diaconul stă cu cădelnița în fața ușilor împărătești ; la cuvintele ...lăudăm pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfântul Duh..., el cădește de trei ori spre răsărit, apoi intră în sfîntul altar, împreună cu preotul și termină cădirea, cădind în fața sfintei mese, către proscomidiar și către scaunul cel de sus.

înainte de cîntarea p r o c h i m e n u I u i, diaconul zice :

Să luăm aminte, și Înțelepciune, să luăm aminte !

De asemenea, înainte de citirea p a r e m i i I o r, el zice : Înțelepciune, iar după ce cititorul anunță titlul cărții sfinte din care citește, diaconul zice : Să luăm aminte !

După prochimen (ori după paremii, dacă sînt), diaconul închide ușile împărătești, apoi luînd binecuvîntare de la preot, iese și rostește, în mijlocul bisericii, ectenia î n t r e i t ă (Să zicem toți...) ; rămînînd aici, după rugăciunea : Învredniceștene, Doamne..., el rostește apoi ectenia c e r e r i I o r (Să pli• nim rugăciunea noastră cea de seară...). După ecfonisul ecteniei și după ce preotul zice : Pace tuturor, diaconul zice : Capetele noastre Domnului să le plecăm !, iar în timpul ecfonisului Fie stăpânirea împărăției Tale binecuvântată..., rostit de preot, diaconul se închină și intră în sfîntul altar.

După cîntarea t ro p a r e I o r (înainte de otpust), diaconul deschide sfintele uși și zice : înțelepciune !, după care preotul face otpustul Vecerniei.

c) Litia. — Cu Vecernia din ajunul sărbătorilor, la mînăstiri și la unele biserici parohiale, se împreună și acea slujbă deosebită, numită Li t i e. La mînăstiri se face Litie la toate sărbătorile la care în Minei, Triod și Penticostar se află stihiri la Litie.

Cînd se face Litie, atunci, în timpul ecteniei dinainte de s t i h o a v nă (Să plinim rugăciunea noastră cea de seară Domnului...), se așază în mijlocul bisericii (sub policandru) o masă pe care se pun cinci artose (pîinișoare) și niște vase mici cu untdelemn, vin și grîu, în chip de cruce, astfel: artosele spre răsărit, grîul spre apus, vinul spre miazănoapte, iar untdelemnul spre miazăzi (vezi figura 1 de mai jos). Se așază totodată pe masă sfeșnice mici cu lumini sau lumînări aprinse.

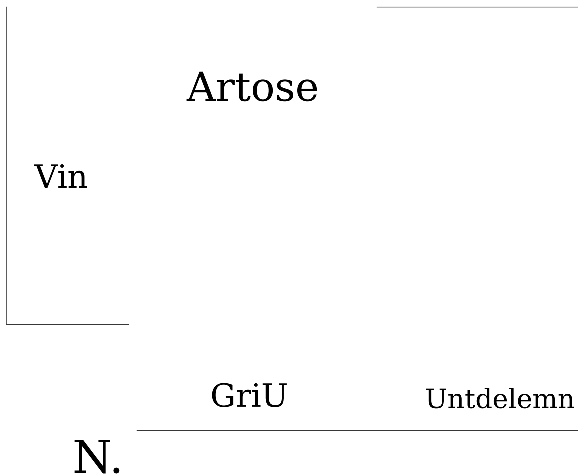

Figura nr. I

La bisericile de mir, se așază pe această masă și artosele, vinul și untdelemnul aduse de credincioși.

îndată după ecfonisul dinainte de s t i h o a v n ă (Fie stăpânirea împărăției Tale binecuvântată...), se cîntă la strană stihirile Litiei din Minei (sau cel puțin Slava..., de la aceste stihiri) 11, iar în acest timp preotul deschide ușile împărătești

11. Dacă nu Sînt stihiri la Litie pentru ziua respectivă, se cîntă stihirile de la Litia hramului bisericii.

și avînd cădelnița în mîna dreaptă, precedat de un purtător de lumină, iese pe ușa dinspre miazănoapte a altarului și merge în naos, unde s-a aranjat din vreme masa cu prinoasele.

Aici, preotul c ă d e ș t e mai întîi masa cu prinoasele de jur-împrejur, icoanele, jețul arhieresc și pe credincioșii din dreapta și din stînga, încheind cădirea în fața mesei ; iar Cînd cîntăreții au terminat de cîntat Și acum..., de la Litie, preotul (ori diaconul, dacă este) rostește e c t e n i a Litiei, din Liturghier (Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău...). La ultima cerere a ecteniei (Încă ne rugăm și pentru ca Domnul Dumnezeu să audă glasul rugăciunii noastre...) se pomenesc numele credincioșilor care au adus prinoase și pomelnice și ale celor pentru care s-au adus (numai cei vii). După ecfonisul ecteniei, rostit de către preot, acesta zice, cu fața spre credincioși : Pace tuturor, apoi Capetele noastre... Toți își pleacă capetele (sau chiar îngenunchează), iar preotul descoperindu-și capul, citește cu glas mare r u g ă ci u n ea : Stăpâne, mult-milostive... Partea de la sfîrșit a acestei rugăciuni, și anume începînd cu cererea Bineprimită fă rugăciunea noastră..., preotul o zice mai rar și mai apăsat, cîntînd-o și împărțind-

o în șase cereri, așa ca la sfîrșitul fiecăreia dintre ele cîntăreții (credincioșii) să răspundă : Amin [12] .

După această rugăciune, cîntăreții încep să cînte stihirile s t i h o a v n e i de la Vecernie, după care îndată se rostește r u g ă c i u n e a Acum liberează..., Sfinte Dumnezeule... și celelalte rugăciuni introductive. După Tatăl nostru..., și ecfonisul respectiv, preotul c ă d e ș t e masa cu artosele, ocolind-o de jur-împrejur de trei ori la rînd. în timpul ocolirii și al cădirii se cîntă t r o p a r e I e, precum urmează : sîmbătă seara se cîntă numai troparul : Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te..., (de 3 ori) ; la sărbătorile sfinților, la prima și a doua ocolire se cîntă troparul sfîntului (prima dată preotul, a doua oară cîntărețul) ; iar la a treia ocolire troparul Litiei : Născătoare de Dumnezeu, Fecioară bucu-

12. Tn mînăstiri și la unele din catedrale, se păstrează încă regula veche, după care prima parte a Litiei (ectenia și rugăciunea ce urmează ecteniei) se săvîrșesc în pronaosul (tinda) bisericii, unde merg slujitorii, cîntăretii și credincioșii și de unde revin cu toții în mijlocul bisericii, în fața mesei cu artosele, unde se oficiază partea a doua a slujbei.

ră-te..., pe care îl cîntă toți cei din biserică : preotul, cîntăreții și credincioșii ; la praznicele împărătești (inclusiv sărbătorile Maicii Domnului) se cîntă numai troparul praznicului respectiv (de 3 ori). După a treia ocolire a mesei, preotul cădește, în continuare, iconostasul, jețul arhieresc, pe cîntăreți și pe credincioși, sfîrșind cădirea în fața mesei cu prinoasele.

Dînd apoi cădelnița, preotul ia în mîna dreaptă un artos, face cu el semnul crucii și îl așază la loc. Apoi zice : Domnului să ne rugăm ! și, descoperindu-și capul, citește rugăciunea

binecuvîntării a r t o s e I o r (Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru...) ; la cuvintele ...Însuți binecuvintează el arată cu dreapta, făcută ca la binecuvîntare, întîi spre artose și apoi, pe rînd, spre celelalte prinoase de pe masă, făCînd astfel semnul crucii.

Apoi își acoperă capul, iar cîntăreții (credincioșii) cîntă Fie numele Domnului bine cuvântat... (de 3 ori), ca și la Sfîrșitul Liturghiei. După aceasta, preotul cîntă : Bogații au sărăcit o dată, iar cîntăreții și credincioșii îl repetă încă de două ori.

În mînăstiri, unde de obicei se face P r i v e g h e r e (adică Litia e urmată îndată de Utrenie), preotul merge acum pe solee și binecuvîntează pe frați, zicînd : Binecuvântarea Domnului peste voi, cu al Său dar și cu a Sa iubire de oameni, totdeauna..., după care la strană se răspunde : Amin și se începe îndată citirea celor ș a s e p s a I m i de la începutul Utreniei, cu Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... și celelalte. în bisericile de enorie, unde nu se face Priveghere, după Bogații au sărăcit..., preotul, mergînd printre sfeșnicele împărătești, vine pe solee și cu fața spre credincioși, zice : Binecuvântarea Domnului peste voi... Apoi : Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră... și face otpustul Vecerniei, după regula arătată mai înainte.

La sfîrșitul slujbei, el miruiește pe credincioși cu untdelemnul binecuvîntat la Litie, zicînd la fiecare : Ajutorul meu de la Domnul, Cel ce a făcut cerul și pămîntul. Credincioșii primesc totodată și cîte o bucată din artosele binecuvîntate (unii le și stropesc cu vinul

binecuvîntat la Litie). La bisericile cu mai mulți slujitori, dacă unul din clerici î m p a r t e

Duminică seara, precum și în seara sărbătorilor mari (praznice împărătești, hramuri de biserici, sfinți cu polieleu), în orice zi a săptămînii ar cădea, nu se citește catisma de rînd ; în schimb, se cîntă toate stihurile de la Doamne, strigat-am..., ca la Vecernia sărbătorilor, spre cinstirea sărbătorii respective.

tat de ele. Stihira de la Slavă... , se pune .numai cea din Minei, dacă este ; dacă nu, se cîntă Slavă..., fără stihiră, Și acum... cu stihira Născătoarei din Minei (dacă este), sau din Octoih. Dacă nu Sînt stihiri ale sfîntului zilei la Minei, atunci se cîntă numai cele ale zilei respective de la glasul de rînd al Octoihului. Vineri seara, se cîntă numai stihirile din Minei, chiar dacă nu scrie «pe șase» ; dacă nu Sînt deloc stihiri la Minei, se pun cele de la Octoih. Marți seara și joi seara, la Și acum... , se cîntă a doua stihiră a Născătoarei din Minei, adică cea la care scrie : «A Crucii și a Născătoarei» (deoarece a doua zi este miercuri sau vineri, adică ziua săptămînală a crucii). Tot așa se va proceda și cu stihira la Și acum..., de la stihoavnă ; vineri seara, la Și acum... de la Doamne, strigat-am... se cîntă totdeauna dogmatica glasului de rînd din Octoih (pentru că sîmbătă se odovăiește glasul de rînd al săptămînii).

După stihira de la Și acum... , nu se face vohod și deci nu se deschid ușile împărătești, ci îndată cîntărețul citește i m n u l : Lumină lină... , apoi se cîntă p r o c h i m e n ul zilei (de 3 ori), a doua și a treia oară cu stihul respectiv, arătat în Ceaslov sau în Catavasier ; și îndată se citește la strnă r u g ă c i u n e a : Invrednicește-ne Doamne... Preotul iese și rostește, din fața sfintelor uși, ectenia c e r e r i I o r (Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...). După ecfonisul ecteniei, preotul zice, tot de aici, întorcîndu-se cu fața spre credincioși și binecuvîntîndu-i : Pace tuturor, apoi din nou cu fața spre altar : Capetele noastre... și în timp ce la strană se cîntă rar Ție, Doamne, preotul, cu capul plecat spre icoana Mîntuitorului, citește încetișor rugăciunea p I e c ă r i i c a p e t e I o r, din Liturghier (Doamne Dumnezeule, Cel ce ai plecat cerurile...) ; apoi, rostind ecfonisul : Fie

stăpînirea împărăției Tale binecuvântată... , se închină și intră în altar. La strană se cîntă s t i h o a v n a (totdeauna trei stihiri : prima fără stih, a doua și a treia cu stihuri) ; dacă nu Sînt stihiri ale stihoavnei la Minei, se cîntă cele ale zilei respective de la glasul de rînd al Octoihului, cu stihurile din Ceaslov. Vineri seara însă, chiar dacă Sînt stihiri ale stihoavnei în Minei, nu se cîntă acelea, ci se cîntă totdeauna numai stihirile mucenicilor ale stihoavnei din Octoih, astfel •

a) Cînd este de rînd unul din primele patru glasuri, se cîntă stihirile prevăzute la stihoavna glasului de rînd ;

b) Cînd este de rînd glasul al 5-1ea sau al 6-lea, fiindcă în Octoih la stihoavnă Sînt stihiri ale morților, nu se Cîntă acelea, ci se cîntă, tot din Octoih, al doilea rînd de stihiri ale mucenicilor de la Doamne, strigat-am..., care au rămas

necîntate ;

c) Cînd este de rînd glasul al 7-1ea sau al 8-lea, pentru același motiv se cîntă primul rînd de stihiri ale mucenicilor de la Doamne, strigat-am... din Octoih.

Dacă în Minei Sînt stihiri la Slavă... Și acum... , se cîntă cele de acolo ; dacă nu Sînt, se cîntă Slavă... Și acum... , a Născătoarei, din Octoih. Apoi r u g ă c i u n ea Acum liberează... și rugăciunile începătoare, ca de obicei ; iar după ecfonisul rugăciunii : Tatăl nostru... , se cîntă t r o p a r e I e numai din Minei ; dacă este un singur sfînt, se cîntă troparul lui o dată, apoi Slavă... Și acum..., al Născătoarei din ziua respectivă, pe glasul troparului sfîntului (troparele Născătoarei de Dumnezeu pentru toate glasurile și toate zilele săptămînii le găsim la sfîrșitul fiecărui Minei) ; dacă la Minei Sînt doi sfinți cu tropare deosebite, se cîntă întîi primul tropar fără Slavă al doilea cu Slavă apoi Și

acum... , al Născătoarei din ziua săptămînală respectivă, de la glasul troparului al doilea.

Vineri seara însă la Și acum..., se cîntă totdeauna troparul Născătoarei pe glasul de rînd al Octoihului, care se va sfîrși a doua zi.

Sfîrșindu-se cîntarea troparelor, preotul iese și zice, din fața ușilor împărătești (care rămîn închise), ectenia î n t r ei t ă : Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila Ta... După ecfonisul ecteniei se închide dvera, iar preotul se întoarce cu fața spre credincioși și face otpustul (apolisul) slujbei, precum s-a arătat la Vecernia sărbătorilor, punînd formula de otpust a zilei săptămînale respective (a se vedea formulele de otpust ale zilelor de peste săptămînă în Liturghier, după «Rînduiala m p ă r t ă ș i r i i» ; numai în ediția Bucu-
rești 1937 ele Sînt puse îndată după «Rînduiala Vecerniei», p. 36—38) și pomenind și pe sfîntul (sfinții) zilei din Minei.

Dacă urmează în continuare o altă slujbă (Acatistul ori Pavecernița, ca la mânăstiri), preotul, rămînînd pe loc, se întoarce cu fața spre răsărit și dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei următoare ; dacă nu, preotul zice, cu fața spre răsărit : Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri încheind astfel slujba de seară.

3. P a v e c e r n i ț a

Pavecernița este de două feluri : Pavecernița m i c ă și Pavecernița m a r e.

Pavecernița m a r e se săvîrșește numai în Postul Mare și de aceea rînduiala ei va fi arătată la slujbele din perioada Triodului (vezi mai departe la perioada Triodului).

Pavecernița m i c ă se săvîrșește în tot timpul anului, adică în perioada Octoihului, în perioada Penticostarului, în primele trei săptămîni din perioada Triodului, în sîmbetele și duminicile din Postul Mare (în afară de Sîmbăta cea Mare), miercuri și vineri din săptămîna a cincea a Postului Mare, în ziua Bunăvestirii, precum și miercuri, joi și vineri din săptămîna Sfintelor Patimi (în aceste ultime trei zile, fiind denie în biserici, Pavecernița mică se citește în chilii de fiecare monah în parte).

a) Pavecernita m i c ă se săvîrșește în continuarea Vecerniei, precum urmează :

După apolisul Vecerniei, preotul, avînd epitrahilul pe grumaz și stînd în fața ușilor împărătești (atît ușile împărăteșii cît și dvera Sînt și rămîn închise în tot timpul slujbei), se închină și dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei : Bine cuvântat este Dumnezeul nostru... [15] . Cîntărețul : Amin.

15. Cînd nu este preot, sau Cînd Pavecernita se citește în chilii, cititorul începe cu : Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri...

Veniți să ne închinăm... [16] , și citește Psalmii 50, 62 și 142, iar preotul se închină și intră în altar, ori' trece la strană dacă vrea. Apoi se citește doxologia mică (citită după Ceaslov) și Simbolul credinței, după care la mînăstiri se citește Canonul — fie al Născătoarei de Dumnezeu de la glasul de rînd din Octoih, fie al sfîntului zilei, din Minei — care se încheie cu Cuvine-se cu adevărat... (cîntat).

Apoi : Sfinte Dumnezeule... și celelalte ; iar după ecfonisul de la Tatăl nostru... , troparele (de obicei citite) : al sfîntului zilei, al hramului bisericii 17 și al zilei săptămînale din Ceaslov, troparele speciale din Ceaslov (Dumnezeul părinților noștri... și celelalte), și c o n d a c u I (sîmbătă seara al învierii, de la glasul de rînd

din Octoih, iar în celelalte zile al sfîntului sau al sărbătorii respective din Minei). rndată Doamne miluiește (de 40 de ori), rugăciunea : Cel ce în toată vremea și în tot ceasul..., Doamne miluiește (de 3 ori), Slavă... Și acum..., Ceea ce ești mai cinstită..., Intru numele Domnului binecuvintează, părinte ! Preotul (din altar) zice ecfonisul : Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri...

Apoi se citesc cele patru rugăciuni din Ceaslov înaintea icoanelor împărătești, a Mîntuitorului și a sfintei Fecioare, în fața cărora se așază dinainte sfeșnice cu lumînări aprinse ; textul lor se găsește la rînduiala Pavecerniței mari din Ceaslov ; și ele se citesc alternativ de către doi cîntăreți (ori preotul și cîntărețul), așezați unul în fața icoanei Mîntuitorului, celălalt în fața icoanei Maicii Domnului, începînd cel din fața icoanei Maicii Domnului : Nepătată, neîntinată... Apoi cel din fața icoanei Mîntuitorului : Și ne dă nouă, Stăpîne, celor ce mergem spre somn... Din nou cel din fața icoanei Maicii Domnului : Preamărită pururea Fecioară..., iar cel din fața icoanei Mîntuitorului : Nădejdea mea este Tatăl...

16. Cînd Pavecernița se săvîrșește separat de Vecernie, ori în chilii, după masa de seară, începem cu rugăciunile introductive (Amin. Împărate ceresc...p Sfinte Dumnezeule... și celelalte).

17. Dacă hramul bisericii este un praznic împărătesc, se pune întii troparul hramului și apoi al sfîntului zilei din Minei. Vineri seara, după troparul zilei se zice al tuturor sfinților (din Ceaslov), apoi : Slavă Cu sfinții odihnește..., Șl acum..., Ca niște pârgă a firii... (toate din Ceaslov). La sărbătorile împărătești se zic troparele lor.

După aceasta se citesc la strană troparele de umilință (Miluiește-ne pe noi, Doamne, miluiește-ne pe noi... și celeIalte).

Preotul iese în fața ușilor împărătești și zice, cu capul acoperit, ectenia întreită (Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila Ta...), care

se găsește în Ceaslov, la sfîrșitul Miezonopticii de toate zilele [18]. Apoi, întorcîndu-se cu fața spre credincioși, face apolisul mic (Slavă Ție, Hristoase Dumnezeul nostru... și celelalte).

Se întoarce din nou cu fața spre răsărit și rostește ectenia de obște (Să ne rugăm pentru pacea lumii... și celelalte), care se găsesc în Ceaslov, la Miezonoptica de toate zilele (vezi de exemplu Ceaslov, ediția București, 1973, p. 31—32) și în ultimele ediții ale Liturghierului (de exemplu, ediția București, 1974, p. 49—50). Apoi încheie cu : Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri... (în mînăstiri, aceasta o face cel mai mare, dacă este de față).

b) Pavecernița m are este o slujbă specifică Postului Mare și de aceea rînduiala ei va fi arătată la perioada Triodului.

În perioada Octoihului, Pavecernița mare se săvîrșește, în mînăstiri, numai de două ori, și anume : în ajunul Nașterii Domnului (24 decembrie) și în ajunul Bobotezei (5 ianuarie), Cînd ele cad într-una din zilele de rînd ale săptămînii. În aceste zile ea se oficiază seara (la ceasul întîi din noapte), în loc de Vecernia mare a celor două praznice, care se săvîrșește de fapt în dimineața Ajunului, unită cu Liturghia sfîntului Vasile cel Mare. Dacă Pavecernița se oficiază atunci singură (fără Litie), preotul îmbracă la început epitrahilul și feIonul și cădește, ca la Priveghere, apoi lasă felonul. La momentul cuvenit se citește Canonul praznicului din Minei (cel

18. în rînduiala din Ceaslov nu Sînt mentionate rugăciunile a treia și a patra din fata icoanelor și nici troparele de umilință și ectenia întreită, care Sînt prevăzute numai la Pavecernița mare. însă în practică ele se zic și la Pavecernița mică, precum se și prevede în unele manuale de liturgică si manuale particulare de tipic, ca cele de : Gherasim Saffirin, (Tipic asupra serviciilor divine, București, 1905, p. 15) ; Icon. D. Lungulescu (Manual de practlca liturgică, p. 15) ; V. Mitrofanovici (Liturgica, ed. 1929, p. 480—481) ; Arhim. Fotie Balamace (Explicațiuni la practica liturgica, 1924, p. 18—20) ș.a.

de la Pavecerniță). în loc de troparele Pavecerniței se cîntă troparul praznicului respectiv ; în locul troparelor de umilință se citește condacul praznicului, iar Doamne al puterilor... nu se cîntă, ci se citește.

Dacă însă se face Litie unită cu Pavecerniță, atunci, după doxologia mică de la Pavecerniță nu se mai citește canonul, ci urmează îndată

Litia (preotul își pune atunci din nou felonul), suprimîndu-se astfel toată partea finală a Pavecerniței (a se vedea rînduiala completă în Mineiele respective). în unele părți (ca, de exemplu, în nordul Moldovei) Pavecernita mare a acestor două praznice, cu sau fără Litie, se săvîrșește dimineața, în însăși ziua praznicului, înainte de Utrenie (ținînd deci locul Miezonopticii).

În anii în care cele două ajunuri cad sîmbăta sau duminica, nu se mai săvîrșește Pavecernița mare, ci dimineața se săvîrșește Sfînta Liturghie (a sfîntului Ioan Gură de Aur) după Utrenie, iar seara se oficiază, la vremea obișnuită, Vecernia praznicului cu Litia (Priveghere).

Miezonoptica (Polunoșnița) sau slujba de la miezul nopții se oficiază, în practică, de dimineață, înainte de Utrenie. în mînăstirile și catedralele care păstrează încă regula veche de slujbă, ea se oficiază în pronaos, iar în bisericile parohiale în naos.

Ea are trei rînduieli deosebite : a) una pentru toate zilele din cursul săptămînii, afară de sîmbete și duminici , b) una pentru sîmbete ; și c) alta pentru duminici.

Toate aceste trei rînduieli Sînt alcătuite după același plan, variind doar rugăciunile, citirile și troparele care le alcătuiesc.

a) Rînduiala Miezonopticii de t o a t e z i I e I e este următoarea .

După ce s-a bătut toaca, preotul, avînd epitrahilul pe grumaz, dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei (Bine cuvântat este Dumnezeul

nostru...), din fața ușilor împărătești închise (dvera, de asemenea, este închisă). Cîntărețul • Amin și zice rugăciunile începătoare (Slavă Ție, Dumnezeul nostru... Împărate ceresc... Sfinte Dumnezeule... și celelalte) ; după ecfonisul de la Tatăl nostru..., ori la Veniți să ne închinăm... preotul se închină și merge în sfîntul altar ; iar la strană se citește, în continuare, Psalmul 50 ; apoi (în mijlocul bisericii) Catisma a XVII-a, adică Psalmul 118 («Fericiți cei fără prihană în cale, care umblă în Legea Domnului...»), împărțit în trei stări. Apoi se citește Simbolul credinței, urmat de rugăciunile începătoare (Sfinte Dumnezeule... și celelalte) ; iar după ecfonisul rugăciunii Tatăl nostru..., se citesc t r op a r e I e Miezonopticii din Ceaslov : Iată Mirele vine în miezul nopții... și celelalte ; la sărbătorile Mîntuitorului, ale sfintei Fecioare și ale sfîntului Ioan Botezătorul, precum și la hramul bisericii, în loc de Iată mirele,.., se zice troparul sărbătorii respective. Apoi : Doamne miluiește (de 4() de ori) și rugăciunea : Cel ce in toată vremea și în tot ceasul... , Doamne miluiește (de 3 ori) Slavă... Și acum... , Ceea ce ești mai cinstită... Intru numele Domnului...

Preotul (din altar) zice ecfonisul : Dumnezeule, milostivește-Te spre noi..., iar cîntărețul citește rugăciunea sfîntului Mardarie, din Ceaslov (Stăpîne Dumnezeule, Părinte atotputernice...). După aceea, cîntărețul zice: Veniți să ne închinăm... și citește Psalmii 120 și 133 ; apoi din nou rugăciunile începătoare (Sfinte Dumnezeule... și celelalte). După ecfonisul : Că a Ta este împărăția..., rostit de preot, la strană se citesc o serie de mici tropare și o rugăciune pentru p o m e n i r e a morților, din Ceaslov (Pomenește, Doamne, ca un bun, pe robii Tăi...), urmată de troparele de u m i I i n ț ă (Miluiește-ne pe noi, Doamne, miluiește-ne pe noi... și celelalte).

Preotul zice acum, din fața ușilor împărătești, ectenia î n t r e i t ă : Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule... (din Ceaslov) și întorcîndu-se spre apus, face otpustul mic (Slavă Ție, Hristoase Dumnezeul nostru...). Se pleacă spre credincioși, cerîndu-și iertare, și apoi zice ectenia de o b ș t e (Să ne rugăm pentru pacea lumii și celelalte), după care încheie cu : Pentru rugăciunile...

La sărbătorile Mîntuitorului, ale sfintei Fecioare și ale sf.întului Ioan Botezătorul, precum și la hramul bisericii, în loc de troparele morților și cele de umilință se citește c o n d ac u 1 sărbătorii respective, apoi se zice Doamne miluiește (de 12 ori) și îndată otpustul mic, cu ectenia de după el, cum s-a arătat mai înainte [19] .

b) Rînduiala Miezonopticii pentru s î m b e te se deosebește de cea pentru toate zilele, doar prin următoarele :

— In loc de Catisma a XVII-a se citește Catisma a IX-a (Psalmii 64—69, împărțiți în două stări) •

Troparele de după Simbolul credinței Sînt altele (Nezidită fire, Făcătorule a toate...) •

După rugăciunea sfîntului Mardarie se adaugă încă o rugăciune : a sfîntului Eustratie (Slăvindu-Te, Te slăvesc pe Tine, Doamne...).

c) Miezonoptica de d u m i n i c ă se deosebește de cea pentru toate zilele și de cea pentru sîmbete prin următoarele :

— La început, după Psalmul 50, în loc de catismă și de Simbolul credinței, se citește Canonul Sfintei Treimi (Troiešnicul) al glasului de rînd din Octoih, pe analogul așezat în mijlocul bisericii (sub policandru), lîngă care se pune un sfeșnic cu trei lumînări ; apoi se cîntă, pe glasul al 2-1ea și tot în mijlocul bisericii cele 12 t r o p a r e t r e i m i c e sau Triadicalele (Cuvine-se cu adevărat a lăuda pe Treimea cea mai presus de Dumnezeire...) în loc de troparele de după Tatăl

nostru..., și de rugăciunea Cel ce in toată vremea și în tot ceasul... , se zice numai stihira numită I p a c o i a învierii, pe glasul de rînd, ori t r o p a ru I praznicului, dacă este vreo sărbătoare împărătească

— în loc de rugăciunile sfîntului Mardarie și cea a sfîntului Eustratie se zice o altă rugăciune, adresată Sfintei Treimi (Întru tot puternică și de viață făcătoare... Preasfântă Treime...), pe care o citește preotul însuși, înaintea ușilor împărătești (închise), cu fața spre răsărit. îndată după această

19. Tipicul Iui Melchisedec (p. 78) și cel de Saffirin (ed. cit. , p. 43).

rugăciune preotul se întoarce cu fața spre credincioși și face otpustul (Cel ce a înviat din morți...) [20] apoi, cerîndu-și obișnuita iertare, zice și ectenia de o b ș t e (Să ne rugăm pentru pacea lumii) și încheie cu : Pentru rugăciunile...

Observații. — Cînd se face Priveghere (Vecernia mare cu Litia urmată îndată de Utrenie), de obicei nu se mai citește în biserici nici Pavecernița și nici Miezonoptica ; în mînăstiri, monahii pot citi Pavecernița în chilii seara, după Priveghere și înainte de culcare, iar Miezonoptica dimineața, înainte de slujba Ceasurilor.

— La Nașterea Domnului și la Bobotează, Miezonoptica este înlocuită cu Pavecernița mare, la care se face și Litia (vezi în urmă, la Pavecerniță).

Se săvîrșește de regulă dimineața. In mînăstiri, la unele catedrale și chiar la unele biserici parohiale (mai' ales la orașe), Utrenia duminicilor, a praznicelor împărătești și a sărbătorilor sfinților mai importanți (cu Priveghere și cu Polieleu) se săvîrșește în seara zilei precedente, în continuarea Vecerniei și a Litiei și atunci poartă denumirea de P r i v eg h e r e (slujbă de noapte). Atît în mînăstiri cît și la bisericile de enorii, Utrenia de joi și sîmbătă, în săptămîna a cincea a Postului Mare, precum și în toate zilele săptămînii Sfintelor Patimi, se

face tot în seara zilelor precedente (în săptămîna a cincea din Postul Mare, miercuri și vineri seara), dar fără să fie unită cu Vecernia și atunci poartă denumirea de «vdenie» (d e n i e), care înseamnă tot slujbă de noapte : rînduiala deniilor se va arăta la rînduiala slujbelor din perioada Triodului. Tot o denie este și Utrenia duminicii Învierii Domnului (Sfintele Paști), cu deosebirea că ea se săvîrșește peste tot în a doua parte a nopții (de obicei începînd de la ora 12 din noapte), iar rînduiala ei va fi arătată la rînduiala slujbelor din perioada Penticostarului.

20. Vezi Liturghierul, ediția București, 1937, p. 53 și ediția București 1974, p. 49.

în ceea ce privește rînduiala slujbei, Utrenia din perioada Octoihului poate fi împărțită în trei categorii : a) Utrenia duminicilor ; b) Utrenia sărbătorilor din cursul săptămînii (praznice și sfinți cu serbare) ; c) Utrenia zilelor de rînd.

Utrenia încadrată în serviciul Privegherii propriu-zise (așa cum se face în mînăstiri), are, de asemenea, unele particularități, care vor fi arătate într-un paragraf deosebit.

a) Rîndulala Utreniei duminicilor

Intrînd în biserică și zicînd rugăciunea obișnuită (Intravoi În casa Ta...), preotul se oprește în mijlocul naosului (sub policandru), se închină de trei ori spre răsărit, depune metanie la tronul arhieresc (în mînăstiri își ia binecuvîntarea de la cel mai mare, dacă este de față), se pleacă spre cei prezenți, luînclu-și iertare, și intră în altar, zicînd din nou rugăciunea Intravoi in casa Ta... Se închină, ca de obicei, în fața sfintei mese, sărutînd sfînta masă, sfînta Evanghelie și sfînta cruce, își pune epitrahilul și, dacă se citește Miezonoptica, preotul iese pe ușa dinspre miazănoapte și dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei, din fața ușilor împărătești, precum am arătat în capitolul precedent. După ce s-a terminat Miezonoptica duminicii, preotul intră în sfîntul altar și avînd epitrahilul pe grumaz, ia cădelnița, binecuvîntînd tămîia (Tămâie Îți aducem...), deschide dvera (perdeaua ușilor împărătești) și stînd în fața

sfintei mese, dă binecuvîntarea pentru începutul Utreniei (Bine cuvântat este Dumnezeul nostru...), cădind totodată cruciș ; continuă apoi să cădească în sfîntul altar, făcînd c ă d ir e m a r e (în toată biserica).

Cîntăreții răspund : Amin. Veniți să ne închinăm... și citesc Psalmii 19 și 20 («Auză-te Domnul în ziua necazului...» și : «Doamne, întru puterea Ta se va veseli împăratul...»), Slavă... Și acum..., și rugăciunile introductive (Sfinte Dumnezcule... și celelalte). În timpul acesta, preotul face cădirea, așa fel ca la Tatăl nostru..., să fie reîntors în naos și stînd în mijloc (sub policandru), să rostească ecfonisul : Că a Ta este împărăția..., iar Cînd zice : ...a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh... , cădește de trei ori spre altar, după care continuă cădirea ca de obicei, reintrînd în altar pe ușa dinspre miazăzi. După ecfonisul de la Tatăl nostru..., la strană se citesc cele trei t r o p a r e ale Crucii (Mântuiește, Doamne, poporul Tău... Slavă... Cel ce Te-ai înălțat pe Cruce de bunăvoie... Și acum... Ocrotitoare, înfricoșătoare și neînfruntată)

După aceasta, stînd preotul în fața sfintei mese cu cădelnița în mînă, zice ectenia î n t r e i t ă scurtă : Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule... (vezi Liturghierul), cădind de cîte trei ori spre sfînta masă, la fiecare cerere (aliniat) din ectenie. După ecfonisul ecteniei, cîntărețul : Amin. Întru numele Domnului binecuvintcază, părinte !, iar preotul dă acum binecuvîntarea : Slavă Sfintei... Treimi... , cădind în fața sfintei mese, în chipul crucii. La strană (în mînăstiri, cel mai mare, dacă este de față) : Amin. Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... și celelalte și se începe citirea celor ș a s e psalmi ai Utreniei.

În timpul citirii psalmilor, preotul își descoperă capul și citește în taină cele d o u ă s p

r e z e c e rugăciuni ale Utreniei (sau ale dimineții) din Liturghier : pe primele șase le citește în altar, în timpul citirii primilor trei psalmi, apoi iese pe ușa dinspre miazănoapte a altarului și stînd cu capul descoperit, în fața ușilor împărătești, citește acolo ultimele șase rugăciuni, în timp ce la strană se citesc ultimii trei psalmi.

Terminîndu-se citirea celor șase psalmi, preotul își acoperă capul și rostește e c t e n i a m a r e, din fața ușilor împărătești (dacă slujește și diacon, ectenia o zice acesta, din mijlocul naosului, iar preotul, la sfîrșitul citirii psalmilor, se închină și intră în altar). După ecfonisul ecteniei, preotul se închină și intră în altar, își lasă epitrahilul și iese în mijlocul bisericii, se închină pentru Liturghie (vezi Liturghierul, la începutul rînduielii Proscomidiei), intră apoi în altar, se îmbracă cu toate veșmintele și începe P r o s c o m i d i a [21] . În timpul acesta, la strană se cîntă : Dumnezeu este Domnul...

21. Dacă preotul a făcut închinarea la icoane mai înainte (îndată ce a intrat în biserică) și s-a îmbrăcat deja în toate veșmintele, pentru a începe mai devreme Proscomidia, atunci el nu mai iese pentru citirea rugăciunilor afară din altar, ci le citește pe toate din altar ; apoi rostește tot de acolo ectenia mare, după

(de 4 ori) și tr o p a r el e : troparul învierii de la glasul de lînd de două ori (o dată la strana dreaptă, o dată la cea stîngă), troparul sfîntului zilei din Minei, Și acum..., troparul Născătoarei (bogorodicina învierii) pe glasul troparului sfîntului ; dacă la Minei Sînt doi sfinți, cu tropare deosebite, se cîntă primul fără Slavă..., al doilea cu Slavă..., apoi Și al Născătoarei, de la glasul troparului al doilea.

În mînăstiri, la strană se zice : Doamne miluiește (de 3 ori) Slavă... Și acum... și îndată se începe citirea c a t i s m eI o r de rînd din

Psaltire (duminică se citește Catisma a II-a, a III-a și a XVII-a, care se înlocuiește cu Polieleul în duminicile în care cade praznic împărătesc sau sfînt cu Polieleu, precum și în toate duminicile dintre 22 septembrie și 20 decembrie și cele dintre 14 ianuarie și Duminica lăsatului sec de brînză) ; citirea se face, de regulă, pe analogul așezat în mijlocul naosului. După prima catismă, preotul zice ectenia mică (cu ecfonisul : Că a Ta este stăpînirea...), iar la strană se cîntă primul rînd de s e d e I n e ale învierii de la glasul de rînd, din Octoih. Apoi din nou : Doamne miluiește (de 3 ori) Slavă... Și acum..„ și se citește a doua catismă, după care se zice din nou ectenia mică (cu ecfonisul : Că bun și iubitor de oameni Dumnezeu ești...) și se cîntă al doilea rînd de sedelne ale glasului de rînd, din Octoih. Apoi se citește a treia catismă de rînd, care, în duminicile Cînd se cîntă Polieleul, se înlocuiește cu P o l i e l e u l : Robii Domnului... (vezi nota 22).

La bisericile de parohii, catismele nu se mai citesc, ci îndată după t r o p a r e l e de la Dumnezeu este Domnul..., preotul zice ectenia mică (cu ecfonisul : Că a Ta este împărăția...) și apoi se cîntă s e d e 1 n e I e glasului de rînd al Octoihului, fie cu ectenia mică între ele, fie fără ectenie.

care poate începe îndată (sau poate să continue, dacă a început-o mai dinainte), lucrarea Proscomidiei.

La mînăstirile la care între Utrenie și Liturghie se citesc, după rînduială, Ceasurile, ritualul închinării la icoane și îmbrăcarea veșmintelor pentru începerea Proscomidiei se poate face ceva mai tîrziu, și anume după ectenia de la Cîntarea a 6-a a Catavasiilor, Proscomidia putîndu-se face, în acest caz, în timpul Laudelor și al Ceasurilor.

Îndată după Catisma a XVII-a sau după Polieleu se Cîntă B i n e c u v î n t ă r i I e învierii : Bine ești cuvântat, Doamne..., Soborul îngeresc... [22] .

În duminicile în care cade și vreun praznic împărătesc sau sărbătoarea vreunui sfînt cu Polieleu, se cîntă întîi Polieleul și apoi Binecuvîntările învierii, îndată după Mărimurile de la Polieleu (fără a se mai cînta Slavă... Și acum...).

În timp ce se cîntă Binecuvîntările învierii, preotul face c ă d i r e m a r e, după rînduială (dacă este și diacon, acesta îl însoțește pe preot, mergînd cu lumînare aprinsă în dreapta).

După Binecuvîntările învierii, preotul zice ectenia mică (cu ecfonisul : Că s-a bine cuvântat numele Tău...), la strană se citește stihira numită I p a c o i (Subascultător) și îndată se începe cîntarea a n t i f o an e l o r glasului de rînd [23] . La ultimul antifon, preotul (diaconul) deschide dvera (dacă a fost închisă) și ușile împărătești, zicînd : Înțelepciune ! Să luăm aminte ! Cîntăreții cîntă p r o ch i m e n u I glasului de rînd al Octoihului.

Apoi preotul (diaconul, dacă este) : Domnului să ne rugăm, și preotul zice ecfonisul : Că Sfânt ești Dumnezeul nostru..., după care la strană se cîntă : Toată suflarea să laude pe Domnul (de 3 ori), pe glasul prochimenului [24] . Apoi preotul (ori diaconul, dacă este) zice dintre ușile împărătești : Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfinta Evanghelie... și celelalte formule introductive la citirea Sfintei Evanghelii (vezi în Liturghier). Preotul ia acum sfînta Evanghelie, punînd sfînta cruce în locul ei pe antimis și stînd în la-

22. La mînăstiri, în toate duminicile de la odovania înălțării sfintei Cruci (21 sept.) și pînă la Duminica lăsatului sec de brînză (afară de intervalul dintre începutul preserbării Nașterii Domnului și odovania Bobotezei, adică 20 dec.—14 ian.), înainte de Binecuvîntările învierii se cântă și Polieleul Robii Domnului...

23. La mînăstiri, în timpul cîntării antifoanelor se lovește în clopot.

24. Dacă este și diacon, el începe cîntarea, zicînd dintre ușile împărătești, întîi : Toată suflarea să laude pe Domnul ! (la strana dreaptă se repetă aceasta), a doua oară : Lăudați pe Domnul întru sfinții Lui I (la strana stîngă, din nou : Toată suflarea...), a treia oară : Lăudați pe El întru tăria puterii Lui... Cînd nu este diacon, preotul nu zice acestea, ci cîntă numai cântăreții (de două ori) : Toată suflarea să laude pe Domnul, iar a treia oară : Suflarea toată și toată făptura...

tura de miazănoapte a sfintei mese, cu fața spre miazăzi și cu capul descoperit, citește Evanghelia de rînd din cele 11 Evanghelii ale Învierii, indicată în calendarul de perete ; în timpul citirii, diaconul (dacă este) sau un paracliser stă cu un sfeșnic sau cu o făclie aprinsă în latura opusă a sfintei mese. După citire, preotul însuși, ori diaconul

(dacă este) sau cîntărețul cîntă (citește) : Învierea lui Hristos văzând..., iar preotul, cu capul acoperit și ținînd sfînta Evanghelie la piept (cu Învierea spre credincioși) iese prin ușile împărătești și, precedat de un purtător de lumină, vine la analogul pus din vreme în mijlocul naosului și așază sfînta Evanghelie pe el, iar în partea de răsărit a analogului se pune sfeșnicul adus de paracliser. Cînd se cîntă veniți toți credincioșii să ne închinăm sfintei Învierii lui Hristos..., preotul face două închinăciuni, sărută sfînta Evanghelie și face încă o închinăciune. Apoi, plecîndu-se spre credincioși în dreapta și în stînga, se întoarce și intră în altar, tot prin ușile împărătești, după care închide ușile împărătești și dvera [25] . După ce s-a cîntat : Învierea lui Hristos văzind..., la strană se citește Psalmul 50, în timp ce credincioșii (în mînăstiri monahii) vin și se închină. sărutînd pe rînd sfînta Evanghelie.

După Psalmul 50, la strană se cîntă : Slavă... Și acum... Pentru rugăciunile... și stihira învierii (Înviind Iisus din mormint...) cu stihul respectiv (vezi Catavasierul). Apoi preotul zice, din altar, rugăciunea : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... (prima cerere a ecteniei de la Litie), încheind-o cu ecfonisul : Cu mila și cu îndurările... (Cînd este diacon, rugăciunea o zice el, din fața icoanei Mîntuitorului) [26] . Apoi se închide dvera.

În mînăstiri urmează acum citirea (cîntarea) c a n o an el o r, cu rînduiala lor [27] și cu ca t a v a s i i 1 e de rînd. La

25. La greci, ușile împărătești și dvera rămîn deschise tot timpul cât sfînta Evanghelie rămîne în mijlocul bisericii.

26. Dacă s-a zis seara la Litie, această rugăciune nu se mai citește, mai ales la bisericile unde preotul slujește fără diacon și atunci preotul zice numai ecfonisul.

27. Duminica avem patru rînduri de canoane, dintre care trei din Octoih (unul al Învierii, altul al Crucii și altul al Născătoarei de Dumnezeu) și unul

bisericile de enorie și la catedrale de obicei nu se mai citesc canoanele, ci îndată după ecfonisul : Cu mila și cu îndurările... urmează cîntarea catavasiilor [28] . După Cîntarea a 3-a a canoanelor, preotul zice ectenia mică, la strană se cîntă (S'au se citește) condacul, icosul și catismala (sedealna) sfîntului (sărbătorii) din Minei ; după Cîntarea a 6-a, preotul zice din nou ectenia mică și se citește co^c^ndacul și icosul învierii, ale glasului de rînd din Octoih și sinaxarul zilei, din Minei.

După Cîntarea a 8-a a catavasiilor, preotul (sau diaconul, dacă este) ia cădelniţa şi cădeşte în faţa sfintei mese, zicînd : Pe Născătoarea de Dumnezeu şi Maica Luminii întru cântări cinstind-o, să o mărim, La strană se cîntă stihurile mărimurilor sfintei Fecioare (Măreşte, suflete al meu, pe Domnul...) cu Ceea ce eşti mai cinstită..., în timp ce preotul (diaconul) continuă să cădească, făcînd că d i r e a m ar e , deoarece în momentul acesta sfînta Evanghelie se află în mijlocul bisericii, preotul, după ce a cădit icoanele de la catapeteasmă, cădeşte sfînta Evanghelie, stînd în faţa analogului pe care ea este aşezată şi făcînd de acolo toată cădirea din naosul bisericii.

După ce s-a cîntat irmosul Cîntării a 9-a, cu care se încheie cîntarea catavasiilor, urmează ectenia mică, cu ecfonisul : Că pe Tine Te laudă toate Puterile cereşti..., iar la

de la Minei. Stihirile se pun de regulă pe 14 la fiecare peasnă sau cântare, astfel :

a) Dacă la Minei este un singur canon, se citeşte din primul canon de la Octoih (al Invierii) patru stihiri, din al doilea (al Crucii) trei, din al treilea (al Născătoarei) trei, iar din al sfîntului de la Minei patru ;

b) Dacă la Minei este sfânt cu stihirile «pe şase» la : Doamne, strigat-am...« se citesc din Canonul Invierii patru stihiri, din al Crucii două, din al Născătoarei tot două, iar din al sfîntulul de la Minei şase ;

c) Dacă este sfînt cu Polieleu şi are la Minei două canoane, atunci se citesc din Canonul Invierii patru stihiri, din al Născătoarei două (al Crucii se lasă) şi din cele două canoane de la Minei opt (cîte patru din fiecare canon). 28. Tn cursul anului bisericesc, Catavasiile se cintă astfel :

a) De la 24 august la 21 septembrie (inclusiv) Catavasiile înălţării sfintei Cruci (Cruce însemnând Moise...) ;

b) De la 22 septembrie până la 20 noiembrie, Catavasiile Bunăvestirii : Deschide-voi gura mea... (între 8 şi 20 noiembrie cu unele adaptări la sărbătoarea Intrării în Biserică a Maicii Domnului) ;

c) Intre 21 noiembrie şi 30 decembrie, Catavasiile Naşterii Domnului ((Hristos Se naşte, slăviţi-L...) ;

d) Intre 1 şi 14 ianuarie Catavasiile Bobotezei : Fundul adâncului l-a des-
coperit... ;

strană se cîntă : Sfint este Domnul Dumnezeul nostru... și I u m i n î n d a sau svetilna de rînd (din cele 11 ale Învierii, adică cea corespunzătoare voscreasnei indicată în calendarul de perete), Slavă..., luminînda sfîntului de la Minei, Și acum a Născătoarei-învierii. În perioada Octoihului, în duminicile în care cade unul dintre cele patru praznice împărătești cu date fixe : Nașterea Domnului, Botezul Domnului, Schimbarea la față și înălțarea sfintei Cruci, se cîntă luminînda praznicului respectiv, fără Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru...

Îndată după luminînde, la strană se începe cîntarea L a u d e I o r (Toată suflarea să laude pe Domnul...), cu stihurile și stihirile Învierii de la glasul de rînd al Octoihului. Duminica avem la Laude opt stihiri ale Octoihului, care se cîntă toate, dacă la Minei nu Sînt stihiri la Laude ; dacă însă sfîntul zilei de la Minei are stihiri la Laude, se cîntă patru de la Octoih și patru de la Minei. La Slavă..., de la Laude, se cîntă v o s c r e a s na sau stihira Evangheliei (eotinala) de rînd, din cele 11 ale Învierii (indicată în calendarul de perete). În ultimele două duminici dinainte de Crăciun (Duminica Strămoșilor și Duminica Părinților după trup ai Domnului) se cîntă stihira respectivă de la Slavă... , de la Laude, indicată în Mineiul pe decembrie [29] . La Și acum... se cîntă Preabinecuvintată ești, Născătoare de Dumnezeu, Fecioară

e) Intre 15 ianuarie si 9 februarie, Catavasiile Intîmpinării Domnului ; Pămîntul cel roditor de adîncime... ,

f) Între 10 februarie și Duminica Floriilor, Catavasiile Bunăvestirii, cu excepția Duminicii Fiului risipitor, Duminicii lăsatului sec de carne, Duminicii lăsatului sec de brînză și Duminicii întîi și a treia din Postul Mare, care au Catavasiile lor proprii în Triod ;

g) Intre Paști și Înălțarea Domnului, Catavasiile Paștilor : Ziua învierii... ;

h) Între Joia înălțării și Sîmbăta întîi după Rusalii, Catavasiile Rusaliilor :
Cu dumnezeiescul nor acoperit fiind gîngavul.

i) Între Duminica intîi după Rusalii (a Tuturor Sfinților) și t august, Catavasiile Bunăvestirii ;

j) Intre 1 și 4 august, Catavasiile Crucii : Cruce insemnind Moise... ;

k) Intre 15 și 23 august, Catavasiile Adormirii Maicii Domnului : Cea împodobită cu dumnezeiască mărire... ;

Din lipsă de timp, Ia bisericile de enorii Catavasiile se pot cîn.ta fără întrerupere, adică fără ectenii mici și fără condac, -icos și sinaxar (Vezi Liturghlerul, București 1974 p. 64 notă).

29. La mînăstiri, voscresnele de rînd din aceste două duminici se cîntă după otpustul Utreniei.

pe glasul voscreasnei de rînd. Apoi preotul (diaconul, dacă este) deschide ușile împărătești și rostește cu glas mare, închinîndu-se către icoana Mîntuitorului : Slavă Ție, Celui ce ne-ai arătat nouă lumina. Cîntăreții cîntă d o x o I o g i a (slavoslovia) mare (din Catavasier), pe glasul voscresnei de rînd. In timp ce se cîntă ultimele stihuri ale doxologiei și Sfinte Dumnezeule..., preotul iese prin ușile împărătești și vine în fața analogului pe care se află așezată sfînta Evanghelie, se închină și o sărută ca și Ia scoaterea ei în mijlocul bisericii apoi o ia și merge spre altar, mergîndu-i înainte un purtător de lumină. Ajungînd pe solee, se întoarce cu fața spre credincioși, îi binecuvîntează, făcînd semnul crucii cu sfînta Evanghelie spre ei, apoi se întoarce, intră în sfîntul altar prin ușile împărătești, și așază sfinta Evanghelie Ia locul ei [30]

După ce s-a cîntat pentru ultima oară Sfinte Dumnezeule... de la sfîrșitul doxologiei, la strană se cîntă unul din cele două t r o p a r e finale ale Învierii, adică : Astăzi mintuirea a toată lumea s-a făcut... în duminicile în care este de rînd unul dintre primele patru glasuri,

ori Înviat-ai din mormint în duminicile în care este de rind unul din celelalte glasuri.

Apoi preotul (ori diaconul, dacă este) rostește ectenia î n t r e i t ă (Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule...) și Îndată ectenia c e r e r i I o r (Să plinim rugăciunea noastră cea de dimineață Domnului...).

După ecfonisul acesteia, întorcîndu-se cu fața spre credincioși, îi binecuvîntează, rostind : Pace tuturor ! și apoi Capetele noastre, Domnului să le plecăm și întorcîndu-se iarăși cu fața spre sfînta masă, preotul citește încetișor. cu capul plecat și descoperit, rugăciunea p I e c ă r i i c a p e t eI o r din Liturghier (Doamne Sfinte, Carc Întru cele de sus locuiești...), în timp ce la strană se cîntă rar, Țic Doamne ! După ecfonisul acestei rugăciuni, preotul vine între ușile îm-

30. Ea bisericile mînăslire.șli, sfînta Evanghelie poate ti readusă in sfîn[ul allar și nłai devreme, adicži după ce s-a terminat închinarea și sărutarea ei de către toți frații ; în cazul acesta, sfintele uși rămîn deschise după scoaterea sfintei Evanghelii în naos și se Închid după readucerea ei în slîntul altar.

părătești și face otpustul (apolisul) slujbei, după rînduială (vezi în urmă, la rînduiala Vecerniei sărbătorilor) [31] în bisericile mînăstirești, dacă se citește în continuare Ceasul întîi, nu se face otpust la sfîrșitul Utreniei, ci preotul zice numai : înțelepciune ! Cel ce este bine cuvântat iar cîntărețul răspunde : Întărește, Dumnezeule... și începe îndată citirea psalmilor de la Ceasul întîi (vezi mai departe, la rînduiala Ceasurilor). În cazul acesta, otpustul Utreniei se face la sfîrșitul Ceasului întîi, începînd preotul : Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule... etc. Cînd se citesc, în continuare, Ceasurile, ușile împărătești se închid la apolisul Utreniei ; dacă însă urmează îndată Sfînta Liturghie, ele rămîn deschise.

b) Rîndulala Utreniei sărbătorilor din cursul sčptčmînli (praznice și sfinți)

La sărbătorile sfinților și la praznicele împărătești care cad în zilele din cursul săptămînii, rînduiala Udreniei este aceeași, ca și în duminici, pînă la Dumnezeu este Domnul care se cîntă pe glasul troparului acelei sărbători.

La sărbătorile sfinților, după Dumnezeu este Domnul se cîntă t r o p a r e l e : troparul sfîntului (sfinților) (de 2 ori), apoi : Slavă... Și acum..., troparul Născătoarei al zilei săptămînale respective, pe glasul troparului sfîntului ; la praznicele împărătești (sărbătorile Mîntuitorului și ale sfintei Fecioare) se cîntă numai troparul praznicului (de 3 ori la rînd).

La mînăstiri urmează apoi citirea catismelor de rînd din Psaltire, cu ecteniile mici și sedelnele sărbătorii ori ale sfîntului, din Minei, precum s-a arătat mai înainte, la rînduiala Utreniei duminicilor.

La bisericile de enorie, după troparele de la Dumnezeu este Domnul..., preotul zice ectenia mică (cu ecfonisul : Că a Ta este împărăția...) și la strană se cîntă s e d e I n e I e sărbătorii din Minei. La praznice și la sărbătorile sfinților cu Polieleu, sînt, de regulă, în Minei, trei rînduri de sedelne.

31. In practicăr Ia cele mai multe biserici de enorie din unele părti (mai ales în Muntenia și Oltenia), partea finală a slujbei (de după troparul de la sfîrșitul doxologiei) se suprimă, așa că îndată după troparul respectiv, preotul ori face apolisul Utreniei, ori începe chiar Sfânta Liturghie, fără să mai facă
ȚI

După ce se cîntă primul și al doilea rînd de sedelne, se cîntă îndată P o I i e I e u l, și

anume Robii Domnului... (PS. 134 și 135) la sărbătorile Mîntuitorului și ale sfinților, sau Cuvânt bun... la sărbătorile Maicii Domnului. Îndată după Polieleu se adaugă stihirile m ă r i m u ri ale sărbătorii respective, adică stihurile alese din psalmi cu stihirile care se găsesc în Catavasier (Octoihul mic) ori în Psaltire. Dacă sfîntul zilei nu are stihiri mărimuri, după Polieleu se cîntă Slavă... Tatălui să ne închinăm... Și acum... Pe Maica Ta aduce Ție... (se găsesc în Octoih sau Catavasier, la stihirile Fericirilor de ia glasul 1). În timpul cîntării Polieleului, preotul face c ăd i r e mare [32]

După Polieleu și Mărimuri, preotul zice ectenia mică cu ecfonisul Că s-a bine cuvîntat numele Tău... , după care se cîntă al treilea rînd de s e d e I n e ale sărbătorii (cele de după Polieleu) și îndată a n t i f o n u I întîi al glasului al 4-1ea : Din tinerețile mele...

Apoi preotul (ori diaconul, dacă este) zice : Înțelepciune! Să luăm aminte ! și se cîntă p r o c h i m e n u I sărbătorii, din Minei, pe glasul și cu stihurile indicate acolo. Apoi Toată suflarea... și celelalte, dinainte de citirea Evangheliei, precum s-a arătat la rînduiala Utreniei duminicilor ; preotul citește Evanghelia sărbătorii din fața ușilor împărătești, apoi binecuvîntează cu sfînta Evanghelie pe credincioși și o depune la locul ei de pe sfînta masă, iar la strană se citește Psalmul 50 ; numai la praznicul înălțării sfintei Cruci (14 septembrie), în orice zi a săptămînii ar cădea, înainte de Psalmul

32. Tn unele părți se mai păstrează, Ia mînăsliri și catedrale, vechiul ritual al scoaterii și închinării icoanei sfintului (a praznicului) în mijlocul bisericii, în timpul cîntării Polieleului. Cînd începe să se cînto Polieleul, se desChid ușile împărătești și preotul (în sobor protosul), precedat de diacon cu lumînare aprinsă, vine, ia icoana sfîntnlui (a praznicului) așezată pe telrapod (iconostas) și o aduce în mijlocul naosului,

așezînd-o pe un analog, Stînd amîndoi în fața icoanei, Ia vreme încep cînlarea Mărimurilor de după Polieleu ; apoi, aducîndu-i-se cădelnița, preotul cădește mai înfii icoana împrejur, apoi naosul și toată biserica, precedat de diacon, care ține în mîini făclie aprinsă. După cădire sărută icoana și intră amîndoi în sfîntul altar, Icoana rămîne în mijlocul bisericii, spre a fi sărutată de toți frații (sau de credincioși) ca și sfînta Evanghelie duminica, iar la sfîrșitul doxologiei e luată de preot și diacon, cu aceeași solemnitate și depusă pe tetrapodul pe care stă de obicei icoana hramului, unde rămîne pînă la odovania sărbătorii respective (la sărbătorile sfinților rămine pînă la Vecernia din seara zilei respective).

50 se citește (se cîntă) și Învierea lui Hristos văzând... ca și duminica, dar fără să se scoată sfînta Evanghelie în mijlocul bisericii.

Cîntăreții cîntă apoi : Slavă... Pentru rugăciunile sfintului (N)..., ori stihira specială a praznicului respectiv ; iar la sărbătorile Maicii Domnului : Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu... Și acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu..., stihul Miluiește-mă, Dumnezeule... și stihira sfîntului sau a praznicului, indicată la Minei. Preotul zice ecfonisul : Cu mila și cu îndurările... și se cîntă catavasiile rînduite (vezi nota 28). La Cîntarea a 9-a, preotul (diaconul) zice : Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii... și face c ă d i r e a m a r e, ca de obicei, iar cîntăreții, dacă este praznic împărătesc, cîntă stihurile și stihirile speciale ale Cîntării a 9-a de la canonul sărbătorii, precum arată în Mineiul respectiv ; dacă este sărbătoarea vreunui sfînt, se cântă, ca și duminica, Mărește, suflete al meu... și celelalte stihuri, cu Ceea ce ești mai cinstită..., pe glasul catavasiilor de rînd, apoi stihul Preasfîntă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi ! și Cîntarea a 9-a a catavasiilor de rînd. Numai la 30 ianuarie (sfinții Trei Ierarhi), în orice zi a săptămînii ar cădea, se cîntă Cîntarea a 9-a a

canonului zilei, cu stihirile din Minei, ca la sărbătorile împărătești.

După ectenia mică, cu ecfonisul : Că pe Tine Te laudă toate puterile cerești se cîntă I u m i n î n d a sfîntului sau a praznicului și cea a Născătoarei, din Minei (fără Sfânt este Domnul Dumnezeul nostru) și apoi L a u d e I e (Toată suflarea...) cu stihurile și stihirile din Minei, pe glasul primelor stihiri de acolo ; la Slavă... Și acum..., stihirile indicate în Minei. Urmează d o x o I o g i a mare (cîntată, ca și duminica), iar după Sfinte Dumnezeule... de la sfîrșitul doxologiei se cîntă t r o p a r u I sfîntului zilei sau al praznicului ; după aceea, ecteniile și apolisul, ca și la Utrenia duminicilor.

Observație : La praznicul Nașterii Domnului, al Bobotezei, al Schimbării la față și al Înălțării sfintei Cruci (14 septembrie), în orice zi a săptămînii ar cădea și chiar duminica, se pune toată slujba praznicului numai din Minei și nimic din ale duminicii ; la Înălțarea sfintei Cruci, la sfîrșitul Utreniei se adaugă ritualul scoaterii și închinării sfintei Cruci în mijlocul bisericii, după rînduiala arătată la locul respectiv din Mineiul pe septembrie și în Liturghier la cap. «Rînduiala la scoaterea cinstitei Cruci» (de exemplu, București, 1974, p. 292—293). La celelalte praznice cu date fixe (neschimbătoare) din perioada Octoihului, Cînd cad duminica, slujba praznicului din Mineiul respectiv se combină cu cea a duminicii de la glasul de rînd din Octoih, precum arată îndrumările din Tipicul Bisericesc (la cap. Sinaxarul celor 12 luni) ori din Minei.

c) Rînduiala Privegherii, cum se face în mînčstiri

Precum am spus, la sărbătorile mai importante din cursul anului (praznice și sfinți), în mînăstiri, la catedralele episcopale și chiar la unele biserici de enorie (mai ales la orașe),

Utrenia se face în seara precedentă, fiind nemijlocit legată de Vecernia mare și de Litie, cu care formează o singură slujbă, numită de obicei Pr i ve g h e r e. În cărțile de slujbă sărbătorile cu Priveghere se recunosc prin aceea că au cîte două vecernii : Vecernia m i c ă și Vecernia m a r e.

Cînd se săvîrșește Priveghere, în mînăstiri se face, mai dinainte, Vecernia mică, la timpul obișnuit al Vecerniei, iar după cină (la începutul serii) începe slujba Privegherii, cu Vecernia mare, urmată de Litie și de Utrenie, în chipul următor:

Preotul, îmbrăcat cu epitrahilul și felonul, deschide dvera și ușile împărătești și luînd cădelnița, începe să cădească din sfîntul altar, făcînd c ă d i r e a ma r e de la începutul Utreniei, dar fără să spună nimic.

În momentul Cînd preotul iese din sfîntul altar, pe ușile împărătești, spre a cădi în naos, diaconul (ori în lipsa acestuia, paracliserul), ținînd în mînă o făclie sau un sfeșnic portativ în mijlocul bisericii, cu fața spre răsărit, strigă cu glas mare : Sculați-vă ! Diaconul merge apoi cu lumina, înaintea preotului, După ce cădește și în pronaos, preotul se reîntoarce și ajungînd în mijlocul bisericii, glăsuiește : Doamne, binecuvintează ! cădind cruciș spre răsărit. Apoi continuă cădirea și intrând în altar prin ușile împărătești, stă în fața sfintei mese și, cădind în chipul Crucii (de 3 ori), dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei : Slavă... Sfintei... Treimi,

33. În tipicul rusesc această formulă e pusă pe seama diaconului, sub forma ; Stăpîner binecuvlntează ! (formula fiind deci adresată preotului).

totdeauna... (ca la începutul Utreniei). Se închid ușile împărătești. Cîntărețul (în mînăstiri, cel mai mare, dacă e de față)

răspunde : Amin și începe să cînte, pe larg, Veniți să ne închinăm..., după care citește Psalmul 103 de la începutul Vecerniei, pînă la stihul : «Deschizînd Tu mîna Ta...» (vers. 1—28), iar restul stihurilor (numite a n i x a n d a r e) se Cîntă alternativ de către cîntăreții din cele două strane, repetîndu-se după fiecare stih, refrenul indicat în cărțile de Cîntări [34] . În timpul acestora preotul dezbracă felonul și iese pe ușa dinspre miazănoapte în fața ușilor împărătești, unde citește, ca de obicei, rugăciunile Vecerniei (ale înserării), apoi zice ectenia mare (dacă este diacon, o zice el, iar preotul intră în altar pe ușa dinspre miazăzi).

De aici înainte urmează slujba obișnuită a Vecerniei mari, unită cu Litia, cum am arătat mai înainte, la rînduiala Litiei. La sfîrșitul Vecerniei (Litiei), după ce s-a cîntat : Bogații au sărăcit... , în loc de otpustul obișnuit al Vecerniei sărbătorilor, preotul iese pe solee și stîna cu fața spre credincioși, rostește : Binecuvântarea Domnului peste voi toți făcînd în același timp semnul binecuvîntării. Cîntăreții : Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... (de 3 ori), Doamne, buzele mele vei deschide... (de 2 ori) și îndată se începe citirea celor ș a s e psalmi și celelalte ale Utreniei sărbătorilor, cum s-a arătat pînă aici.

Observația L : De regulă, Cînd se face Priveghere, nu se mai citesc cele două Laude mici dintre Vecernie și Utrenie, adică Pavecernița și Miezonoptica, locul lor luîndu-l Litia (monahii care vor, le citesc în chilii).

— 2 : In mînăstiri, la Privegherea din ajunul următoarelor praznice : Nașterea Domnului, Botezul Domnului și Bunavestire (care cade de regulă în perioada Triodului), prima parte a slujbei o alcătuiește nu Vecernia (care s-a unit cu Liturghia din ajunul acestor praznice, săvîrșită dimineața), ci

Pavecernița mare. Tn aceste cazuri, binecuvîntarea de început se dă cu : Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru..., după care se citește prima parte a Pavecerniței, pînă la Psalmii 69, 142 și slavoslovia. Apoi se face ieșirea preotului din altar pentru Litie, după care urmează rânduiala obișnuită a Utreniei și a Ceasului înfii (vezi și în urmă, la Pavecernița mare).

34. Ca de exemplu, Noul Idlomelor, de I. Popescu-Pasărea, București, 1933, p. 5—8 si Antologhlonul, de Arhid. A. V. Uncu, București, 1947, p. 5—9.

d) Rîndulala Utreniei din zilele de r înd

în zilele de rînd, începutul Utreniei se face absolut la fel ca și în sărbători, pînă la c a t i s m e, care se citesc (la mînăstiri) fără ectenii între ele (numai sîmbăta și în zilele dinăuntrul praznicelor se pun ectenii între catisme). Apoi se citesc s ed e I n e I e zilei săptămînale de la glasul de rînd din Octoih și îndată se citește Psalmul 50, după care se începe citirea c a n o an e I o r (fără ecfonisul : Cu mila și cu îndurările...) de la Octoih și de la Minei, așa ca să se citească 14 stihiri la fiecare cîntare (odă sau peasnă). Dacă la Minei este un singur canon, se citesc întîi 10 stihiri (cu irmosul) din primele două canoane din Octoih ale glasului de rînd pentru ziua săptămînală în care ne aflăm, apoi patru stihiri (fără irmos) din Canonul sfîntului de la Minei. Dacă la Minei Sînt două canoane, se citesc numai șase stihiri (cu irmosul) dintr-unul din canoanele Octoihului și opt stihiri din cele două canoane ale Mineiului.

Potrivit acestei reguli, canoanele se citesc astfel :

L u n i dimineața : șase stihiri din Canonul de umilință, patru din ale sfinților îngeri (Octoih) și patru din ale sfîntului zilei (Minei) ; dacă Sînt două canoane la Minei, din Octoih se citesc numai șase stihiri din Canonul de umilință (Octoih) și opt din canoanele Mineiului.

M a r ț i dimineața :șase stihiri din Canonul de umilință, patru din Canonul înaintemergătorului (Octoih) și patru din Canonul sfîntului de la Minei ; dacă Sînt două canoane la •Minei, se lasă cele patru din Canonul al doilea de la Octoih, punîndu-se opt de la Minei.

M i e r c u r i dimineața :șase din Canonul Crucii (inclusiv cele două tropare ale mucenicilor) și patru din Canonul Născătoarei de Dumnezeu, apoi patru din Canonul Mineiului ; dacă Sînt două canoane la Minei, se lasă la o parte Canonul Născătoarei de Dumnezeu din Octoih și se pun opt stihiri din Canoanele Mineiului.

J o i dimineața :șase din Canonul sfinților apostoli, patru din Canonul sfîntului Nicolae și patru de la Minei ; dacă la Min•ei Sînt două canoane, se lăsă cele din Canonul sfîntului Nicolae, înlocuindu-se cu patru din al doilea canon de la Minei.

V i n e r i dimineața, exact ca miercuri dimineața.

S î m b ă t ă dimineața, la bisericile la care hramul este un sfînt sau o sfîntă, se citește întîi Canonul sfîntului din Minei pe șase, apoi al hramului bisericii pe patru și al mucenicilor din Octoih, pe patru ; dacă Sînt două canoane la Minei, atunci se citesc șase stihiri din primul canon, patru din al doilea și patru din al mucenicilor din Octoih, lăsîndu-se la o parte ale hramului.

La bisericile care au ca hram una din sărbătorile Mîntuitorului sau ale sfintei Fecioare, are întîietate Canonul hramului, din care citim șase stihiri, apoi punem patru din Canonul sfîntului din Minei și patru din ale mucenicilor din Octoih ; dacă la Minei avem două canoane, citim întîi patru stihiri din Canonul hramului, apoi șase din canoanele Mineiului și patru din ale mucenicilor, din Octoih [35] . Dacă la Minei Canonul sfîntului poartă indicația șpe șase», atunci se citesc din canoanele Octoihului numai opt stihiri

(cîte patru din fiecare, ori cinci din primul și trei din al doilea).

După Cîntările a 3-a, a 6-a, a 8-a și a 9-a, se cîntă irmoasele cîntării respective. După Cîntarea a 3-a și irmosul ei, preotul zice ectenia mică, cu vosglasul : Că Tu ești Dumnezeul nostru..., iar la strană se citește s e d e a I n a (șezînda)

35. Inaintea fiecărui tropar (stihiră) de la canoane, afară de irmoase, se zic următoarele stihuri

a) La canoanele de umilință (luni și marți) : Miluiește-mă, Dumnezeule, miluiește-mă ! ;

b) La canoanele Crucii : Slavă, Doamne* cinstitei Crucii Tale I ;

c) La canoanele Născătoarei de Ditmnezcu : Preasfîntă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi ! ;

d) La canoanele sfântului Ioan Botezătorul (marli) : Sfinte Ioane, proorocule și înaintemergătorule, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi ! ;

e) La ale îngerilor (luni), apostolilor (joi) și mucenicilor (sîmbătă) : Sfinților ingeri (ori : Sfinților Apostoli, ori : Sfinților Mucenici...), rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi ! ;

f) La canoanele sfinților de diferite categorii (prooroci, apostoli, ierarhi, mucenici și mucenite, cuvioși și cuvioase) : Sfinte proorocule (apostole, ierarhe etc.) roagă-te lui Dumnezeu pentru noi ! ;

g) La canoanele Tuturor Sfinților (sîmbăta) : Toți Sfinții, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi !.

sfîntului din Minei. După Cântarea a 6-a și irmosul ei, iarăși ectenie mică, cu ecfonisul : Că Tu ești Împăratul păcii..., du• pă care la strană se citește condacul, icosul și sinaxarul sfîntului din Minei. La Cîntarea a 9-a preotul cădește, ca de Obicei, iar cîntăreții cîntă : Mărește, suflete al meu, pe Domnul și celelalte stihuri, cu Ceea ce ești mai cinstită încheindu-se cu irmosul Cîntării a 9-a și Cuvine-se cu adevărat... Apoi ectenia mică, cu vosglasul : Că pe Tine Te laudă toate Puterile cerești... și se cîntă l u m i n î n d e l e : întîi cele ale zilei săptămînale (din Octoih sau din Ceaslov) 36 apoi: Slavă..., a sfîntului, din Minei (dacă este), Și acum... , a Născătoarei, tot cea din Minei, dacă este ; sîmbăta, are întîietate luminînda sfîntului din Minei (dacă are), apoi prima din Octoih fără Slavă... , apoi Slavă... , a doua din Octoih, Și acum a Născătoarei tot de acolo ; dacă nu Sînt luminînde la Minei, cîntăm numai pe cele din Ceaslov (Octoih) : prima fără Slavă... , a doua cu Slavă... , apoi Și acum... , a Născătoarei 37

După aceasta, îndată urmează L a u d e I e. Dacă la Minei Sînt stihiri la La u d e, se cîntă numai primele două stihuri de la Laude (Toată suflarea să laude pe Domnul... și Lăudați pe El toți îngerii Lui...) pe glasul stihirilor ; apoi citim psalmii Laudelor după Ceaslov (PS. 148, 149 și 150), pînă la stihul cu care se leagă prima stihiră a Laudelor și se cîntă stihirile, cu Slava... lor (dacă există) ; dar dacă în Minei nu Sînt stihiri la Laude, atunci se citesc psalmii Laudelor în întregime, după Ceaslov. Apoi preotul rostește : Slavă Ție, Celui ce ne-ai arătat nouă lumina ! iar la strană se citește d o x o I o g i a mică, fără să se deschidă ușile împărătești. Apoi preotul rostește ectenia : Să plinim rugăciunea noastră,

cea de dimineată Domnului • după ecfonis zice : Pace tuturor !, binecuvîntînd pe credincioși. apoi : Capetele noas-

36. Pentru fiecare zi a săptămînii avem în Octoih (și în Ceaslov) cîte două luminînde, plus una a Născătoarei de I)umnezeu, afară de joi, Cînd avem trei luminînde (două ale apostolilor și una a sfînlului Nicolae), afară de cea a Născatoarei de Dumnezeu.

37. Miercuri și vineri la Și acum... se cîntă totdeauna luminînda Crucii, (lin Octoih.

38. Dacă preotul este deja îmbrăcat pentru Liturghie, zice această ectenie din altar i dacă are numai epitrahilul, iese și o zice din fața ușilor împărătești.

tre,.., și rugăciunea p I e c ă r i i c a p e t e l o r, cu ecfonisul : Că Ție se cuvine a ne milui...

La strane se cîntă s t i h o a v na Laudelor, din Minei, dacă este ; dacă nu, a zilei săptămînale de la glasul de rînd al Octoihului : prima stihiră fără stih, a doua cu stihul : Umplutu-ne-am dimineața de mila Ta..., a treia cu stihul : Și să fie lumina Domnului Dumnezeului nostru... (sîmbăta Sînt alte stihuri) ; apoi Slavă... , a sfîntului din Minei, Și acum... , a Născătoarei, tot din Minei, dacă Sînt. Dacă nu are la Minei, se cântă : Slavă... Și acum,.., a Născătoarei din Octoih.

Apoi : Bine este a ne mărturisi Domnului... Sfinte Dumnezeule.., și celelalte rugăciuni începătoare. După : Tatăl nostru... și ecfonis, se cîntă t r o p a r u I sfîntului zilei, Slavă... Și acum..., troparul Născătoarei al zilei săptămînale respective, pe glasul troparului sfîntului.

Preotul rostește ectenia î n t r e i t ă (Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule...) și îndată face otpustul ori se citește Ceasul întîi și apoi se face otpustul (în mînăstiri). Dacă preotul și-a pus numai epitrahilul, atît ectenia întreită cît și otpustul le zice din fața ușilor împărătești închise ; dar dacă a îmbrăcat toate veșmintele pentru Liturghie, ecteniile le zice din altar, iar pentru otpust deschide ușile împărătești.

a) Ceasurile o b i ș n u i t e. — Ceasurile (orele canonice) întîi, al treilea și al șaselea Sînt slujbe care se oficiau odinioară în mînăstiri, la momentele din cursul zilei indicate de însăși denumirea lor, adică : Ceasul în t îi la începutul primului sfert al zilei (aproximativ ora 6 dimineața, în epoca echinocțiilor de primăvară și de toamnă) ; Ceasul al t r e iI e a la începutul sfertului al doilea din zi (aproximativ, ora 9 dimineața) ; iar Ceasul al ș a s e I e a la amiază sau începutul sfertului al treilea din zi (aproximativ, ora 12). Cu vremea, ele s-au grupat într-un ciclu unic : cel al slujbelor de dimineața, săvârșindu-se unul după altul, între Utrenie și Liturghie. În practica bisericilor noastre de enorie ceasurile acestea n-au pătruns decît pe alocurea ; ele se citesc numai în timpul Postului Mare, mai mult pe la unele biserici din orașe. în perioada Octoihului ele se săvîrșesc aproape exclusiv în mînăstiri, unde se citesc, de regulă, în tinda sau pronaosul bisericii.

Rînduiala tuturor ceasurilor (inclusiv Ceasul al n o u ăI e a, despre care am vorbit mai înainte) se află în Ceaslov și este alcătuită după un plan identic, deosebindu-se între ele doar prin textul citirilor, al rugăciunilor și al troparelor care alcătuiesc rînduiala lor.

Ceasul întîi, socotit ca o prelungire a serviciului Utreniei și alcătuind o singură «laudă» cu el, se citește de fapt în continuarea Utreniei și de aceea nu are o formulă de binecuvîntare la început ; Ceasul al treilea se începe cu binecuvîntarea preotului, dată din fața ușilor împărătești ; iar Ceasul al șaselea, care se citește în continuarea Ceasului al treilea, este și el lipsit de formulă de binecuvîntare.

Astfel, Ceasul î n t î i se începe direct cu : Veniți să ne închinăm..., după care se citesc Psalmii 5, 89 și 100. Apoi se zice Slavă... și se citește t r o p a r u I sfîntului din Minei, Și

acum..., troparul Născătoarei din Ceaslov (Cum te vom numi, ceea ce ești plină de har Dacă la Minei Sînt doi sfinți cu tropare deosebite, se citește întîi, fără Slavă..., primul tropar, apoi Slavă... și troparul al doilea ; duminica se pune întîi troparul Învierii de la glasul de rînd al Octoihului, apoi Slavă..., troparul sfîntului din Minei, Și acum..., troparul Născătoarei din Ceaslov.

Se citesc apoi o serie de tropare mai mici, din Ceaslov, urmate de rugăciunile începătoare, după care se citește c o nd a c u l sfîntului sau al sărbătorii, iar duminica se citește condacul Învierii de la glasul de rînd. Apoi se zice : Doamne miluiește (de 40 de ori), și se citește r u g ă c i u n e a : Cel ce în toată vremea și în tot ceasul... , Doamne miluiește (de 3 ori) Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită... Întru numele Domnului... ; iar preotul, din altar, zice ecfonisul : Dumnezeule, milostivește-Te spre noi...

Îndată se zic din nou rugăciunile începătoare (Sfinte Dumnezeule... și celelalte), iar după ecfonisul de Ia Tatăl nostru..., cîntărețul (în mînăstiri cel mai mare, dacă e de față) citește r u g ă c i u n e a : Hristoase, Lumina cea adevărată... și condacul : Apărătoare Doamnă... Apoi se face otpustul mic, al Ceasului, ori otpustul desăvîrșit (cel complet) al Utreniei, dacă nu s-a făcut la sfîrșitul Utreniei.

Dacă se citesc, în continuare, și celelalte ceasuri, preotul, cu epitrahilul pe grumaz, dă imediat binecuvîntarea pentru începutul Ceasului al t r e i I e a (Bine cuvântat este Dumnezeul nostru...), din fața ușilor împărătești. La strană : Împărate ceresc... Sfinte Dumnezeule... și celelalte rugăciuni începătoare ; după Tatăl nostru..., preotul rostește ecfonisul . Că a Ta este împărăția..., se închină și intră în altar, iar Cîntărețul continuă cu Veniți să ne închinăm... și citește Psalmii 16, 24 și 50. Rînduiala urmează apoi ca și la Ceasul întîi, cu deosebirea că la tropare avem alt tropar al Născătoarei de Dumnezeu (Născătoare de Dumnezeu, tu ești vița cea adevărată...), iar rugăciunea de la sfîrșitul Ceasului este a sfîntului Mardarie : Stăpâne Dumnezeule, Părinte atotputernic...

Ceasul al ș a s e I e a se începe fără binecuvîntarea preotului, cu Veniți să ne închinăm..., rînduiala fiind exact ca și la celelalte ceasuri, cu deosebirea că se citesc alți psalmi (PS. 53, 54 și 90) ; în loc de troparul și condacul sfântului de la Minei se zice troparul și condacul hramului bisericii, iar rugăciunea finală este a sfîntului Vasile : Dumnezeule și Doamne al Puterilor... Dacă urmează Sfînta Liturghie, se deschide perdeaua și sfintele uși și preotul face otpustul mic dintre sfintele uși ; dacă însă se citește în continuare O b e d n i ț a, nu se face

otpust, ci se începe îndată Obednița (vezi lînduiala ei mai departe).

Observație : In unele biserici mînăstirești este obiceiul de a se citi dimineața, după Ceasul întîi, Acatistul Maicii Domnului, ori cel al Mîntuitorului, ori al sfîntului Nicolae. în cazul acesta, preotul, îrnbrăcat în epitrahil și felon, deschide ușile împărătești și cădind în toată biserica, vine la icoana respectivă și citește Acatistul.

b) Ceasurile mari (î m p ă r ă t e ș t i). În trei zile liturgice din cursul anului bisericesc, și anume : Ajunul Nașterii Domnului (24 decembrie), Ajunul Bobotezei (5 ianuarie) și Vinerea Sfintelor Patimi, slujba ceasurilor are o rînduială deosebită, mai dezvoltată și mai solemnă, în alcătuirea căreia intră și citiri din Apostol și din Evanghelie, Aceste ceasuri se numesc Ceasuri m a r i sau Ceasuri î mp ă r ăt e ș t i, deoarece ele fac parte din serviciul divin al celor mai mari praznice împărătești din cursul anului (Nașterea Domnului, Botezul Domnului și Sfintele Paști) și deoarece, în vechime, la oficierea lor în biserica Sfînta Sofia din Constantinopol, asista și împăratul Bizanțului, cu toată curtea lui, iar la noi domnitorii și demnitarii lor, și se făcea și polihroniu pentru împărat (domnitor).

Rînduiala lor o aflăm în Mineiul pe decembrie (ziua 24), în Mineiul pe ianuarie (ziua 5) și în Triod (la slujbele din Sfînta și Marea Vineri, îndată după Utrenie). În aceste cărți de slujbă ca și în Tipicul cel mare, se arată că slujba Ceasurilor împărătești începe la ceasul al doilea din zi, adică în jurul orei 7 dimineața, iar rînduiala lor e alcătuită după un plan comun

tuturor celor patru Ceasuri (întîi, al treilea, al șaselea și al nouălea), din toate cele trei zile liturgice, și anume : se citesc cîte trei psalmi (aleși dintre psalmii profetici), se cîntă o serie de stihiri imnografice (tropare) în legătură cu evenimentul comemorat în ziua respectivă, apoi se citește o paremie, un Apostol și o Evanghelie, se cîntă condacul zilei respective și se încheie cu o rugăciune finală.

Astfel, la Ceasul î n t î i din Ajunul Nașterii Domnului, după ce s-a săvîrșit slujba Utreniei, se așază în mijlocul bisericii (sub policandru) analogul de pe care se vor face citirile, iar preotul îmbracă epitrahilul și felonul și, avînd în dreapta cădelnița, dă binecuvîntarea obișnuită la Ceasuri (Bine cuvintat este Dumnezeul nostru...), din fața sfintei mese. făcînd semnul crucii cu cădelnița spre răsărit. Apoi continuă să cădeascăq făcînd că d i r e ma r eq în timp ce la strană se zic rugăciunile î n c e p ă t o a I[Q] e (Slavă Ție, Dumnezeul nostru... Împărate ceresc... și celelalte) și se citesc Psalmii. 5, 44 și 45. Apoi se cîntă cele două t r o p ar e (Scrisu-s-au oarecând... și Ce te vom numi, ceea ce ești plină de dar...) și stihirile idiomele ale sfîntului Sofronie al Ierusalimului, cu Slavă..., a lor, arătate în Minei.

Apoi preotul : Să luăm aminte ! Pace tuturor ! și Înțelepciune ! și deschide sfintele uși ; iar cîntărețul citește, de pe analogul din mijlocul bisericii, p a r e m i a (din proorocia lui Miheia) și Apostolul (din Epistola către Evrei). În timpul citirii Apostolului, preotul cădește (c ă d i r e m i c ă), apoi citește, dintre ușile împărătești, Evanghelia (de la Matei I, 18 și urm.) [39] după

care se închid ușile împărătești. La strană se citește un fragment de psalm (PS. 118, verset : 133, 134 și 135 și PS. 70, verset : 9), rugăciunile î n c e p ă t o a r e (Sfinte Dumnezeule... și celelalte), iar după Tatăl nostru... și ecfonisul preotului, se cîntă c o n d a c u I Nașterii Domnului (Fecioara astăzi...). Apoi îndată se zice Doamne miluiește (de 40 de ori) și se citește r u g ă c i u n e a : Cel ce în. toată vremea și în tot ceasul... Doamne miluiește ! (de 3 ori), Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită..., Întru numele Domnului... preotul, din sfîntul altar, rostește ecfonisul : Dumnezeule, milostivește-Te spre noi..., iar cîntărețul încheie citind r u g ă c i u n e a : Hristoase, Lumina cea adevărată... (aceeași de la sfîrșitul Ceasului întîi, dintre Ceasurile obișnuite).

Urmează îndatăC e a s u r i I e : al treilea, al șaselea și al nouălea, după aceeași rînduială ca și la Ceasul întîi, cu deosebirea că se începe direct cu Veniți să ne închinăm... (fără binecuvîntarea preotului), iar pericopele biblice care se citesc (psalmii de la început, paremia, Apostolul și Evanghelia), troparele și stihirile care se cîntă, ca și rugăciunea finală, Sînt la fiecare ceas altele, precum se arată în Minei [40] . Ecfonisul preotului dinainte de rugăciunea finală este : Pentru rugăciunile... la Ceasul al treilea și la Ceasul al nouălea; iar la Ceasul al șa-

39. In unele părti (prin Moldova), potrivit uzului, sfinta Evanghelie se așază dinainte pe analogul din mijlocul bisericii, unde preotul vine la vreme și citește pericopa evanghelică rînduită la fiecare Ceas ; ea rămîne aici pînă după citirea pericopei de la Ceasul al nouălea, Cînd preotul o ia și o duce în altar, prin ușile împărătești,

40. La Ceasul al treilea ultimul dintre cei trei psalmi este Psalmul 50, În toate cele trei zile liturgice la care se fac Ceasurile împărătești.

selea este : Dumnezeule, milostivește-Te spre noi ca și la Ceasul întîi. La Ceasurile al treilea și al șaselea nu se mai face cădirea mare, ca la începutul Ceasului întîi, ci numai cădirea mică, la fel ca în timpul Apostolului ; iar la începutul Ceasului al nouălea se face din nou cădire mare, ca și la Ceasul întîi. La sfîrșitul Ceasului al nouălea, nu se face otpust, ci se începe îndată Obednița.

Aceeași rînduială se urmează și la cele patru Ceasuri din Ajunul Bobotezei (cum se arată la ziua respectivă din Mineiul pe ianuarie), precum și la cele din Vinerea Patimilor (pentru acestea din urmă a se vedea mai pe larg la slujbele din perioada Triodului).

Observație : In anii în care Ajunul Nașterii și Ajunul Bobotezei cade sîmbăta sau duminica, Ceasurile împărătești cu Obedniță se citesc în vinerea precedentă, dimineața, fără a se face Liturghie.

7. Obednița

Obednița sau P r î nz î n d a, numită și T i p i c ă, este slujba de la vremea amiezii, specifică mînăstirilor ; ea se citește în Postul Mare în toate zilele din cursul săptămînii, afară de sîmbete și de duminici ; iar în perioada Octoihului se citește în zilele de rînd în care nu se săvîrșește Liturghia, precum și în cele două zile din această perioadă, Cînd Ceasurile se unesc cu Vecernia și cu Liturghia sfîntului Vasile cel Mare, adică în Ajunul Nașterii Domnului și Ajunul Bobotezei. In zilele de rînd din perioada Octoihului, Obednița

se citește îndată după Ceasul al șaselea, ca o prelungire a lui • iar în cele două Ajunuri ea se citește, ca și în Postul Mare, după Ceasul al nouălea, înainte de Vecernie și de Liturghie. Rînduiala acestei slujbe se află în Ceaslov.

Ea începe fără binecuvîntarea preotului, deoarece se citește în continuarea Ceasului al șaselea, ori a Ceasului al nouălea, cu care e împreunată de obicei. Cînd se citește în continuarea Ceasului al șaselea, se începe cu citirea Psalmilor 102 («Bine cuvintează, suflete al meu, pe Domnul...») și 145 («Laudă, suflete al meu, pe Domnul...»), urmați de : Unule Născut... (de obicei citit). Se cîntă apoi, cu glas liniștit și rar, stihurile F e r i c i r i I o r (Intru impărăția Ta pomenește-ne pe noi, Doamne... și celelalte, din Ceaslov), după care se citesc t r o p a r e l e : Ceata cerească... și celelalte, din Ceaslov. Dacă nu urmează Liturghie, se citește îndată Simbolul credinței [41] urmat de rugăciunea p e n i t e n ț i a l ă : Slăbește, lasă, iartă, Dumnezeule, greșelile noastre... (în Ceaslov) și rugăciunea domnească, după care se cîntă (ori se citesc) c o nd a c e I e rînduite : al zilei săptămînale (din Ceaslov), al hramului bisericii, Slavă... , al morților : Cu sfinții odihnește..., Și acum... , al Născătoarei, din Ceaslov. Apoi : Doamne miIuiește (de 12 ori) și r u g ă c i u n e a : Preasfântă Treime, Stăpinie de o ființă...

Dacă nu urmează Liturghia, se citește acum im n u l : Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne..., se cîntă : Fie numele Domnului bine cuvântat... (de 3 ori) și se citește Psalmul 33 («Bine voi cuvînta pe Domnul în toată vremea...»),

apoi : Cuvine-se cu adevărat... , Slavă... Și acum..., Doamne miluiește (de 3 ori), Intru numele Domnului... Preotul rostește ecfonisul : Dumnezeule, milostivește-Te spre noi..„ apoi face otpustul mic, cu care se încheie slujba.

Dar dacă se face și Liturghie, nu se mai citește : Să se umple gurile noastre... și nici cele următoare, ci îndată după rugăciunea : Preasfântă Treime... se zice : Ceea ce ești mai cinstită... Slavă... Și acum... Doamne miluiește (de 3 ori), Intru numele Domnului..., iar preotul : Dumnezeule, milostivește-Te spre noi... și otpustul.

Pentru modificările care intervin în rînduiala Obedniței din timpul Postului Mare, să se vadă mai departe, la perioada Triodului.

41. Dacă urmează Liturghia sfântului Vasile cel Mare, (în Ajunul Nașterii Domnului și cel al Bobotezei), Simbolul credinței nu se citește la Obedniță (vezi r înduiala Obednitei din Ajunul Nașterii Domnului, în Mineiul pe decełnbrie, editia Cernica, 1927, p. 401) .

B. — RÎNDUIALA SFINTEI LITURGHII

I. — îndrumări generale introductive

a) Întrebuintarea celor trei Liturghii în cursul anului

în Bisericile Ortodoxe (ritul liturgic bizantin) se săvîrșesc trei Liturghii :

— Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului ;

— Liturghia sfîntului Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareii Capadociei ; și

— Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, numită și a sfîntului Grigorie Dialogul (cel Mare), episcopul Romei.

— Liturghia sfîntului Vasile cel Mare se săvîrșește numai de zece ori pe an, și anume : în ziua de pomenire a autorului ei (1 ianuarie), în Ajunul Nașterii Domnului (24 decembrie) și în Ajunul Botezului Domnului (5 ianuarie), în primele cinci duminici ale Postului Mare (Duminica Ortodoxiei, Duminica sfintului Grigore Palama, Duminica sfintei Cruci, Duminica sfîntului Ioan Scărarul și Duminica cuvioasei Maria Egipteanca), în Joia și în Sîmbăta din săptămîna Sfintelor Patimi.

Atit în cele două ajunuri (al Nașterii și al Bobotezei) cît și în Joia și Sîmbăta din săptămîna Sfintelor Patimi, Liturghia Sfintului Vasile cel Mare se săvîrșește unită cu Vecernia zilei următoare, după rînduiala pe care o vom arăta mai departe 42 , . în celelalte zile ea se săvîrșește, ca de obicei, după

42. Dar în anii in care cele două Ajunuri (al Nașterii Domnului și al Bobotezei) cad sâmbăta sau dum.inica, Liturghia stintului Vasile cel Mare se face în însăși ziua praznicului respectiv, fără să se unească cu Vecernia, iar în ziua Ajunului se face Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur.

Utrenie (în mînăstiri după Ceasul al șaselea, fără să se unească cu Vecernia, care se oficiază la timpul ei.

— Liturghia Darurilor mai înainte sfințite este Litur.ghia specifică zilelor de rînd din Postul Mare. În principiu, ea se poate săvîrși în toate zilele de peste săptămînă din Postul Mare, afară de sîmbete și de duminici și de praznicul Bunăvestirii ; dar în practică ea se oficiază (chiar și în mînăstiri) numai miercurea și vinerea din cele șapte săptămîni ale Postului Mare (afară de Vinerea Sfintelor Patimi), iar în celeIalte zile de rînd ale săptămînii (luni, marți și joi) numai Cînd cad sărbători bisericești mai importante, care Sînt și hramuri de biserici, ca, de exemplu : sfîntul Haralambie (IO februarie), prima și a doua aflare a capului sfîntului Ioan Botezătorul (24 februarie), sfinții 40 de mucenici (9 martie), ajunul Bunăvestirii (24 martie), sfîntul ierarh Calinic de la Cernica (11 aprilie), sfîntul mare mucenic Gheorghe (23 aprilie), sfinții ierarhi Sava și lorest (24 aprilie) ș. a.

Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur se săvîrșește în toate zilele în care nu se oficiază una din celelalte două Liturghii ; ea este Liturghia uzuală sau normală a Bisericii Ortodoxe, adică cea care se săvîrșește de cele mai multe ori în cursul anului bisericesc. Astfel, ea este singura Liturghie care se oficiază în toată perioada Penticostarului (de la Sfintele Paști pînă la Duminica Tuturor Sfinților) ; în perioada Octoihului ea se oficiază în toate zilele, cu excepția celor trei zile în care se oficiază

Liturghia sfîntului Vasile cel Mare (Ajunul Nașterii Dornnului, 1 ianuarie și Ajunul Bobotezei), iar în Postul Mare ea se face numai de opt ori, și anume : în primele șase sîmbete ale Postului Mare, în Duminica a șasea a Postului Mare (Duminica Floriilor) și în ziua praznicului Bunăvestirii (25 martie) în orice zi a săptămînii ar cădea

43. Dar dacă Bunavestire cade într-una din primele cinci duminici ale Postului Mare, în caro trebuie să se oficieze Lilurqhia sfîntului Vasile cel Mare, primează rînduiala Triodului, adică se face Liturghia sfîn[ului Vasile cel Mare, pentrłua nu se știrbi (lin numărul de zece, ori Cînd trebuie să se oficieze această Litnrqhie în fiecare an. De asemenea, trebuie. șiint că, atunci Cînd Bunaveslire cade într-una din zilele de rînd (de luni pînži vineri inclusiv) ale săptămânilor din Postul Mare, Liturghia sfântului Ioan Gură de Aur se unește cu Vecernia

b) Zile aliturgice (fără Liturghie)

La mînăstiri și la catedralele episcopale, în perioada Octoihului și în cea a Penticostarului, Sfînta Liturghie se oficiază zilnic, iar în timpul Postului Mare se face numai miercurea și vinerea (Liturghia Darurilor mai înainte sfințite) sîmbăta (Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur, afară de Sîmbăta cea Mare, Cînd se face Liturghia sfîntului Vasile cel Mare) și duminica (Liturghia sfîntului Vasile cel Mare, cu excepția Duminicii Floriilor, Cînd se face Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur). în bisericile de enorie, Sfînta Liturghie se oficiază în toate sîmbetele și duminicile de peste an [44] , iar în cursul săptămîni numai în zilele în care cad sărbători cu ținere (praznice împărătești ori sfinți cu serb'are).

Sînt însă și cîteva zile din cursul anului în care, după tradiția de cult a Bisericii Ortodoxe,

nu se oficiază liturghie nici în mînăstiri și catedrale (z i l e a l i t u r g i c e), și anume: a) Miercuri și vineri din săptămîna brînzei (săptămîna albă), deoarece în mînăstiri se ajunează, anticipîndu-se rînduielile Postului Mare ;

*b) Luni și marți din prima săptămînă a Postului Mare, deoarece nu trebuie întreruptă ajunarea impusă monahilor în aceste zile, care trebuie să dureze pînă la Ceasul al nouălea din zi sau la vremea Vecerniei •

c) Sfînta și Marea Vineri, deoarece în această zi a murit Domnul pe Cruce pentru mîntuirea noastră, fiind impusă monahilor ajunarea, pe care o practică și mulți. dintre credincioșii din parohii ;

d) Vineri înainte de. ziua Nașterii Domnului și înainte de ziua Botezei, în anii în care aceste două praznice cad duminică sau luni' (atunci în vinerea precedentă se citesc

zilei următoare (26 martie), după rînduiala zilelor de. post (a se vedea. învățătura din Mineiul pe martie la ziua 25 și dnvățătura de tipic a lui Marcu», din Triod.

44. Pentru obligația. preotilor de enorie, de a săvîrși Liturghia în toate sîmbetele,• vezi «Povățuîrile» clin Liturghier (editia București, 1974, p. 383)< «...Orice preot- care are credincioși, . să știe că în fiecare sărbătoare fiecare duminică, și sî.mbătă, dator este a sluji” Liturghiaq iar • de nu va sluji, va cădea în păcat de moarte»,

numai Ceasurile împărătești și celelalte Laude zilnice, fără Liturghie) 45.

c) Unicitatea Liturghiei în zilele liturgice

După tradiția Bisericii Ortodoxe, un preot nu poate săvîrși decît o singură liturghie într-o zi și nici mai multe liturghii succesive nu se pot săvîrși la același sfînt altar (aceeași sfîntă

masă), de către preoți diferiți [46] . De aceea, de regulă, bisericile ortodoxe au un singur altar [4']

d) Timpul săvîrșirii Sfintei, Liturghii

Cît privește momentul din zi pentru începerea slujbei Sfintei Liturghii a sfîntului Ioan Gură de Aur și cea a sfîntului Vasile cel Mare, după predania veche a Bisericii noastre, este, de regulă, c e a s u l a l t r e i l e a din zi, adică aproximativ ora 9 dimineața, Cînd Domnul a fost răstignit pe Cruce (vezi Marcu XV, 25) și Cînd Sfîntul Duh S-a coborît peste sfinții apostoli, în ziua Cincizecimii [48] . Tn bisericile de enorie de la țară, ea se poate începe (mai ales în timpul verii) și mai înainte de această oră, iar în cele de la orașe se începe de obicei ceva mai tîrziu (în jurul orei 10 dimineața). Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, fiind unită cu Vecernia, se face, de regulă, ceva mai tîrziu (mai spre amiază).

Abatere de la această regulă se face numai la praznicul Învierii, Cînd Sfînta Liturghie se oficiază în continuarea Utreniei, în a doua parte a nopții (aproximativ între orele 2 sau

45. Vezi și in urmă, la «Ceasurile împărătești» (p. 63).

46. Vezi și «Povătuirile» din Liturghier (ediția București, 1974, p. 355) : «Se mai cuvine preotului a ști că întro singură zi, la o singură sfintă masă, numai o Liturghie poate săvîrși ; că această unime (unicitate) a sfintei Jertfe înseamnă numai o moarte a lui Hristos, care moarte odată a luat-o pentru noi, și numai o patimă a Lui, pe care o dată a răbdat-o pentru noi».

47. Bisericile Ortodoxe cu mai multe altare (sfinte mese) sânt cu totul rare ; în ele se pot săvîrși, la nevoie, (de exemplu, în ziua hramului, ori în ziua Sfintelor Paști, cîncl vine lume multă la biserică), mai multe Liturghii, de către preoți diferiți, ori concomitent (la bisericile cu altare suprapuse), ori consecutiv (la ore diferite).

48. Vezi și «Povătuirile» din Liturghier (edit. cit„ p. 363), la cap. (Pentru vremea începutului slujbei» : «Vremea

slujbei, după obiceiul cel vechi al Bisericii, este ceasul al treilea din zi, adică ora 9 dimineața ; iar de va fi de trebuintă, Sfînta Liturghie se poate săvîrsi sau mei tîrziu, sau mai de dimineată, însă nu mai înainte de a se lumina de ziuă, nici după-amiază, fiindcă cel ce va începe și va săvîrși așa, va greși...».

3 și 4 sau 5 dimineața) [49]. Același obicei vechi s-a păstrat, în unele părți, și pentru praznicul Nașterii Domnului, Cînd, de asemenea, Sfînta Liturghie se oficiază spre sfîrșitul nopții sau dis-de-dimineață.

e) Lucrurile trebuitoare pentru slujirea Sfintei Liturghii

Pentru slujirea Sfintei Liturghii avem nevoie de următoarele lucruri :

a) Sfîntul a n t i m i s, care trebuie să se afle totdeauna pe sfînta masă și fără de care nu se poate săvîrși Sfînta Liturghie nici în biserică și nici afară din biserică [50];

b) Sfintele v e ș m i n t e (odăjdiile preoțești). Preotul nu poate oficia Sfînta Liturghie (inclusiv Proscomidia) decît îmbrăcat în toate veșmintele preoțești (stihar, epitrahil, brîu, mînecuțe și felon), iar diaconul în veșmintele lui (stihar, orar și mînecuțe) •

c) Sfintele v a s e : discul, potirul, copia, lingurița, steluța și acoperămintele (procovețele) •

d) Pr e s c u ri (de diferite forme) făcute din făină de grîu și dospite, de regulă cinci, avînd fiecare întrebuințarea ei [51]. Tn caz de lipsă, trebuie să avem cel puțin două (una pentru Sfîntul Agneț și una pentru miride) sau chiar o singură prescure mai mare, cu cinci cornuri (părți), cum se obișnuiește pe alocuri [52]. Dacă nu avem deloc prescuri putem folosi o bucată de pîine dospită, pe care înscriem cu copia semnul Crucii și inițialele IS, Hs, Ni și Ka, în locul peceții ;

49. Tn unele părti ale Bisericii noastre (Banat), Liturghia din ziua Sfintelor Paști se oficiază însă la orele obișnuite (8 sau 9 dimineața), făcîndu-se astfel o mare pauză între slujba Învierii (Utrenia) din noapte și Liturghie.

50. In unele cazuri, ca, de exemplu, la zilele hramului unor mînăstiri 'la care vine multime mare de credincioși, pentru ca toți să poată asculta slujba, Sfînta Liturghie se poate oficia afară din biserică, în jurul unei mese, pe care se pune sfîntul antimis.

51. Din prima scoatem Sfîntul Agnet (care se va preface în Sfîntul Trup al Domnului), din a doua scoatem părticica pentru Maica Domnului («Panaqhia» sau din a treia, părticelele pentru «cele nouă cete» (categorii sau grupe) de sfinti, din a patra, miridele pentru credincioșii vii, iar din a cincea, miridele pentru morți.

52. în unele părți, se imprimă cu pistornicul, pe cele cinci cornuri (părți) ale acestor prescuri, semnele care indică destinația sau folosirea fiecăruia (pecetea Agnețului, Bogoroditap cele nouă cete etc.).

TJPT(.:

e) V i n curat (din struguri) și a pă ; culoarea vinului este indiferentă (vinul roșu e de preferat, dar în lipsă se poate folosi și vin alb) ;

f) C ă r ț i l e de slujbă necesare : pentru preoți și diaconi Liturghierul și Sfînta Evanghelie; iar pentru cîntăreti Apostolul și Octoihul Mic (Catavasierul), Liturghierul de strană (cu cîntări) și Mineiul;

g) Mai multe I u m i n i aprinse : cel puțin două pe sfînta masă, una la proscomidiar și cîte una în sfeșnicele împărătești, iar în caz de mare lipsă cel puțin una.

f) Pregătirea slujitorilor pentru săvîrșirea Sfintei Liturghii

Avînd în vedere că dumnezeiasca Liturghie este slujba cea mai de seamă și cea mai sfîntă pe care o pot săvîrși sfințiții slujitori și că ori de cîte ori săvîrșesc această slujbă trebuie să se și împărtășească cu dumnezeieștile Taine, ei Sînt datori să fie curați cu trupul și cu sufletul, pregătindu-se cu grijă pentru aceasta și îndeplinind următoarele condiții :

Să se ferească, fără încetare, de orice păcat care i-ar putea face improprii pentru slujire și să se păstreze cît mai mult cu putință în stare de neprihană și sfințenie ; iar dacă, totuși, uneori își vor simți cugetul împovărat de păcate mai grele, să alerge la duhovnic și să se

mărturisească, pentru a dobîndi iertarea de păcate și împăcarea cugetului.

Pentru a se putea concentra în timpul slujirii și a-și ațînti cugetul numai la Dumnezeu, sfințiții slujitori să se ferească, încă de cu seară și mai ales în dimineața zilei în care vor sluji Sfînta Liturghie, de tot ceea ce le-ar putea risipi sau tulbura pacea inimii, liniștea sufletului și seninătatea cu care se cuvine să se apropie de sfîntul altar (vezi Matei V, 23 și Marcu XI, 25) ; pentru aceasta trebuie să alunge orice grijă lumească, orice preocupare pentru cele din afară și orice gînd străin și să-și umple sufletele numai cu dulceața iubirii de Dumnezeu și de oameni.

Să-si împlinească P r a v il a de rugăciune rînduită de sfînta noastră Biserică pentru pregătirea sufletească, treptată, a celor ce vor să slujească dumnezeiasca Liturghie. In afară de Laudele bisericești premergătoare Sfintei Liturghii (Vecernia cu Ceasul al nouălea, Pavecernița, Miezonoptica, Utrenia și Ceasurile întîi, al treilea și al șaselea), pe care orice cleric e îndatorat să le săvîrșească sau să asiste la oficierea lor în biserici, sfințiții slujitori trebuie să citească, neapărat, Rînduiala Sfintei Împărtășiri (din Ceaslov ori din Liturghier), și anume seara să citească canonul din această rînduială, iar dimineața rugăciunile pregătitoare pentru împărtășire, fără de care nu este îngăduit a intra în slujbă.

— Clericii căsătoriți să se ferească a se atinge de soțiile lor cel puțin o zi și o noapte înainte de slujire și tot atîta după slujire,

— Orice slujitor trebuie să se ferească de prea multă mîncare și băutură în seara dinaintea

slujirii, iar după miezul nopții nimic să nu mai pună în gură : nici mîncare, nici băutură.

— Să se îngrijească de curățenia corporală, spălîndu-și trupul și îmbrăcînd haine curate (cp. Evrei X, 19—22) și să ia toate măsurile ca înfățișarea lor din afară să fie, atît înainte de a intra în slujbă, cît și în timpul slujirii, cît mai cuviincioasă, mai plăcută privirii și mai vrednică de respect din partea credincioșilor.

Să se îngrijească din vreme pentru a avea toate cele de trebuință pentru sfînta slujbă, precum s-au scris mai înainte (vezi p. 71) și îndeosebi să nu lipsească prescurile și vinul pentru materia Sfintei Jertfe, programînd pentru aceasta, din vreme, Cînd este de trebuință, pe cei îndatorafi a le aduce, cu rîndul, la biserică. Să nu uite, de asemenea, cele de trebuință pentru ca sfînta biserică să fie curată, împodobită, înzestrată cu toate cele necesare și încălzită iarna, încît credincioșii să intre și să stea într-însa cu plăcere, cu cuviință și cu evlavie, ca în casa lui Dumnezeu.

Orice preot de enorie să-și pregătească, din vreme, cu mare grijă și cu mult simț de răspundere, predica sau cuvîntul de învățătură, care, în duminici, trebuie să răsune în biserici, alături de citirea C a z a n i e i, și să nu lipsească din nici o slujbă săvîrșită de preot și mai ales de la Sfînta Liturghie.

II. — Rânduiala Liturghiei sfintului Ioan Gură de Aur

1. Liturghia săvîrșită de un singur preot (fără diacon)

a) Proscomidia

Adică prima parte a Liturghiei, în cursul căreia se face pregătirea și binecuvîntarea Darurilor (materiei de pîine și de vin) pentru Sfînta Jertfă, se săvîrșește la bisericile de enorie în timpul Utreniei, iar la mînăstiri și la bisericile unde între Utrenie și Liturghie se citesc și Ceasurile, ea se face în timpul Ceasurilor întîi, al treilea și al șaselea.

După ce a îndeplinit toată pregătirea pentru Liturghie, adică închinarea la icoanele din naos, îmbrăcarea sfintelor veșminte și spălarea mîinilor, după rînduiala prevăzută în Liturghier la începutul Proscomidiei [53] , preotul merge la proscomidiar, unde orînduiește sfintele vase, acoperămintele, prescurile și vasele (sticlele) cu vin și apă, spre a le avea pe toate la îndemînă ; se închină de trei ori spre răsărit, zicînd de fiecare dată : Dumnezeule, curățește-mă pe mine, păcătosul, și mă miluiește, apoi luînd cu ambele mîini copia și p r ima p r e s c u r ă (cea din care va scoate Sfîntul Agneț), le ridică în dreptul frunții și zice troparul : Răscumpăratune-ai pe noi din blestemul Legii...

După aceasta, trecînd copia și prescura în mîna stîngă, preotul se închină și dă binecuvîntarea pentru începutul Proscomidiei (Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...), binecuvîntînd totodată prescura, adică făcînd semnul Crucii cu dreapta asupra ei. Apoi ținînd-o mai departe în mîna stîngă,

53. Precum am arătat la rânduiala Utreniei, la bisericile parohiale preotul ar trebui să îndeplinească aceste lucrări pregătitoare, de regulă, după ectenia mare de la începutul Utreniei, în timp ce la strană se cîntă : Dumnezeu este Domnul cu troparele și celelalte. El le poate face însă și înainte de începutul t-rtreniei, pentru economie de timp ; dar dacă a îmbrăcat toate veșmintele, atunci nu mai iese afară din altar pentru citirea ultimelor șase rugăciuni ale dimineții și pentru rostirea ecteniei mari, ci le zice din altar, iar îndată după ectenia mare poate începe lucrarea Proscomidiei.

trece copia în mîna dreaptă și face cu vîrful ei semnul Crucii (de 3 ori) peste pecetea prescurii, zicînd de fiecare dată : (Cînd atinge sus): Intru pomenirea Domnului și Dumnezeului; (Cînd

atinge jos:) și Mântuitorului nostru; (Cînd atinge în stînga :) Iisus; (Cînd atinge în dreapta:) Hristos.

Pune apoi prescura pe talerul de lemn ori de metal, foIosit pentru aceasta, înfige copia în dreapta peceții (stînga preotului) și tăind, zice : Ca un miel nevinovat spre junghiere

entro v;atașî

mîntuirea lumii...

IS i Ils

„ smerenia l.c[l]i...

„Jar neamul L t.p;.. .

Figura nr. 2 Figura nr. 3

S-a adus... Face același lucru în stînga peceții (dreapta preotului), zicînd : Și ca o oaie fără de glas apoi în partea de sus, zicînd : Intru smerenia Lui, judecata Lui s-a ridicat...; și în fine în marginea de jos a peceții, zicînd : Iar neamul Lui cine-l va spune ? (vezi figura nr. 2).

După aceasta, înfige copia așa fel ca să scoată pecetea (Sfintul Agneț), desfăcând-o de restul prescurii și zicînd : Că s-a luat de pe pămint viața Lui ! O întoarce și o așază cu fața (pecetea) în jos pe sfîntul disc și taie curmeziș miezul, pînă aproape de coajă (dar fără să o străpungă), zicînd : Injunghie-Se Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatele lumii (aceasta concomitent cu tăietura verticală), pentru viața și pentru mintuirea lumii (concomitent cu tăietura transversală. Vezi figura nr. 3). Apoi întoarce din nou (Sfîntul Agneț) cu pecetea (fata) în sus și împunge cu vîrful copiei în partea dreaptă a ei (unde e scris Is.), zicînd : Iar unul din ostași cu sulița coasta Lui a impuns.

Acum preotul lasă copia, ia în mîna dreaptă vasul cu vin, iar în stînga pe cel cu apă și toarnă din amîndouă odată în sfîntul potir, zicînd : Și îndată a ieșit Sînge și apă; iar ce a văzut a mărturisit și adevărată -este mărturia lui.

Observație : Să aibă grijă preotul .ca, atunci Cînd toarnă vin și apă în sfîntul potir, să pună mai puțină apă decît vin (cel mult 1/4 din cantitatea vinului),

pentru ca nu cumva apa să schimbe firea vinului, «căci taina nu se va săvîrși cu vinul care se va schimba în gustul apei și preotul de moarte va greși» [54] . De asemenea, la Liturghia în sobor, sau Cînd vor fi credincioși mai mulți de împărtășit, preotul proscomiditor va avea grijă să scoată un Agneț mai mare ca de obicei și să toarne la vreme în potir atîta vin și apă cît să ajungă tuturor celor ce se vor împărtăși. Căci după sfințirea Darurilor nu mai este îngăduit a se turna vin și apă în sfîntul potir [55] .

Apoi preotul binecuvîntează vinul și apa din potir, ziCînd : Binecuvântată este amestecarea Sfintelor Tale, totdeauna... Acoperă sfîntul potir cu un acoperămînt mic și îl dă mai la o parte.

După ce pune deoparte (în anaforniță) restul prescurii din care a scos Sfîntul Agneț, preotul ia a d o u a p r e s c ur ă (al doilea corn de prescură), o binecuvîntează și punînd-o pe talerul de lemn, taie din ea o părticică în formă de triunghi, zicînd : Intru cinstea și pomenirea preabinecuvîntatei, mări* tei stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarei... Luînd pe copie, această părticică, o așază pe sfîntul disc, de-a dreapta Sfîntului Agneț (în stînga preotului) cu vîrful în sus, zicînd • De față a stat împărăteasa... (vezi formulele complete în Liturghier).

Ia apoi a t r e i a , p r e s c u r ă (al treilea corn de prescură), o binecuvîntează și scoate, pe rînd, miridele celor «nouă cete», ale sfinților, mai mici decît Panaghia, fie pătrate, fie triunghiuri, așezîndu-le una câte una, pe sfîntul disc, în stînga Sfîntului Agneț (în dreapta preotului), în trei șiruri verticale de cîte trei și rostind la fiecare din ele formula

54. •••Vezi cap. «Pentru; materia Sîngelui• -lui Hristos», în «Po:văț.llțrile» - din Liturghier (ediția București 1974, p. 366).

55. Vezi Liturghierul, (ed. cit., p.. 355), la «Povățniri».

respectivă pentru categoria de sfinți care trebuie pomenită (vezi Liturghierul), în ordinea următoare :

1. Sfântul Ioan Bote- zătorul	4. Sfinții ierarhi	7. Sfinții fără de ar„ ginți
2 Ceilalți prooroci	5. Sfinții mucenici și mucenițe	8, Sfinții Ioachim și Ana, sfîntul zilei din Minei
3. Sfinții apostoli	6. Sfinții mari pust- nici (cuvioșii pă- rinți și cuvioasele femei)	9. Sfîntul autor al Li- turghiei pe care o săvîrșimo

Apoi ia a p a t r a p r e s c u ră (al patrulea corn de prescură), o binecuvîntează și punînd-o pe talerul de lemn, scoate pe rînd cele trei miride speciale (pentru episcopul Iocului, pentru conducătorii Statului și pentru ctitorii vii), așezîndu-le pe disc sub Sfîntul Agneț, una la dreapta celeilalte și zicînd la fiecare formulele respective din Liturghier (în ediția București, 1974, p. 84). Cînd pomenește pe episcopul locului pomenește și pe arhiereul care l-a hirotonit, dacă e altul decit episcopul locului și dacă e în viață (dacă e decedat îl va pomeni mai tîrziu, la a cincea prescure, Cînd scoate miridele pentru morți).

Apoi ținînd aceeași prescură în mîna stîngă și copia în dreapta, deasupra discului, scoate cu vîrful copiei fărîmituri mici, așezîndu-le într-o grămăjoară dedesubtul celor trei miride, înspre

stînga preotului și citind în șoaptă rugăciunea pentru pomenirea generală a celor vii (Primește, Doamne, jertfa aceasta...), după care pomenește pe nume credincioșii vii pe care îi are de pomenit, scoțînd pentru fiecare cîte o miridă, pe care o adaugă la grămăjoara miridelor pentru vii, zicînd : Pomenește, Doamne, pe robul Tău (roaba Ta, ori robii Tăi)...

Ia apoi a c i n c ea p r e s c u r ă (al cincelea corn de prescură), o binecuvîntează și ținînd-o cu mîna stîngă deasupra sfîntului disc, scoate cu copia o altă serie de fărîmituri mici, pentru morți, făcînd cu ele a doua grămăjoară, la dreapta celei dintîi și citind în șoaptă rugăciunea pentru pomenirea generală a celor morti : Pentru pomenirea și iertarea păcatelor tuturor celor din veac adormiți intru dreapta credință..., la sfîrșitul căreia pomenește pe nume pe toți răposații înscriși pe pomelnicele care i s-au adus, începînd cu ctitorii decedați ai bisericii și continuând cu arhiereul care l-a hirotonit, dacă acesta a decedat. Pentru fiecare nume scoate o miridă, adăugînd-o la celelalte și zicînd : Pentru pomenirea și iertarea păcatelor adormitului robului (adormitei roabei) lui Dumnezeu...

Observație : Pomenirea credincioșilor vii și morți continuă și după sfîrșitul Proscomidiei, pe măsură ce primim pomelnice de la credincioși, scoțîndu-se pentru fiecare nume cîte o fărîmitură din prescura a patra (pentru vii) sau a cincea (pentru morți) și adăugîndu-se la grămăjoara respectivă.

Apoi preotul scoate din prescura a patra (sau din bucata din care a proscomidit pentru vii) o părticică și pentru sine, pe care o așază între cele două grămăjoare de miride pentru vii și pentru morți, zicînd : Pomenește, Doamne, după înălțimea indurărilor Tale și a mea nevrednicie...

Acum se scot și miridele pentru cereri speciale, dacă Sînt (pentru bolnavi, pentru cei plecați în călătorie etc.), citindu-se rugăciunea respectivă din Liturghier la capitolul «Adunare de cereri pentru felurite trebuințe din viața omului».

Terminînd de scos miridele, preotul lasă copia, ia buretele și stringe cu grijă pe disc miridele dedesubtul Sfîntului Agnet, ca să nu cadă vreuna jos.

Se aduce apoi cădelnița aprinsă, preotul binecuvîntează tămîia pusă în cățuie (Tămâie Iți aducem Ție, Hristoase...) și ținînd-o paracliserul la îndemîna preotului, acesta ia steluța și o tămîiază, apropiind-o de fumul cădelniței, o sărută și o pune desfăcută peste sfîntul disc, zicînd : Și venind steaua, s-a oprit deasupra locului unde era Pruncul.

Ia acoperămîntul discului, îl apropie de fumul cădelniței, îl sărută și acoperă cu el discul, zicînd : Domnul a impărălit., , etc. La fel face și cu acoperămîntul potirului, zicând • Acoperit-a cerurile bunătatea Ta, Hristoase, și de lauda Ta este plin pămintul.

Apoi făcînd la fel cu acoperămîntul cel mare (aerul), acoperă cu el discul și potirul, zicînd : Acoperă-ne cu acoperămîntul aripilor Tale... etc.

La urmă, preotul ia cădelnița și tămîiază Darurile, ziCînd de trei ori : Bine cuvântat ești, Dumnezeul nostru, Care ai binevoit așa, slavă Ție. Apoi dă (lasă) cădelnița, ori o trece în mina stîngă, se închină de trei ori și zice r u g ă c i u n e a P r o s c o m i d i e i (a punerii-înainte a Darurilor) : Dumnezeule, Dumnezeul nostru, Cel ce pe Pâinea cea cerească..., făcînd cu mîna semnul Crucii peste Cinstitele Daruri, la

cuvintele : Însuţi binecuvintează această punere-înainte...

După aceasta, face apolisul (cel mic), precum se arată în Liturghier. Apoi ia din nou cădelniţa şi c ă d e ş t e proscomidiarul cu Darurile, sfînta masă şi tot altarul, zicînd în taină, în jurul sfintei mese, troparul : In mormint cu trupul... şi apoi, în continuare Psalmul 50.

Observaţie : Tntrucît la bisericile de enorie (mai ales la oraşe) se aduc pomelnice şi după în.ceperea Liturghiei, putem proscomidi prin scoaterea de miride, atîta timp cît Darurile stau la proscomidiar, adică pînă la heruvic. Pentru aceasta avem două alternative : ori facem la timpul cuvenit — adică pînă la începutul Liturghłeł• — nułnai partea din Proscomidie pînă la acoperirea Darurilor, urmînd ca acoperirea Darurilor şi sfîrşitul Proscomidiei să le facem înainte de cădirea de la heruvic (şi în cazul acesta cădirea prescrisă în Liturghier la sfîrşitul Proscomidiei coincide cu cea de la heruvic) ; ori facem toată lucrarea Proscomidiei (deci şi acoperirea Darurilor, tămiierea şi apolisul) la timpul cuvenit, adică înainte de începerea Liturghiei, dar în cazul acesta lăsăm răsfrînte marginile acoperămîntului discului şi ale aerului, spre a putea pune n-łiridele pentru vii şi morţi alături de celelalte, Cînd proscomidim pentru pomelnicele sosite după acoperirea Darurilor.

Cît priveşte pomelnicele aduse după ieşirea cu Cinstitele Daruri, ele pot fi citite la proscomidiar în timpul axionului, dar fără să mai scoatem Illiri.de. Cele priłnite după axion se vor porncni la Liturghia urnnătoare.

b) Liturghia propriu-zisd

După ce face otpustul Utreniei (în mînăstiri, după otpustul Ceasului al şaselea), preotul, îmbrăcat în toate veşmintele. deschide uşile în-łpărăteşti şi dvera (dacă n-au fost deschise mai

înainte) și stînd în fața sfintei mese, face trei metanii mari, zicînd de fiecare dată : Dumnezeule, curățește-mă pe mine, păcătosul, și mă miluiește. Apoi cu mîinile ridicate în sus, zice în șoaptă rugăciunea: Împărate ceresc... (de 3 ori), apoi Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... (de două ori) și Doamne, buzele mele vei deschide... (o dată).

Dacă preotul poartă culion, își descoperă capul, rămînînd așa pînă la rugăciunea amvonului.

Se închină apoi de două ori, sărută sfînta Evanghelie, sfînta masă și sfînta Cruce, precum și chipul sfîntului Ioan Gură de Aur, din Liturghier, sau pe al sfîntului Vasile cel Mare, Cînd facem liturghia sa, și se închină încă o dată. Ia sfînta Evanghelie cu ambele mîini și ținînd-o drept în sus, dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei : Bine cuvântată este Împărăția Tatălui..., făcînd în același timp semnul Crucii cu sfînta Evanghelie peste sfîntul antimis, după care, sărutînd-o, o pune la locul ei de pe sfîntul antimis. Se întoarce pe stînga, închide ușile împărătești (dvera rămîne deschisă) și întorcîndu-se înapoi cu fața spre răsărit, rostește e c t e n i a m are (Cu pace Domnului să ne rugăm) ; Cînd e nevoie, înainte de cererea Pentru ca să ne izbăvim noi de tot necazul... se intercalează cererile speciale pentru diferite trebuințe, de la sfîrșitul Liturghierului. In timpul ecteniei, Cîntăreții se închină cu evlavie și cuviință, la fiecare cerere a ecteniei, cîntînd împreună cu credincioșii răspunsurile rînduite, adică Doamne miluiește și celelalte, ceea ce trebuie să facă la toate ecteniile, ca și la ecfonisele lor.

După ecfonisul ecteniei (Că Ție se cuvine toată slava...), credincioșii (cîntăreții) răspund :

Amin, și cîntă a n t i f o n u I întîi [06] în timp ce preotul citește în taină r u g ă c i u n e a antifonului întîi din Liturghier (Doamne, Dumnezeul nostru, a Cărui stăpinire este neasemănată...). Terminîndu-se de cîntat antifonul întîi, preotul zice ectenia mică (Iară și iară...), încheind-o cu ecfonisul : Că a Ta este stăpânirea...

56. Duminica și la sărbătorile sfinților : Slavă...r Și acum ... Bine cuvintează, suflete al meu, pe Domnul... ; la praznicele împărătești antifonul I al praznicului respectiv, din Minei, iar În zilele de rind (la mînăstiri și catedrale) antifonul I din toale zilele (Bine este a lăuda pe Domnul Pentru rugăciunile Nășcătoarei de Dumnezeu... și celelalte).

In timp ce credincioșii (cîntăreții sau corul) cîntă a n t if o n u I al doilea [57] , preotul citește în taină r u g ă ci u n e a antifonului al doilea : Doamne Dumnezeul nostru, mîntuiește poporul Tău... Terminîndu-se de cîntat antifonul al doilea, preotul zice din nou ectenia mică, încheind-o cu ecfonisul : Că bun și iubitor de oameni Dumnezeu ești..., după care credincioșii (cîntăreții sau corul) cîntă a n t i f o n u I al treilea [58] , iar preotul citește acum ru g ă ciu nea a n t i f o n ulu i al treilea (Cel ce ne-ai dăruit nouă aceste rugăciuni obștești)

Cînd la strană începe să se cînte stihira de la Slavă... a antifonului al treilea (a Fericirilor), preotul deschide ușile împărătești, plecîndu-se spre credincioși și face v o h o d u I m i c (ieșirea cu sfînta Evanghelie), astfel : se închină în fața sfintei mese, ia cu multă evlavie sfînta Evanghelie, punînd în locul ei sfînta Cruce, și ținînd-o înălțată în dreptul frunții (cu dreapta pe cotorul cărții), ocolește pe după sfînta masă și iese pe ușa dinspre miazănoapte a altarului, mergînd înaintea lui un purtător de lumină, cu lumînare aprinsă, ori cu sfeșnic portativ.

Ajungînd în mijlocul bisericii, purtătorul de lumină se întoarce printre sfeșnicele împărătești și vine de stă cu lumina (sau pune sfeșnicul) în dreptul icoanei împărătești a Mîntuitorului, iar preotul, rămînînd în mijlocul naosului (sub policandru), cu fața spre răsărit, ține sfînta Evanghelie cu stînga la piept, își pleacă ușor capul și zice în șoaptă rugăciunea i n t r ă r i i (Stăpâne, Doamne Dumnezeul nostru...). Apoi își înalță capul, face semnul binecuvîntării spre răsărit, zicînd încet : Binecuvântată este intrarea sfinților Tăi, Doamne, totdeauna..., face două închinăciuni, sărută sfînta Evanghelie și se închină încă o dată. Apoi, purtînd din nou sfînta Evanghelie cu ambele mîini, în dreptul frunții (cu stînga pe cotor), înaintează spre sfîntul altar, printre sfeșni-

57. Duminica și la sărbătorile sfintilor : Slavă..., Si acum..., Unule-Născut... ; Ia praznice, antifonui II al praznicului respectiv, din Minei ; iar în zilele de rînd, antifonul II din cele pentru toate zilele (Domnul a împărățit.... Pentru rugăciunile sfinților Tăi... și celelalte).

58. Duminica și la sărbătorile sfinților, Fericirile, cu stihirile lor, din Octoih (în duminici), ori din Cîntarca a 3-a și a 6-a a canonului de la Minei (la sărbătorile sfinților) ; la praznice, antifonul III al praznicului respectiv, iar în zilele de rînd, antifonul III din cel pentru toale zilele (Veniți să ne bucurăm de Domnul...r Mântuiește-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu...).

cele împărătești. Ajuns în fața sfintelor uși, după ce s-a terminat de cîntat antifonul al treilea (Fóricirile, ori troparul), preotul înalță sfînta Evanghelie și zice, cu glas mare : Înțelepciune, drepți ! Apoi intră în sfîntul altar prin ușile împărătești și pune sfînta Evanghelie la locul ei de pe sfîntul antimis.

Cîntăreții coboară din străni și închinîndu-se, cîntă, împreună cu credincioșii : Veniți să ne închinăm..., Mintuiește-ne pe noi, Fiul Iui Dumnezeu... [59] și îndată t r o p a r e I e și c o n d

a c e l e rînduite [60] . Apoi preotul zice, din fața sfintei mese : Domnului să ne rugăm !, iar după răspunsul stranei, rostește ecfonisul : Că sfânt ești Dumnezeul nostru...

La praznice, la hramul bisericii, precum și la sărbătorile sfinților cu polieleu, dacă preotul vrea, se cîntă : Doamne, mîntuiește pe cei binecredincioși, astfel : după cuvintele din ecfonis : ...acum și pururea, îndată cîntă preotul : Doamne, mîntuiește pe cei binecredincioși !, din locul și poziția în care se află (adică stînd cu fața spre sfînta masă) ; cîntăreții și credincioșii (corul) cîntă apoi de două ori aceeași cîntare, după care continuă preotul, cîntînd din altar : Și ne auzi pe noi ; și îndată sfîrșește tot el, cu cuvintele de încheierea ecfonisului : Și in vecii vecilor, rostite tot din fața sfintei mese.

Credincioșii (corul sau cîntăret;ii) cîntă : Sfinte Dumnezeule... [61] iar preotul citește mai întâi, în taină, rugăciunea cîntării î n t r e i t - s f i n t e (Dumnezeule cel Sfânt, Care întru sfinți Te odihnești...) ; apoi zice și el în șoaptă : Sfinte Dumnezeule... (de 3 ori), închinîndu-se de fiecare dată. Înainte de ultimul Sfinte Dumnezeule... , cîntat de credincioși,

59. La praznicele împărătești, în loc de : Veniți să ne închinăm... se cîntă stihurile speciale ale vohodului din Minei (se găsesc și în Liturghier), iar finalul cîntării : Mîntuieșteme pe noi, Fiul lui Dumnezeu... se adaptează potrivit praznicului respectiv (vezi ultimele ediții ale Octoihului mic (Catavasierului), București, 1959, și 1970, p. 60—61.

60. Vezi pe larg regula cîntării lor în ul[imele două ediții ale Octoihului mic (Catavasierului), București, 1959 și 1970, pan, 60—61.

61. La Nașterea și la Botezul Domnului, în Sîmbăta lui Lazăr, în Sîmbăta cea Mare (Ia Liturghia sfintului Vasile cel Mare), în Duminica Paștiior și in toată Săptămîna Luminată și în Duminica Rusaliilor, în loc de : Sfinte Dumnezeule... se cîntă CÎN în Hristos..., iar la Înăltarca sfintei Cruci (14 septembrie) și

în Duminica a treia din Postul Mare (Duminica sfintei Cruci) se cîntă Crucii Tale...

preotul zice cu glas mare : Puternic !, iar în timp ce se cîntă pentru ultima oară Sfinte Dumnezeule..., el se îndreaptă spre proscomidiar și se pleacă spre Cinstitele Daruri, zicînd în șoaptă : Bine cuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului. Apoi se întoarce pe dreapta și trecînd prin fața sfintei mese, se închină și merge spre scaunul cel de sus, din spatele sfintei mese, zicînd : Bine cuvântat ești pe scaunul slavei Împărăției Tale, Cel ce șezi pe heruvimi, totdeauna... Se oprește în colțul de răsărit-miazăzi al sfintei mese și rămîne acolo cu fața spre apus, pînă se termină cîntarea Trisaghionului, Cînd dă binecuvîntarea pentru citirea Apostolului : Să luăm aminte ! Pace tuturor. Ințelepciune ! Să luăm aminte ! Apoi ia cădelnița și face c ă d i r e m i c ă, avînd grijă să cădească fără zgomot, cădind la vreme și pe cititorul Apostolului. După ce termină cădirea, citește, în taină, rugăciunea dinainte de Evanghelie (Strălucește în inimile noastre...). Cînd se termină citirea Apostolului, vine între ușile împărătești și binecuvîntează pe cititor, zicînd : Pace ție... ! (acesta trebuie să rămînă în mijlocul bisericii, pînă ce primește binecuvîntarea de la preot, plecîndu-și capul). La strană se cîntă rar Aliluia și se pune analogul pentru citirea Evangheliei, în fața ușilor împărătești, pe solee, între două sfeșnice cu lumînări aprinse (sau se pune un sfeșnic în fața analogului).

După citirea sfintei Evanghelii, la strană se cîntă rar :

Slavă Ție, Doamne, slavă Ție !, iar preotul închide sfînta Evanghelie, o sărută și întorcînd-o cu fața spre credincioși, îi binecuvîntează, făcînd semnul Crucii cu ea, după care se întoarce și o așază în partea de răsărit a sfintei mese, cu

cotorul spre apus, lăsînd liber antimisul. Închide sfintele uși și duminica se citește, din Cazanie, explicarea Evangheliei citite. Apoi preotul rostește e c t e n i a î n t r e i t ă (Să zicem toți, din tot sufletul...), citind și rugăciunea c e r e r i i stăruitoare (Doamne Dumnezeul nostru, primește această rugăciune stăruitoare...) ; Cînd e cazul, între penultimul și ultimul aliniat al ecteniei se intercalează cererile speciale, pentru diferite trebuințe, aflate mai spre sfîrșitul Liturghierului.

După ecfonisul ecteniei (Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești...), dacă se face pomenire pentru cei răposați, preotul adaugă și ectenia pentru m o r ț i, cu rugăciunea : Dumnezeul duhurilor și a tot trupul... Dacă nu, preotul zice ectenia pentru c a t e h u m e n i (cei chemați) : Rugați-vă, cei chemați, Domnului..., desfăcînd în același timp și sfîntul antimis, în așa fel încît la cererea : Să-i unească pe dânșii..., preotul ia buretele care se află învelit în antimis și strînge cu el miridele (fărîmiturile) care s-ar mai găsi eventual pe sfîntul antimis, dîndu-le spre mijlocul lui ; citește și rugăciunea pentru c e i c h e m a ț i, iar Cînd zice ecfonisul : Ca și aceștia să slăvească împreună cu noi..., face semnul Crucii cu buretele peste sfîntul antimis, sărută buretele și îl pune pe marginea dinspre răsărit a sfîntului antimis (peste sfînta Evanghelie).

Preotul se întoarce și închide dvera, zicînd ectenia următoare : Câți sânteți chemați ieșiți...[62] și citește și rugăciunea întîi p e n t r u c r e din c i o ș i, cu ecfonisul : Că Ție se cuvine toată slava... Apoi rostește fragmentul de ectenie care urmează (Iară și iarăo..), citind și rugăciunea a doua pentru credincioși, pe care o încheie cu ecfonisul : Ca sub stăpânirea Ta totdeauna fiind păziți...

La strane se cîntă acum, foarte rar h e r u v i c u l, iar preotul citește în taină ru g ă c i u n e a din timpul cîntării heruvimice (Nimeni din cei legați cu poftele...), după care zice și el, încetișor, de trei ori, imnul heruvimic (Noi, care pe heruvimi cu taină închipuim...), închinîndu•-se de fiecare dată. Apoi deschide dvera și ușile împărătești, ia cădelnița, acoperă cinstitele Daruri (dacă nu le-a acoperit pînă acum) și face c ă d i r e a m i c ă, zicînd încetișor Psalmul 50 și tropare de umilință cît îi îngăduie timpul.

încheind cădirea în sfîntul altar, face două metanii în fața sfintei mese, zicînd de fiecare dată : Dumnezeule, curățește-mă pe mine, păcătosul, și mă miluiește ; apoi sărută sfînta masă, sfîntul antimis și sfînta Cruce, face încă o metanie, se întoarce și, venind între ușile împărătești, se pleacă

62. Dacă se omite ectenia și rugăciunea pentru catehumeni, cum se obișnuiește la multe biserici mai ales la orașe, desfacerea sfîntului antimis are loc în timpul ecteniei întreite, așa fel ca semnul Crucii cu buretele peste antimisul desfăcut să se facă la ecfonisul : Că milostiv și iubitor de oameni... In acest caz nu se mai zice nici : Ciți sînteți chemați, ieșiți ci îndată după ecfonisul ecteniei întreite se trece la ectenia : Câți sintem credincioși...

spre credincioși, cerîndu-și iertare. Urmează v o h o d ul m ar e sau ieșirea cu Cinstitele Daruri, astfel : mergînd la proscomidiar, preotul zice : Ridicați mîinile voastre la cele sfinte și bine cuvîntați pe Domnul, ia aerul (acoperămîntul cel mare), îl atinge de fumul cădelniței, îl sărută și îl pune pe spate ; ia sfîntul disc cu mîna stîngă, ridicîndu-l în dreptul frunții, și sfîntul potir cu mîna dreaptă, ținîndu-l în dreptul pieptului. Cînd se termină cîntarea heruvicului, preotul, precedat de un purtător de lumină, care ține și cădelnița, iese pe ușa dinspre miazănoapte a altarului și, pășind încet, cu cuviință și evlavie, rostește formula pentru pomenirea episcopului Iocului : Pe (Înalt) Prea Sfințitul (Arhi)episcopul

(și Mitropolitul) nostru (N), să-l pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa [63] . Ajungînd în mijlocul bisericii preotul rămîne pe loc, cu fața spre credincioși și rostește formulele de pomenire, înscrise în Liturghier. La ultima formulă de pomenire (Și pe voi, pe toți, dreptmăritorilor creștini...) face semnul Crucii cu sfîntul potir spre credincioși, binecuvîntându-i.

în timp ce la strană se cîntă, rar, Ca pe Împăratul tutu„ ror..„ preotul se întoarce spre stînga și, trecînd printre sfeșnicele mari, intră în altar prin ușile împărătești, zicînd încetișor cele trei tropare de îngropare (Iosif cel cu bun chip In mormânt cu trupul... și Ca un purtător de viață...) ; pune sfintele vase pe sfînta masă (discul în stînga, potirul în dreapta preotului), ridică acoperămintele lor, le sărută și le pune deoparte pe sfînta masă. Apoi ia aerul de pe spatele său, îl apropie de fumul cădelniței, îl sărută și acoperă cu el sfintele vase ; ia cădelnița și tămîiază Cinstitele Daruri de trei ori, zicînd încetișor ultimele versete ale Psalmului 50 («Fă bine, Doamne, întru bunăvoirea Ta, Sionului...»). Se întoarce și închide ușile împărătești și dvera, iar dacă îi mai rămîne timp pînă la terminarea cîntării Ca pe citeste în taină rugăciunea p u ne r i i - î n a i n te a Darurilor (Doamne, Dumnezeule atotțiitorule, Cel ce ești singur Sfânt...). Cînd se termină cîntarea la strană, preotul rostește ectenia Să plinim rugăciunea noastră Domnului... ; d.upă ecfo-

63. Tn Bucureștilor : Pe Prea Fericitul Părintele nostru (N). Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române...

nisul ecteniei (Cu îndurările Unuia-Născut Fiului Tău...), binecuvintează pe credincioși,

zicînd : Pace tuturor ! (pentru aceasta se deschide dvera, și apoi se închide la loc). Apoi zice : Să ne iubim unii pe alții... și în timp ce la strană se cîntă . Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh..., preotul zice încetișor, de trei ori : Iubi-Te-voi, Doamne, virtutea mea... și se închină de două ori, sărută sfîntul disc, sfîntul potir și sfînta masă și se închină încă o dată.

Apoi deschide dvera, zicînd : Ușile, ușile... și în timp ce unul dintre credincioși rostește Simbolul credinței, preotul ridică aerul cu amîndouă mîinile și îl clatină ușor deasupra Cinstitelor Daruri, avînd capul plecat și zicînd și el încetișor Simbolul credinței ; la cuvintele : Și a inviat a treia zi încetează de a clătina aerul, îl sărută, îl întocmește și îl pune deoparte, lăsînd astfel descoperite sfîntul disc și sfîntul potir cu Cinstitele Daruri și continuînd să zică restul Simbolului credinței, pînă la sfîrșit.

Apoi preotul zice : Să stăm bine, să stăm cu frică..., desChide ușile împărătești, ia sfînta Cruce și venind între sfintele uși, binecuvîntează pe credincioși cu sfînta Cruce, ziCînd : Harul Domnului nostru Iisus Hristos... Apoi își înalță ochii și mîinile cu sfînta Cruce, zicînd : Sus să avem inimile ! Se pleacă spre icoana Mîntuitorului și trecînd sfînta Cruce în mîna stîngă, se închină zicînd : Să mulțumim Domnului ! Revine la sfînta masă, pune sfînta Cruce acolo și închide ușile împărătești și dvera ; iar în timp ce la strană se cîntă : Cu vrednicie și cu dreptate..., preotul citește în taină, cu toată cucernicia și fără grabă, rugăciunea S f i n t e i j e r t f e : Cu vrednicie și cu dreptate este a cînta Ție, a Te bine cuvinta... etc. Cînd rostește ecfonisul: Cîntarea de biruință

cintînd, strigînd..., ridică steluța de pe sfîntul disc, face semnul Crucii cu ea peste sfîntul disc, o șterge de an'timis, o sărută și o pune deasupra buretelui (peste sfînta Evanghelie) ; apoi citește în continuare, în taină, rugăciunea : Cu aceste fericite Puteri..., în timp ce la strană se cîntă : Sfânt, Sfânt, Sfint, Domnul Savaot... La ecfonisul : Luați, mâncați..., preotul arată cu mîna dreaptă către Sfîntul Agneț de pe sfîntul disc, se închină și zice : Amin, iar la ecfonisul următor (Beți dintru acesta toți...)

arată cu mîna dreaptă către sfântul potir și se închină apoi din nou, zicând : Amin.

Cînd rostește ecfonisul : Ale Tale dintru ale Tale..., ia sfîntul disc cu mîna dreaptă și sfîntul potir cu mîna stîngă (dreapta fiind deasupra), le ridică puțin, făcînd cu ele semnul Crucii deasupra sfîntului antimis, apoi le reașază la locul lor. îndată după acest ecfonis, în timp ce la strană se cîntă : Pe Tine Te lăudăm..., preotul face trei metanii mari în fața sfintei mese, zicînd de fiecare dată : Dumnezeule, curățește-mă pe mine, păcătosul, și mă miluiește ; apoi ridicînd mîinile în sus în semn de invocare, zice încetișor, de trei ori, troparul Ceasului al treilea (Doamne, Cel ce pe Preasfintul Tău Duh...), cu stihurile din Psalmul 50 («Inimă curată zidește întru mine...» și «Nu mă lepăda de la fața Ta...»), închinîndu-se de fiecare dată. Continuă apoi să citească în taină rugăciunea (e p i c I e s a) : Încă aducem Ție această slujbă cuvântătoare și fără sânge... și face s f i n ț i r e a D ar ur i l o r, precum se arată în Liturghier (ediția București, 1974, p. 124—125). Apoi cade în genunchi, continuînd să citească rugăciunea de m i j I o c i re g e n e r a l ă pentru vii și morți (d i p t i c e I e) : Încă aducem Ție această slujbă cuvintătoare..., pînă la ecfonisul : Mai ales pentru preasfânta... Cînd

se termină de cîntat : Pe Tine Te lăudăm... , preotul se ridică, deschide dvera, ia cădelnița și tămîiază Sfintele (de 3 ori), zicînd ecfonisul : Mai ales pentru preasfânta...

În timp ce la strană se cîntă a x i o n u l, preotul continuă a citi mai întîi (tot în taină) rugăciunile de mijlocire, pînă acolo unde se pomenește episcopul locului (Întâi pomenește, Doamne...). Apoi binecuvîntează a n a fu r a, cu formula înscrisă în Liturghier, făcînd semnul Crucii cu mîna dreaptă peste vasul cu anafură, pe care o atinge apoi de sfîntul disc și de sfîntul potir. Merge la proscomidiar, unde citește pomelnicul ctitorilor și pomelnicele eventual sosite după ieșirea cu Cinstitele Daruri, își spală mîinile și revine în fața sfintei mese.

Cînd se încheie cîntarea axionului, preotul glăsuiește ecfonisul pentru pom en ir e a i er a r h ul ui locului : Tntîi pomenește, Doamne, pe (Înalt) Prea Sfințitul (Arhi)episcopul (și Mitropolitul) nostru și îndată citește, în continuare, ultima parte a rugăciunii de mijlocire, pe care o încheie cu ecfonisul : Și ne dă nouă cu o gură și cu o inimă...

Apoi se întoarce și binecuvîntează pe credincioși cu mîna, zicînd : Și să fie milele marelui Dumnezeu... Închide dvera și zice ectenia : Pe toți sfinții pomenindu-i..., citind, totodată, în taină, r u g ă c i u n e a : Înaintea Ta punem toată viața și nădejdea noastră...; apoi rostește ecfonisul: Și ne învrednicește pe noi, Stăpâne..., după care cîntă și el, împreună cu credincioșii, rugăciunea Tatăl nostru..., încheind-o cu ecfonisul : Că a Ta este împărăția...

Apoi se întoarce și binecuvîntează pe credincioși, zicînd : Pace tuturor ! (pentru aceasta se deschide dvera și apoi se închide imediat la loc) ; revenind în fața sfintei mese,

zice : Capetele voastre iar la strană se cîntă, cit mai pe larg : Ție, Doamne, pentru ca preotul să aibe timp să citească, în taină r u g ă ci unea p l e c ă r i i c a p e t e I o r (Mulțumim Ție, Împărate nevăzut...), pe care o încheie cu ecfonisul : Cu harul și cu îndurările...

Citește apoi, în taină, rugăciunea dinaintea î m p ă r t ăș i r i i (Ia aminte, Doamne Iisuse Hristoase...) [64] . Se închină de trei ori în fața Sfintelor Daruri, zicînd de fiecare dată : Dumnezeule, curățește-mă pe mine, păcătosul, și mă miluiește. Apoi ia Sfîntul Agneț cu ambele mîini și îl înalță deasupra sfîntului disc, zicînd cu : Să luăm aminte ! Sfintele, sfinților ! La strane se cîntă : Unul Sfint..., și apoi ch i n o n i c u l, ori se citește C az an i a, dacă nu s-a citit îndată după Evanghelie (vezi în urmă). în timpul acesta, preotul întoarce Sfîntul Agneț cu miezul în sus și îl frînge în cele patru părți', zicînd : Se sfărâmă și se împarte Mielul lui Dumnezeu ținînd pe palma stîngă cele patru părți ale Sfîntului Agneț, le ia cu dreapta, una cîte una și le așază, tot cu miezul în sus, pe sfîntul disc, în chipul Crucii, precum se arată în Liturghier. Apoi își șterge palmele cu buretele

64. Atît rugăciunea plecării capetelor cît și cea dinainte de împărtășire, fiind în practică greu de citit la locul și în momentul exact în care Sînt înscrise în Liturghier, pot fi citite mai înainte, și anume în timpul cîntării rugăciunii : Tatăl nostru„,

peste sfîntul disc, ia părticica Is cu mîna dreaptă, face semnul Crucii cu ea peste sfîntul potir și o pune într-însul, ziCînd : Plinirea potirului credinței Sfântului Duh. Binecuvîntează apa caldă (c ă I d u r a) și o toarnă în sfîntul potir, ziCînd : Căldura credinței, plină de Duhul Sfânt. Amin [65] .

După aceasta preotul se împărtășește cu părticica Is și cu Sfîntul Sînge, precum se arată în Liturghier. Apoi ia buretele cu mîna dreaptă și ținînd cu stînga sfîntul disc plecat deasupra sfîntului potir, toarnă cu buretele cele două părți din Sfîntul Trup (Ni și Ka) destinate pentru împărtășirea credincioșilor. Dacă nu Sînt credincioși de împărtășit, se pot turna acum și miridele ; dacă Sînt credincioși mai mulți de împărtășit, acestea se toarnă în sfîntul potir numai după împărtășirea credincioșilor. Cînd toarnă părțile din Sfîntul Trup, zice : Învierea lui Hristos văzând... , Cînd toarnă părticica sfintei Fecioare, zice : Luminează-te, luminează-te... , Cînd toarnă părticelele celor nouă cete zice : O, Paștile cele mari iar Cînd toarnă miridele pentru vii și morți, zice : Spală, Doamne, păcatele celor ce s-au pomenit aici...

După aceea, dacă nu Sînt credincioși de împărtășit, acoperă sfîntul potir cu acoperămîntul lui, iar dacă Sînt credincioși de împărtășit pune în sfîntul potir lingurița, iar pe sfîntul disc pune aerul întocmit, steluța (închisă) și acoperămîntul discului, întocmit ; citește rugăciunea de m u I u m i r e : Mulțumim Ție, Stăpîne, Iubitorule de oameni... Dacă este cazul, iese acum și rostește p r e d i c a. După aceea, sună clopoțelul și deschide dvera și ușile împărătești, se închină

în fața Sfintelor Daruri și ia sfîntul potir cu dreapta, susținîndu-l cu mîna stîngă și venind între ușile împărătești, îl înalță rostind chemarea la împărtășire : Cu frică de Dumnezeu... Cîntăreții cîntă : Bine este cuvîntat Cel ce vine întru numele Domnului... Dacă Sînt credincioși de împărtășit, vin acum și se împărtășesc, după rînduială [66] . Dacă nu sînt, preotul rămîne între sfintele uși și binecuvîntează pe credincioși cu

65. Și aici trebuie să avem grijă, ca și la Proscomidie, să nu turnăm prea multă apă caldă în Sfîntul Sînge din sfîntul potir, ca să nu-l diluăm prea tare.

66. A se vedea mai departe, la «Rînduiala împărtășirii», de la partea a doua : «Slujbele Sfintelor Taine și ale ierurgiilor mai de seamă».

sfîntul potir, zicînd : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... Cîntăreții (credincioșii) răspund : Văzut-am lumina cea adevărată..., iar preotul întorcîndu-se, pune sfîntul potir pe sfînta masă și îl tămîiază, zicînd încetișor : Înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule...

După aceasta, preotul dînd cădelnița, se închină, ia sfîntul disc cu mîna stîngă și ținînd sfîntul potir deasupra lui, cu dreapta, vine între sfintele uși, zicînd întîi în sine : Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru... și apoi cu glas, căutînd spre credincioși : Totdeauna, acum și pururea... Cîntărețul : Amin. Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne... [67] iar preotul merge la proscomidiar, unde așază sfintele vase (discul în stînga, potirul în dreapta), le tămîiază fără să spună nimic, face trei închinăciuni în fața lor (la proscomidiar se aprinde acum o lumină, care rămîne aprinsă pînă după potrivirea Sfintelor).

Revenind în fața sfintei mese, preotul rostește ectenia de m u l ț u m ire pentru împărtășire (Drepți, primind...), strîngînd totodată sfîntul Antimis ; Cînd rostește ecfonisul ecteniei (Că Tu ești sfințirea noastră...), ia în mîini sfînta Evanghelie, face cruce cu ea peste Sfîntul antimis și o așază peste el, la locul ei.

își acoperă capul (dacă poartă culion sau potcap), ia Liturghierul și, ținîndu-l cu mîna

stîngă la piept, iese prin sfintele uși, zicînd : Cu pace să ieșim, apoi : Domnului să ne rugăm. Ajuns în mijlocul bisericii, sub policandru, stă cu fața spre răsărit și citește rugăciunea a rn v o n u I u i (Cel ce binecuvintezi pe cei ce Te bine cuvintează, Doamne)

Dacă Sînt colivi sau prinoase de binecuvîntat, se aduce preotului cădelnița ; după ecfonisul rugăciunii amvonului, cîntărețul cîntă troparul și condacul sfîntului sau al praznicului, în timp ce preotul c ă d e ș te în jurul mesei cu prinoasele. Apoi zice : Domnului să ne rugăm ! și citește rugăciunea b i n e c u v î n tă r i i c ol i ve i sau a prinoaselor res-

67. Se citește (sau se cîntă) numai în zilele în care s-au împărtășit cre[a] dincioși.

pective (artosul, brînza și ouăle la Paști, strugurii la 6 august

Tot acum se săvîrșește, Cînd e cazul, p a n i h i d a mi c ă (parastasul pe scurt), ori doxologia de mulțumire (Po I i h r on i u I de la Tedeum).

După aceasta, cîntăreții cîntă : Fie numele Domnului bine cuvântat... (de 3 ori), iar preotul, plecîndu-se în dreapta și în stînga, intră în sfîntul altar, prin ușile împărătești și merge la proscomidiar, unde își descoperă capul și zice în șoaptă rugăciunea p o t r i v i r i i S f i n t e l o r (Plinirea Legii și a proorocilor..,).

Apoi revine în fața sfintei mese, își acoperă capul și face o t p u s t u 1 (apolisul), precum se arată în Liturghier. închide ușile împărătești și dvera, iese prin ușa dinspre miazăzi și venind la iconostas, m i r u i e ș t e pe credincioși, cu untdelemnul binecuvîntat din candela de la iconostas, zicînd la fiecare : Ajutorul meu de Ia Domnul, Cel ce a făcut cerul și pământul. Credincioșii trec apoi pe rînd și iau (primesc) anafură [68] . Apoi preotul intră din nou în altar, pe ușa dinspre miazănoapte, merge la proscomidiar și descoperindu-și capul, p o t r i v e ș te Sfintele (consumă rămășița Sfintelor Daruri din sfîntul potir), cu băgare de seamă și cu multă evlavie. Rînduiește sfintele vase și acoperămintele la locul lor, își spală mîinile și dacă nu mai are altă slujbă de făcut (botez, parastas, cununie etc.) în biserică, dezbracă veșmintele, zicînd rugăciunile prescrise în Liturghier (Acum liberează..., troparul și condacul sfîntului Ioan Gură de

Aur, troparul Născătoarei) și continuînd cu citirea rugăciunilor de m u I ț u m ir e din «Rînduiala Împărtășirii».

Se închină apoi în fața sfintei mese și iese din biserică, mulțumind lui Dumnezeu, petrecînd cu cuviință restul zilei și ferindu-se de împreunarea cu soția cel puțin pînă a doua zi, pentru cinstea Sfintelor, cu care s-a împărtășit.

68. Obiceiul «miruitului» nu este răspîndit peste tot. Tn unele părti (Ardeal și Moldova), preoții nu miruiesc, ci împart ei înșiși anafura, zicînd : Hrană a dat Domnul celor ce se tem de Dinsul.

5

2. Rînduiala Liturghiei săvîrșită de un preot cu diacon

Aceasta este descrisă pe larg în Liturghier ; se va urmări mai ales după ultimele ediții ale Liturghierului (București, 1956, 1967 și 1974), care dau îndrumările de tipic cele mai bogate și corecte.

3. Rînduiala Liturghiei săvîrșită de sobor de fără diaconi

a) Pro t i a în sobor. — La catedralele chiriarhale, în mînăstiri, la bisericile din orașe cu mai mulți slujitori permanenți, în zilele de sărbători, precum și în unele ocazii deosebite din viața bisericească (ca de exemplu la cursurile de îndrumare a clerului, la sfințiri de biserici, la hirotonii și instalări de preoți ș. a.), Sfînta Liturghie se săvîrșește de obicei în sobor, adică de mai mulți sfințiți slujitori în același timp și în același sfînt altar.

Cînd slujește arhiereul, cum se întîmplă de obicei la catedralele episcopale, ori la sfințiri de biserici, el este de drept primul dintre slujitori, adică protosul (proestosul) sau prezidentul soborului de

liturghisitori ; el are drept de a dispune atît asupra ordinii preoților coliturghisitori cît și asupra acelor amănunte din rînduiala slujbei, pe care Tipicul sau tradiția le lasă la voia celui mai mare.

Cînd slujesc numai preoți (cu sau fără diaconi) pentru stabilirea protiei, adică a preotului care va fi conducătorul soborului și al ordinii în care se vor așeza ceilalți preoți, se au în vedere trei criterii, și anume : vechimea în hirotonia de preot, funcțiile administrative și rangurile (distincțiile) onorifice.

Cînd slujesc laolaltă preoți cu funcții administrative diferite [69], preotul în funcția administrativă cea mai înaltă va fi de drept protosul soborului, pentru că el reprezintă de fapt autoritatea bisericească, în calitate de delegat al episcopului locului. Ceilalți preoți se vor așeza în jurul lui în ordinea descrescîndă a importanței funcțiilor administrative. Intre preoți fără funcții administrative se va lua în considerare vechimea în hirotonia de preot (preoții cei mai vechi în hirotonie vor fi mai apropiați de protos) ; iar între preoți cu vechime egală în hirotonie decid rangurile sau distincțiile onorifice, primite pentru diferite merite în activitatea pastorală.

Ordinea descrescîndă a acestor ranguri este, la clerul de mir, următoarea : iconom stavrofor (rangul cel mai înalt), iconom și sachelar (rangul cel mai mic).

În clerul monahal se ține seamă aproape numai de rangurile onorifice : primii în rang Sînt arhimandriții, care în slujbă stau cei mai aproape de arhiereu, apoi vin protosincelii, apoi sincelii și apoi simplii ieromonahi.

Dacă slujesc în același sobor clerici monahi și mireni, întîietatea între slujitori de trepte sau ranguri egale o au clericii monahi : arhimandriții trec înaintea iconomilor-stavrofori, protosincelii înaintea iconomilor, sincelii înaintea sachelarilor.

Protosul este de fapt conducătorul soborului de slujitori ; de aceea el trebuie să se distingă și

prin calităţile lui de bun slujitor, prin cunoaşterea şi respectarea regulilor de tipic şi prin capacitatea de a conduce şi a dirija pe slujitorii în subordine. Cît priveşte ceilalţi preoţi, ei Sînt datori să asculte pe protos şi să păstreze în tot timpul slujirii o atitudine de cît mai mare cuviinţă, ordine, disciplină şi armonie, fiind încontinuu cu ochii la protos, rugîndu-se toţi împreună cu el şi slăvind pe Dumnezeu cu o gură şi cu o inimă, ca un singur om.

b) Numărul preoţilor care slujesc în sobor este de regulă fără soţ : trei, cinci, şapte, nouă ş.a.m.d. Protosul stă de o-

69. In ordine descrescîndă : vicarii nearhierei (patriarhali, mitropolitani şi episcopali), consilierii, inspectorii şi protoiereii.

bicei în faţa sfintei mese, iar ceilalţi preoţi se aşază, de-a dreapta şi de-a stînga lui, în laturile de miazănoapte şi de miazăzi ale sfintei mese, în ordinea descrescîndă a funcţiilor administrative, a vechimii în hirotonie ori a rangurilor onorifice, în aşa fel încît preoţii din dreapta au în ordine numerele cu soţ (2, 4, 6 ş. a. m. d.), iar cei din stînga numerele fără soţ (3, 5, 7 ş. a. m. d.). Dacă Sînt şi diaconi, ei stau în altar în dreapta şi în stînga protosului, ceva mai în spatele lui (a se vedea figura nr. 4).

E.

SFÎNTA
MASÂ

8

76 54

S.

32

O Protosu/

Diacon n O OPro+odiaconul

Figura nr. 4

c) Rînduiala slujbei în sobor de preoți, fără diaconi.

Proscomidia o face, pe toată, un singur preot și anume preotul de rînd (la catedrale și la mînăstiri), ori preotul cu rangul ultim din sobor (cel mai nou în hirotonia de preot). Ceilalți preoți se închină la icoane și se îmbracă în sfintele veșminte de regulă la L a u d e I e din timpul Utreniei (la catedrale și mînăstiri), ori pe măsură ce vin la biserică (ľa slujbele ocazionale).

rnainte de începerea Sfintei Liturghii (de obicei în timp ce se cîntă : Sfinte Dumnezeule... , de după d o x o I o g i a de la sfîrșitul Utreniei), preoții, așezați în jurul sfintei mese, se închină astfel : ridicînd toți mîinile în sus, zic în șoaptă : împărate ceresc... și celelalte (între Sfintele Paști și Înălțare : Hristos a înviat... (de 3 ori), cu închinăciunile cuvenite, după care protosul se închină și sărută sfînta masă, sfînta Evanghelie și sfînta Cruce ; apoi ceilalți preoți,' doi cîte doi, pînă la cei din urmă, fac același lucru și se pleacă pe rînd protosului, în semn de ascultare și supunere.

Protosul dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei și rostește ectenia mare, cu ecfonisul respectiv. Ecteniile următoare le zic ceilalți

preoți, în ordinea în care le vine rîndul, sau cum va rîndui protosul ; la fiecare ecfonis, preotul care îl rostește se pleacă spre protos, în semn de mulțumire. Cît privește rugăciunile în taină, și le citește fiecare pentru sine, în taină, însoțind pe protos, care le citește în șoaptă sau în auzul celorlalți.

La v oh o dul m i c (sau ieșirea cu sfînta Evanghelie) sfînta Evanghelie o poartă protosul, iar ceilalți preoți se închină, doi cîte doi, (numerele 2 cu 3 ș. a. m. d.) în fața sfintei mese și îl urmează în ordinea descrescîndă (de la cei mai mari pînă la cei mai mici) ; în mijlocul bisericii (sub policandru) preoții se așază ca în jurul sfintei mese, avînd în mijloc pe protos (pentru aceasta, cei care trebuie să vină în dreapta protosului trec pe la spatele lui) ; protosul zice rugăciunea i n t r ă r i i, binecuvîntează intrarea, sărută singur sfînta Evanghelie și zice (stînd pe loc) : înțelepciune, drepți ! De obicei preoții cîntă ei înșiși Veniți să ne închinăm,.., iar la cuvintele : Mântuiește-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu..., protosul intră cel dintîi în altar, iar ceilalți se închină, doi cîte doi, și intră și ei după protos, în aceeași ordine ca la ieșire, prin ușile împărătești [70] (vezi figura nr. 5).

Ecfonisul dinainte de Sfinte Dumnezeule... (Că sfânt ești Dumnezeul nostru...) îl zice protosul. În timp ce se cîntă pentru ultima oară Sfinte Dumnezeule... , soborul trece în latura de răsărit a sfintei mese, unde stă cu fața spre credincioși, așa ca cei din dreapta protosului să vină tot în dreapta lui (înspre latura de miazănoapte), iar cei din stînga să vină tot în stînga (înspre miazăzi) ; în această poziție rămîn preoții în tot timpul citirii Apostolului (vezi figura nr. 6).

70. Vezi Lflurghierul, ediția București, 1967, p. 117 și 180.

Formulele : Pace tuturor !, înainte de Apostol (ca și din alte momente ale sfintei slujbe) și formula Pace ție... după citirea Apostolului, le zice protosul ; restul formulelor (Înțelepciune ! Să luăm aminte !) se împart între ceilalți preoți. Cădirea din timpul ciE.

tirii Apostolului o face unul dintre preoți, rînduit de protos.

Sfînta Evanghelie o

N. s. citește de regulă protosul, încadrat de ceilalți preoți, care stau înapo9 8 ia lui, cu fața spre cre-

7 6 dincioși, fiecare în latura sa (vezi fig. nr. 7). 5 4 în timpul ecteniei

3 2 pentru catehumeni, pe care o poate zice oricare dintre preoți (cel eare vine la rînd), protosul desface sfîntul antimis și face semnul Crucii cu buretele peste el, îl sărută singur Așezarea preońi/or înși îl pune deoparte. UImłj/ocu/ bisericii /a ectenie dinainte ieșirea cu evanqhe/ia tima

de h e r u v i c, cu ecfoFigura nr. 5 nisul respectiv (Ca sub stăpînirea Ta...), o zice totdeauna protosul și tot el face c ă d i r e a din timpul heruvicului,

După cădire, preoții se pregătesc pentru v o h o d u I m a r e (sau ieșirea cu Cinstitele Daruri), închinîndu-se pe rînd în fața sfintei mese, începînd cu protosul și continuînd cu ceilalți, doi cîte doi. Fiecare se închină, sărută cele rînduite, apoi se întoarce și se pleacă spre credincioși. Apoi merg la proscomidiar, unde

protosul își pune pe spate aerul, ia sfintul disc cu mîna stîngă și sfîntul potir cu mîna dreaptă și

iese cel dintîi, pomenind pe episcopul locului (**Pe Prea Sfinţitul episcopul nostru...**), iar ceilalţi preoţi îl urmează în ordinea descrescîndă a rangurilor, purtînd fiecare în mînă sfîn-

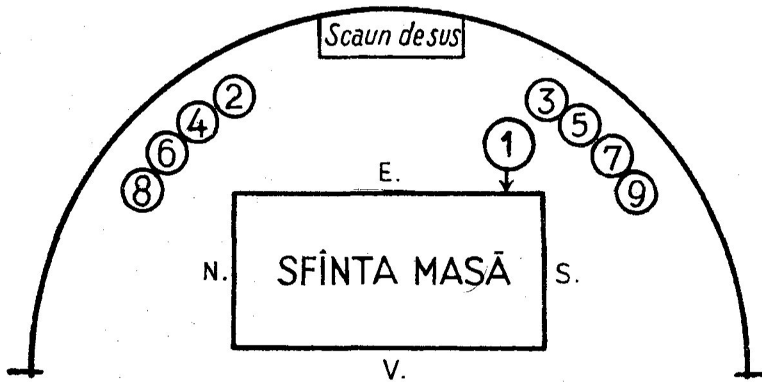

Figura nr. 6

ta Cruce, iar proscomiditorul ţine de regulă copia şi linguriţa, încrucişate. În mijlocul bisericii se aşază toţi cu faţa

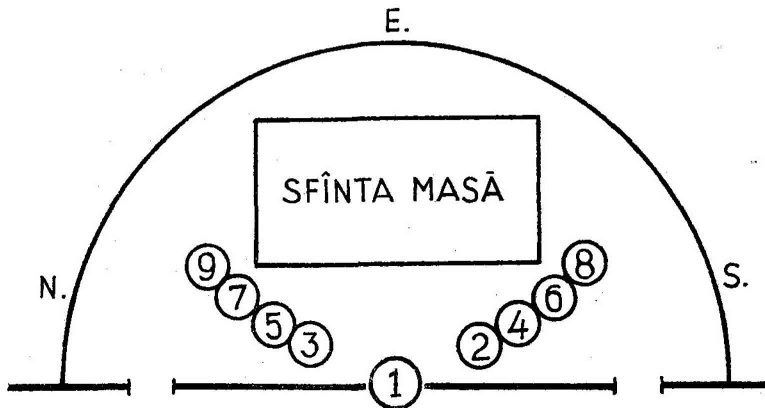

Figura nr. 7

spre credincioşi, aşezîndu-se unul de-a dreapta altuia în linie dreaptă, între cele două strane (vezi figura nr. 8) şi rostesc pe rînd formulele de pomenire prevăzute în Liturghier. Protosul zice totdeauna ultima formulă (**Şi pe voi pe**

eîndu-se, intră în altar, urmat de ceilalți, în aceeași ordine ca la ieșire 71

După rostirea formulei: Să ne iubim unii pe alții în timp ce la strană se cîntă, rar: Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfintul 1 Duh.. ., preoții își dau sărutare ațească (a păcii sau a iubirii) ; ei sărută, rînd pe rînd, Cinstitele Daruri acoperite și sfînta masă, începînd cu protosul (la sărutare preoții din dreapta vin pe după sfînta masă) și z i c î n d : Iubi-Te-voi, Doamne, vârtutea mea... și apoi își sărută unul altuia umerii, zicînd, cel mai mare (cel care stă pe loc) : Hristos în mijlocul nostru iar celălalt (cel care vine) Este și va fi ! etc. ; pentru sărutarea reciprocă protosul se așază în dreptul colțului de sudvest al sfintei mese, iar ceilalți se așază de-a dreapta lui, paralel cu latura de miazăzi a sfintei mese. În timpul rostirii simbolului credinței, toți preoții, cu capetele plecate, țin cu dreapta aerul, clătinîndu-l deasupra Cinstitelor Daruri, pînă la cuvintele : Și a înviat a treia zi..., Cînd îl sărută fiecare, iar ultimul îl întocmește și îl pune deoparte.

Așezarea preoților în mijlocul bisericii la ieșirea cu Darurile

Figura nr. 8

Protosul zice : Harul Domnului nostru Iisus Hristos..., binecuvîntînd pe credincioși cu sfânta Cruce, precum și for-

71. Vezi Liturghierul, ediția București, 1974, p. 114.

mulele următoare (Sus să avem inimile ! și Să mulțumim Domnului !), făcînd aceleași mișcări ca la slujba oficiată de un singur preot (vezi în ułmă, p. 86).

Părțile în taină ale rugăciunii S f i n t e i J e r tf e (de la Cu vrednicie și cu dreptate este...) le citesc toți preoții în taină, urmărind pe protos, care le zice în șoaptă, în auzul celorlalți. Ecfonisul : Cântarea de biruință... îl zice preotul care vine la rînd, dar protosul este acela care ridică steluța, o atinge de sfîntul disc și o pune deoparte ; protosul rostește ecfonisul cuvintelor Mîntuitorului la Cină (Luați, mâncați... -îi Beți dintru acesta toți...), arătînd cu mîna dreaptă spre Cinstitele Daruri ; ecfonisul : Ale Tale dintru ale Tale... îl zice preotul proscomiditor, în timp ce protosul înalță sfîntul disc și sfîntul potir.

Sfințirea Darurilor o face protosul singur ; tot el cădește, rostind ecfonisul pentru pomenirea Maicii Domnului (Mai ales pentru preasfânta...), binecuvîntează anafura în timpul cîntării a x i o n u l u i și apoi rostește ecfonisul pentru pomenirea ierarhului locului (Întîi pomenește, Doamne...), precum și formula de binecuvîntare a credincioșilor : Și să fie milele marelui Dumnezeu... (binecuvîntînd cu mîna). Tot protosul zice ecfonisul introductiv la r u g ă c i u. n e a D o m n e a s c ă (Și ne învrednicește pe noi, Stăpine...). Restul formulelor și ecfoniselor se împart între ceilalți preoți.

La vremea cuvenită, protosul înalță Sfîntul Agneț, ziCînd : Să luăm aminte ! Sfintele, sfinților ! și face toate cele rînduite pentru pregătirea Sfintei împărtășanii (sfărîmarea Sfîntului Agneț, plinirea sfîntului potir,

binecuvîntarea și turn.area căldurii) ; apoi taie cu copia partea Hs în atîtea părticele cîți slujitori Sînt (toți clericii care slujesc în sobor Sînt datori să se împărtășească) [79]

La împ ă r t ă și r e, preoții vin pe rînd, prin latura de miazănoapte a sfintei mese (ca la sărutarea păcii, în ordine descrescîndă și își iau părticica din Sfîntul Trup. Pro-

72. Vezi art. 41, alin. 3, din Regulamentul de procedură al instanțelor de disciplină și judecată... : (Clericii împreună-liturghisitori, care nu se împărtășesc la Sfînta Liturghie, se pedepsesc cu oprirea de la lucrarea celor sfinte pe timp de 1—3 luni și cu canonisire la mînăstire».

tosul ia cel dintîi și se dă puțin mai spre dreapta, rămînînd în fața sfintei mese ; ceilalți, după ce își iau, pe rînd, părticica din Sfîntul Trup, trec prin latura de nord și de răsărit a sfintei mese (prin fața celor care nu și-au luat încă părticica) și se așază unul de-a dreapta altuia, în latura de miazăzi a sfintei mese. Ținînd mîinile pe marginea sfintei mese, după ce zic toți odată rugăciunile rînduite (Cred, Doamne, și mărturisesc... și celelalte), se împărtășesc cu Sfîntul Trup. Apoi

E .

SFÎNTA MASA

9

88

77 c. 66 s.

5 5

2 3 4

1 11

Figura nr. 9

vin pe rînd în ordinea în care Sînt așezați, prin latura de miazăzi a sfintei mese și se împărtășesc cu Sfîntul Sînge (vezi figura nr. 9). Ultimul dintre preoți (cel care a proscomidit) toarnă și miridele de pe disc în sfîntul potir.

La vremea cuvenită protosul ia sfîntul potir și rostește formula : Cu frică de Dumnezeu..., împărtășește pe credincioși (dacă sînt) și apoi îi binecuvîntează cu sfîntul potir, ziCînd : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... Apoi pune sfîntul potir pe sfînta masă, îl cădește și ia Sfintele, arătîndu-le credincioșilor, cu formula : Totdeauna, acum și pururea... și ducîndu-le la proscomidiar, unde le cădește. Tot el întocmește sfîntul antimis în timpul ecteniei : Drepți, primind... și face semnul Crucii cu sfînta Evanghelie peste el, la rostirea ecfonisului respectiv (Că Tu ești sfințirea noastră...).

Rugăciunea a m v o n u I u i o zice preotul proscomiditor (la slujba pentru hirotonia de preot o zice preotul nou hiro-
tonit), care, după aceea merge la proscomidiar și potrivește Sfintele, iar apolisul îl face protosul.

4. Rînduiala Liturghiei săvîrșită în sobor de preoți cu diaconi

Rolul diaconilor la Liturghia în sobor. — Diaconii în sobor Sînt ajutătorii protosului ; de aceea, stau la dispoziția și la îndemîna acestuia, adică de-a dreapta și de-a stînga lui, puțin mai înapoi, executînd în locul protosului și cu binecuvîntarea (delegația) expresă a acestuia, anumite părți sau acte din rînduiala slujbei, care se cuvin de drept protosului. Înainte de îmbrăcarea cu sfintele veșminte, ei cer și primesc binecuvîntare de la protos, iar înainte de începerea Liturghiei se închină, în altar, în urma preoților, și sărută numai sfînta masă. Apoi cer și primesc binecuvîntarea protosului, cu formulele prevăzute în Liturghier și zic, pe rînd, ecteniile, începînd cu

protodiaconul (arhidiaconul), care rostește ectenia mare, din mijlocul bisericii și continuînd cu ceilalți, care zic ecteniile mici, de pe solee, în fața ușilor împărătești ; la toate ecteniile, ecfonisele le zic preoții, în ordinea arătată mai înainte. Tot diaconii rostesc formulele mai mărunte din cursul Liturghiei, ca cele dinainte de citirea Apostolului și a Evangheliei (Înțelepciune !, Să luăm aminte ! ș. a.). A p o s t o I u I îl citește unul dintre diaconi, iar altul cădește în acest timp.

La ieșirea cu sfînta Evanghelie, protodiaconul primește de la protos și poartă sfînta Evanghelie, în fruntea soboru-, lui, iar preoții ies în naos și intră înapoi în altar în ordine crescîndă (de la cei mai mici spre cei mai mari, ultimul venind protosul) ; în mijlocul bisericii diaconul care poartă sfînta Evanghelie o dă protosului să o sărute, apoi înaintează pe solee, de unde zice Înțelepciune, drepți !, înălțînd sfînta Evanghelie, după care merge și o depune pe sfînta masă. Ceilalți diaconi (dacă sînt), merg înaintea purtătorului sfintei Evan-
ghelii, purtînd lumini și cădelnițe, vin pe solee, unde stau de-a dreapta și de-a stînga celui ce poartă sfînta Evanghelie, iar după intrarea acestuia în altar, ei rămîn pe solee, cădind pe preoții care intră succesiv în altar, după care intră și ei.

Sfînta E v a n g h e I i e o citește protodiaconul, în mijlocul bisericii sau de la amvon, după ce primește binecuvîntarea de la protos, care rămîne pe solee, încadrat de ceilalți preoți, precum s-a arătat în urmă (la rînduiala slujbei în sobor de preoți fără diaconi) ; apoi vine și aduce sfînta Evanghelie protosului, care binecuvîntează pe credincioși cu ea și o pune pe sfînta masă. La h e r u v i c c ă d eș t e protosul, iar diaconii îl însoțesc, mergînd înaintea lui, cu lumînări aprinse în mîini.

La v o h o d u l m a r e sau ieșirea cu Cinstitele Daruri, protodiaconul poartă în locul protosului, sfîntul disc și aerul pe umeri, mergînd înaintea protosului și a celorlalți preoți și rostind prima formulă de pomenire : Pe voi, pe toți, dreptmăritorilor creștini... după ce ocolește prin mijlocul naosului, el intră în sfîntul altar și așteaptă acolo cu sfîntul disc în mîini, pînă Cînd protosul intră și el și îi ia discul pentru a-l pune pe sfînta masă. Ceilalți diaconi (dacă Sînt) merg, ca de obicei, în fruntea soborului, purtînd lumini și cădelnițe și așteaptă pe solee de o parte și de alta a sfintelor uși, cădind pe preoții care intră în altar, după care intră și ei.

După aceea, diaconul care vine la rînd pentru rostirea ecteniei următoare (Să plinim rugăciunea noastră, Domnului !) primește binecuvîntare de la protos, cu rîncluiala prevăzută în Liturghier. Tot el rostește, în mijlocul bisericii, for„ mulele : Să ne iubim unii pe alții..., Ușile, ușile... și Să stăm bine, să stăm cu frică..., după care intră în altar. În timpul sărutării păcii, diaconii își sărută fiecare orarul său, din Iocul unde se află.

În timpul rugăciunii S f i n t e i J e r t f e. diaconii, venind lîngă sfînta masă, apără Sfintele cu ripidele sau cu cite un acoperămînt ; la ecfonisul : Cântarea de biruință..., protodiaconul ridică steluța de pe sfîntul disc, o sărută și o pune deoparte, iar la ecfonisul : Ale Tale dintru ale Tale... tot el ridică Sfintele cu ambele mîini, făcînd Cruce cu ele, în locul protosului. La sf in ț i r e a Daru r i I o r, diaconii nu zic decît stihurile de la troparul Ceasului al treilea și formulele de îndemn adresate protosului, prevăzute în Liturghier (Binecuvintează, părinte, Sfântul Trup și celelalte).

În timpul cîntării a x i o n u I u i, după ce preotul cădește în fața sfintei mese dă cădelnița diaconului, care continuă cădirea în jurul sfintei mese și la proscomidiar.

La r u g ă c i u n e a Tatăl nostru..., diaconii, din locul în care se află fiecare, își încing orarele cruciș, pregătindu-se pentru împărtășire.

La î mp ă r t ă. ș i r e, diaconii se așază în urma ultimului preot și primesc de la protos părticelele din Sfîntul Trup (de aceea, la slujba în sobor cu diaconi, protosul rămîne să-și ia părticica sa din Sfîntul Trup în urma celorlalți preoți, după ce dă diaconilor părticelele lor) ; tot așa, pentru împărtășirea cu Sfîntul Sînge, diaconii vin în urma ultimului preot, oferindu-li-se sfîntul potir fie de către protos, fie de către ultimul preot, după rînduiala prevăzută în Liturghier [73] . Ultimul diacon toarnă miridele de pe sfîntul disc în sfîntul potir. cu formulele indicate în Liturghier.

După împărtășirea slujitorilor în altar, primul diacon primește sfîntul potir de la protos și rostește : Cu frică de Dumnezeu... tot el duce apoi sfîntul disc la proscomidiar, primindu-l de la protos.

în timpul rugăciunii a m v o n u I u i, diaconul care a rostit ectenia precedentă (Drepți, primind...) rămîne, cu capul plecat, în fața icoanei împărătești a Mîntuitorului, după care intră în altar (după preotul care a citit rugăciunea amvonului) pe ușa dinspre miazănoapte, mergînd la proscomidiar, unde el urmează să facă p o t r i vi re a (consumarea rămășiței) Sfintelor, dacă n-a fost rînduit un alt diacon pentru aceasta.

'73. Pentru• amănunte, vezi această rînduială, corect descrisă, în I. z' turghier, edițiile București, 1950, p. 148—149 ; 1956, p. 164—165 ; 1967, p. 161 și 1974, p. 134—135.

în tot cursul slujbei, ușile împărătești și dvera (perdeaua) se închid și se deschid numai de către diaconi, la momentele indicate în Liturghier.

III. — Îndrumări privitoare la Liturghia sfântului Vasile cel Mare

Precum am văzut (în urmă, p. 67), în perioada Octoihului, Liturghia sfîntului Vasile cel Mare se săvîrșește numai de trei ori, și anume în Ajunul Nașterii Domnului (24 decembrie), în ziua de 1 ianuarie (pomenirea sfîntului Vasile cel Mare) și

Ajunul Bobotezei (5 ianuarie). Rînduiala ei este absolut aceeași ca și cea a Liturghiei sfîntului Ioan Gură de Aur, cu următoarele deosebiri :

a) Unele dintre rugăciunile citite în taină de către preot au texte proprii, deosebite de cele corespunzătoare din Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur, și anume : cele două rugăciuni pentru credincioși dinainte de heruvic, rugăciunea punerii-înainte a Darurilor de după vohodul mare, rugăciunea Sfintei Jertfe (anafora) cu toate părțile ei componente (partea introductivă, anamnesa, epiclesa și dipticele sau rugăciunile de mijlocire generală pentru vii și morți) [74] rugăciunea din timpul ecteniei de după axion, rugăciunea de după Tatăl nostru... , rugăciunea de mulțumire după împărtășirea clericilor și rugăciunea pentru potrivirea Sfintelor, de la Sfîrșitul Liturghiei ;

b) Cele două ecfonise formate din cuvintele Mîntuitorului Ia Cină (Luați, mâncați... și Beți dintru acesta toți...) Sînt pre-

74. Rugăciunea aceasta este mult mai dezvoltată decît cea din Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur ; de aceea răspunsurile-cîntate de credincioși (Cîntăreti sau cor) în timpul ei (Cu vrednice și cu dreptate este . Sfânt. Sfîntf Sfânt, Domnul Savaot..., Pe Tine Te lăudăm... și axionul) trebuie cîntate rar de tot, pentru a permite preotului să citească în întregime părtile corespunzătoare din rugăciune.

cedate de cuvintele introductive : A dat sfinților Săi ucenici și apostoli, zicind..., care se rostesc și ele cu glas tare ;

c) Are un axion propriu : De tine se bucură care în Joia cea Mare și în Sîmbăta cea Mare se înlocuiește cu irmosul Cîntării a 9-a din canonul zilei (a se vedea mai departe, la perioada Triodului).

d) În toate locurile din cursul slujbei unde se pomenește autorul Liturghiei, pomenim pe sfîntul Vasile cel Mare (la mirida ultimă dintre cele

nouă cete ale sfinților, la apolisul de la sfîrșitul Proscomidiei și la apolisul de la sfîrșitul Liturghiei).

În ziua de 1 i a n u a r i e — ziua pomenirii sfîntului Vasile cel Mare — Liturghia se face după Utrenie (ori după Ceasuri, în mînăstiri) în același mod ca și Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur, cîntîndu-se la început antifoanele obișnuite ale sărbătorilor sfinților și ale duminicilor, la axion : De tine se bucură iar la pomenirea episcopului locului în loc de : Pe toți și pe toate, se cîntă troparul sfîntului Vasile cel Mare (Pe arătătorul celor cerești...), pentru ca preotul să aibă timp să citească în taină rugăciunea care urmează [75]

În Ajunul N a ș t e r i i și în Ajunul B o b o t e z e i, Cînd acestea cad în zilele de rînd (de luni pînă vineri inclusiv), acestea fiind zile de ajunare și deci supuse rînduielilor speciale ale zilelor de post, Liturghia sfîntului Vasile cel Mare, se săvîrșește tot dimineața, dar unită cu Vecernia praznicului respectiv (Vecernia de a doua zi) și precedată de Ceasurile împărătești și de Obedniță (vezi în urmă, la pag. 63—65). Rînduiala Liturghiei sfîntului Vasile cel Mare este atunci următoarea

După otpustul de la sfîrșitul Obedniței, ușile împărătești și dvera fiind deschise, preotul, îmbrăcat în toate veșmintele, se închină ca la începutul Liturghiei (vezi în urmă, p. 87—88), și dă binecuvîntarea ca Ia începutul Liturghiei (Binecuvântată este împărăția Tatălui...); cîntărețul (în mînăstiriq cel mai mare) : Amin. Împărate ceresc... Sfinte Dumnezeule... și celelalte ; iar după ecfonisul de la Tatăl nostru..., Veniți să ne

75. Mentiune în Tlplcul bisericesc, Cernica, 1925, p. 1 04.

închinăm... și citește Psalmul 103, de la începutul Vecerniei («Bine cuvîntează, suflete al meu, pe Domnul...»), în timp ce preotul, după ce închide ușile împărătești, citeste, în altar, rugăciunile Vecerniei, apoi începe lucrarea Proscomidiei.

După citirea psalmului preotul rostește, tot din altar, ectenia mare (dacă este diacon, o zice el, din mijlocul bisericii). Nu se citește catismă și deci nu se cîntă : «Fericit bărbatul...», ci îndată după ecfonisul ecteniei mari se cîntă : Doamne, strigat-am.,., cu stihurile și stihirile arătate în Mineiul pe decembrie (Vecernia zilei de 25) sau în Mineiul pe ianuarie (Vecernia zilei de 6). La Să se indrepteze..., preotul (diaconul, dacă este) face obișnuita c ă d i re m a re ; iar la vremea cuvenită deschide ușile împărătești și face v o h o d (ieșire) cu Evanghelia. La strană se citește : Lumină lină... , apoi se cîntă p r o c h i m e n u I zilei săptămînale în care ne aflăm (în Octoihul mic sau Catavasier) [76] și se citesc p a r e m i ile sărhătorii. La Vecernia Ajunului Nașterii Domnului avem 8 paremii, împărțite în trei grupe (3+3+2), între care se cântă tropare și stihuri ; la Vecernia Ajunului Bobotezei avem 13 paremii, împărțite de asemenea în 3 părți (3+3+ 7), între care se cîntă tropare speciale ale praznicului, cu stihurile din Minei. Ușile împărătești rămîn deschise.

Îndată după ultima paremie, preotul rostește ectenia mică, cu ecfonisul : Că sfint ești Dumnezeul nostru..„ iar cîntăreții răspund Amin, și cîntă Sfinte Dumnezeule..., urmînduse mai departe rînduiala obișnuită a Liturghiei, descrisă mai înainte, cu Apostolul și Evanghelia indicate în Minei și De tine se bucură... la axion.

Observație. — 1 : în Ajunul Bobotezei, după Liturghie, în minăstiri și catedrale se face, în continuare, slujba sfințirii cea mare a apei (la bisericile de enorie, aceasta se face numai în ziua praznieului, iar pentru «botezul» caselor credincioșilor se folosește Aghiasma mare păstrată din anul trecut).

2 : După o rînduială asemănătoare se combină Liturghia cu Vecernia și în Joia și Sîrnbăta din săptămîna Sfintelor Patimi (pentru amănunte a se veda la zilele respective din perioada Triodului).

76. Cînd ajunul cade însă vinerea, se cîntă prochimenul mare al Praznicului : Cine este Dumnezeu... (Vezi la locul respectiv din rânduiala slujbei, în Mineiul pe decembrie, ziua 25).

— 3 : In anii în care Ajunul Nașterii și Ajunul Bobotezei, cad sîmbăta sau duminica, atunci în ziua ajunului 'se face Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur (fără să se unească cu Vecernia praznicului), iar Liturghia sfîntului Vasile cel Mare se săvîrșește în ziua praznieului însuși, după rînduiala obișnuită, adică îndată după Utrenie (ori după Ceasurile întîi, al

treilea și al șaselea, în mînăstiri), și fără să se mai unească cu Vecernia zilei următoare.

4

C. — REGULI SPECIALE PENTRU PERIOADA OCTOIHULUI

1. Pentru cazurile Cînd sărbătoarea unui sfînt cu polieleu ori cu priveghere cade duminica

a) În afară de serbare, adică după odovania unui praznic împčrčtesc sau a unui praznic în cinstea Maicii Domnului

Cînd se întîmplă astfel de cazuri, slujba duminicii (Învierii) se combină cu cea a sfîntului, din Minei, precum urmează :

Sîmbătă seara. la V e c er n i e. începutul obișnuit. După Psalmul 103, ectenia mare. Catisma întîi : «Fericit bărbatul...». Ectenia mică. La Doamne, strigat-am... se cîntă zece stihiri : trei ale Învier i și una a lui Anatolie, din Octoih, și șase ale sfîntului, din Minei. Slavă... a sfîntului, Și acum... dogmatica glasului de rînd. Vohod cu cădelnița, Lumină lină..., prochimenul zilei, paremiile, ectenia întreită. Rugăciunea . Învrednicește-ne, Doamne, în seara aceasta... Ectenia cererilor.

La L i t i e, se cîntă mai întîi stihira hramului și apoi stihirile sfîntului. Slavă... , a sfîntului, Și acum... , a Născătoarei, din Octoih, cea de la glasul stihirii Slavă...

La s t i h o a v n ă : stihirile învierii, ale glasului de rînd,

Slavă..., a sfîntului, Și acum..., a Născătoarei, cea de la glasul stihirii Slavă... , din Octoih. Rugăciunea : Acum liberează... si celelalte.

La binecuvîntarea p î i n i I o r, la sărbătorile sfinților cu p o I i e I e u, troparul : Născătoare de Dumnezeu Fecioară... (de 3 ori), iar la sărbătorile sfinților cu p r i v e gh e r e, troparul : Născătoare de Dumnezeu Fecioară... (de 2 ori) și al sfîntului (o dată) [77] . Apoi : Fie numele Domnului bine cuvintat... (de 3 ori), Bogații au sărăcit și au flămânzit (de 3 ori). Și o t p u s t u l (apolisul).

Duminică dimineața la U t r e n i e. Începutul obișnuit. După cei șase psalmi, ectenia mare. La Dumnezeu este Domnul troparul învierii, al glasului de rînd (de 2 ori), Slavă... cu troparul sfîntului, Și acum... cu al Născătoarei, dintre cele mari ale învierii, cel de la glasul troparului sfîntului. Catisma întîi de rînd. Ectenia mică. S e d e I n e I e învierii. Catisma a doua de rînd. Ectenie mică. Al doilea rînd de sedelne ale învierii. P o I i e I eu I cu mărimurile sfîntului, apoi B i n e c u v î n t ă r i I e învierii, ectenia mică ; ipacoi al glasului de rînd. S e d e I n e I e sfîntului, cele dinainte de polieleu, fără ale Născătoarei ; Slavă..., sedealna de după polieleu, Și acum..., a Născătoarei, cea de la sedealna de după polieleu, din Minei. An t i f o a n e l e și p r o c h i m e n u l glasului de rînd. Toată suflarea să laude pe Domnul..., Evanghelia de rînd a învierii ; Învierea lui Hristos văzând Psalmul 50. Slavă... Pentru rugăciunile apostolilor... , Și acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu... , stihul : Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta... și îndată stihira învierii : Înviind Iisus din mormânt... Rugăciunea : Mîntuiește,

Dumnezeule, poporul Tău... sau numai ecfonisul : Cu mila și cu îndurările... C a n o a n e l e : la sfinții cu priveghere : Canonul Învierii cu irmosul «pe patru» și al Născătoarei de Dumnezeu «pe două», din Octoih ; iar din Minei al sfîntului «pe opt» [78] . La sfinții cu polieleu : Canonul Învierii

77. Vezi Tipicul cel mare, Iași, 1816, cap. 4 si 6, p. IO și t 2 și «Tipicul prescurtat» de la sfîrsitul Octoihului Mare, București, 1859, p. 572, 573.

78. Vezi Tipicul cel mare, cap. 4, p. 1 1 și «Tipicul prescurtat» de la Sfîrșitul Octoihului Mare, București, 1859, p. 572. De regulă, sărbătorile sfinților Cil privegherer care cad în afara serbării praznicelor, au cite două canoane, care se «pe opt».

cu irmosul «pe patru», al Crucii-lnvierii. «pe două», al Născătoarei de Dumnezeu «pe două» și al sfîntului din Minei «pe șase». Dacă sfîntul are două canoane la Minei, se cîntă amîndouă «pe opt», iar al Crucii-învierii din Octoih se lasă. C a t av a s i i I e de rînd. După Cîntarea a 3-a, ectenia mică, condaeul, icosul și sedealna sfîntului. După Cîntarea a 6a, ectenia mică, condacul și icosul învierii, ale glasului de rînd, și sinaxarul sfîntului. La Cîntarea a 9-a : Ceea ce ești mai cinstită... După Cîntarea a 9-a, ectenia mică. Sfânt este Domnul Dumnezeul nostru... și I u m i n î n d a de rând a învierii. Slavă... luminînda sfîntului, Și acum... , a Născătoarei-învierii. La L a u d e se cîntă opt stihiri : patru ale Învierii, ale glasului de rînd, și patru ale sfîntului, Slavă... stihira Evangheliei Învierii (V o s c r e a s n a) de rînd, Și acum... Preabinecuvîntată ești... D o x 0 1 0 g i a mare. Tr o p a r u l de rind al învierii din cele două (Astăzi mântuirea a toată lumea... sau Înviat-ai din mormânt...). Ecteniile și otpustul (apolisul).

La Li t u r g h i e. —- La Fericiri se cîntă zece stihiri . șase ale învierii glasului de rînd și patru din Canonul sfîntului, de la Cintarea a 3-a.

După v o h o d se cîntă troparele și condacele precum urmează La sfinții cu pri ve gh e r e :

a) Dacă hramul bisericii este o sărbătoare în cinstea Mîntuitorului, atunci troparul și condacul hramului se lasă (se suprimă), iar troparele și condacele se rînduiesc astfel : troparul învierii, apoi troparul sfîntului zilei. Condacul învierii, Slavă..., condacul sfîntului zilei, Și acum... Ceea ce ește ocrotitoare creștinilor..o sau Apărătoare Doamnă...

b) Dacă hramul bisericii este o sărbătoare în cinstea Maicii Domnului, troparele și condacele se rînduiesc astfel : troparul învierii, troparul hramului și troparul sfîntului zilei. Apoi condacul învierii, Slavă... , condacul sfîntului zilei, Și acum... , al hramului (Născătoarei).

c) Dacă hramul bisericii este o sărbătoare în cinstea unui sfînt, atunci troparele și condacele se rînduiesc astfel :
rul învierii și troparul sfîntului zilei. Apoi : condăcul învierii, Slavă..., condacul sfintului zilei, Și acum... Ceea ce ești ocrotitoare creștinilor... sau Apărătoare Doamnă... (troparul și condacul hramului nu se cîntă în astfel de cazuri).

La sfinții cu p o I i e I e u, troparele și condacele se pun după aceeași rînduială, doar că se adaugă troparul și condacul sfîntului, care este hramul bisericii [79] . Apostolul, Evanghelia și c h i n o n i c u l, mai întîi ale duminicii și apoi ale sfîntului,

2. Pentru cazurile Cînd sărbătoarea unui sfînt cu polieleu ori cu priveghere cade duminica

b) Înăuntrul serbării, adică în timpul duratei unui praznic împărătesc sau al unui praznic al Maicii Domnului (de la data praznicului pînč la odovania lui).

Atunci se combină cele ale duminicii (învierii) cu ale praznicului și cu ale sfîntului, precum urmează .

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e. La Doamne, strigal-am... , se cîntă zece stihiri: trei ale învierii, trei ale praznicului și patru ale sfîntului.

— La s t i h o a v nă : stihirile învierii, ale glasului de rînd, Slavă..., a sfîntului, Și acum..., a praznicului.

La b in e c u v î n t ar e a pîinilor : troparul Născă[oare de Dumnezeu Fecioară... (de '2 ori) și al praznicului (o dată).

Duminică dimineața, la U t r e n i e. După Dumnežeu este Domnul... , troparul învierii (de 2 ori), Slavă..., troparul sfîntului, Și acum... , al praznicului.

La S e d e I n e se cîntă întîi cele ale Octoihului (glasul de rînd), apoi Polieleul și Mărimurile Sfîntului (fără Mărire..., Și acum...) și îndată Binecuvîntările Învierii («Soborul îngeresc...»), ectenie mică, sedelnele sfîntului din Minei (cele de

79. Vezi tipicurile indicate în nota 78, la aceleași pagini.

după Polieleu) și îndată antifoanele Octoihului, glasul de rând, cu prochimenul tot de acolo. Evanghelia de rînd a Învierii, Învierea lui Hristos

văzînd..., psalmul 50. Slavă... Pentru rugăciunile sfinților apostoli... și celelalte, ale Duminicii.

— La C a n o a n e : Canonul Învierii cu irmosul «pe patru», al praznicului «pe patru» și al sfîntului «pe șase». Catavasiile de rînd (ale praznicului). După Cîntarea a 3-a, ectenia mică, condacul și icosul praznicului ; apoi condacul, icosul și sedealna sfîntului. Slavă... Și acum..., sedealna praznicului. După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, condacul și icosul învierii și sinaxarul sfîntului. La Cîntarea a 9-a Mărește, suflete al meu..., și Ceea ce ești mai cinstită... După Cîntarea a 9-a, ectenia mică. Luminînda de rînd a învierii, Slavă luminînda sfîntului, Și acum..., luminînda praznicului.

La L a u d e punem stihirile pe opt, cîntînd patru din Octoih și patru ale sfîntului, din Minei (ale praznicului, dacă are, se lasă, căci primează ale sfîntului). Apoi : Slavă stihira Evangheliei (Voscreasna) cea de rînd a duminicii, Și acum Preabinecuvîntată ești... După doxologie, troparul de rînd al duminicii (unul din cele două, după glasuri).

La L i t u r g h ie. La Fericiri se cîntă douăsprezece stihiri : patru ale glasului de rînd, patru din Canonul praznicului de la Cîntarea a 3-a și patru din Canonul sfîntului, de la Cîntarea a 6-a. După vohod, troparele și condacele se rînduiesc astfel

Dacă hramul bisericii este o sărbătoare în cinstea Mîntuitorului, se cîntă troparul învierii, troparul praznicului și al sfîntului zilei, apoi condacul învierii, Slavă..., al sfîntului zilei, Și acum... , al praznicului.

Dacă hramul bisericii este o sărbătoare în cinstea Maicii Domnului, se cîntă troparul învierii, al praznicului, al hramului și al sfîntului

zilei. Apoi : condacul învierii, al hramului, Slavă..., condacul sfîntului zilei, Și acum... , al praznicului.

Dacă hramul bisericii este o sărbătoare în cinstea unui sfînt, troparele și condacele se cîntă după rînduiala ară-
tată mai sus (la paragraful : „Dacă hramul este o sărbătoare în cinstea Mîntuitorului»).

Apostolul, Evanghelia și chinonicul mai întîi ale duminicii și apoi ale sfîntului.

3. Pentru cazurile Cînd sărbătoarea unui sfînt cu stihirile pe șase ori cu doxologie mare cade duminica

Slujba sfîntului (din Minei) se combină cu slujba învierii (din Octoih), precum urmează :

Sâmbătă seara, la V e c e r n i e, Ia Doamne, strigat-am..., se cîntă zece stihiri : șase ale învierii, din Octoih, și patru ale sfîntului, din Minei, Slavă..., a sfîntului, Și acum..., a Născătoarei, glasului de rînd, din Octoih (dogmatica).

La L i t i e, stihira hramului, Slavă..., a sfîntului, dacă are, iar dacă nu are, Slavă... Și acum... , a Născătoarei. Dacă sfîntul are doxologie mare, la Litie se cîntă stihirile de la stihoavnă, iar la stihoavnă se pun stihirile învierii din Octoih, apoi Slavă... , a sfîntului, Și acum..., a Născătoarei-învierii. cea de la glasul stihirii Slavă..., a sfîntului, și celelalte ca de obicei.

Duminică dimineața, la U t r e n i e, la Dumnezeu este Domnul... , troparul învierii (de două ori), Slavă..., al sfîntului, Și acum... , al

Născătoarei din ale Învierii, de la glasul troparului sfîntului. Celelalte ale duminicii, după rînduiala obișnuită.

La Canoane : Canonul Învierii, cu irmosul «pe patru», al Crucii-învierii «pe două» ; al Născătoarei de Dumnezeu «pe două» și al sfîntului «pe șase».

Catavasiile de rînd. După Cîntarea a 3-a, condacul, icosul și sedealna sfîntului (de două ori) și a Născătoarei de Dumnezeu, din Minei. După Cîntarea a 6-a, condacul și icosul Învierii si sinaxarul sfîntului. La Cîntarea a 9-a se cîntă Mărește, suflete al meu... și Ceea ce ești mai cinstită... La luminîndă se cîntă întîi a Învierii cea de rînd, apoi Slavă..., a sfîntului, Și acum..., a Născătoarei-învierii.

La Laude se cîntă opt stihiri : patru ale Învierii și patru ale sfîntului (cu cea de la Slavă...) iar dacă nu are sfîntul stihiri la Laude, se cîntă numai stihirile învierii, toate din Octoih. Apoi : Slavă..., stihira Evangheliei (Voscreasna) de rînd, Și acum... Preabinecuvîntată ești... Doxologia mare și troparul Învierii cel de rînd din cele două de la sfîrșitul Utreniei duminicale, ecteniile și otpustul.

La Ceasul întîi : troparul învierii, Slavă..., al sfîntului, Și acum... , al Născătoarei, din Ceaslov. După Tatăl nostru..., condacul Învierii și celelalte ; iar dacă sfîntul are doxologie mare, după Tatăl nostru..., se zice condacul sfântului.

Iar la celelalte Ceasuri, se zice condacul Invierii și al sfîntului, schimbîndu-le (la Ceasul al treilea al sfîntului, la Ceasul al șaselea al Învierii, la Ceasul al nouălea al sfîntului). La L i t u r g h i e. La Fericiri se cîntă zece stihiri : șase ale Învierii, de la glasul de rînd al Octoihului și

patru ale sfîntului, din Cîntarea a 3-a a Canonului său. După vohodul cu Evanghelia, troparul învierii și al hramului Născătoarei de Dumnezeu (unde este hramul ei), apoi al hramului sfîntului și al sfîntului zilei, din Minei (dacă la Minei Sînt doi sfinți și au amîndoi tropare, se cîntă amîndouă) ; apoi condacul Învierii și cel al hramului, Slavă..., al sfîntului zilei, Și acum,.., al hramului Născătoarei (iar dacă nu este hramul Născătoarei, se zice : Slavă..., condacul sfîntului zilei, Și acum... Ceea ce ești ocrotitoare creștinilor... Apostolul, Evanghelia și Chinonicul, mai întîi ale duminicii, apoi ale sfîntului zilei.

4. Duminicile sfinților Părinți și ale sfinților Strămoși

în perioada Octoihului Sînt cinci duminici în care rînduiala slujbei învierii se combină cu cîntări speciale, închinate amintirii unor sfinți Părinți ai Bisericii și a sfinților Strămoși și Părinți după trup ai Domnului nostru Iisus Hristos. Acestea Sînt următoarele .

1. Duminica sfinților Părinți (ierarhi) de la Sinodul al IV-Iea ecumenic (Calcedon, 451), (duminica dintre 13 și 19

iulie), care se pomenesc la 16 iulie, dacă această zi cade duminica ; dacă 16 iulie va cădea luni, marți sau miercuri, slujba sfinților Părinți se va face în duminica precedentă • iar dacă 16 iulie cade joi, vineri sau sîmbătă, slujba lor se va face în duminica următoare.

2. Duminica sfinților Părinți de la Sinodul al VII-Iea ecumenic (Niceea, 787), (duminica dintre 11 și 17 octombrie), care se pomenesc în ziua de 11 octombrie, dacă această dată cade într-o duminică, ori în prima duminică de după această dată (ea coincide totdeauna cu duminica a XXI-a după Rusalii).

3. Duminica sfinților Strămoși (drepții, patriarhii și proorocii Legii Vechi), care poate să cadă între 11 și 17 decembrie (penultima duminică dinainte de Nașterea Domnului).

4. Duminica sfinților Părinți după trup ai Domnului. care poate să cadă între 18 și 24 decembrie, fiind ultima duminică dinainte de praznicul Nașterii Domnului.

5. Duminica de după Nașterea Domnului, care poate să cadă între 26 și 30 decembrie ; se pomenesc atunci sfânta Fecioară, Iosif logodnicul, împăratul David și sfîntul Iacob, fratele Domnului.

În toate aceste duminici rînduiala slujbei duminicale a glasului de rînd din Octoih se combină cu cea a evenimentului special al sărbătorii, după cum arată îndrumările din Mineie, la zilele respective.

6. În Sîmbăta și Duminica dinainte de Botezul Domnului, ca și în Sîmbăta și Duminica de după Botez. trebuie știut că pe lîngă Apostolul și Evanghelia zilei se citesc și Apostolul și Evanghelia legate de praznicul Botezului, precum se arată atît în cărțile de slujbă respective (Apostolul și Evanghelia), cît și în calendarul de perete din fiecare an.

Perioada Triodului adică rînduiala slujbelor la care are precădere Triodul

I. — Îndrumări generale (introdućtive) despre durata acestei perioade (cărțile folosite în cursul ei, veșmintele preoțești și ale bisericii, generalități despre slujbele din acest timp).

Perioada Triodului începe cu Duminica Vameșului și a Fariseului și se termină cu Sîmbăta cea Mare, cuprinzînd în total zece săptămîni, dintre care primele trei Sînt pregătitoare pentru Postul Sfintelor Paști (Postul Mare), iar următoarele șapte Sînt ale Postului însuși.

În situatia calendaristică actuală a Bisericii Ortodoxe ROmâne (calendar îndreptat și cu pascalie după calendarul neîndreptat), Sfintele Paști pot cădea între 4 aprilie și 8 mai (care corespund cu datele de 22 martie și 25 aprilie din calendarul neîndreptat), Duminica Vameșului și a Fariseului, adică începutul Triodului, cade cu zece săptămîni înainte de

Paști și poate urca și coborî între 24 ianuarie (Cînd Paștile se sărbătoresc la 4 aprilie, care corespunde cu 22 martie calendar neîndreptat, data cea mai timpurie) și 27 februarie (Cînd Paștile se prăznuiesc la data cea mai tîrzie, adică la 8 mai și care corespunde datei de 25 aprilie calendar neîndreptat).

Duminicile din această perioadă Sînt : Duminica Vameșului și a Fariseului, Duminica Fiului Risipitor, Duminica lăsatului sec de carne (a Înfricoșătoarei Judecăți), Duminica lăsatului sec de brînză (a Izgonirii lui Adam din rai), Duminica întîi a Postului Mare (a Ortodoxiei), Duminica a doua (a sfîntului Grigore Palama), Duminica a treia (a sfintei Cruci), Duminica a patra (a sfîntului Ioan Scărarul), Duminica a cincea (a cuvioasei Maria Egipteanca) și Duminica a șasea din post (Duminica Floriilor sau a Intrării Domnului în Ierusalim).

În această perioadă unele sărbători ale sfinților și unele praznice împărătești cu date neschimbătoare, a căror slujbă se află în Minei, pot coincide cu sărbători sau zile liturgice cu date variabile, a căror slujbă o găsim în Triod. Aceste sărbători Sînt următoarele : sfinții Trei ierarhi : Vasile cel Mare, Grigore Teologul și Ioan Gură de Aur (30 ianuarie), Întîmpinarea Domnului (2 februarie), sfîntul sfințitul mucenic Haralambie (10 februarie), întîia și a doua aflare a cinstitului cap al sfîntului Ioan Botezătorul (24 februarie), sfinții 40 de mucenici (9 martie), Bunavestire (25 martie), sfîntul ierarh Calinic de la Cernica (11 aprilie) și sfîntul marele mucenic Gheorghe (23 aprilie).

La toate aceste sărbători, slujba lor din Minei se combină cu cea a zilei din Triod, cu care coincid, precum arată, la fiecare, îndrumările speciale din «rnvățătura de tipic a lui Marcu», tipărită la sfîrșitul Trlodului (ediția București, 1970,

p. 747 și urm.).

În duminicile din perioada Triodului, se cîntă slujba din Octoih cu a Triodului, iar slujba sfinților din Minei care cad în duminici se cîntă numai în cazul că sfîntul respectiv este și hramul bisericii, sau Cînd este sfînt cu polieleu. Slujbele celorlalți sfinți care cad duminica se împreună cu slujba sfîntului de a doua zi, sau se cîntă vineri seara la Pavecerniță, ori Cînd va vrea cel mai mare.

De vor cădea în zilele de peste săptămînă (afară de sîmbătă și duminică) la Minei doi sfinți, avînd fiecare stihiri la Doamne, strigat-am..., atunci se cîntă stihirile sfîntului dintîi seara la Vecernie, la Doamne, strigat-am..., iar stihirile sfîntului al doilea se cîntă a doua zi, la Utrenie, la Laude «pe
patru» (în mod obișnuit, la Utreniile de peste săptămînă în perioada Triodului nu Sînt stihiri la Laude)'.

În zilele de rînd din Postul Mare, spre deosebire de cele din perioada Octoihului, la Utrenie, după Psalmul 50, se citește rugăciunea : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău...

Dacă fiecare sfînt are canon la Utrenie, amîndouă canoanele se citesc -«pe șase». Unde Triodul are la Utrenie tricîntare (canon alcătuit numai din trei cîntări), se zice o singură dată irmosul Canonului sfîntului dintîi din Minei, apoi unim următoarele două tropare, făcînd astfel din două tropare un singur tropar și se mai zice troparul care este înaintea troparului Născătoarei, iar troparul Născătoarei se lasă, adică se pun trei tropare de la Canonul sfîntului dintîi. Iar de la Canonul sfântului al doilea se zic două tropare unite într-un singur tropar, apoi troparul care este înaintea troparului Născătoarei, precum și troparul Născătoarei, adică de la Canonul sfîntului al doilea se pun tot

trei tropare ; deci în total șase tropare de la fiecare cîntare a Mineiului. iar de Ia Triod amîndouă canoanele «pe opt».

La c an o an e se citesc și Cîntările lui Moise, din Psaltire, împ.eună cu troparele canoanelor din Minei și din Triod. acestea avînd formă de tricîntare (în zilele de luni, marti. miercuri, joi și vineri), sau de patrucîntare, adică de Canon cu patru cîntări, (în sîmbetele săptămînilor a doua, a treia, și a patra). în sîmbăta întîi (a sfîntului Teodor), a cincea (a Acatistului), a șasea (a lui Lazăr) și în Sîmbăta Paștilor nu există în Triod patrucîntare, ci canoane întregi, și de aceea nu se citesc în aceste sîmbete Cîntările lui Moise.

Tricîntările și patrucîntările Sînt rînduite pe zile astfel : luni : Cîntarea 1, a 8-a și a 9-a ; marți : Cîntarea a 2-a, a 8-a și a 9-a ; miercuri : Cîntarea a 3-a, a 8-a și a 9-a ; joi Cîntarea a 4-a, a 8-a și a 9-a ; vineri : Cîntarea a 5-a. a 8-a și a 9-a ; sîmbătă : Cîntarea a 6-a, a 7-aq a 8-a și a 9-a (în sîmbetele din săptămînile a doua, a treia și a patra din Postul Mare).

După cum se vede, Cîntările a 8-a și a 9-a Sînt rînduite în toate zilele, iar celelalte cîntări Sînt rînduite pe zile.

Cînd la Triod există tricîntare sau patrucîntare, atunci se combină stihurile din Cîntările lui Moise cu troparele din canonul Mineiului și ale Triodului (tricîntări sau patrucîntări). în acest caz se citesc mai întîi stihurile din Cîntarea lui Moise și troparele din Minei (alternativ), iar de unde este scris «pe opt» se citesc în continuare stihurile din Cîntarea lui Moise și troparele de la tricîntarea sau patrucîntarea Triodului, făcîndu-se astfel troparele Mineiului cu ale Triodului «pe paisprezece». Iar unde nu este tricîntare sau patrucîntare, se pune numai canonul din Minei, citindu-se întîi irmosul cintării de la Minei, apoi cîte un stih din Cîntarea lui Moise, de la «pe patru» sau de la «pe șase» — după cum este în Minei un singur canon sau două canoane la aceeasi cîntare cîte un tropar din cîntarea respectivă a canonului din Minei.

La Cîntarea a 3-a, irmosul nu se cîntă la începutul cîntăTii, ci se lasă și se cîntă la sfîrșitul ei, în loc de c a t a va s i e. după care preotul zice ectenia mică. Urmează s e de a I n a

sfîntului, o dată ; Slavă,., Și acum..., a Născătoarei.

De asemenea, și la Cîntarea a 6-a irmosul se cîntă la sfîrșitul ei, după care urmează ectenia mică, martirica zilei (stihira mucenicilor) de la glasul de rînd — dacă sfîntul nu are condac — iar dacă sfîntul are condac, atunci se pune condacul după Cîntarea a 6-a, iar stihira mucenicilor se zice după Catisma întîi, urmată de primul rînd de sedelne din Octoih, care se găsesc și la sfîrșitul Triodului, așezate pe glasuri și pe zile. Se citește apoi sinaxarul zilei, din Minei.

Tot așa, la Cîntările a 8-a și a 9-a, irmoasele se cîntă la urmă. După Cîntarea a 8-a preotul zice : Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii..., și c ă d e ș t e ca de obicei. După Cîntarea a 9-a urmează ectenia mică.

în Duminica Vameșului și a Fariseului, precum și în Duminicile a doua. a patra și a cincea din Post, se cîntă c at a v a s i i l e Bunăvestirii : Deschide-voi gura mea..., iar în celelalte duminici se cîntă catavasiile din Triod.

în Duminicile întîi, a doua, a treia, a patra și a cincea din Postul Mare, precum și Joi și Sîmbătă din săptămîna Sfintelor Patimi se săvîrșește L i t u r g h i a sfîntului Vasile cel Mare, iar in sîmbetele din Postul Mare (afară de Sîmbăta Patimilor) și în Duminica Floriilor se ' săvîrșește L i t u r g h i a sfîntului Ioan Gură de Aur.

In sâmbăta dinaintea Duminicii lăsatului sec de carne (Sîmbăta morților) și în sîmbetele din

săptămînile a doua, a treia și a patra din Post se fac s l u j b e pentru m o r ț i.

în zilele de miercuri și vineri din tot timpul Postului Mare — afară de Vinerea Sfintelor Patimi — se săvîrșește L i t u r g h i a Darurilor mai înainte sfințite, care se poate săvîrși și în zilele de luni, marți și joi în care ar cădea sărbători bisericești, precum și joi în săptămîna a cincea și luni, marți și miercuri din săptămîna Sfintelor Patimi.

În zilele în care Vecernia se săvîrșește unită cu L i t u rg h i a Darurilor mai înainte sfințite, la Doamne, strigaź-am... se pun s t i h i r i l e «pe zece», iar în zilele fără Liturghie, stihirile la Vecernie se pun «pe șase».

În Postul Mare, dator este preotul ca, atunci Cînd urmează a săvîrși Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, să scoată la Proscomidia din duminica precedentă, pe lîngă Sfîntul Agnet pentru acea duminică, încă atîtea Sfinte A g n e te cîte Liturghii ale Darurilor mai înainte sfințite are a săvîrsi în cursul săptămînii următoare, adică pentru miercuri și vineri, precum și pentru vreauna dintre sărbătorile care ar cădea luni. marți sau joi, sau pentru zilele de luni, marți și miercuri din săptămîna Sfintelor Patimi.

In zilele de miercuri și vineri din săptămîna brînzei, luni și marți din prima săptămînă a Postului Mare, precum și în Vinerea Sfintelor Patimi nu se săvîrsește nici o liturghie (zile n e l i t u r g i c e).

În săptămîna a cincea din Postul Mare, Utreniile de joi și sîmbătă se săvîrșesc miercuri seara și vineri seara, sub forma și denumirea de d en i i, avînd rînduieli deosebite față de Utreniile obișnuite. Cea de miercuri seara are în locul canoanelor obișnuite c a n o n u I cel m a r e (de pocăință) al sfîntului Andrei Criteanul, iar cea de vineri seara cuprinde Acatistul

Bunăvestirii Maicii Domnului (rînduiala dezvoltată a acestor denii să se vadă mai departe, la slujbele din săptămîna a cincea din Postul Mare).

De asemenea, în toate zilele Săptămînii Patimilor, U t r en i i I e se săvîrșesc în seara precedentă sub formă de d e n i i, dintre care, mai ales cele din Joia și Vinerea Patimilor au rînduieli speciale, care vor fi arătate pe larg la slujbele din săptămîna respectivă.

Vecernia din Vinerea Patimilor (Vecernia Sîmbetei Mari) are de asemenea o rînduială deosebită, în cadrul căreia se face scoaterea sfîntului epitaf în mijlocul bisericii.

La Liturghia sfîntului Vasile cel Mare din Joia Patimilor, preotul scoate Sfîntul A g n e ț, din care pregătește Sfînta Împărtășanie pentru împărtășirea bolnavilor în tot cursul anului. după rînduiala care se va arăta la Joia respectivă.

În săptămîna întîi a Postului Mare se cîntă la Pavecernița mare C a n o n u I sfîntului Andrei Criteanul, care este împărțit în patru părți, citindu-se cîte o parte în fiecare seară, începînd de luni pînă joi inclusiv.

În vinerile Postului Mare, la Vecernie și Pavecerniță nu se fac metanii, fiindcă aceste slujbe fac parte din serviciul divin al sîmbetelor ; se fac m e t an i i numai acolo unde Sînt indicate, la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, adică după Să se îndrepteze rugăciunea mea... (3 metanii), după vohodul cu Sfintele

Daruri (3 metanii) și la Fie numele Domnului... (3 metanii).

Pentru săvîrșirea Laudelor zilnice în timpul Patruzecimii, preotul și cîntăretii vor folosi î n d r u m ă r i l e de t ip i c din Ceaslov. Triod și Tipic, la locurile cuvenite, unde se spune : «Iar de va fi post». Îndrumări de tipic se află și în Mineiele pe ianuarie, februarie, martie, aprilie, la sărbătorile care cad în perioada Triodului.

În Ceaslov se află îndrumări la Miezonoptica de toate zilele, la Ceasuri. la Obedniță, la Pavecerniță. Dacă se cunoaște bine rînduiala serviciilor din perioada Octoihului, se pot înțelege ușor abaterile atît ale rînduielilor din zilele de rînd, cît și ale sărbătorilor din perioada Triodului.

C ă r ț i I e de slujbă întrebuințate la săvîrșirea slujbelor dumnezeiești din această perioadă Sînt Triodul, Octoihul, Mineiele, Ceaslovul, Liturghierul, Psaltirea, Apostolul și Evanghelia.

V e ș m i n t e le întrebuințate în timpul Postului Mare trebuie să fie potrivite, în ceea ce privește culoarea. cu momentele pe care le prăznuim. Se folosesc în zilele de rînd veșminte de culoare mohorîtă, neagră sau culoarea cea de purpură. Sîmbăta, începînd de la Vecernia de vineri seara, și duminica se întrebuințează veșminte de culoare luminoasă, precum și la sărbătoarea Bunăvestirii, în orice zi ar cădea. De asemenea, în seara Duminicii lăsatului sec de brînză se schimbă și dvera, acoperămintele sfintei mese, ale proscomidiarului, ale

tetrapodului și analogului, înlocuindu-se cu altele. de culoare închisă.

II. — Rânduiala slujbelor din timpul de pregătire a Postului Mare

1. Duminica Vameșului și a Fariseului

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, pînă la stihirile de la Doamne, strigat-am..., rînduiala Vecerniei urmează ca și în duminicile din perioada Octoihului. La Doamne, strigat-am..., se pun stihirile pe 10 : 7 stihiri ale Învierii, din Octoih. și 3 din Triod (repetînd pe prima dintre cele două de acolo). Slavă... , din Triod ; Și acum..., dogmatica glasului de rînd din Octoih. V o h o d cu cădelnița, Lumină lină..., p r o c h i m en u l zilei, ectenia î n t r e i t ă : Să zicem toți..., Învrednicește-ne, Doamne... , ectenia c e r e r i I o r.

La bisericile de enorie urmează s t i h o a v n a, cu stihirile învierii din Octoih, ale glasului de rînd ; Slavă... stihira din Triod : Îngreuiați fiind ochii mei... ; Și acum... Biserică și ușă ești... , apoi : Acum liberează..., Sfinte Dumnezeule... , celelalte. După Tatăl nostru..., troparul Învierii glasului de rînd, din Octoih, și Slavă... Și acum..., al Născătoarei de la troparele învierii, pe glasul troparului sfîntului.

La mînăstiri, după ectenia cererilor urmează i t i a, care la bisericile de mir nu se face decît dacă a doua zi este sfînt cu priveghere. În acest

caz, după prochimen se citesc paremiile din Minei, iar după ectenia cererilor se cîntă stihirile Litiei din Minei și se încheie cu Slavă... Și acum..., de la stihirile Triodului. Urmează cealaltă rînduială a Litiei.

La b i n e c u v î n t a r e a pîinilor se cîntă troparul sfintului (de 2 ori) și : Născătoare de Dumnezeu, Fecioară... (o dată), apoi cealaltă rînduială a Litiei, precum s-a arătat la perioada Octoihului.

Duminică dimineața, la U t r e n i e, aceeași rînduială ca și în duminicile din perioada Octoihului, cu următoarele deosebiri : după Psalmul 50 se cântă, pe glasul al 8-1ea : Slavă Ușile pocăinței deschide-mi mie... ; Și acum... , în cărările mântuirii Îndreptează-mă • apoi stihul : Miluiește-mă, Dume nezeule... și stihira, pe glasul al 6-1ea : La mulțimea faptelor mele... Urmează rugăciunea : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... , Doamne miluiește (de 12 ori) și ecfonisul : Cu mila și cu îndurările...

Apoi, ca n o an ele : Canonul învierii din Octoih, «pe patru» ; al Crucii și învierii «pe două» ; al Născătoarei de Dumnezeu «pe două» și al Triodului «pe șase». Iar de se va întîmpla pomenirea vreunui sfînt mare, se pune: Canonul Învierii cu irmosul «pe patru», al sfîntului «pe patru» și al Triodului «pe șase» și se lasă al Crucii și Invierii și al Născătoarei de Dumnezeu. C a t a va s i i l e : Deschide-voi gura mea... După Cîntarea a 3-a, s e d e a I n a din Triod, iar după Cîntarea a 6-a, condacul, icosul și sinaxarul tot din Triod. L um i n î n d a Învierii din Octoih, Slavă..., a Triodului : Să fugim de grăirea cea trufașă... Și acum..., a Născătoarei. tot din Triod : Făcătorul zidirii... La L a u d e, patru stihiri din Octoih și patru din Triod ; Slavă..., din Triod : Pe fariseul care

se indreptățea pe sine... ; Și acum... Preabinecuvîntată ești ; d o x o I o g i a mare, ecteniile și apolisul.

La Lit u r g h i e, Fericirile din Octoih «pe șase» și din Triod, Cîntarea a 6-a «pe patru». După v o h o d u I cu Evanghelia. t r o p a r e l e : troparul Învierii de la glasul de rînd și al hramului — dacă hramul este sărbătoare în cinstea Născătoarei de Dumnezeu sau al unui sfînt ; dacă hramul este un praznic în cinstea Mîntuitorului, nu se cîntă troparul hramului, ci numai cel al învierii glasului de rînd. Apoi Slavă c o n d a c u l Triodului, Și acum condacul : Apărătoare Doamnă..., sau Ceea ce ești folositoare... (În cazul că hramul este o sărbătoare în cinstea Născătoarei, condacul : Apărătoare Doamnă... și Ceea ce ești folositoare... nu se cîntă, ci se înlocuiesc cu condacul hramului). C h i n o n i c u I : Lăudați pe Domnul din ceruri...

2. Duminica Fiului Risipitor

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, la Doamne, strigat-am... se cîntă zece stihiri : șase ale învierii și patru ale Triodului. Slavă a Triodului : O, de câte bunuri m-am lipsit acum..., dogmatica glasului de rînd. La s t i h o a v n ă, stihirile Învierii, ale glasului de rînd, din Octoih ; Slavă... , Risipind bogătia... ; Și actĂm..., Făcătorul și Răscumpărătorul meu, preacurată..., amîndouă din Triod.

La bisericile de enorie, unde nu se face L i t i e, după Acum liberează Sfinte Dumnezeule... și celelalte. se cântă, după Tatăl nostru..., t r o p a r u l învierii, Slrvă.., Și acum... , al Născătoarei-învierii, cel de la glasul de rînd.

La mînăstiri și catedrale, unde se face Litie, după ecfonisul : Fie stăpânirea impărăției Tale... se cîntă stihira hramului din Minei ; Slavă..., stihira Litiei din Triod ; Și acum..., a Născătoarei : Caută spre rugăciunea robilor tăi... (vezi la C)ctoih, stihira de la stihoavna Vecerniei. glasul al 4-lea). La s t i h o a v n ă, stihirile învierii din Octoih, cu Slavă... Și acum..„ din Triod. La b i n e c u v î n t a r e a pîinilor, troparul Născătoare de Dumnezeu... (de 3 ori) și celelalte ale Litiei.

Duminică dimineața, la U t r e n i e, la Dumnezeu este Domnul t r o p a r u I învierii (de 2 ori), Slavă... Și acum al Născătoarei-învierii. Catismele de rind și s e d e I n e I e din Octoih. Urmează p o li e I e u l : Robii Domnului... la care se adaugă și : La râul Babilonului apoi B i n e c u v î n t ă r il e învierii, ectenia mică, ipacoi, a n t i f o a n e l e și p r oc h i m e n u I glasului, Evanghelia de rînd a Învierii ; Învierea lui Hristos văzînd..., Psalmul 50, Slavă..., glasul al 8-1ea : Ușile pocăinței..., Și acum... În cărările mântuirii... Apoi stihul : Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta cu stihira, glasul al 6-1ea : La mulțimea faptelor mele rugăciunea : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... și ecfonisul Cu mila și cu îndurările...

C a no a n ele se pun astfel : Canonul învierii «pe patru», al Crucii și Învierii «pe două» și al

Triodului «pe şase». C a t a v a s i i l e din Triod : Cântarea lui Moise Iuind, suflete... După Cîntarea a 3-a, s e d e al n a din Triod, iar după Cîntarea a 6-a, c o n d a c u l şi i c o s u l din Triod şi s in a x a r ul : întîi cel din Minei, apoi cel din Triod. Lu m in î n d a învierii, din Octoih, aooi cea din Triod ; Slavă... acum... , din Triod.

La L a u d e se cîntă cinci stihiri ale învierii, din Octoih şi trei din Triod ; Slavă... Bunule Părinte..., din Triod ; Şi acum... Preabinecuvîntată eşti... D o x o I o g i a mare şi ceaIaltă rînduială a Utreniei duminicilor, ca şi în perioada Oc{oihului.

La L i t u r g h i e, la Fericiri se pun stihirile Învierii «pe şase» şi ale Triodului, din Cîntarea a 6-a a Canonului, «pe patru». După v o h o d u J cu Evanghelia, troparele şi condacele se cîntă întocmai ca în Duminica Vameşului şi a Fariseului. C h i n o n i c u l : Lăudaţi pe Domnul din ceruri...

3. Sîmbăta lăsatului sec de carne, (a morţilor sau „moşii de iarnă")

In această sîmbătă se face de către Biserică pomenirea de obşte a tuturor morţilor.

Vineri seara, la V e ce r n i e, după catisma de rînd, la Doamne, strigat-am..., se cîntă şase stihiri : trei stihiri ale mucenicilor ale glasului de rînd, din Octoih, şi trei stihiri podobnice, din Triod ; Slavă... Plîng şi mă tînguiesc..., din Triod; Şi acum... dogmatica glasului de rînd. În locul p r o c h i m en u I u i se cîntă : Aliluia, pe glasul al 8-lea, cu stihurile : Fericiţi sint cei pe care i-ai

ales... și : Sufletele lor întru bună, cîntînd după fiecare stih Aliluia (de 3 ori).

La s t i h o a v n ă se cîntă două stihiri ale mucenicilor și una a mortilor din Octoih, ale glasului de rînd, cu stihurile de mai sus : Fericiți sînt... și Sufletele lor... Slavă.,. Începătură și stat mi-a fost mie... ; Și acum... Cu rugăciunile..., amindouă din Triod. După Tatăl nostru... , troparul morților : Cel ce prin adâncul înțelepciunii..., Slavă... Și acum... Pe tine zid și liman te avem..., amîndouă din Triod. Apoi ectenia și apolisul.

După apolisul Vecerniei se săvîrșește P a n i h i d a pentru cei morți, la care se cîntă Canonul morților de la glasul de rînd din Octoih. La sfîrșit, preotul face pomenirea morților, cu Veșnica pomenire (de 3 ori) și otpustul (apolisul).

Sîmbătă dimineața, la U tr e n i e, după cei șase psalmi, ectenia mare, Aliluia pe glasul al 8-1ea și t r op a r e I e ca și vineri seara : Cel ce prin adâncul înțelepciunii... (de 2 ori), Slavă... Și acum..„ al Născătoarei : Pe tine zid și liman te avem... și îndată se citește Catisma a XVII-a (Psalmul 118) • «Fericiți cei fără prihană în cale...», împărțită în două stări, fără ectenie între ele, cu stihul : «Bine ești cuvîntat, Doamne...». îndată după catismă, B i n e c u v î n t ă r i I e morților : Bine ești cuvântat, Doamne... , Ceata sfinților și celelalte. Apoi ectenia mică pentru m o r ț i : Iară și iară... [80] cu rugăciunea : Dumnezeul duhurilor... și ecfonisul : Că Tu ești învierea și viața... Urmează s e d e a I n a : Odihnește, Mântuitorul nostru, cu drepții... ,

Slavă... Și acum... Cel ce din Fecioară ai răsărit..., ambele din Triod și Psalmul 50.

C a n o a ne I e se cîntă astfel : canonul hramului cu irmosul «pe șase» și cel din Triod «pe opt», cu stihurile respective. Se cîntă și Cîntarea a 2-a din Canonul Triodului. dar fără stihuri. C a t a v a s i i I e Triodului. După Cîntarea a 3-a, ectenia pentru cei morți și s e d e a In a Triodului, cu Slavă... Și acum... Acoperămîntul tău cel grabnic... După Cîntarea a 6-a, ectenia mică pentru morți, c o n d a c u I : Cu sfinții odihnește..., i c o s u I : Tu singur ești fără de moarte..., și s i n ax a r u l, toate din Triod. La Cîntarea a 9-a : Mărește, suflete al meu... , cu Ceea ce ești mai cinstită... După Cîntarea a 9-a, ectenia mică și I u m i n î n d a morților : Cel ce stăpânești peste cei morți..o, Slavă... Odihnește pe robii Tăi..., Și acum... Marie, mireasă dumnezeiască..., toate din Triod.

La L a u d e se cîntă stihirile «pe patru», glasul al 8-lea, din Triod ; Slavă... Ca o floare se veștejește... , Și acum... Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu..., amîndouă din Triod. Se continuă cu d o x ol o gi a mică, după care urmează ectenia : Să plinim rugăciunea noastră..., și s ti h o a vn a glasului de rînd, din Octoih, cu Slavă... Durere s-a făcut lui Adam..., Și acum... Tu ești Dumnezeul nostru..., amîndouă din Triod. După stihoavnă urmează : Bine este a ne mărturisi... Sfinte Dumnezeule... , și celelalte. După Tatăl nostru..., t r o p a r u l : Cel ce cu adincul înțelepciunii..., Slavă... Și acum... , al Născătoarei : Pe tine zid și liman te avem...,

ectenia î n t r e i t ă și apolisul. (La mînăstiri, Ceasul întîi, cu apolisul mic).

La L i t u r g h i e, stihirile de la Fericiri se iau din canonul Triodului, Cîntarea a 3-a «pe patru» și Cîntarea a 6-a tot «pe patru». După v oh o d ul cu Evanghelia, se cîntă t r o p a r u I morților : Cel ce cu adîncul înțelepciunii... Sla-

80. La ectenia mică pentru morți se răspunde, ca și la ectenia mare pentru morți, cîntîndu-se Doamne miluiește o singură dată după fiecare aliniat, iar nu de trei ori ca la ectenia întreită.

văe.., c o n d a c u I morților : Cu sfinții odihnește..., Și acum... Pe tine zid și liman... Apostolul și Evanghelia morților. C h in o n i c u l morților : Fericiți cei pe care i-ai ales... După otpustul (apolisul) Liturghiei se săvîrșește slujba P a r a s-

4. Duminica Lăsatului sec de carne (a Înfricoșătoarei Judecăți)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, Ia Doamne, strigat-am..., se ci'ntă zece stihiri : sase ale Învierii de la glasul de rînd, din Octoih, și patru din Triod, glasul al 6-lea. Slavă... Cînd se vor așeza scaunele... Și acum..., dogmatica glasului de rînd. P r oc h i m e n u I zilei și celelalte.

La bisericile de enorie urmează s t i h o a v n a cu stihirile Octoihului ; Slavă... Vai mie, înnegritule suflet... Și acuma.. Fecioară, care nu știi de mire... Apoi, Acum liberează... Sfinte Dumnezeule... și celelalte. După Tatăl nostru...,

troparul Învierii, al glaqului de rând. Slavă... Și acum... , al Născătoarei-învierii glasului de rînd.

La mînăstiri și catedrale, unde se face L i t i e, îndată după ecfonisul : Fie stăpânirea Împărăției Tale..., urmează rînduiala Litiei cu binecuvîntarea pîinilor, precum se ar.ată în Triod.

Duminică dimineața, la U t r e n i e, începutul obișnuit. La Dumnezeu este Domnul..e, troparul Învierii glasului de rînd (de două ori) ; Slavă... Și acum... , al Născătoarei-învierii, cel de la glasul troparului Învierii. Apoi catisme.łe rînduite și s ed el n e l e din Octoih.

După Catisma a doua se cîntă p o l i e I e u l : Robii Domnului..., la care se adaugă : La râul Babilonului... , după care, îndată, B i n e c u v î n t ă r i l e Învierii ; apoi ectenia mică. ipacoi al glasului de rînd, a n t i f o a ne I e, p r o c h i m e n u I glasului de rînd, din Octoih. Evanghelia de rînd a znvierii, invierea lui Hristos văzînd.. „ Psalmul 50, Slavă... Ușile pocăinței... Și acum... În cărările mântuirii... , stihul : Miluiește-mă, Dumnezeule... , cu stihira : La mulțimea faptelor mele..., ca și în Duminica Vameșului și a Fariseului.

La c a n o a n e se pun : Canonul învierii cu irmosul «pe patru» din Octoih ; Canonul Născătoarei «pe două» și Canonul din Triod «pe opt». C a t a v a s i i l e din Triod : Ajutor și acoperitor... După Cîntarea a 3-a, s e d e a I n a din Triod . Gindesc la ziua cea înfricoșătoare..., cu Slavă... Și acum..„ tot din Triod. După Cîntarea a 6-a, c o n d a c u I și i c o s u I din Triod, iar s i n a x a r u l : întîi cel din Minei și apoi cel din Triod. Lu m i n în d a învierii, din

Octoih, apoi din Triod : La ziua cea înfricoșătoare a judecății... , cu Slavă... Și acum..., tot din Triod.

La L a u d e se cîntă nouă stihiri : cinci ale Învierii, din Octoih și patru din Triod ; Slavă... Să ne curățim mai înainte pe noi, fraților..., din Triod. Și acum..., Preabinecuvîntată ești... D o x o l o g i a mare și celelalte ale Utreniei de duminică.

La L i t u r g h i e, Fericirile învierii, ale glasului de rînd, din Octoih «pe șase», și din canonul Triodului, Cîntarea a 6-a «pe patru». După v o h o d, t r o p a rel e precum s-a arătat la Duminica Vameșului și a Fariseului. C h i n o n ic u I : Lăudați pe Domnul din ceruri... și : Bucurați-vă, drepților, întru Domnul...

5. Miercurea și Vinerea din săptămlna lăsatului sec de brînză

În slujbele din miercurea și vinerea din săptămîna brînzei se anticipează unele cîntări și rugăciuni din rînduiala specifică a slujbelor Postului Mare, pentru pregătirea sufletească a slujitorilor și credincioșilor în vederea începerii Postului Mare care se apropie.

Marți seara, la V e c e r n i e, începutul obișnuit, cu metanii și catisma de rînd. La Doamne, strigat-am..., se cîntă trei stihiri din Octoih, ale Crucii, și trei din Minei, ale sfîntului. Slavă... , a sfîntului. iar dacă nu are, Slavă... Și acum...,

a Crucii și a Născătoarei. P r o c h i m e n ul zilei, Învrednicește-ne, Doamne... (cu 3 metanii) și ectenia : Să plinim rugăciunile noastre cele de seară... La s t i h o a v n ă, samoglasnica Triodului, glasul 1 : Cu bucurie să primim... și celelalte, cu stihurile obișnuite. Slavă..., a sfîntului, din Minei, iar dacă nu are, Slavă... Și acum..., a Născătoarei, din Triod : Curată Fecioară... După : Tatăl nostru..., t r o p a r e I e Postului Mare din Ceaslov, la rînduiala Vecerniei : Născătoare de Dumnezeu... (o metanie mare) ; Slavă... Botezătorul lui Hristos (iarăși o metanie) ; Și acum... Rugați-vă pentru noi... (încă o metanie). Apoi : Sub milostivirea ta scăpăm... (fără metanie). Doamne miluiește (de 40 de ori), Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită... , Întru numele Domnului... și celelalte. Apoi se zice rugăciunea : Împărate ceresc, pe credinciosul nostru popor... R u g ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul : Doamne și Stăpânul vieții mele..., cu trei metanii mari și 12 închinăciuni, cu stihurile rînduite ; apoi iarăși rugăciunea întreagă și o metanie. Urmează : Sfinte Dumnezeule... și celelalte ; iar după : Că a Ta este împărăția... , Doamne miluiește (de 12 ori), Slavă... Și acum..., Doamne miluiește (de 3 ori), Binecuvintează ! și otpustul.

După Vecernie se face slujba Pa ve c e r n i ț e i m a r i, după rînduiala din Ceaslov.

M i e z o n o p t i c a se citește (în mînăstiri și catedrale) cu metaniile ei, tot din Ceaslov.

Miercuri dimineața, la U t r e n i e, se face începutul obișnuit. După ectenia mare urmează : Aliluia (de 3 ori) cu cele patru stihuri, pe glasul

de rînd al Octoihului și t r o p ar e I e treimice, din. Ceaslov. Apoi catismele de rînd ; după întîia Catismă se cîntă s e d e I n e l e glasului de rînd din Octoih (ale Crucii), care se găsesc și la sfîrșitul Triodului ; după a doua Catismă, sedealna Triodului : Binevoiește, Hristoase Dumnezeule... , Slavă... tot aceasta ; Și acum..., a Crucii-Născătoarei : Stind înaintea Crucii Tale... După sedelne, îndată Psalmul 50 și c a n o a n e l e : Canonul Crucii cu irmosul «pe șase» din Octoih, al sfîntului din Minei «pe patru» și canonul din Triod «pe patru».

La Cîntarea a 3-a, a 8-a și a 9-a, fiindcă în Triod se află două Tricîntări, se pune din Triod canonul cu irmosul «pe șase» și cele două Tricîntări «pe opt».

După Cîntarea a 3-a, s e d e a In a sfîntului din Minei, Slavă... Și acum..., a Crucii și a Născătoarei. După Cîntarea a 6-a, c o n d a c u I sfîntului din Minei, iar dacă sfîntul nu are condac, se zice stihira mucenicilor glasului de rînd (se află la sedelnele Octoihului de la sfîrșitul Triodului). L u m i n î nd a glasului de rînd din cele ale Postului Mare (de 3 ori). (Vezi în Ceaslov, la locul respectiv din rînduiala Utreniei, ori în Triod, între Cîntările treimice de la sfîrșitul cărții). Psalmii de laudă : 148, 149 și 150 și d o x o l o g i a mică, citite din Ceaslov. La s t i h o a v n ă, stihira samoglasnică a zilei, din Triod : De bucate postind, suflete al meu... și celelalte, cu stihurile obișnuite. Slavă..., a sfîntului din Minei, dacă are, iar dacă nu, Slavă... Și acum... , a Crucii și a Născătoarei : Fecioara cea fără prihană... Apoi : Bine este a ne mărturisi... Sfinte Dumnezeule... și celelalte. După Tatăl nostru..., t

r o p a ru I . În biserica slavei Tale stînd..., Doamne miluiește (de 40 de ori), Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită..., Întru numele Domnului... și celelalte. După ecfonis, rugăciunea : lmpărate ceresc, pe binecredinciosul popor... și r u g ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul (Doamne și Stăpânul vieții mele...), după rînduiala arătată la Vecernie.

C e a s u I întîi, cu troparul : Dimineața auzi glasul meu cu stihurile arătate în Ceaslov. Apoi : Cum te vom numi... și celelalte. După Tatăl nostru... , condacul : Degrab ne întâmpi[l]nă pe noi..., Doamne miluiește (de 40 de ori), Cel ce in toată vremea... Doamne miluiește (de 3 ori), Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită..., Întru numele Domnului, binecuvintează, părinte. Preotul : Dumnezeule, milostivește-Tc spre noi... și r u g ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul, cu metaniile obișnuite. Sfinte Dumnezeule..., iar după Tatăl nostru..., Doamne miluiește (de 12 ori) și rugăciunea : Hristoase, Lumina cea adevărată..., Apărătoare Doamnă... și otpustul (cel mic).

Apoi C e a s u r i l e al treilea și al șaselea, după rînduiala din Ceaslov, cu metanii și cu troparele Postului Mare.

La Ceasul al șaselea, după troparul : Că nu avem îndrăzneală pentru multe păcatele noastre... și înainte de troparul : Degrab să ne întimpine pe noi îndurările Tale, Doamne... (din Ceaslov) se citește troparul proorociei și Paremia cu prochimenele din Triod.

Apoi C e a s u I al nouălea și îndată O b e d n i ț a, începînd cu Fericirile. După Obedniță, V e c e

r n i a obișnuită a zilelor de rînd, cu deosebirea că, după prochimenul zilei : Dumnezeule, întru numele Tău mântuiește-mă... , se adaugă p a r e mia din Triod, urmată de p ro ch im e n ul ei din Triod. La s t i h o a v n ă, înainte de stihirile mucenicilor, se pune stihira samoglasnică din Triod : Răsărit-a primăvara postului... După ectenia întreită, sfîrșitul obișnuit.

În aceeași zi, seara, în locul Vecerniei, care s-a săvîrșit dimineața, se citește P a v e c e r n iț a m i c ă, punîndu-se din Minei Canonul sfîntului care va cădea în sîmbăta următoare.

Joi dimineața, la U tr e n i e, slujba se săvîrșește după rînduiala Utreniei din zilele de rînd, cu deosebirea că după Catisma a doua se pun s e d e In e I e din Triod. De asemenea, la c a n o a n e se adaugă Tricîntarea lui Iosif, din Triod, care se combină cu canoanele din Octoih și din Minei, după regula arătată pentru ziua de miercuri. La s t i h o a v n ă se pune, înainte de stihirile mucenicilor, stihira samoglasnică din Triod. Urmează : Bine este a ne mărturisi Domnului... și celeIalte ale Utreniei zilelor de rînd.

Joi seara, la V e c e r n i e, Ia Doamne, strigat-am..., se cîntă cele trei stihiri din Octoih (ale Crucii) și trei din Minei, ale sfîntului ; Slavă..., a sfîntului, dacă are, iar dacă nu are, Slavă... Și acum... , a Crucii și a Născătoarei, din Octoih. La s t i h o a v n ă, samoglasnica zilei : Crucea Domnului este înfrînarea... , Slavă..., a sfîntului dacă are ; Și acum... Pe Strugurele cel preacopt...

După : Tatăl nostru..., t r o p a r e I e Postului Mare, cele din Ceaslov : Născătoare de Dumnezeu... și celelalte, cu metaniile mari, rînduite, întocmai cum Sînt arătate la Vecernia de marți seara din săptămîna lăsatului sec de brînză.

în continuare, P a ve c e r n iț a m ar e, cu metanii, după rînduiala din Ceaslov.

Vineri dimineața, la U t r e n i e se face începutul obișnuit. După cei șase psalmi se cîntă Aliluia pe glasul de rînd al Octoihului, cu stihurile cuvenite, din Ceaslov ; apoi t r op a r e I e treimice, ale glasului de rînd, tot din Ceaslov, sau din Triod. După Catisma întîi, s e d e 1 n e I e Crucii din Octoih, de la glasul de rînd (care se găsesc și la sfîrșitul Triodului). După Catisma a doua, se d e In ele Triodului : Înalță fruntea Bisericilor... Slavă..., tot aceasta ; Și acum..., a Crucii și a Născătoarei : Ca ceea ce ai îndurare spre smerenia noastră... După Psalmul 50, ca n o a n e l e : din Octoih, din Minei și din Triod, după rînduiala arătată la ziua de miercuri dimineața. După Cîntarea a 3-a, s e d e a 1 n a din Minei, Slavă... Și acum... , a Crucii și a Născătoarei. După Cîntarea a 6-a, co n d a c u I sfîntului, dacă are, iar dacă nu are, stihira mucenicilor glasului de rînd. L u m i n î n d a glasului de rînd, din cele ale Postului Mare (de 3 ori) din Ceaslov ori din Triod. Psalmii de laudă : 148, 149 și 150. D o x o l o g i a mică. La stiho a v nă se cîntă samoglasnica zilei : Mai inainte de Crucea cea mântuitoare... și celelalte, cu stihurile obișnuite. Slavă..., a sfîntului, dacă are, iar dacă nu, Slavă... Și acum..., a Crucii și a Născătoarei, din Triod : Preacurata, dacă Te-a văzut... Apoi : Bine este a ne mărturisi... și celeIalte. Tr o p arul : În biserica slavei Tale stând... și celeIalte, cu r u g ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul : Doamne și Stăpânul vieții mele..., cu metaniile și închinăciunile cuvenite.

In continuare, C e a s u I întîi, cu metanii. La fel și celelalte C e a s u r i, cu metanii, precum este arătat la ziua de miercuri.

6. Sîmbăta lăsatului sec de brînză

V e c e r n i a de vineri seara se face mai devreme, după rînduiala obișnuită. La Doamne, strigat-am... și la s t i h o a vn ă se pun stihirile din Triod (după rînduiala arătată acolo).

După prochimenul zilei se adaugă p a r e m i a din Triod, urmată de p r o c h i m e n u I ei din Triod. Sfîrșitul, ca la Vecernia de miercuri seara.

Apoi se citește Pave c erniț a m i c ă, cu canonul morților, de la glasul de rînd, din Octoih, care în mînăstiri se citește la cimitir sau la biserica-bolnită.

Sîmbătă dimineața, la U t r e n i e, după fiecare din cele două catisme de rînd se pun s e d e 1 n el e sfinților sihaștri, din Triod. Apoi, Psalmul 50 și c a n o a n ele : Canonul hramului, cu irmosul «pe șase» și al sfinților sihaștri, din Triod, «pe opt». C a ta va s iil e din Triod și s i n a x a ru l zilei tot din Triod. Lum i n în d a și Lau d e le cu cele patru stihiri speciale ale părinților sihaștri, din Triod. D o x o I og i a mare și troparul cu ecteniile și C e a s u I întâi. Apoi apolisul (otpustul).

La L i t u r g h i e, la Fericiri, stihirile de la Cîntarea a 3-a și a 6-a din Canonul părinților, din Triod «pe opt» iar după Apostolul și Evanghelia zilei se adaugă și ApostoIul și Evanghelia părinților. C h i n o n i c u l : Bucurați-vă, drepților...

7. Duminica lăsatului sec de brînză (a izgonirii lui Adam din rai)

Sîmbătă seara, la Vece r n i e, începutul se face după rînduiala obișnuită a Vecerniei duminicilor. La Doamne, strigat-am... se cîntă

zece stihiri: șase ale glasului de rînd, din Octoih, și patru din Triod. Slavă..., din Triod: Șezut-a Adam în preajma raiului... Și acum..., dogmatica glasului de rînd.

S t i h o a v n a Octoihului, Slavă... Scosu-s-a Adam din rai... Și acum..., a Născătoarei : Făcătorul și Mântuitorul meu... (amîndouă din Triod), Acum liberează... și celelalte ale Vecerniei duminicilor.

Unde se face L it i e, îndată după ecfonisul : Fie stăpînirea împărăției Tale..., se cîntă stihirile Litiei din Triod, după care urmează rînduiaľa obișnuită a Litiei.

Duminică dimineața, la U t r e n i e, după începutul obișnuit al Utreniei duminicilor, după catisme se cîntă p 0 1 i eI e u l : Robii Domnului... urmat de La râul Babilonului..., apoi : B i n ecu v î n t ă r il e învierii, ectenia mică, ip a c o i, a n t i f o a n el e, pr o c h im e n ul și celelalte ; Evanghelia de rînd a învierii, Învierea lui Hristos văzând... , Psalmul 50, Slavă... Ușile pocăinței... și celelalte, ca în duminica precedentă.

La mînăstiri se citesc c a n o a n e I e, astfel : Canonul învierii din Octoih, cu irmosul «pe patru», Canonul CruciiÎnvierii și al Născătoarei de Dumnezeu tot din Octoih, «pe două» , apoi Canonul Triodului «pe șase». C a t a v a s i i I e din Triod. După Cîntarea a 3-a, s e de In e l e din Triod. După Cîntarea a 6-a, con da cul și i c o s ul din Triod, s i n a x a r u l din Minei și apoi cel din Triod. Lu m i n î nd a și La u d el e din friod.

Din această duminică și pînă la 21 septembrie nu se cîntă polieleu în duminici, decît numai dacă în duminici cade vreun praznic împărătesc sau sărbătoarea vreunui sfint cu polieleu.

111. —Postul Mare

1. Săptămîna întîi din Postul Mare

a) Duminica lăsatului sec de brînzó

Seara, la V e c e r n i e, la Doamne, strigat-am..., se Cîntă zece stihiri : patru stihiri ale pocăinței, din Octoih, ale glasului de rînd (se găsesc și la sfîrșitul Triodului), trei stihiri din Triod și trei stihiri ale sfîntului, din Minei. Slavă... , a sfîntului, dacă are, iar dacă nu are, Slavă... Și acum... , a Născătoarei, același glas, din Minei. V o h o d cu cădelnița, iar după : Lumină lină..., p r o c h i m e nul cel mare, glasul al 8-1ea : Să nu întorci fața Ta..., cu stihurile cuvenite, din Triod. La Învrednicește-ne, Doamne..., trei metanii mari.

La s t i ho a v n ă, stihira : Strălucit-a harul Tău, Doamne.,., cu stihurile, și stihira mucenicilor : Cel ce ești preaslăvit..., din Triod. Slavă..., a sfîntului, din Minei, dacă are. Și acum... , a Născătoarei, după glasul de la Minei ; iar dacă nu are : Slavă... Și acum... , a Născătoarei . Cetele îngerilor te măresc..., din Triod. Acum liberează... Sfinte Dumnezeule... cu trei metanii, și celelalte. După Tatăl nostru..., t r o p a r eI e: Născătoare de Dumnezeu, Fecioară... (o metanie); Slavă..., Botezătorul lui Hristos... (o metanie) ; Și acum... , Rugați-vă pentru noi... (o metanie). Apoi cel mai mare zice, cu glas lin, fără metanie, ru g ă c i u n e a : Sub milostivirea Ta scăpăm... (toate din Ceaslov). Urmează Doamne miluiește (de 40 de ori), Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită..., Întru numele Domnului, binecuvintează, părinte ! Preotul : Cel ce este bine cuvântat... Urmează r u g ă c i u n e a : Împărate ceresc..„ după care, preotul zice r u gă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul : Doamne și Stăpânul vieții mele... (cu trei metanii) și fără

stihuri. îndată preotul zice : Slavă Ție, Hristoase... și se face otpustul (apolisul).

Apoi se citește P a v e c e r n i ț a mică, cu Canonul Născătoarei de Dumnezeu din Octoih, al glasului de rînd, și obișnuitele tr o pa r e, după rînduiala din Ceaslov, după care : Doamne miluiește... (de 40 de ori), Cel ce în toată vremea și în tot ceasul... Doamne miluiește (de 3 ori) Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită..., Intru numele Domnului binecuvintează, părinte ! Preotul : Dumnezeule, milostivește-Te spre noi... și îndată r u g ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul : Doamne și Stăpânul vieții mele... (cu trei metanii mari), cu stihurile și cele 12 închinăciuni mici. Apoi : Sfinte Dumnezeule... și celelalte. După Tatăl nostru..., Doamne miluiește (de 12 ori) și cele două r u g ă c i un i : Nepătată, neîntinată..., (citită în fața icoanei Maicii Domnului), și : Și ne dă nouă, Stăpîne... (la icoana Mîntuitorului). Preotul : Slavă Ție, Hristoase, Dumnezeule... și otpustul mic.

Observație : Toate-Vecerniile și Pavecernițele din duminicile următoare, pînă la Duminica a cincea din Postul Mare, se vor săvîrși întocmai ca în această duminică, neschimbînd nimic, afară de locurile unde se arată ce trebuie schimbat.

b) Luni, marti și joi din săptčmîna întîi a Postului Mare

Dimineața, Miez on opti c a se face după rînduiala din Ceaslov, ca și în perioada Octoihului, cu deosebirea că la fiecare : Sfinte Dumnezeule... și după : Aliluia de la starea întîi și a doua a Catismei a XVII-a se fac cîte trei metanii. După : Ceea ce ești mai cinstită... și după ecfonisul preotului se zice r u gă c i u n e a

sfîntului Efrem Sirul. Luni ea se zice cu trei metanii, iar în celelalte zile se zice cu stihuri și 16 metanii, după rînduiala din Ceaslov.

U t r en i a. — Se face începutul obișnuit, cu Aliluia întreit, cîntat de patru ori cu stihurile respective, din Ceaslov, după care urmează t r o p a r e 1 e treimice ale glasului de rînd. După fiecare stare a catismelor se zice Aliluia (de 3 ori) și se fac cîte trei metanii. După Catisma întîi, s e d e I n el e de umilință din Octoih (care se află și la sfîrșitul Triodului). După Catisma a doua, sedealna Triodului ; Slavă..., tot aceasta ; Și acum..., a Născătoarei, tot din Triod. După Catisma a treia, a doua sedealnă din Triod, a lui Teodor ; Slavă tot aceasta • Și acum..., a Născătoarei, tot din Triod. Apoi Psalmul 50 și r u g ă c i u n e a : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... cu ecfonisul : Cu mila și cu îndurările..., după care îndată începe a. se cînta, din Psaltire, Cîn ta re a întîi a lui Moise : «Să cîntăm Domnului...» și celelalte stihuri pînă la stihul 7 inclusiv : «Trimis-ai mînia Ta și i-ai mistuit...», adică pînă unde este scris «pe paisprezece». Se citește stihul 8 : «De suflarea Duhului Tău...» și se citește irmosul Cîntării 1 a C a n o n u I u i sfîntului, din Minei, de la ziua respectivă. în continuare se citește cîte un stih din Cîntarea întîi a lui Moise și cîte un tropar din Canonul din Minei, ca să se facă de toate șase stihuri din Cîntarea lui Moise și șase tropare din Cîntarea 1 a Canonului din Minei. Se citește apoi stihul 14 : «Atunci s-au grăbit voievozii Edomului...» și se citește primul-tropar din Tricîntarea lui Iosif, din Triod și în continuare cîte un stih din Cîntarea lui Moise și cîte un tropar din Tricîntarea lui Iosif ; iar de unde este scris «pe patru» se citește stihul 18 al Cîntării întîi a lui Moise : «împărățit-a Domnul în veac...», se citește primul tropar din a doua Tricîntare din Triod, a lui Teodor Studitul. Și citim, în continuare, •cîte un stih din Cîntarea lui Moise cu cîte un tropar din Tricîntarea lui Teodor. Apoi Slavă..., cu troparul Treimii ; Și acum..., troparul Născătoarei, din Triod. Apoi, Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție ! și se citesc

celelalte două tropare, după care se încheie cu irmosul Tricîntării lui Teodor.

Tot așa se citesc și Cîntările a 8-a și a 9-a din această zi, precum și cîntările din celelalte zile ale Postului Mare, unde se pune Cîntarea lui Moise și este Tricîntare.

Apoi se citește din Cîntarea a treia a lui Moise, de unde este scris «pe patru», adică stihul 15 : «Domnul din înălțimea cerului va tuna...» și îndată troparul Cîntării a 3-a din Canonul sfîntului de la Minei. Apoi stihul 16 : «El va da tărie cuvioșilor Lui...» și se citește al doilea tropar din Canonul Mineiului, iar cu Slavă... se citește al treilea tropar, iar la Și acum... se citește troparul al patrulea, adică al Născătoarei. Și îndată se cîntă irmosul Cîntării a 3-a a Canonului (din Minei) [81] . Urmează sedealna de după Cîntarea a 3-a din Minei, cu Slavă... Și acum..., apoi irmosul Cîntării a 4-a din Minei, fără stih ; apoi se citesc ultimele două stihuri, de unde este scris «pe patru», din Cîntarea a patra a lui Moise, cu două tropare din Cîntarea a 4-a a Canonului din Minei, cu Slavă..., al treilea tropar, iar cu Și acum,.., al Născătoarei, din Cîntarea a 3-a a Canonului din Minei ; și astfel se fac troparele «pe patru», afară de irmos, care se citește fără stih.

Cîntarea a 5-a a Canonului din ziua de luni se citește la fel cum făcut la Cîntarea a 4-a.

La Cîntarea a 6-a se va proceda ca și la Cîntarea a 3-a, adică nu se va cînta irmonul la începutul cîntării, ci la Sfîrșitul ei, pentru a se face încheierea înainte de ectenia mică.

81. Irmoasele de la Cîntările a 3-a, a 6-a, a 8-a și a 9-a nu se citesc la începutul cîntărilor respective, ci se cîntă la sfîrșitul lor, deoarece după aceste irmoase, preotul zice ectenia mică (după Cîntarea a 3-a, a 6-a și a 9-a) sau stihul : Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii... (după Cântarea a 8-a). La celelalte cfntări, irmosul se citește de la Minei înainte de a se începe citirea stihurilor din Cântarea lui Moise. Cântările care nu Sînt În Tricîntările de la Triod se citesc numai din Minei, «pe patru» ; iar irmosul nu se numără. La Cîntările unde este Tricfntare se numără și irmosul cu troparele pe șase din Minei, care împreună cu 8 din Triod fac 14 în total.

După irmos urmează ectenia mică, c o n d a c u l, icosul și sinaxarul sfîntului, din Minei ; dacă sfîntul n-are condac, se citește stihira mucenicilor de la sedelnele Octoihului, așezate la sfîrșitul Triodului.

Cîntarea a 7-a a Canonului se citește la fel cu Cîntarea a 4-a și a 5-a (din ziua de luni).

Cântarea a 8-a se citește la fel cu Cîntarea 1 (din ziua de luni), cu deosebirea că irmosul celui de al doilea canon (Tricîntare) din Triod nu se citește înaintea acestuia, ci la sfîrșitul cîntării, după care urmează : Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii...

La strană urmează Cîntarea a 9-a a Canonului, la care se citesc primele cinci stihuri din Cîntarea a noua a lui Moise (Mărește, suflete al meu, pe Domnul... și celelalte) ; apoi, stihul 6 : Luat-a pe Israel, sluga Sa... și se citește irmosul Cîntării a 9-a din Canonul de la Minei, apoi cinci stihuri ale Cîntării sfîntului Zaharia, cuprinse în Cîntarea a noua a lui Moise, cu celelalte cinci tropare ale Canonului din Minei, iar începînd de unde este scris «pe opt», se citește stihul 6 : «De jurămîntul cu care S-a jurat lui Avraam...» și îndată troparul întîi al Cîntării a 9-a din Triod și în continuare cîte un stih din Cîntarea lui Moise și un tropar din Cîntarea a 9-a a Triodului. Urmează stihul : Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție ! și troparul : O zi se zice că este toată viața pămîntenilor... după care se cîntă irmosul Tricîntării a doua din Triod (Pe ceea ce mai presus de fire...).

Apoi se cîntă : Cuvine-se cu adevărat... și se face o metanie. Ectenia mică, I u m i n î n d a glasului de rînd a Postului Mare (de 3 ori). Apoi, Toată suflarea... (psalmii de laudă : 148, 149 și 150), care se încheie cu : Ție slavă se cuvine, Doamne... Se citește d o x o l o g ia mică și se fac trei metanii. Urmează ectenia : Să plinim rugăciunile noastre... și apoi s t i h o a v n a cu stihirile din Triod. Apoi Bine este a ne mărturisi... Sfinte Dumnezeule... si celelalte ; iar după Tatăl nostru..., t r o p a r u l : În biserica slavei Tale stând... Doamne miluiește (de 40 de ori), Ceea ce ești mai cinstită..., Întru numele Domnului... Preotul zice : Cel ce este bine

cuvîntat... Urmează r u g ă c i u n e a : Împărate ceresc, pe binecredinciosul nostru popor... Apoi r u g ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul, cu 16 metanii.

Îndată : Veniți să ne Închinăm... și se citește Ceasul întîi.

Observație : în toate zilele de luni ale Postului Mare, la Ceasul întîi nu se citește catismă, iar la celelalte se citește. De asemenea, vineri, Ia Ceasul întîi și la Ceasul al nouălea nu se citește catismă. La : Veniți să ne Închinăm..., se fac metanii.

Ce a s u r i l e întîi, al treilea, al șaselea și al nouălea se citesc după rînduiala din Ceaslov pentru zilele Postului Mare, cu deosebirea că la Ceasul al șaselea, după troparul Că nu avem îndrăzneală pentru multe păcatele noastre... și înainte de troparul : Degrab să ne întimpine pe noi se intercalează t r o p a r u l proorociei, pr o ch im e n u l și p ar e m i a, toate din Triod, așa cum s-a arătat la rînduiala de miercuri din săptămîna brînzei.

O b e d n i ț a se începe cu Fericirile : Întru împărăția Ta... și celelalte. După ecfonisul preotului : Dumnezeule, milostivește-Te spre noi se rostește r u g ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul, cu cele 16 metanii.

În continuare, V e c e r ni a, care se începe fără binecuvîntarea preotului, direct cu : Veniți să ne închinăm... și Psalmul 103, la sfirșitul căruia se fac trei închinăciuni. Apoi ectenia mare și se citește Catisma a XVIII-a, făcîndu-se trei metanii la : Aliluia.

La Doamne, strigat-am... se pun stihirile «pe șase» și se cîntă trei ale Triodului și trei ale

Mineiului. Apoi, p a r e m i ile din Triod cu prochimenele lor. Urmează rugăciunea : Învrednicește-ne, Doamne... cu trei metanii. S t i h o a v n a din Triod, și celelalte, așa cum s-a arătat miercuri, în săptămîna brînzei, cu r u g ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul (Doamne și Stăpânul vieții mele...), cu metaniile și închinăciunile rînduite. Apoi Sfinte Dumnezeule... și celelalte, iar după Tatăl nostru..., Doamne miluiește (de 12 ori) și r u g ă c i u n e a : Preasfintă Treime... Apoi : Fie numele Domnului... și celelalte cu metanii. Slavă... Și acum... Bine voi cuvînta pe Domnul... (PS. 33) și : Înălța-Te-voi, Dumnezeul meu... (PS. 144), (caută la sfîrșitul Obedniței și la începutul rînduielii mesei). Apoi : Cuvine-se cu adevărat... , Slavă... Și acum... , Doamne miluiește (de 3 ori), Binecuvintează și otpustul.

c) Luni, marți, joi, în sčptčmîna întîi din Postul Mare

Seara la P ave cern iț a mare, se procedează după rînduiala din Ceaslov, cu deosebirea că se adaugă partea din Canonul sfîntului Andrei Criteanul rînduită pentru ziua respectivă, după cum arată Triodul, citirea făcîndu-se, de obicei, de pe analogul așezat în mijlocul bisericii.

d) Miercuri și vineri în sčptčmîna întîi din Postul Mare

Dimineața, la U t r e n i e se procedează întocmai ca luni, cu deosebirea că Tricîntarea are miercuri Cîntările a 3-a, a 8-a și a 9-a, iar vineri Cîntările a 5-a, a 8-a și a 9-a,

C e as u ri l e și O b e d n i ț a se citesc în aceste zile după rînduiala din Ceaslov, cu îndătinatele metanii.

In aceste două zile, după O b e d n i ț ă se săvîrșește L i t u r g h i a Darurilor mai înainte sfințite, unită cu V ec e r n i a. Deși ea este împreunată cu Vecernia zilei următoare, totuși se săvîrșește în cursul dimineții, atît miercurea și vinerea, cît și în alte zile de rînd de peste săptămînă, în care s-ar oficia, Cînd cade o sărbătoare bisericească.

Urmînd a se săvîrși dumnezeiasca Liturghie a Darurilor mai înainte sfințite, la sfîrșitul Ceasului al nouălea, preotul, după ce rostește ecfonisul : Dumnezeule, milostivește-Te spre noi..., lasă epitrahilul pe sfînta masă, iese pe ușa dinspre miazănoapte a altarului și venind între sfeșnicele împărătești zice r u g ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul (numai o dată), fără cele 12 închinăciuni. După aceea, în timp ce la strană se citește r u g ă c i u n e a de la sfîrșitul Ceasului al nouălea (Stăpîne, Doamne Iisuse Hristoase...), preotul vine în mijlocul bisericii, se închină de trei ori spre răsărit, depune metanie la tronul arhieresc (ia binecuvîntare de la cel mai mare), se închină după rînduială la sfintele icoane și la iconostas, dar fără a zice rugăciunile și troparele obișnuite. Se întoarce între sfeșnicele împărătești, face trei metanii spre răsărit, se pleacă spre credincioși și apoi intră în altar pe ușa dinspre miazăzi ; se închină de trei ori în fața sfintei mese, sărutînd, ca de obicei, sfînta masă, sfînta Evanghelie și sfînta Cruce.

Apoi îmbracă veșmintele (de culoare neagră sau mohorîtă) numai binecuvîntîndu-le și sărutîndu-le, zicînd la fiecare veșmînt : Domnului să ne rugăm.

în timpul acesta, la strană se cîntă O b ed n i ț a. La timpul cuvenit, preotul zice r u g ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul, din altar, în fața sfintei mese (fiind deja îmbrăcat pentru Liturghie). După Cuvine-se cu adevărat... de la sfîrșitul Obedniței, preotul deschide dvera și ușile împărătești și face otpustul mic. Apoi vine în fața sfintei mese și făcînd metaniile cuvenite, sărută sfînta Evanghelie, sfînta masă, sfînta Cruce și, de vrea, și chipul sfîntului Grigore Dialogul, din Liturghier.

După ce a terminat astfel ritualul pregătitor, preotul începe Sfînta L i t u r g h i e, dînd binecuvîntarea : Binecuvântată este împărăția Tatălui..., făcînd, ca de obicei, semnul Crucii cu Evanghelia peste sfîntul antimis. închide ușile împărătești, iar la strană (în mînăstiri, cel mai mare) se începe, ca la Vecernie : Veniți să ne

închinăm... și se citește Psalmul 103. În timpul acesta, preotul citește în taină, în sfîntul altar, ultimele patru rugăciuni ale luminilor de la Vecernie.

După sfîrșitul psalmului, preotul zice din altar ectenia m a r e. Apoi se închide dvera, iar citețul începe citirea Catismei a XVIII-a în trei stări, în mijlocul bisericii.

In timp ce se citește prima stare a catismei, preotul citește în taină rugăciunea a n t if o n u I u i întîi, apoi pregătește sfintele vase, ducînd de la proscomidiar la sfînta masă discul cu acoperămîntul lui și steluța.

La sfîrșitul stării întîi a Catismei, se deschide dvera și preotul (din altar) rostește prima ectenie mică. Apoi se închide dvera din nou, iar citețul citește starea a doua a catismei. În timpul acesta, preotul ridică sfînta Evanghelie de pe antimis și o pune în partea de răsărit cu cotorul spre el, desface sfîntul a n ti m is și apoi pune pe el sfîntul disc, steluța și acoperămîntul, precum și cutia cu Sfîntul Agneț și slujindu-se de burete, ia cu grijă și evlavie Sfîntul Agneț din cutie și îl pune pe sfîntul disc. Apoi atinge, pe rînd, steluța și acoperămîntul de fumul tămîiei din cădelniță, le sărută și acoperă cu ele discul, zicînd : Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri... Ia din nou cădelnița, c ă d e ș t e de trei ori Sfintele Daruri acoperite, face două metanii mari, sărută discul acoperit și face încă o metanie. După aceea citește în taină rugăciunea a n t i f o n u I u i al doilea (Doamne, nu cu minia Ta să mă mustri)

La sfîrșitul stării a doua a Catismei, se deschide din nou dvera și preotul zice a doua ectenie mică, după care se înChide iarăși dvera, iar citețul citește starea a treia a Catismei. Cînd ajunge la cuvintele : «Închina-ne-vom Ia locul unde au stat picioarele Lui...», pe care citețul le citește mai rar și cu glas mai puternic, se oprește, iar în altar se sună clopoțeIul o dată, vestind credincioșilor r i d i c a r e a Sfîntului

Agneț ; credincioșii îngenunchează, se face liniște adîncă, iar preotul se închină de trei ori în fața sfintei mese, ridică sfîntul disc cu ambele mîini, la frunte, ocolește după sfînta masă și pășește încet spre proscomidiar, înaintea lui mergînd diaconul, dacă este (sau cîntărețul, ori paracliserul), cu lumînarea aprinsă și cu cădelnița, cădind. După ce așază sfîntul disc la proscomidiar, se sună din nou clopoțelul de două ori și atunci credincioșii se ridică în picioare, iar citețul continuă citirea catismei, de unde a rămas. În acest timp, la proscomidiar, preotul toarnă vin și apă în sfîntul potir, făcînd semnul binecuvîntării, fără a zice ceva ; ia acoperămîntul potirului (de culoare neagră, dacă are), îl atinge de fumul tămîiei, îl sărută și a c o p e r ă Sfintele Daruri ; apoi ia aerul, de aceeași culoare, dacă este, și face la fel, acoperind cu el sfîntul disc și sfîntul potir, pe care le cădește, iar după ce dă cădelnița se închină de trei ori către Sfintele Daruri. La toate acestea nu zice formulele obișnuite, ci numai : Pentru rugăciunile... După ce termină toate acestea, revine în fața sfintei mese și strînge sfintul antimis, pune deasupra sfînta Evanghelie la locul ei și citește în taină rugăciunea a n t i f o n u l u i al treilea (Doamne, Dumnezeul nostru...).

După sfîrșitul catismei se deschide din nou dvera și preotul zice a treia ectenie mică, după care la strană începe să se cânte : Doamne, strigat-am..., cu stihirile pe zece : din Triod șase și din Minei patru. La Să se îndrepteze rugăciunea mea... preotul face c ă di r e a mare, ca de obicei la Vecernie. La Slavă... se deschid

ușile împărătești, iar la : Și acum... se face v o h o d u I cu cădelnița, în zilele de rînd, sau cu Evanghelia în zilele Cînd se citește Evanghelia.

După intrarea preotului în altar, se pune în fața sfintelor uși un sfeșnic cu lumînare aprinsă, la care preotul agață cădelnița aprinsă. După Lumină lină..., preotul rostește formulele obișnuite pentru introducerea prochimenului, iar la strană se cîntă p r o c h i m e n u I din Triod, după care se citește prima p a r e m i e. Apoi îndată se cîntă al doilea prochimen, după care diaconul (sau în lipsa lui, cîntărețul) zice cu glas tare și rar : Porunciți !

Preotul ia atunci sfeșnicul cu lumînarea și cu cădelnița, cu amîndouă mîinile (sau cu mîna stîngă luminarea și cu cea dreaptă cădelnița) și stînd cu fața spre răsărit, înaintea sfintei mese, face semnul sfintei Cruci cu ele, rostind : Înțelepciune, drepți ! Apoi se întoarce spre stînga, spre credincioși, și făcînd la fel, zice, dintre ușile împărătești : Lumina lui Hristos luminează tuturor ! Lasă sfeșnicul pe solee, în fața sfintelor uși (credincioșii vin acum și aprind lumini), iar cădelnița o ia cu sine în altar. Îndată după aceasta se citește a doua paremie din Triod, iar dacă este hram sau sfînt cu Polieleu, se adaugă și paremiile zilei respective din Minei.

La sfîrșitul p a r e m i i I o r, preotul începe să cînte, pe glasul 1 : Să se îndrepteze rugăciunea mea... iar la cuvintele ...ca tămâia înaintea Ta..., c ă d e ș t e de trei ori în fața sfintei mese. La strana dreaptă se cîntă o dată : Să se îndrepteze... Apoi preotul trece în latura de miazăzi a sfintei mese, zicînd stihul întîi :

Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă ; ia aminte spre glasul rugăciunii mele... și cădind, La strana stîngă, se cîntă : Să se îndrepteze... Preotul trece apoi în latura de răsărit a sfintei mese, zicînd stihul al doilea : Pune, Doamne, pază gurii mele și ușă de Îngrădire împrejurul buzelor mele și cădește ; iar la strana dreaptă se cîntă din nou : Să se indrcpteze... Preotul trece apoi în latura de miazănoapte a sfintei mese și zice stihul al treilea : Să nu abați inima mea... și cădește, iar la strana stingă se cîntă din nou :

Să se îndrepteze... Preotul zice apoi : Slavă... și cădește proscomidiarul și scaunul cel de sus, iar la strana dreaptă se cîntă iarăși : Să se îndrepteze... Preotul revine în fața sfintei mese și zice : Și acum..., cădind iarăși în fața sfintei mese și cîntă el însuși, pentru ultima dată : Să se îndrepteze.„, pînă la cuvintele : ...Ridicarea mâinilor mele..., de unde se continuă la strane, în timp ce preotul cădește dintre ușile împărătești, de trei ori, spre credincioși (întîi spre mijloc, apoi spre strane). La sfîrșitul cîntării, atît preotul cit și credincioșii își pleacă genunchii și se roagă, făcînd trei metanii.

Dacă este zi de sărbătoare, cu Apostol și Evanghelie, se citește acum Apostolul și Evanghelia zilei, după regula știută. Dacă nu, se închid ușile împărătești și preotul zice ectenia î n t r e i t ă de la Liturghie : Să zicem toți... De aici înainte urmează, după Liturghier, rînduiala ca la Liturghia obișnuită, pînă la h e r u vi c, cu unele deosebiri : textul rugăciunilor în taină este altul decît cel de la celelalte două Liturghii. începînd din miercurea săptămînii a patra (înjumătățirea Postului Mare), după ecfonisul ecteniei pentru c a t e h u m e n i se adaugă ectenia și rugăciunea pentru cei spre luminare (candidații la botez de odinioară), după care se închide dvera. Ecfonisul dinaintea heruvicului, în loc de : Ca sub stăpînirea Ta..., este : După darul Hristosului Tău... După ecfonisul acesta, la strană se cîntă heruvicul : Acum puterile cerești..., Pînă la cuvintele : ...se înconjoară... (inclusiv).

în acest timp preotul, stînd în fața sfintei mese, zice și el (de trei ori) în taină heruvicul Acum puterile cerești..., în chinîndu-se de fiecare dată ; apoi deschide dvera și sfintele uși, ia cădelnița și c ă d e ș t e altarul și naosul, ca de obicei (cădire mică), zicînd încet Psalmul 50. După aceea se închină de două ori în fața sfintei mese, sărută sfîntul antimis, sfînta masă, sfînta Cruce, se închină încă o dată, apoi se întoarce spre stînga și se pleacă spre credincioși, dintre ușile împărătești, cerîndu-și iertare. Merge la proscomidiar, cădește Sfintele Daruri (de 3 ori), își pune p e sp at e a e r ul, ia sfîntul disc cu dreapta, ținîndu-l la frunte, iar sfîntul potir cu stînga, ținîndu-l în dreptul pieptului ; înaintea preotului merge paracliserul cu lumînarea și cădelnița.

Cînd la strană s-a terminat de cîntat cuvintele • săvârșită se înconjoară..., se sună clopoțelul, credincioșii îngenunchează, iar preotul și cel ce merge înaintea lui, în cea mai profundă tăcere, ies pe ușa dinspre miazănoapte și pășesc încet, fără să zică nimic, ocolind astfel prin mijlocul naosului. Ajuns în mijlocul naosului, preotul se oprește puțin, face semnul crucii cu sfîntul disc spre credincioși, fără să zică ceva, se întoarce (spre stînga) și merge în tăcere, intrînd în sfîntul altar prin ușile împărătești. Se sună din nou clopoțelul, credincioșii se ridică în picioare, iar la strana (stîngă) se începe a se cînta partea a doua a heruvicului cu credință și cu dragoste să vă apropiați...

În acest timp, preotul pune Sfintele Daruri, ca de obicei, pe sfântul antimis (potirul în dreapta, discul în stînga), ridică acoperămîntul sfîntului disc și al sfîntului potir și le pune deoparte, apoi ia sfîntul aer, îl tămîiază, îl sărută și acoperă cu el sfîntul disc și sfîntul potir, fără să zică ceva. Apoi face două metanii, sărută Sfintele Daruri acoperite, sfîntul antimis și sfînta masă și face încă o metanie, după care închide ușile împărătești și lasă dvera.

Cînd la strană s-a terminat cîntarea părții din urmă a heruvicului, preotul rostește e c t e n i a : Să plinim rugăciunea noastră cea de seară, Domnului citind totodată, în taină, r u g ă c i u n e a prevăzută în Liturghier : Dumnezeul tainelor celor negrăite cu ecfonisul : Și ne învrednicește pe noi, Stăpâne... Credincioșii cîntă : Tatăl nostru..., iar preotul citește în taină două

rugăciuni, care urmează, cu ecfonisele respective, după cum scrie în Liturghier. Apoi se închină în fața Sfintelor Daruri (de 3 ori), zicînd de fiecare dată : Dumnezeulc, curățește-mă pe mine, păcătosul, și mă miluiește. După aceea, Sfintele Daruri fiind acoperite cu aerul (așa cum au rămas ele de la depunerea lor pe sfînta masă), preotul întinde mîna dreaptă pe sub sfîntul aer și cu toată frica și cucernicia, a t i n g e Sfîntul Agneț (fără să-l ridice), zicînd cu glas mare : Să luăm aminte ! Cele mai înainte sfințite, Sfintele, sfinților ! La strană se răspunde, ca de obicei : Unul Sfânt... și apoi se cîntă rar, c hi n o n i c u l : Gustați și vedeți... Preotul ridică aerul și steluța de pe sfîntul disc, le pune deoparte și apoi sfărîmă Sfîntul Trup, zicînd formula obișnuită : Se sfărâmă și se împarte Mielul lui Dumnezeu... și așază părțile cruciș, pe sfîntul disc, ca de obicei ; pune părticica IS în sfîntul potir, nimic zicînd ; binecuvîntează căldura fără să zică ceva, apoi o toarnă în sfîntul potir, de asemenea nimic spunînd. Apoi se închină, ia cu mîna stîngă partea HS și o pune în mîna dreaptă, zicînd : Cinstitul și Sfântul Trup și Sînge al Domnului... Apoi spune rugăciunile pentru î m p ă r t ă ș i r e : Cred, Doamne și mărturisesc... și celelalte, după care se împărtășește. După aceasta ia buretele și își șterge palmele, ziCînd : Slavă Ție, Dumnezeule... (de 3 ori).

Dacă preotul slujește singur, el nu gustă acum din sfîntul potir, ci rămîne să facă aceasta numai Cînd potrivește Sfintele, la sfîrșitul Liturghiei. Deci, îndată după ce s-a împărtășit cu Sfîntul Trup (în care a fost îmbibat și Sfîntul Sînge), ia discul

cu mîna stîngă și buretele cu cea dreaptă și lasă să cadă în sfîntul potir părticelele NI și KA din Sfântul Trup rămase pe sfîntul disc, fără să zică ceva. Apoi, după ce așază acoperămintele pe sfîntul disc, ca la Liturghia obișnuită, citește rugăciunea de m u I ț u m i r e din Liturghier.

De acum încolo, rînduiala Liturghiei urmează neschimbată, ca de obicei, cu deosebirea că, la chemarea preotului . Cu frică de Dumnezeu, cu credință... la strană se răspunde . Bine voi cuvânta pe Domnul..., iar la : Mintuiește, Dumnezeule, poporul Tău... se răspunde cu : Pâinea cea cerească și paharul... La ectenia : Drepți, primind... nu se zice : Ziua toată..., ci : Seara toată... Textul rugăciunii amv o n u I u i, ca și cel al rugăciunii pentru p o t r i vi r e a Sfintelor, este altul decît la Liturghia obișnuită ; iar la otpust, preotul pomenește, ca autor (tradițional) al Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite, pe sfîntul Grigore Dialogul, episcopul Romei, pe sfîntul zilei din Minei în care sîntem și pe sfîntul zilei următoare, a cărei Vecernie am combinat-o cu Liturghia.

Seara se săvârșește P a v e c e r ni ț a mare, așa cum s-a arătat.

e) Sîmbčta sfîntului Teodor

V e c e r ni a de vineri seara se face vineri dimineața, unită cu L i t u r g h i a Darurilor mai înainte sfințite. La Doamne, strigat-am,.., se cîntă zece stihiri : stihira zilei (de 2 ori), apoi patru stihiri ale mucenicilor ale glasului de rînd (din Octoih sau de la sfîrșitul Triodului) și patru stihiri idiomele ale sfîntului Teodor, din Triod. Slavă..., a sfîntului Teodor : Lucrând vrăjmașul cu tiranul..., Și acum... dogmatica glasului de rînd (adică cea din seara sîmbetei trecute). V o h o d, Lumină lină... și pa r e m i i l e cu prochimenele lor, după care se continuă rînduiala obișnuită a L i tu r g h i ei Darurilor mai înainte sfințite, precum s-a arătat miercuri dimineața. După rugăciunea a m vo n u I u i se cîntă C a n o n u I sfîntului Teodor și se binecuvîntează c o I i va (după rînduiala din Triod). Urmează : Fie numele Domnului bine cuvântat... SI apolisul (otpustul).

În cazul că nu se săvîrșește Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, atunci la Doamne, strigat-am... se cîntă numai șase stihiri : trei stihiri ale mucenicilor, din Octoih, ale glasuliki de rînd, și trei stihiri ale sfîntului Teodor. Slavă..., a sfîntului Teodor : Lucrând vrăjmașul cu tiranul... Și acum... dogmatica glasului de rînd. V o h o d nu se face. Lumină lină... , p a r e m i i I e și celelalte ale Vecerniei zilelor de rînd.

La s t i h o a v n ă, stihira idiomelă a zilei : Veniți, credincioșilor, să lucrăm la lumină... (de 2 ori), cu stihurile obișnuite; stihira mucenicilor: Bine cuvântată este oastea hnpăratului ceresc... (vezi la sedelnele Octoihului, la glasul al 5-lea, la sfîrșitul Triodului, Utrenia de sîmbătă, prima stihiră de la Laude). Slavă..., a sfintului Teodor : Dar al lui Dumnezeu te-ai arătat, mucenice Teodor... (vezi stihirile Vecerniei din Triod), Și acum..., a Născătoarei : Toată nădejdea mea spre tine o pun, Maica lui Dumnezeu... (vezi Octoihul mare, la glasul al 2-lea, Vecernia de lu•ni seara, ultima stihiră a stihoavnei). Apoi ectenia : Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule... și trei metanii fără rugăciunea sfîntului Efrem Sirul.

La bisericile unde se obișnuiește să se facă binecuvîntarea c o I i ve i la sfîrșitul Liturghiei, se citește C a n o n u I sfîntului Teo'dor, după rî'nduiala din Triod.

Unde s-a făcut Liturghia Darurilor mai înai.nte sfințite, seara se face Pa ve ce rn iț a m a re, cu Ca no n ul morților, al glasului de rînd, din Octoih.

Sîrnbătă dimineața, la U t r e n i e, începutul obișnuit. La Dumnezeu este Domnul... se cîntă t r o p a r u I sfîntului Teodor : Mari Sînt isprăvile credinței... (de 2 ori), Slavă... Și acum... , al Născătoarei : Toate tainele tale... După Catisma întîi, ectenia mică și se cîntă s e d el n el e mucenicilor din Octoih, ale glasului de rînd (care se găsesc și la sfîrșitul Triodului). După Catisma a doua, ectenia mică și sedelnele sfîntului Teodor, glasul al 3-1ea : Înfierbântat fiind de adevărul credinței... După Psalmul 50, C a n o a n el e : Canonul hramului, cu irmosul «pe șase» și al sfîntului Teodor «pe opt», din Triod, cu c a t a v a s i i I e Bunăvestirii : Deschide-voi gura mea... După Cîntarea a 3-a, sedelnele din Triod. După Cîntarea a 6-a, c o n d a c u I și icosul din Triod, apoi sinaxarul din Mi'nei și cel din Triod. La Cîntare a 9-a nu se cîntă : Mărește, suflete al meu... și : Ceea ce ești mai cinstită..., ci troparele Cîntării a 9-a, din Triod. L u m i n î n d a sfîntului din Triod (de 2 ori), Slavă... Și acum..., tot din Triod : In pintecele tău... L a u d e I e , cu stihirile «pe patru», din Triod. Slavă... Și acum... , tot din Triod. D o x o I o g i a mică, ectenia c e re r i I o r : Să plinim rugăciunile noastre... S t i h o a v n a, cu stihirile sfîntului Teodor : Dănțuiesc adunările mucenicilor..., Slavă... Cu bărbăție mucenicească.,., Și acum... Stăpână, primește..., apoi cealaltă slujbă a Utreniei, după rînduială, Ceasul întîi și otpustul.

La L i tu r g h ie : Fericirile din Canonul sfîntului Teodor, Cîntarea a 3-a și a 6-a, «pe opt».

Apostolul și Evanghelia indicate în Triod. C h i n o n i c u l : Întru pomenire veșnică va fi dreptul...

f) Duminica întîi din Postul Mare (a Ortodoxiei)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, începutul obișnuit al Vecerniei de sîmbătă seara. La Doamne, strigat-am... se cîntă zece stihiri : șase ale învierii de la glasul de rînd din Octoih și patru din Triod. Slavă... stihira din Triod : Strălucit-a harul adevărului... Și acum... dogmatica glasului de rînd.

Unde se face L i t i e, stihira hramului, Slavă... Bucurați-vă, cinstiți prooroci... Și acum... Toată nădejdea mea... La s t i h o a v n ă, stihirile glasului de rînd, din Octoih, Slavă stihira din Triod ; Și acum..., a Născătoarei, tot din Triod. T r op a r u I învierii, al glasului de rînd, Slavă..., al Triodului : Preacuratului Tău chip..., Și acum..., al Născătoarei . Toate tainele tale... Urmează cealaltă rînduială și otpustul (apolisul).

Duminică dimineața, la U t r e n i e, începutul obișnuit al Utreniei duminicilor. La Dumnezeu este Domnul..., t r o p ar u I învierii (de 2 ori), Slavă... Preacuratului Tău chip..., Și acum... Toate tainele tale si celelalte ale Utreniei duminicilor. După Psalmul 50, Slavă... Ușile pocăinței... , Și acum... In cărările mântuirii... și celelalte; C a n o a n e I e ca în duminicile precedente : din Octoih, al învierii, cu irmosul «pe patru», al Crucii-tnvierii «pe două» și al Născătoarei de Dumnezeu tot «pe două» ; iar din Triod «pe șase». Cata v as i i l e Triodului. După Cîntarea a 3-a, s e d el n el e Triodului. După cîntarea a 6-a, c o n d a cul și icosul Triodului, sinaxarul din Minei, apoi cel din Triod. La Cîntarea a 9-a Mărește, suflete al meu... și Ceea ce ești mai cinstită... L u m in î n d a de rînd (din cele 11 ale învierii), Slavă... , a Triodului ; Și

acum... , a Născătoarei, tot din Triod. La L a u d e se cîntă opt stihiri : cinci ale învierii și trei ale Triodului. Slavă..., stihira Triodului, pe glasul al 6-lea, Și acum... Preabinecuvântată ești..., d oxol ogi a mare, t r o p a r u l de rînd al învierii (Astăzi mântuirea a toată lumea... , sau : Înviat-ai' din mormint...), ecteniile și otpustul.

La C e as u I întîi, troparul învierii ca la Vecernia de sîmbătă seara, condacul Triodului și otpustul.

TIPłc

La Li tu r g h i e, se săvîrșește L i t u r g h ia sfîntului Vasile cel Mare. Fericirile învierii, ale glasului de rînd, «pe șase» și ale Triodului, din Canonul zilei (Cîntarea a 6-a) «pe patru». După v o h o d, troparul învierii și cel al praznicului (Preacuratului Tău chip...), Slavă... Și acum..., c o n d a c u I : Cuvântul Tatălui... (din Canonul Triodului). A x i o nul : De tine se bucură... C h i n o n i c u I : Lăudați pe Domnul...

2. Săptămîna a doua din Postul Mare

Duminică seara, la V e c e r n i e, rînduiala este precum s-a arătat duminica trecută.

Rînduiala slujbelor din această săptămînă este identică cu cea din săptămînile precedente.

Sîmbčta sčptčmînll a doua din Postul Mare. V e c e r n i a se săvîrșește vineri dimineața împreună cu L i t u r g h ia Darurilor mai înainte sfinfite, după rînduiala din Triod.

La Ut re nie se face pomenirea m o rțil o r. După cei șase psalmi se cîntă Aliluia cu stihurile respective (din Ceaslov) și t r o p a r e le din Triod. Catisma a XVI-a (începe direct). S e d e I n e I e mucenicilor, ale glasului de rînd, din Octoih

(care se află și la sfîrșitul Triodului), apoi Catisma a XVII-a (în două stări), ectenie mică pentru morți ; a doua stare a catismei și B i n e c u v î n t ă r i l e morților : Ceata sfinților... , ectenie mică pentru morți, sedelnele : Odihnește... (ale morților), din Triod. Psalmul 50, apoi rugăciunea : Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău... C a n o a n e I e : Canonul Mineiului cu irmosul «pe șase» și al hramului bisericii (dacă hramul este în cinstea unui sfînt), cu irmosul «pe patru». Dacă hramul este în cinstea Mîntuitorului sau al Născătoarei, se citește întîi Canonul hramului «pe șase», și apoi al sfîntului «pe patru». Și se citește din Minei irmosul și un tropar fără stih, apoi se începe citirea stihurilor din Cîntarea întîi a lui
Moise, de la «pe opt», cu cîte un tropar din canon, pînă se termină Cîntarea [82]

După Cîntarea a 3-a, ectenia mică (nu cea pentru morți), c o n d a c ul, icosul și sedealna sfîntului, cu Slavă... Și acum...

La Cîntarea a 6-a i'ntervine patrucîntarea din Triod și nu se mai cîntă Canonul hramului, ci rămîne numai Canonul sfîntului «pe șase» și al Triodului «pe opt», combinate cu stihurile din Cîntările lui Moise. Se mai adaugă stihira mucenicilor și cea a morților cu stihurile lor din Triod, încheindu-se cîntarea cu irmosul din Triod. Urmează ectenia mică pentru morți, apoi c o n d a c u I și icosul din Triod și sinaxarul din Minei.

Cîntările a 7-a, a 8-a și a 9-a se citesc la fel cu Cîntarea a 6-a, cu deosebirea că al doilea irmos al patrucîntării de la Cîntarea a 7-a nu se cîntă la sfîrșitul cîntării, ci la începutul ei. Canonul se încheie cu : Cuvine-se cu adevărat... Urmează ectenia mică (nu cea pentru morți), I u m i n î n d a din Triod, Slavă... , a morților, Și acum... , a Născătoarei. L a u d e I e, cu stihirile «pe patru» (stihirile mucenicilor de la glasul de rînd, cele de la sfîrșitul Triodului). D o x o I o g i a mică, s t i h o a vn a cu stihirile morților, ale glasului de rînd (la sfîrșitul Triodului), apoi : Bine este a ne mărturisi Domnului... și celelalte. T r o p a r u I :

Apostolilor, mucenicilor..„ Slavă... Pomenește, Doamne... Și acum... Maică sfântă a luminii... (vezi la începutul Utreniei). Ectenia î n tr e i t ă, Ceasul întîi și otpustul.

La Li t u r g hie (a sfîntului Ioan Gură de Aur) : Fericirile glasului de rînd «pe șase». După vohod, troparele cu Slavă..., condacul : Cu sfinții odihnește... , Și acum... Pe tine zid și liman... Apostolul și Evanghelia zilei, apoi ale morților. C h i n o n i c u I : Bucurați-vă, drepților, întru Domnul...

După rînduiala din această sîmbătă se săvîrșește și Utrenia celor două sîmbete următoare din Postul Mare ; adică a treia și a patra.

82. In Postul Mare, Cînd se pun Cîntările Iui Moise, stihurile canoanelor se înlocuiesc cu stihurile din Cîntările lui Moise.
TIPIC

8. Săptămînile a doua, a treia, a patra și a cincea din Postul Mare

a) Duminica a doua din Postul Mare (a sfîntului Grigore Palama)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, la Doamne, strigat-am..., stihirile «pe zece» . șase ale învierii, din Octoih, și patru ale sfîntului Grigore Palama, din Triod, repetîndu-se prima stihiră. Slavă... , a sfîntului (din Triod) ; Și acum... dogmatica glasului de rînd. La s t i h o a v n ă, stihirile învierii, Slavă..., a sfîntului din Triod ; Și acum..., a Născătoarei : Fecioară, care nu știi de mire... (caută la Duminica lăsatului sec de carne). Tr o pa r u l învierii, Slavă..., al sfîntului : Luminătorule al dreptei credințe... (din Triod, vezi începutul Utreniei) ; Și acum..., al Născătoarei-tnvierii, glasul al 8-1ea : Cel ce

pentru noi Te-ai născut din Fecioară..., și otpustul. L i t i a, după rînduiala cunoscută.

Duminică dimineața, la U t r e n i e, la Dumnezeu este Domnul..., t r o p a r ul învierii (de 2 ori), Slavă..., troparul sfîntului : Luminătorule al dreptei credințe..., glasul al 8-1ea ; Și acum..., al Născătoarei-lnvierii, glasul al 8-1ea : Cel ce pentru noi Te-ai născut din Fecioară... Catismele și celelalte, după rînduiala arătată la Utrenia din Duminica întîi, a Postului Mare. C a n o a n e I e : Canonul învierii cu irmosul «pe patru», din Octoih, al Triodului «pe patru» și al sfîntului din Minei «pe șase». C a t a v a s i i l e Bunăvestirii : Deschidevoi gura mea... După Cîntarea a 3-a, condacul, glasul al 4-lea, sedealna, glasul al 4-1ea (de 2 ori) Slavă... Și acum..., a Născătoarei (toate din Triod). După Cîntarea a 6-a, co n d a c u I și icosul din Triod, sinaxarul din Minei și apoi cel din Triod. L u m i n î n d a învierii, Slavă..., a sfîntului : Bucură-te, lauda părinților..., Și acum... , a Născătoarei : Doamnă, a tuturor Stăpînă... (amîndouă din Triod). La L a u d e se cîntă opt stihiri : cinci ale învierii, din Octoih, și trei ale sfîntului, din Triod : Fericită viață ai petrecut... și celelalte. Apoi stihul :

Scoală-Te, Doamne, Dumnezeul meu... și îndată stihira Triodului : Cel ce umblă întru întunericul păcatelor..., Slavă... , tot aceasta, Și acum... Preabinecuvîntată ești, Născătoare de Dumnezeu, Fecioară..., d ox o I o g i a mare, t r o p a r u I de rînd al învierii (Astăzi mîntuirea..., sau : Înviat-ai din mormint...), ecteniile, otpustul și Ceasul întîi.

La L i t u r g h i e (a sfîntului Vasile cel Mare) : Fericirile învierii, ale glasului de rînd din Octoih «pe șase» și ale sfîntului, Cîntarea a 3-a, «pe patru». După v o h o d, troparul învierii, al sfîntului care este hram al bisericii și al sfîntului Grigore Palar-na ; apoi, condacul Triodului : Acum s-a arătat vremea... (din Canon, după Cîntarea a 3-a), al sfântului hramului, Slavă..., al sfîntului Grigore, Și acum... , al hramului

Născătoarei. (Iar unde nu este hramul Născătoarei, se cîntă la Și acum... condacul Triodului). C h i n o n i c u I : Lăudați pe Domnul din ceruri... sau : Intru pomenire veșnică va fi dreptul...

b) Duminica a treia din Postul Mare. (Închinarea cinstitei și de viafč făcătoarei Cruci)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, Ia Doamne, strigat-am... se cîntă zece stihiri: șase din Octoih și patru ale cinstitei Cruci, din Triod. Slavă... Hristoase, Dumnezeul nostru... Și acum... , dogmatica glasului de rînd. La s t i h o a v n ă, stihirile învierii, ale glasului de rînd, din Octoih. Slavă... Și acum... Doamne, Cel ce ai ajutat în război... (din Triod). Tr o p a r u I învierii, al glasului de rînd. Slavă..., al Crucii : Mântuiește, Doamne, poporul Tău... (vezi la sfîrșitul Vecerniei mici) ; Și acum..., al Născătoarei-învierii, cel de la glasul troparului Crucii (glasul 1) : Gavriil zicînd ție, Fecioară...

Dacă este L i t i e, troparul : Născătoare de Dumnezeu... (de 2 ori), și al Crucii : Mântuiește, Doamne, poporul Tău... Binecuvîntarea p î in ilor și cuvenitul sfîrșit (dacă nu se face priveghere).

Rînduiala pregătirii sfintei Cruci pentru scoaterea de a doua zi este următoarea : după Acum liberează..., preotul împodobește Crucea cu busuioc și o așază pe un disc sau pe o tăviță cu procovăț, iar după otpustul Vecerniei mici, fiind preotul și diaconul îmbrăcați, se cădește cinstita Cruce, zicînd diaconul : Binecuvintează, părinte ! Preotul zice : Bine cuvintat este Dumnezeul nostru... Urmează rugăciunile începătoare, iar după : Tatăl nostru..., troparul Crucii : Mîntuiește, Doamne, poporul Tău..., Slavă... Și acum..., condacul. Apoi preotul ridică cinstita Cruce cu sfîntul disc pe cap și o duce și o așază pe sfîntul antimis, nedesfăcut, în locul Evangheliei, pe care o pune mai sus. Cădește și zice : Pentru rugăciunile...

Înaintea cinstitei Cruci arde lumînarea sau o candelă toată noaptea.

Duminică dimineața, la U t r e n i e, la Dumnezeu este Domnul t r o p a r e I e de la sfîrșitul Vecerniei. Catismele de rînd, cu s e d e I n el e cuvenite. După Catisma a XVII-a, B i n e c u v în t ă r i l e învierii și celelalte. (Dacă biserica are hram cinstita Cruce, în locul Catismei a XVII-a se cîntă p o l i e l e u l cu m ărim u ri l e Crucii, apoi B in e cuv î n t ă r i l e învierii). După Psalmul 50, Slavă... Ușile pocăinței... și celelalte.

C a n oa n ele : din Octoih al învierii cu irmosul «pe patru» și al Născătoarei de Dumnezeu «pe două» ; iar din Triod «pe opt». C at a v a s i i l e : Dumnezeiescul Moise a însemnat mai înainte... (din Triod). După Cîntarea a 3-a, s ed e a I n a Crucii : Crucea Ta, Doamne, s-a sfințit... , Slavă... Numai cit s-a înfipt lemnul Crucii Tale... Și acum... Născătoare de Dumnezeu Fecioară... După Cîntarea a 6-a, c o n d a c u I și icosul din Triod ; sinaxarul, întîi al Mineiului și apoi al Triodului. L u m i n î n d a învierii, Slavă..., a Crucii Văzând astăzi pusă înainte cinstită Crucea lui Hristos..., Și acum..., a Născătoarei : Lemnului pe care Și-a întins preacuratele palme...

La L a u d e se cîntă opt stihiri : patru ale învierii, din Octoih, și patru din Triod (repetînd pe cea dintîi, din cele trei, care Sînt acolo) și se încheie cu stihira samoglasnică a zilei : Domnul tuturor ne-a Învățat cu pildă... , Slavă... , tot aceasta, Și acum..., Preabinecuvîntată ești..., d o x o I o g i a mare.

Urmează rînduiala scoaterii și închinării sfintei Cruci. care se face în felul următor : preotul, îmbrăcat cu toate veșmintele, ia cădelnița, c ă d e ș t e sfînta masă și cinstita Cruce, apoi luînd-o, așezată pe disc și acoperită cu procovățul, o ridică la frunte și iese prin ușa

dinspre miazănoapte, paracliserul mergînd înaintea lui cu două sfeșnice și cu cădelnița vine înaintea ușilor împărătești și sfîrșindu-se d o x o I o g i a și Sfinte Dumnezeule..., preotul zice : înțelepciune, drepți ! și se cîntă t r o p a r u l : Mîntuicștc, Doamne, poporul Tău... (de 3 ori). Și vine preotul purtînd cinstita Cruce și o așază pe analog, cădind-o în chipul Crucii și înconjurînd analogul. Apoi preotul cîntă : Crucii Tale ne închinăm... (de 3 ori). Credincioșii cîntă aceeași (tot de 3 ori). Preotul închinîndu-se, face două metanii mari înaintea sfintei Cruci de pe analog, sărută sfînta Cruce, apoi face iarăși o metanie mare. Asemenea fac și ceilalți slujitori și credincioși și în timpul acesta se cîntă la strană stihirile glasul al 2-1ea : Veniți, credincioșilor, să ne închinăm..., și celelalte. Slavă..., glasul al 8-1ea : Aslăzi Cel neapropiat după ființă... , Și acum... , glasul al 6-1ea : Astăzi s-a Împlinit cuvântul proorocesc...

După sărutare, preotul vine înaintea analogului, cădește Crucea (de 3 ori), face trei închinăciuni (nu metanii), o ridică la frunte și o duce pe iconostas (tetrapod), unde o așază în dreapta, lîngă icoană, pe procovățul desfăcut ; ia discul, o cădește (de 3 ori), face trei închinăciuni și se duce în altar.

Urmează ecteniile, otpustul și (în mînăstiri) Ceasul întîi. Sfînta Cruce stă pe iconostas pînă vineri, Cînd, înaintea Vecerniei, preotul vine, o cădește (de 3 ori), face trei închinăciuni, o ridică pe cap și o duce în altar, pe sfînta masă,

La Li t u T g h i e (a sfântului Vasile cel Mare) : Fericirile învierii, ale glasului de rînd «pe șase», și din Canonul Crucii, Cîntarea a 6-a «pe patru». După v o h o d : troparul învierii, apoi al Crucii. Slavă... Și acum..., condacul Crucii. În loc de : Sfinte Dumnezeule... , se cîntă : Crucii Tale ne închinăm, Stăpîne... C h i n o n i c u I : Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne...

c) Miercuri în sčptómîna a patra a Postului Mare
(Înjumătčtirea Postului Mare)

Marți seara, la V ec e r n i e, la Doamne, strigat-am..., stihirile «pe șase», toate din Triod [83] . Slavă... Și acum... Astăzi Stăpînul făpturii și Domnul slavei, pe Cruce... Lumină lină... , p a r e m i i I e din Triod, cu prochimenele lor ; Învrednicește-ne, Doamne..., ectenia : Să plinim rugăciunea noastră cea de seară... La s t i h o a v n ă, samoglasnica zilei din Triod • Întrecând pe vameș cu greșelile... (de 2 ori) și stihira mucenicilor : Proorocii și apostolii Iui Hristos și mucenicii..., Slavă... Și acum... Văzîndu-Te toată făptura răstignit pe Cruce..., T r o p a r e l e : Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucurăte... și celelalte ale Postului Mare (din Ceaslov), cu metaniile lor. Otpustul.

Miercuri dimineața, la U t r e n i e, începutul obișnuit. Ectenia mare. Aliluia, cu stihurile cuvenite (din Ceaslov) și Cîntările treimice, ale glasului de rînd. După Catisma întîi, s e d e a I n a Crucii (vezi la sedelnele Octoihului de la Sfîrșitul Triodului). După Catisma a doua, sedelnele Triodului : Vremea postului sfințind-o... (de 2 ori), Slavă... Și acum..., a Crucii și a Născătoarei : Maica cea care nu știe de nuntă... După Catisma a treia, sedealna a doua a Triodului : Luminindu-ne cu virtuțile, câștigând curăția... (de 2 ori), Slavă... Și acum... , a Crucii și a Născătoarei : Văzîndu-Te pe Tine, Hristoase, Maica Ta... Apoi, Psalmul 50 și rugăciunea : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău...

C a n o a n ele : Canonul Crucii, din Triod, cu irmosul «pe șase» și Tricîntarea după obicei (la Cîntările a 3-a, a 8-a, și a 9-a). După Cîntarea a 3-a a canonului, s e d e a I n a Crucii : Astăzi s-a împlinit... Slavă... Și acum..., a Născătoarei . Numai cit s-a înfipt lemnul Crucii Tale, Hristoase... După Cîntarea a 6-a, c o n d a c u I și i c os u I din Triod și sinaxarul din Minei. La Cîntarea a 9-a să se urmeze rînduiala arătată pentru citirea canoanelor la ziua de luni în săptămîna întîi din Postul Mare. L u m i n î n d a din Triod : Lemnul cel preacinstit, intru înjumătățirea Postului..., Slavă... Și acum...,

83. Slujba sfîntului din Minei se lasă și se cîntă la Pavecernită.

a Crucii și a Născătoarei : Maica, cea care nu știe de mire... Psalmii de laudă 148, 149, 150. D oxo I o g i a mică și ectenia : Să plinim rugăciunile noastre cele de dimineață... La s t i h o a v n ă, stihira samoglasnică din Triod : Înjumătățind calea postului care duce la cinstită Crucea Ta... (de 2 ori) și martirica : Mucenicii lui Hristos cei nebiruiți..., Slavă..., stihira : Înjumătățind noianul postului... , Și acum... tot aceasta. Bine este a ne mărturisi Domnului... (de 2 ori) cu metanii, apoi rugăciunile începătoare. După Tatăl nostru... t r o p a r u I : În Biserica slavei Tale stînd..., Doamne miluiește (de 40 de ori) ; Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită..., Întru numele Domnului binecuvintează, părinte. Preotul : Cel ce este bine cuvântat... Citețul : Împărate ceresc, pe credinciosul nostru popor..., Preotul rostește r u g ă c i u n e a Sfîntului Efrem Sirul : Doamne și

Stăpânul vieții mele..., cu metaniile și închinăciunile cuvenite.

în mînăstiri urmează Ceasul întîi, după rînduiala din Postul Mare, la care se face închinarea și sărutarea sfintei Cruci, ca și duminică, după cum s-a arătat mai înainte. În loc de : Pașii mei îndreptează-i..., se cîntă : Crucii Tale ne închinăm, Stăpîne... După Tatăl nostru..., condacul Crucii : Nu mai păzește încă sabia cea de văpaie... și în timp ce se face închinarea la sfînta Cruce, se cîntă stihirile : Veniți, credincioșilor, să ne închinăm lemnului... și celelalte, și otpustul.

Începînd cu această zi (miercurea înjumătățirii), la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, se adaugă, după ectenia pentru cei chemați, ectenia specială pentru cei către luminare.

d) Duminica a patra din Postul Mare (a sfîntului Ioan Scărarul)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, la Doamne, strigat-am... se cîntă șapte stihiri din Octoih și trei ale sfîntului Ioan Scărarul, din Triod. Slavă..., a sfîntului Ioan Scărarul, din Triod : Cuvioase părinte, ascultînd glasul Evangheliei..., Și acum... dogmatica glasului de rînd.

La s t i h o a v n ă, stihirile Octoihului. Slavă..., a cuviosului, din Triod : Pe cel pe pământ înger și in ceruri om..., Și acum a Născătoarei : O, minune, mai nouă decît toate minunile... T r o p a r ele : troparul învierii, Slavă..., al cuviosului : Locuitor pustiului... Și acum... Gavriil zicând ție, Fecioară..., și otpustul.

Duminică dimineața, la U t r e n i e, la Dumnezeu este Domnul..., t r o p a r e I e care s-au cîntat la Vecernie, și apoi celelalte ale Utreniei duminicilor. După Psalmul 50, Slavă... Ușile pocăinței... și celelalte.

Canoa nele : din Octoih, al învierii «pe patru» și al Născătoarei de Dumnezeu «pe două» ; al Triodului «pe patru» și al sfîntului Ioan Scărarul (tot din Triod) «pe patru». C a t a v a s i i I e Bunăvestirii. După Cîntarea a 3-a, s e d e a ln a : Ținând ca o armă Slavă a cuviosului : Întărind ca niște trepte..., Și acum..., a Născătoarei : Cel ce șade pe scaun de heruvimi... După Cîntarea a 6-a, c o n d a c u I și icosul din Triod, sinaxarul din Minei și apoi al sfîntului Ioan Scărarul, din Triod. Luminînda învierii, Slavă..., a cuviosului : Depărtatu-te-ai de desfătarea..., Și acum... , a Născătoarei : Cu adevărat te mărturisim...

La L a u d e se cîntă opt stihiri : 7 ale Învierii din Octoih și idiomela din Triod : Veniți să lucrăm în via cea de taină Slavă... tot aceasta ; Și acum... Preabinecuvîntată ești... , d ox o I o g i a mare și celelalte ale Utreniei duminicilor.

În mînăstiri, se citește Ceasul întîi.

La L i t urg h i e (L i t u r g h i a sfîntului Vasile cel Mare), la Fericiri, stihirile învierii ale glasului de rînd, «pe opt». C h i n o n i cu I : Întru pomenire veșnică va fi dreptul...

e) Miercuri în sčptčmîna a cincea din Postul Mare (denia Canonului cel Mare)

U t r e n i a de joi din această săptămînă se săvîrșește, după datină, miercuri seara, punîndu-se Canonul cel Mare, sau de pocăință, al sfîntului Andrei Criteanul [84] .

84. De se va întîmpla Bunavestire în această zi, adică în joia Canonului cel Mare, atunci Canonul se mută la Utrenia de marți, iar joi se face slujba sărbătorii (a se vedea îndrumările din «tnvățătura de tipic a lui Marcu» (VI, 2, lit. n.) în Triod, ed. 1970, p. 783, col. 1).

În mînăstiri, în această miercuri seara, se citește mai întîi Pave c erniț a m i c ă, apoi se săvîrșește D e n ia.

Inceputul, după rînduiala Utreniei din zilele de rînd în Postul Mare. După cei șase psalmi se cîntă Aliluia, cu c î nt ă r i l e treimice. După Catisma a VIII-a, s e d e l n el e de pocăință ale glasului de rînd, de la sfîrșitul Triodului. După Psalmul 50, rugăciunea : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... și îndată se începe citirea C a n o n u I u i cel Mare. Potrivit rînduielilor intrate în datină, troparele acestui canon le citește preotul în mijlocul bisericii, pe un analog cu acoperămînt negru, iar credincioșii (cîntăreții) cântă stihurile dinaintea troparelor.

După Cîntarea a 3-a, irmosul : întărește, Doamne, pe piatra... și s e d e a I n a din Triod, cu Slavă... Și acum..., tot din Triod. După Cîntarea a 6-a, co n da cul și icosul din Triod, sinaxarul din Minei și apoi cel din Triod, după care se cîntă F e r i c i r i I e cu stihirile din Triod și cu închinăciuni. L u m i n î n d a glasului de rînd (de 3 ori), din Ceaslov. Psalmii de laudă și d o x o l o g i a mică, din Ceaslov. S t i h o a vn a din Triod, cu Slavă... Și acum... , a Născătoarei : Primește graiurile robilor tăi... și celelalte, așa cum s-a făcut luni la sfîrșitul Utreniei din săptămîna întîi a Postului Mare, cu r ug ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul.

In mînăstiri se citește Ceasul întîi, fără catismă. După Tatăl nostru se cîntă c o n d a c u I : Suflete al meu, suflete al meu...

Joi dimineața, în mînăstiri se citește Ceasul al treilea, Ceasul al șaselea și Ceasul al nouălea, după rânduiala ceasurilor din Postul Mare, cîntîndu-se la toate Ceasurile condacul : Suflete al meu, suflete al meu... Apoi, O b e d n i ț a și V e c e r n i a unită cu L i t u r g h i a Darurilor mai înainte sfințite.

După masă, P a ve c e r n i ț a m a r e, după rînduiala din Ceaslov.

f) Vineri în săptómîna a cincea din Postul Mare

Denia Acatistului Bunăvestłrll• • • . — În această vineri, dimineața, se săvîrșesc slujbele serviciului divin zilnic (Miezonoptica, Utrenia, Ceasurile, Obednița și Vecernia unită cu Liturghia Darurilor mai înainte sfințite), iar seara se citește mai întîi Pavecernița mică și apoi se săvîrșește Utrenia sîmbetei, sub formă de d e n i e, la care se cîntă Aca t is t u l Bunăvestirii.

D e n i a aceasta se săvîrșește în felul următor : după obișnuitul început, la Dumnezeu este Domnul..., se cîntă t r op a r u l Acatistului : Porunca cea cu taină... (de 3 ori) [85] Apoi, ectenia mică, după care, preotul, îmbrăcat în epitrahil și felon, deschide ușile împărătești (care vor rămîne deschise tot timpul Acatistului) și în timp ce la strană se cîntă c o nd a c u I : Apărătoare Doamnă..., preotul face c ă d i r e mare. După cădire vine la analogul așezat în fața icoanei împărătești a Născătoarei de Dumnezeu și citește condacele și icoasele Acatistului, împărțit în

patru stări, după cum arată rînduiala din Triod. C at a v a s i i l e Bunăvestirii, l u m i n î n d a și La u d e l e din Triod, d o x o I o gia mare, ecteniile și apolisul.

La mînăstiri, Ceasul întîi și apoi apolisul.

Sîmbătă dimineața se citesc C e a s u r i l e al treilea și al șaselea, în care timp preotul face Pr o s c om i d i a, apoi se săvîrșește L i t u r g h i a sfîntului Ioan Gură de Aur, la care se cîntă, la F er i ci r i, stihirile din Canonul Acatistului, Cîntarea a 3-a și a 6-a. Apostolul și Evanghelia zilei și a Născătoarei, indicate în Triod. C h i n o n i c ul : Paharul mintuirii voi lua și numele Domnului voi chema.

g) Duminica a cincea din Postul Mare (în care se face pomenirea cuvioasei Maria Egipteanca)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, slujba după rînduiala arătată la Duminica a patra din Postul Mare.

Asemenea și Duminică dimineața, la U t r e n i e și la L i t u r g h i a sfântului Vasile cel Mare.

85. In mînăstiri se citesc și catismele, la locul și după rânduiala cuvenită.

4. Sîmbăta lui Lazăr (a Floriilor)

V e c e r n ia de vineri seara se săvîrșește dimineața, unită cu L i tu r g h i a Darurilor mai înainte sfințite, după rînduiala obișnuită.

Vineri după amiază, P a v e c e r ni ț a mare, după rînduiala obișnuită, cu canonul din Triod.

Sîmbătă dimineața, M i e z o n o p t i c a s î mb et e i, după rînduiala obișnuită și apoi U t r e n i a, după rînduiala din Triod. După Catisma a XVI-a, s e d e 1 n e I e din Triod • iar după Catisma a XVII-a, îndată B in e c u v î n t ă r i 1 e învierii : Soborul îngeresc..., apoi ectenia mică și sedealna din Triod, după care se cîntă : Invierea Iui Hristos văzînd.., Urmează Psalmul 50 și r u g ă c i u n e a : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... Apoi C a n o a n e l e din Triod, iar de la Cîntarea a 6-a urmează P a t r u c î n t a r e a după rînduiala cuvenită. C a t a va s i i l e zilei și d o x o l o g i a m ar e.

La bisericile unde Sîmbăta lui Lazăr este h r a m, U t r en i a urmează rînduiala sfinților cu P o I i e I e u, după cum se arată în Triod, (Ediția 1970, p. 521), în însemnarea de la Sfîrșitul Liturghiei.

Apoi se săvîrșește Li t u r g h i a sfîntului Ioan Gură de Aur. La F e r i c iri se cîntă stihirile «pe opt», din Cîntările a 3-a și a 6-a a Canonului din Triod. Troparul praznicului (Floriilor). Slavă... Și acum.,., condacul. În loc de Sfinte Dumnezeule..., se cîntă : Câți în Hristos v-ați botezat... C h i n on i c ul : Din gura pruncilor și a celor ce sug...

După otpustul Liturghiei, la bisericile de enorie se săvîrșește slujba pentru p o m e n i r e a m o r ț il o r [86]

86. Cu sîmbăta lui Lazăr încetează parastasele, pentru că în săptămîna Sfintelor Patimi primează doliul pentru patimile și moartea Domnului nostru Iisus Hristos.

5. Duminica a șasea din Postul Mare (a Floriilor)

Slujba se săvîrșește neschimbat, așa cum se arată în Triod, atît la V e c e r n i a de sîmbătă seara, cît și la U t r en i a de a doua zi, care

urmează rînduiala praznicelor împărătești, cu observarea că, după Evanghelia Utreniei, nu se zice învierea lui Hristos... și nu se scoate sfînta Evanghelie în mijlocul bisericii, ci îndată se citește Psalmul 50, după care preotul ia cădelnița, iese din altar și tămîiază în chipul Crucii stîlpările (sălciile) așezate pe o masă în mijlocul bisericii. Se citește r u g ă c iu n e a de binecuvîntare din Triod (Liturghier, Molitfelnic), apoi se împart sălcii credincioșilor [87]

Urmează rînduiala arătată în Triod. După Cîntarea a 9-a a canonului se cîntă : Sfânt este Domnul Dumnezeul nostru... (de 3 ori), în locul luminîndei. L a u d ele din Triod, d o x o I o g i a mare, t r o p a r u l praznicului : Invierea cea de obște..., ecteniile obișnuite și otpustul special al praznicului (vezi în Liturghier, la Otpusturile praznicelor).

Apoi Li t u r g h i a sfîntului Ioan Gură de Aur, la care preotul va avea grijă ca la Proscomidie să scoată cele trei Sfinte agnețe în plus, pentru Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, care se va săvîrși luni, marți și miercuri din Săptămîna Patimilor.

După ectenia mare, a n t i f o a n ele praznicului, din Triod, iar după vohodul cu sfînta Evanghelie, în loc de Veniți să ne închinăm... se cîntă stihul special din Triod : Bine este cuvântat cel ce vine intru numele Domnului... După : Sfinte Dumnezeule..., Apostolul și Evanghelia praznicului. În loc de : Cuvine-se cu adevărat... se cîntă axionul special al praznicului. Ch i n o n i c u l : Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului...

La masă, dezlegare la pește, untdelemn și vin.

87. Aceasta este rînduiala din mînăstiri, prescrisă în Tipicul din Triod. Dar în bisericile de enorie, tămîierea, binecuvîntarea și împărțirea sălciilor se face, de obicei, după doxologia mare, Cînd se află mai mulți credincioși în biserică.

IV. — Săptămâna Sfintelor Patimi

a) În Duminica Floriilor, seara, la Vecernie, la Doamne, strigat-am..., se cîntă șase stihiri din Triod (adică cele trei idiomele, repetate). Slavă... Bucură-te și te veselește..., Și acum... Cel ce Te porți pe heruvimi..., amîndouă din Triod. V o h o d cu cădelnița, apoi : Lumină lină... și prochimenul zilei săptămînale : Iată acum bine cuvântați pe Domnul..., apoi rugăciunea Învrednicește-ne, Doamne..., cu trei metanii, ectenia cererilor și celelalte. La s t i h o a v n ă se cîntă stihirile din Triod, apoi : Acum liberează..., iar după Tatăl nostru..., t r o p a rul : Născătoare de Dumnezeu... și celelalte (din Ceaslov), cu metaniile cuvenite, cum s-a arătat la duminicile anterioare.

După aceea, în mînăstiri se săvîrșește P a v e c e r n i ț a m i c ă, după rînduiala din Triod.

b) Denia din Duminica Floriilor„ Seara, în toate bisericile se săvîrșește U t r e n i a de luni dimineața, sub formă de d e ni e.

Începutul obișnuit al Utreniei de toate zilele, iar după cei șase psalmi se cîntă Aliluia pe glasul al 8-1ea și troparul : Iată Mirele vine în miezul nopții... (de 3 ori). Apoi catismele rînduite și s e d el n e le din Triod. In timpul acesta preotul îmbracă felonul și după sfîrșitul sedelnelor de la Catisma a treia deschide ușile împărătești și citește, dintre ușile împărătești, E v a n g h e 1 i a rînduită. După citire se închid ușile, se citește Psalmul 50, iar preotul rostește, din altar, rugăciunea : Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău..., cu ecfonisul : Cu mila și cu Îndurările... Apoi, C a no n u I Tricîntare, continuîndu-se slujba după rînduiala din Triod, cu apolisul special.

c) Luni, marti și miercuri dimineața, C e a s u r i le după rînduiala din Postul Mare, O b e d n i a și V e c e r n i a unită cu L i t u r g h i a Darurilor mai înainte sfințite.

In această săptămînă, nu se citesc catisme la Ceasul întîi și la Ceasul al nouălea, iar la Ceasurile al treilea și al șaselea se citesc catisme.

In această zi, luni dimineața, se începe, la mînăstiri, c it i r e a stîlpilor Evangheliilor, care continuă și în zilele de marți și miercuri.

d) Rînduiala citirii stîlpilor Evangheliilor

Stîlpii Evangheliilor se citesc în această săptămînă în zilele de luni, marți și miercuri, la Ceasurile al treilea, al șaselea și al nouălea, împărțindu-se cele patru Evanghelii în nouă părți, precum urmează :

Evanghelia după Matei se împarte în doi «stîlpi», asemenea și Evanghelia după Marcu, tot în doi «stîlpi». Evanghelia după Luca se împarte în trei «stîlpi». Aceste trei Evanghelii se citesc în întregime. Evanghelia după Ioan se împarte tot în doi «stîlpi», însă nu se citește în întregime, ci numai pînă la : «Acum S-a preaslăvit Fiul Omului...» (Ioan XIII, 31). In felul acesta se fac nouă «stîlpi ai Evangheliilor», care se citesc astfel : I u n i, la Ceasul al treilea se citește primul stîlp din Evanghelia după Matei (cap. I—XIV) ; la Ceasul al șaselea, al doilea stîlp tot din Evanghelia după Matei (cap. XV—XXVIII) ; la Ceasul al nouălea, primul stîlp din Evanghelia după Marcu (cap. I—VIII). M a r ț i, la Ceasul al treilea, al doilea stîlp din Evanghelia după Marcu (cap. IX—XVI) ; la Ceasul al șaselea, primul stîlp din Evanghelia după Luca (cap. I—VIII) ; la Ceasul al nouălea, al doilea stîlp din Evanghelia după Luca (cap. IX—XVI). M i e r c u r i, la Ceasul al treilea, cel de al treilea stîlp de la Luca (cap. XVII—XXIV) ; la Ceasul al șaselea, primul stîlp din Evanghelia după Ioan (cap. I—VI) ; la Ceasul al nouălea, al doilea stîlp din Evanghelia după Ioan (cap. VII—XIII, 31).

Sfînta Evanghelie se citește de către preot, înveșmîntat în epitrahil și felon, în mijlocul bisericii, de pe analog, înfrumusețat cu flori și încadrat de două sfeșnice cu lumînări, la

Ceasurile al treilea și al nouălea, după troparele Ceasurilor respective, iar la Ceasul al șaselea, după* Paremie.

Înainte de citirea stîlpilor de la Ceasurile al treilea și al nouălea, preotul face cădirea mare ; iar la Ceasul al șaselea, preotul cădește numai sfînta Evanghelie [88] . Cădește sfînta Evanghelie și după sfîrșitul citirii.

e) Luni dimineața se citesc C e a s u r i le al treilea, al șaselea și al nouălea, după rînduiala arătată, cu stîlpii Evangheliilor, așa cum s-a arătat ; apoi imediat O b e d n i ț a de la Fericiri, cu condacele respective. Apoi, V e c e r n i a cu L it u r gh i a Darurilor mai înainte sfințite, după rînduiala din Triod.

f) Luni seara, la vremea Vecerniei se citește în mînăstiri P a ve c e r n iț a m ar e, după rînduiala obișnuită în Postul Mare, cu Canonul Tricîntare din Triod, apoi se săvîrșește D e nia (Utrenia zilei de marți), după rînduiala din Triod.

g) Marți dimineața, se citesc C e a s u r il e al treilea, al șaselea și al nouălea, cu stîlpii Evangheliilor indicați mai înainte, apoi O b e d n i a începînd de la Fericiri și V ec e r n i a cu L i t u r g hi a Darurilor mai înainte sfințite, după rînduiala din Triod.

După masă, în mînăstiri, P a ve ce r nit a ma r e, cu Tricîntarea din Triod.

Seara se face D e n i a (Utrenia de miercuri dimineața), după rînduiala din Triod.

h) Miercuri dimineața, C e a s u r i l e al treilea, al șaselea și al nouălea, cu stîlpii

Evangheliilor indicați mai înainte, apoi O b e d n i ț a și V e c e r ni a cu L i t u r g h i a Darurilor mai înainte sfințite, după rînduiala din Triod [89] .

88. Citirea «slîlpilor Evangheliilor» se face după textul din Noul Testament sau din Biblie, pentru ca să se citească, în continuare, nu întrerupt în perîcope, cum este în cartea de slujbă, sfîn[a Evanghelie.

89. După Liturghia Darurilor mai înainte sfintite, în această zi, la multe biserici, după o tradiție veche, se săvîrșește Sfîntul Maslu de obște, în amintirea ungerii Mîntuitorului de către femeia cea păcătoasă, despre care amintește Evanghelia și cîntările slujbei din această zi. Tot așa se face în unele părti joi, după Liturghia sfîntului Vasile cel Mare și vineri, după slujba Ceasurilor împărătești.

După masă, la mînăstiri, Pave c e r n iț a mică, la care se citește Tricîntarea din Triod. Seara, în toate bisericile se face D e n ie (Utrenia din Sfînta și Marea Joi, după rînduiala din Triod, cîntîndu-se Aliluia și troparul : Cînd marlțll ucenicii...

i) În Sfînta și Marea Joi dimineața, se citesc C e a s u r iI e al treilea, al șaselea și al nouălea (fără stîlpi și fără catisme), apoi O be d ni ț a și V e ce r ni a unită cu Li t u r g h i a sfîntului Vasile cel Mare, precum se arată mai departe.

După ce s-a terminat citirea Obedniței cu otpustul (fiind deschise ușile împărătești), preotul, îmbrăcat în toate veșmintele de culoare închisă, închinîndu-se, dă binecuvîntarea pentru începutul L i t u r g h i e i : Binecuvântată este împărăția..., se închid ușile împărătești și la strană se citește Psalmul 103 (al Vecerniei), în care timp preotul citește rugăciunile Vecerniei în altar și apoi face P r o s c o mi di a (sau continuă, dacă a început-o mai înainte). La momentul rînduit din lucrarea Proscomidiei, preotul scoate cel de al d o i le a S f î n t A gn e ț, pentru împărtășirea bolnavilor și al pruncilor din tot cursul anului și îl așază pe sfîntul disc, în partea de sus a discului. Preotul să fie atent ca prescurea din care se scoate Sfîntul Agneț pentru bolnavi să fie mai mare, după cît va fi nevoie. Agnețul acesta se va tăia, se va junghia și se va împunge, zicîndu-se aceleași formule ca și cel din ziua respectivă. Cînd a sosit timpul sfințirii Agnețelor la Liturghie, avînd a sfinți amîndouă Agnețele, preotul să zică : Fă pâinea aceasta..., iar nu pîinile acestea. La î n ă I ț a r e a Agnețelor să le înalțe pe amîndouă, zicînd : Sfintele, sfinților.

La vremea împărtășirii, preotul frînge primul Agneț, împărțindu-l după rînduiala știută și zicînd : Se sfărâmă și se împarte... , apoi pune părticica IS în sfîntul potir și binecuvîntează căldura, pe care o toarnă în sfîntul potir ; apoi ia Agnețul pentru împărtășirea bolnavilor

și punîndu-l pe burete cu miezul în sus, îl ridică pe palma stîngă deasupra sfîntului potir și luînd cu lingurița cîte puțin din Sfîntul Sînge, toarnă cu mare grijă și atenție pe cele două tăieturi, până ce Sfîntul Agneț se îmbibă complet cu Sfîntul Sînge, după care îl pune cu miezul în sus în sfîntul chivot, în așa fel ca Sfîntul Agneț să se poată zvînta în contact cu aerul pentru a se păstra pînă marți, în Săptămîna Luminată, Cînd se face sfărîmarea și uscarea, după rînduiala care este indicată la locul respectiv.

în continuarea -V e c e r n i e i, după Psalmul 103, preotul zice, din altar, ectenia mare. Nu se citește catismă. La Doamne, strigat-am..., se cîntă zece stihiri, așa cum se arată la Triod. Se face V o h o d cu sfînta Evanghelie și se cîntă prochimenul din Triod : Scoate-mă, Doamne, de la omul viclean..., după care urmează p a r e m i i I e, ectenia mică, cu ecfonisul : Că sfint ești, Dumnezeul nostru... și : Sfinte Dumnezeule..., Apostolul, Evanghelia și se continuă L i t u r g h i a sfîntului Vasile cel Mare. În loc de heruvic se cîntă : Cinei Tale celei de Taină..., pînă la cuvintele : ...nici sărutare Îți voi da ca Iuda... Aici se face v o h o d u I cu Cinstitele Daruri, după care se continuă cîntarea, de la cuvintele • ci ca tîlharul mă mărturisesc..., axionul : Din ospățul Stăpânului... (irmosul Cîntării a 9-a de la canonul Utreniei de miercuri seara). La ch i n o n i c : Cinei Tale celei de Taină... Tot aceasta se cîntă și în loc de : Să se umple gurile noastre...

După rugăciunea a m v o n ul u i, în unele mînăstiri și catedrale se obișnuiește să se facă Slujba sp ă I ă r i i p ic i o a r e I o r, după rînduiala din Triod.

La masă se face dezlegare la untdelemn și vin.

în aceeași Sfîntă și Mare joi după masă, la mînăstiri se face P a ve cer n iț a m i c ă.

j) În Sfînta și, Marea Joi seara se sčvîrșește în toate bisericile Denia celor 12 Evanghelii (Utrenia
Vinerii celei Mari,)

După începutul obișnuit, cu binecuvîntarea preotului, care este îmbrăcat în epitrahil, se citesc cei șase psalmi. Urmează ectenia mare, după care se cîntă Aliluia și apoi t r op a r u l : Cînd măriții ucenici... (de 3 ori). În timpul cîntării troparului, preotul îmbracă și felonul.

Terminîndu-se de cîntat troparul, urmează ectenia mică, după care se deschid ușile împărătești, se pune analogul pe

solee, în fața ușilor împărătești și se citește prima Evanghelie, de la Ioan. Sfîrșindu-se de citit Evanghelia, se cîntă : Slavă îndelung-răbdării Tale, Doamne... Îndată după citirea Evangheliei se începe cîntarea a n t i f o a n e lo r (întîi, al doilea și al treilea) din Triod. Urmează s e de a Ina din Triod : Ospătînd la cină... Se citește apoi Evanghelia a doua, de la Ioan. Urmează a n t i f o a n el e (al patrulea, al cincelea și al șaselea) și s e d e a I na : Ce pricină te-a făcut Iuda... ; apoi Evanghelia a treia, de la Matei. Urmează a n t i f o a n e I e (al șaptelea, al optulea și al nouălea), cu s e d e a I na : O, cum Iuda, cel ce era oarecând ucenic... Apoi Evanghelia a patra, de la Ioan.

După seria a patra de a n t i f o a n e (al zecelea, al unsprezecelea și al doisprezecelea), s e d e a I na : Cînd ai stat înaintea lui Caiafa... după care urmează Evanghelia a cincea, de la Matei.

Urmează seria a cincea de an t i f o a n e (al treisprezecelea, al paisprezecelea și al cincisprezecelea), cu s e d e a ln a : Răscumpăratu-ne-ai pe noi...

în acest timp se scoate p o s t am e n tul C r u c i i din sfîntul altar și se așază în mijlocul bisericii.

La primul tropar de la antifonul al cincisprezecelea : Astăzi a fost spânzurat pe lemn... , încep să se tragă clopotele bisericii, iar preotul, luînd pe umeri sfînta Cruce din altar, o scoate pe ușa dinspre miazănoapte, mergînd înaintea lui diaconul (dacă este) sau paracliserul cu făclie aprinsă și cu cădelnița și cîntînd

preotul : Astăzi a fost spînzurat pe lemn..., rar și cu glas înalt. Merge spre mijlocul bisericii și așază sfînta Cruce pe postamentul ei, în momentul Cînd cîntă cuvintele : ...Cu sulița a fost împuns Fiul Fecioarei..., după care se cîntă în continuare : ...Închinămu-ne patimilor Tale, Hristoase... (de 3 ori), făcînd în același timp trei metanii, încheind cîntarea cu cuvintele : ...Arată-ne nouă și sfântă Învierea Ta. Sărută sfînta Cruce și intră în altar pe ușa dinspre miazăzi. Toți credincioșii merg și sărută sfînta Cruce, făcînd metanii. Cîntăreții continuă a n t i f o n u l al cincisprezecelea : Astăzi a fost spînzurat pe lemn... și s e d e a l n a : Răscumpăratu-ne-ai pe noi...

După Evanghelia a șasea se cîntă la strană F e r i ci r i I e, cu stihirile din Triod, cu Slavă... Pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfintul Duh..., Și acum... Pe Maica Ta, Hristoase..., apoi p r o c h i m e n ul : Împărțit-au hainele Mele loruși cu stihul lui și se citește Evanghelia a șaptea. Urmează Psalmul 50, apoi Evanghelia a opta, de la Luca.

Urmează C a n o n ul Tricîntare (Cîntările a 5-a, a 8-a și a 9-a), care se cîntă astfel : irmosul fiecărei cântări se cîntă de două ori la început, apoi troparele «pe 12» și se repetă irmosul, fiind cîntat de amîndouă stranele împreună. După Cîntarea a 5-a se zice ectenia mică și se citește c o n d a c u l, icosul și sinaxarul din Triod. La Cîntarea a 9-a nu se cîntă : Ceea ce ești mai cinstită ci troparele Cîntării a 9-a, după regula arătată mai sus.

Apoi, ectenia mică, I u m i n î n da : Intr-o zi ai învrednicit, Doamne... (de 3 ori) și apoi

Evanghelia a noua, de la Ioan. Urmează L a u d el e din Triod, cu stihirile «pe patru»
Slavă... Și acum..., tot din Triod și îndată Evanghelia a zecea. Apoi, d o x o I o g i a mică, ectenia : Să plinim rugăciunile noastre cele de dimineață Domnului... și Evanghelia a unsprezecea, de la Ioan. Se cîntă s t i h o a v na din Triod, cu Slavă... Doamne, suindu-Te pe Cruce..., Și acum... Acum se întinge condeiul..., ambele din Triod, după care se citește Evanghelia a douăsprezecea, de la Matei.

Urmează : Bine este a ne mărturisi Domnului..., Sfinte Dumnezeule... , și celelalte ; iar după Tatăl nostru..., t r o p ar u I : Răscumpăratu-ne-ai pe noi din blestemul Legii..., după care preotul rostește ectenia : Miluiește-ne pe noi... și face otpustul (apolisul) special, al Patimilor.

Ceasul întîi nu se citește acum, ci vineri dimineata, la Ceasurile împărătești.

k) Vineri dirnineata se citesc C e a s u r i I e împărătești, după rînduiala lor din Triod, preotul fiind îmbrăcat în toate veșmintele.

După Ceasul al nouălea, O b e d n i ț a, începînd de Ia Fericiri și cu otpust la sfîrșit.

Apoi se săvîrșește în continuare V e c e r n i a Sîmbetei celei Mari la care se face s c o a t e r'e a sfîntului epitaf, astfel :

Începutul obișnuit al Vecerniei sărbătorilor, fără catismă. La Doamne, strigat-am..., se cîntă șase stihiri din Triod. Slavă... O, cum adunarea cea fără de lege..„ Și acum... Înfricosătoare și preaslăvităe.. V o h o d cu Sfînta Evanghelie,

Lumină lină... și se citesc cele trei p a r e m i i din Triod, cu p r oc h i m e n e I e lor, după care se citește Apostolul și Evanghelia. Urmează ectenia : Să zicem toți din tot sufletul... După învrednicește-ne, Doamne ectenia : Să plinim rugăciunile noastre cele de seară s t i h o a v n a din Triod, cu Slavă... Și acum... Pe Tine, Cel ce Te îmbraci cu lumina... , din Triod.

Înainte de a se începe cîntarea stihirilor st i h o a v n e i se așază în mijlocul bisericii o masă cu sfeșnice. În altar, preotul pregătește sfîntul epitaf pe sfînta masă. Cînd începe cîntarea stihirii : Cînd Te-a pogorît de pe lemn..., s e s c o at e sfîntul epitaf pe ușa dinspre miazănoapte, în sunetul tuturor clopotelor, după rînduiala din Liturghier.

După : Acum liberează... și celelalte, în timp ce preotul c ă d e ș t e sfîntul epitaf, la strană se cîntă t r o p a r e le : Iosif cel cu bun chip... și : Mironosițelor femei..„ amîndouă din Triod ; după care, intrînd în altar, preotul face otpustul special, prevăzut în Liturghier.

După masă, în mînăstiri, se citește Pave c er n i ța m i c ă, la care se cîntă Canonul pentru răstignirea Domnului și plîngerea preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, după rînduiala din Triod, cu irmosul de cîte două ori și troparele «pe patru», apoi irmosul în amîndouă stranele împreună.

l) În Sfînta si Marea Vineri seara, în toate bisericile, se face Utrenia Sîmbetei celei Mari, sub formă de Denie, la care se cîntó slujba Prohodului sau înmormîntčrii Domnului

Preotul îmbracă toate veșmintele de culoare îndoliată și face începutul obișnuit, cu c ă d i r e a mare. La Dumnezeu este Domnul... se cîntă t r o p a r e I e : Iosif cel cu bun chip..., Slavă... Cînd Te-ai pogorât la moarte..., Și acum... Mironosițelor femei... În timpul cîntării troparelor, preotul deschide ușile împărătești și c ă d e ș t e toată biserica, cădind la vreme și sfîntul epitaf. Terminînd cădirea, preotul rămîne cu fața spre răsărit, în fața sfîntului epitaf și începe starea întîi a P r o h o d u I u i, cîntînd : In mormint viață..., după care cîntăreții și credincioșii, împărțiți în grupe, continuă să cînte, alternativ, celelalte tropare pînă la sfîrșitul stării ; în acest timp preotul rămîne în fața sfîntului epitaf.

După starea întîi, preotul zice ectenia mică, cu ecfonisul : Că s-a bine cuvîntat numele Tău... și cădește spre sfîntul epitaf, începînd cîntarea s t ă r i i a d o u a a Prohodului : Cuvine-se, dar... La fel face și după starea a doua a Prohodului, zicînd ectenia mică, cu ecfonisul : Că sfânt ești Dumnezeul nostru..., apoi iarăși cădește sfîntul epitaf, începînd cîntarea s t ă r i i a t r e i a a Prohodului : Neamurile toate, laudă-ngropării...

După starea a treia urmează îndată B i n e c u v î n t ăr i I e învierii. În acest timp, preotul c ă d e ș t e sfîntul epitaf și întreaga biserică, apoi intră în altar. Urmează ectenia mică și s e d e l n e le Triodului : Cu giulgiu curat... , Slavă... Și acum... Spăimîntatu-s-au cetele... Apoi Psalmul 50, după care se cîntă C a n o n u I din Triod, după rînduiala din Triod [90] . Apoi se cîntă, în loc de l u m i n î n d ă : Sfînt este Domnul, Dumnezeul

nostru... (de 3 ori) și L a u d e I e, cu stihirile din Triod, Slavă... Ziua de azi... Și acum... Preabinecuvîntată ești... după care urmează d o x 0 1 0 g i a mare ; iar în timpul acesta, preotul iese din altar și merge în fața mesei pe care este așezat sfîntul epitaf, așteptînd sfîrșitul doxologiei. Cînd se cîntă Sfinte Dumnezeule..., preotul c ă d e ș t e sfîntul epitaf (de 3 ori), în chipul Crucii ; iar Cînd se cîntă ultimul Sfinte Dumnezeule..., preotul r i d i c ă s f î n t u l e p i t a f, ajutat de credincioși, și pornesc spre ușa bisericii, precedați de cîntăreți și de purtătorii de sfeșnice și de prapori (steaguri), în sunetul clopotelor, pentru o c o l i r e a b i s e r i c i i, mergînd în frunte cel ce poartă Crucea Răstignirii.

90. Tn unele biserici de enorie, Canonul nu se cîntă acum, deoarece va fi cîntat sîmbătă noaptea, înainte de slujba învierii.

O c o I i r e a bisericii se face mergînd prin latura dinspre miazăzi spre răsărit și miazănoapte, după rînduiala din Liturghier (la capitolul «învățătură pentru scoaterea sfîntului aer»), rostind ecteniile prevăzute în filadele (broșurile) cu Prohodul, sau în Liturghier. În timpul Cînd se rostesc ecteniile încetează tragerea clopotelor.

După ocolirea bisericii, preotul intră în biserică și merge cu sfîntul epitaf spre altar. În fața ușilor împărătești, preotul ridică sfîntul epitaf și zice : înțelepciune, drepți !, apoi intră în altar prin ușile împărătești și a ș a z ă s f î n t ul e p it af pe sfînta masă în așa fel încît partea cu capul Mîntuitorului să fie în latura dinspre

miazănoapte a sfintei mese. în acest timp se cîntă troparul : Iosif cel cu bun chip... și troparul proorociei : Cel ce ții marginile lumii... (din Triod).

Sfîntul epitaf rămîne pe s f î n t a masă pînă în miercurea din ajunul Înălțării Domnului, Cînd se ridică, după rînduiala care se va arăta la slujba acestei zile (vezi la capitolul respectiv din perioada Penticostarului).

în continuare se citește p a r e m i a, Apostolul și Evanghelia indicate în Triod. După Evanghelie, preotul rostește ecteniile respective și face otpustul special, arătat în Liturghier : Cel ce pentru noi oamenii și pentru a noastră mintuire...

In mînăstiri se citește și Ceasul întîi.

m) În Sfînta și Marea zi Sîmbčtč, dimineața

În Sfînta și Marea zi Sîmbătă dimineața se citesc C e as u r ile al treilea, al șaselea și al nouălea, cu Ob e d n i ț a începînd de la Fericiri. După otpustul Obedniței se săvîrșește V e c e r n i a duminicii următoare, unită cu L it u r g h i a sfîntului Vasile cel Mare. Slujba se începe ca și în Sfînta și Marea Joi. înainte de otpustul Obedniței, preotul deschide ușile împărătești și după obișnuitele închinăciuni, luînd sfînta Evanghelie, dă binecuvîntarea pentru L i t u r g h i e: Binecuvîntată este împărăția... Se închid sfintele uși, iar la strană se începe : Veniți să ne închinăm. „, și Psalmul 103 de la Vecernie. Urmează e c t e n i a m a r e și îndată : Doamne, strigat-am..., cu stihirile din Triod, V o h o d (ieșire) cu Evanghelia, Lumină lină... și îndată, fără prochimen, se citesc p a r e m i i I e, cu r î n d u i a l a din Triod. După paremii și după Cîntarea celor trei tineri urmează ectenia mică, cu

ecfonisul : Că sfînt ești, Dumnezeul nostru... și se cîntă : Câți în Hristos v-ați botezat... (în amintirea botezului catehumenilor, care se făcea odinioară la această Liturghie). Urmează citirea Apostolului, după care nu se cîntă Aliluia, ci stihurile din Triod, cîntîndu-se, după fiecare, refrenul : Scoală-Te, Dumnezeule, judecă pământul... Urmează citirea Evangheliei și în continuare Liturghia sfîntului Vasile cel Mare.

În loc de h e r u v i c se cîntă : Să tacă tot trupul omenesc... În loc de a x i o n se cîntă : Nu te tângui pentru mine, Maică... C h i n o n i c u l : Sculatu-s-a ca din somn Domnul... În loc de : Văzut-am lumina cea adevărată se cîntă : Pomenește-ne pe noi, Milostive, precum ai pomenit pe tâlharul, intru împărăția cerurilor...

În unele biserici, după rugăciunea a m vo n u I u i se face b i n e c u v î n t a r e a vinului și a pîinii, pentru «P a ș t i I e m i c» (anafura care se va da în ziua de Paști), după rînduiala care se va arăta la Liturghia Sfintelor Paști (vezi mai departe).

Perioada Penticostarului, adică rînduiala slujbelor la care are precădere Penticostarul

Îndrumări generale

Perioada Penticostarului sau a Cincizecimii începe cu slujba Învierii Domnului (Utrenia) din noaptea Sfintelor Paști și se termină la Duminica Tuturor Sfinților (întîia după Rusalii), adică durează în total opt săptămîni.

În ceea ce privește rînduiala slujbelor bisericești, perioada Penticostarului se deosebește de cea a Octoihului și a Triodului prin următoarele

1. În săptămîna întîi a Penticostarului, numită «Săptămîna Luminată», atît la slujbele de seară, cît și la cele de dimineață, preotul se îmbracă în toate veșmintele (odăjdiile) încă de la începutul slujbei.

2. În toată Săptămîna Luminată binecuvintarea de început a slujbei Vecerniei, precum și a Utreniei, se dă cu : Slavă Sfintei și Celei de o ființă..., după care se cîntă troparul Paștilor : Hristos a inviat din morți... (de 3 ori), apoi se zic stihurile Paștilor : Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmașii Lui„. și celelalte. În timpul rostirii stihurilor, preotul face cădire în sfîntul altar în cele patru laturi ale sfintei Mese.

De la Duminica Tomii pînă la Înălțarea Domnului, binecuvîntarea de început la Vecernie este, ca și în restul anului : Bine cuvântat este Dumnezeul nostru..., iar Utrenia continuă a avea binecuvîntarea ca și în Săptămîna Luminată : Slavă Sfintei și Celei de

o ființă... , suprimîndu-se astfel, partea introductivă a Utreniei.

De la înălțarea Domnului înainte, începutul Utreniei se face ca și în perioada Octoihului, cu partea introductivă, avînd binecuvîntarea de început : Bine cuvântat este Dumnezeul nostru...

3. În Săptămîna Luminată, în fiecare seară la Vecernie se cîntă prochimen special, fiecare zi din această săptămînă avînd prochimenul său, indicat în rînduiala slujbei, din Penticostar.

4. în Săptămîna Luminată, în fiecare zi se schimbă glasul de rînd, cîntîndu-se stihirile învierii ale glasului respectiv, după cum urmează : duminică glasul 1, luni gľasul al 2-lea, marți glasul al 3-lea, miercuri al 4-1.ea, joi al 5-lea, vineri al 6-1ea și sîmbătă al 8-lea.

5. La Vecernia din Duminica Sfintelor Paști (A doua Înviere) se face vohod cu ,sfînta Evanghelie și aceasta, deoarece la această Vecernie se citește Sfînta Evanghelie. În celeIalte zile, vohodul se face cu cădelnita, nemaicitindu-se Evanghelie la Vecernie.

6. În Săptămîna Luminată nu se citesc catisme, nici la V'ecernie, nici la Utrenie. Citirea Psaltirii reîncepe sîmbătă seara, la Vecernia Duminicii Tomii.

De asemenea, la Utrenie nu sînd sedelne, nu se citește Sfînta Evanghelie și nu este doxologie.

7, In Săptămîna Luminată, în locul Ceasurilor (întîi, al treilea, al șaselea și al nouălea), în locul Pavecerniței și al Miezonopticii se săvîrșește o slujbă unică, intitulată : «Rînduiala Ceasurilor Sfintelor Paști», care se găsește în Penticostar, după rînduiala Utreniei din noaptea Învierii.

Începînd de la Duminica Tomii se citesc iarăși Ceasurile obișnuite, Pavecernița și Miezonoptica, după rînduiala din Ceaslov.

8. Cînd sfinţiţii slujitori se pregătesc pentru începutul dumnezeieştii Liturghii, de la Duminica Învierii şi pînă la Înălţare rostesc următoarele rugăciuni : Hristos a înviat... (de 3 ori), Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... (de 2 ori) şi : Doamne, buzele mele vei deschide... (o dată).

De la Înălţare şi pînă la Duminica Pogorîrii Sfîntului Duh se zice numai : Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... (de 2 ori) şi : Doamne, buzele mele vei deschide... (o dată) ; iar de la Duminica Pogorîrii Sfîntului Duh înainte se zice, ca în tot restul anului, hnpărate ceresc... (de 3 ori), Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... (de 2 ori) şi : Doamne, buzele mele vei deschide... (o dată).

9. Pentru însemnătatea praznicului învierii Domnului, în Săptămîna Luminată şi în toate Duminicile Cincizecimii, Învierea lui Hristos văzând... se zice (se cîntă) de 3 ori, iar în celelalte zile o singură dată.

10. Marţi, a treia zi de Paşti, în timpul Utreniei, se face uscarea Sfîntului Agneţ, care a fost scos la Proscomidia din Sfînta şi Marea Joi, în Săptămîna Patimilor, şi care se va foIosi pentru împărtăşirea bolnavilor şi a copiilor în tot timpul anului.

Vineri în Săptămîna Luminată (Izvorul Tămăduirii), după Sfînta Liturghie se săvîrşeşte slujba sfinţirii celei mici a apei.

11. În toate zilele Săptămînii Luminate, la sfintele slujbe se face otpustul special al Paştilor, întocmai ca la slujba Învierii.

12. În Săptămîna Luminată, la Liturghie, în loc de răspunsurile : Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului..., Am văzut lumina cea adevărată... şi : Să se umple gurile noastre de

lauda Ta, Doamne... se cîntă : Hristos a inviat... (cîte o dată), iar în Ioc de : Fie numele Domnului bine cuvântat... se cîntă : Hristos a înviat... (de 3 ori).

Se precizează că : Am văzut lumina cea adevărată... nu se cîntă pînă la Rusalii. In locul său, pînă la Înălțare se cîntă : Hristos a înviat... (o dată), iar de la Înălțare pînă la Rusalii, troparul înălțării : înălțatu-Te-ai întru slavă...

13. Slujba sfinfilor de rînd, care vor .cădea în zilele din Săptămîna Luminată și în Duminicile Cincizecimii nu se Cîntă, ci se mută în altă zi, de obicei la Pavecernița de vineri seara, vinerea anterioară, sau Cînd va voi cel mai mare.

Numai slujbele sfinților mari (sau sfinfi cu Priveghere) se săvîrșesc la timpul lor, ori în ce zi ar cădea.

14. În Duminicile din perioada Penticostarului nu se cîntă la Cîntarea a 9-a a Canonului de Ia Utrenie : Mărește, suflete al meu... și : Ceea ce ești mai cinstită..., ci stihurile și stihirile de la Cîntarea a 9-a a Canonului praznicului din Penticostar.

15. Începînd din Duminica Tomii și pînă la înălțarea Domnului, fiecare Duminică este socotită praznic, avînd însemnătatea ei deosebită.

16. începînd din Duminica Sfintelor Paști și pînă la odovania praznicului Învierii Domnului, la Sfînta Liturghie se cîntă a x i o n u I Paștilor : îngerul a strigat...

17. începînd din Duminica Tomii pînă la odovania Rusaliilor, la Sfînta Liturghie, după ectenia mare, se cîntă antifoanele duminicale, adică : Bine cuvintează, suflete al meu, pe Domnul... și celelalte, cu excepția praznicului Înălțării și al Cincizecimii, Cînd se cîntă antifoanele praznicelor respective.

18. La toate slujbele bisericești care se săvîrșesc de la Paști pînă la Înălțarea Domnului, după binecuvîntarea de început pe care o dă preotul, se cîntă troparul : Hristos a înviat... (de 3 ori).

I. — Rînduiala slujbelor din Săptămâna Luminată

1. Rînduiala slujbelor din Duminica Sfintelor Paști

a) Utrenia (slujba Învierii)

În după amiaza Sîmbetei celei Mari se împodobește biserica, înlocuindu-se perdelele și acoperămintele negre din biserică cu altele luminate. Către orele 11 noaptea paracliserul (cîntărețul) bate toaca și trage clopotele îndelung. Preotul

178

vine în biserică, se închină, zice rugăciunile începătoare și troparele obișnuite, apoi merge la icoana Mîntuitorului și zice troparul : Preacuratului Tău chip ne închinăm, Bunule..., după aceea la icoana Maicii Domnului, zicînd : Ceea ce ești izvorul milei... (vezi în Liturghier : «Rînduiala pregătirii sfințiților slujitori înainte de lucrarea Proscomidiei») și celelalte, după care intră în sfîhtul altar. Punîndu-și epitrahilul, preotul iese prin ușa dinspre miazănoapte, vine înaintea ușilor împărătești și dă binecuvîntarea : Bine cuvântat este Dumnezeul nostru... Cîntăretul : Amin. Slavă Ție, Dumnezeul nostru... Împărate ceresc... Sfinte Dumnezeule... (de 3

ori), Slavă... Și acum... Preasfântă Treime... Doamne miluiește (de 3 ori) ; Slavă... Și acum... Tatăl nostru... ; preotul : Că a Ta este împărăția... și intră prin ușa dinspre miazăzi în sfîntul altar. Cîntărețul : Amin. Doamne miluiește (de 12 ori), Slavă... Și acum... Veniți să ne închinăm... (de 3 ori) și Psalmul 50, după care se citește : Can o n ul Utreniei Sîmbetei celei Mari, din Triod. Cîntarea 1 : Pe Cel ce a acoperit cu valul mării oarecind..., cu troparele «pe șase» [91] . Apoi celelalte, după rînduială. După Cîntarea a 9-a urmează : Sfinte Dumnezeule... și celelalte, iar după Tatăl nostru... , cîntărețul cîntă, rar, troparul : Cînd Te-ai pogorit la moarte... Preotul rostește, din altar, ectenia : Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule..., apoi deschizînd ușile împărătești (care de acum rămîn deschise pînă la Duminica Tomii) zice otpustul mic. Apoi se sting toate luminile din biserică, afară de candela de deasupra sfintei mese, în altar.

Cu puțin timp înainte de miezul nopții (aproape de orele 12), preotul (la catedrale arhiereul, în mînăstiri starețul, iar la bisericile de enorie cu mai mulți slujitori, protosul) aprinde de la candela de deasupra sfintei mese o făclie mare și frumos împodobită, iese cu ea prin ușile împărătești și stînd pe solee sau între sfeșnicele împărătești, înalță făclia cu ambele mîini și rostește cu glas mare chemarea : Veniți de primiți lumină !

Preotul rostește această chemare de trei ori la rând, îndreptîndu-se prima dată către credincioșii din față, a doua

91. Sedelnele nu se zic.

oară către cei din dreapta și a treia oară. către cei din stînga. Credincioșii din față se apropie, își aprind lumînările de la făclia preotului și apoi unii de la alții (iar dacă Sînt mai mulți slujitori își aprind ei cei dintîi făcliile de la cel mai mare).

La bisericile de enorie, la care slujește un singur preot, el ia sfînta Evanghelie și sfînta Cruce și iese prin sfintele uși, mergînd înaintea lui paracliserul și cîntăreții cu icoana Învierii, cădelnița și sfeșnice cu lumînări aprinse, cîntînd cu toții stihira întîi de la stihoavna Vecerniei glasului al 6-1ea : Învierea Ta, Hristoase Mântuitorule, Îngerii o laudă în ceruri,.. 92

La catedrale, la mînăstiri și la bisericile de enorie cu mai mulți slujitori, cel mai mare dintre preoți ia sfînta Evanghelie, alt preot ia icoana Învierii, altul sfînta Cruce, diaconii avînd cădelnițe în mîna dreaptă (cădind în timp ce merg spre Iocul unde se va oficia slujba Învierii) și făclii aprinse în mîna stîngă, iar slujitorii mai mici (ipodiaconii, dacă sînt), două sfeșnice cu lumînări aprinse, se îndreaptă spre ieșirea din biserică, în sunetul clopotelor, cîntînd cu toții : Învierea Ta, Hristoase Mântuitorule..., mergînd înainte paracliserii (ipodiaconii ori credincioșii dinainte rînduiți) cu sfeșnicele, după ei cîntăreții cu făclii aprinse în mîini, după aceștia diaconii, apoi preoții cu sfînta Cruce și icoana Învierii, iar la urmă protosul cu sfînta Evanghelie (la catedrale, arhiereul cu sfînta Cruce). Toți credincioșii ies afară, iar în biserică rămîne numai cel însărcinat să aprindă candelele și sfeșnicele. Se înChid ușile bisericii.

Ieșind din biserică, slujitorii merg pe rînd la locul pregătit, înaintea bisericii, unde a fost așezată din vreme o mase pregătită și împodobită după rînduială, și venind cu toții în ordinea în care au ieșit din biserică, preoții se așază în latura de apus a mesei, cu fața spre răsărit, stînd cel mai mare (arhiereul) în mijloc, iar ceilalți preoți în dreapta și în stînga sa, In ordinea rangurilor. Se așază pe masă sfînta Evanghelie, sfînta Cruce, icoana Învierii și sfeșnice mici, cu lumini aprin-

92. Această stihiră se cântă de mai multe ori, pînă se ajunge la locul rînduit.

se (unul sau mai multe). Preotul (protosul) primind cădelnița și ținînd în mîna stîngă făclia aprinsă, c ă d e ș t e sfînta Evanghelie, mergînd pe rînd la cele patru laturi ale mesei și apoi cădește pe credincioși, mergînd înainte diaconii cu făclii aprinse. Terminîndu-se cădirea, încetează sunetul clopotelor și al toacei, iar diaconul (în lipsa lui preotul, stînd în latura de apus a mesei, cu fața spre răsărit) glăsuiește : Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfinta Evanghelie, pe Domnul Dumnezeul nostru să-L rugăm ! Cîntăreții (corul) cîntă : Doamne miluiește (de 3 ori). Diaconul (preotul) : Înțelepciune, drepți, să ascultăm sfânta Evanghelie ! Preotul (arhiereul), binecuvîntînd pe credincioși : Pace tuturor ! Cîntăreții (corul) : Și duhului tău, Preotul (protosul) : Din Sfânta Evanghelie de la Matei, citire. Cîntăreții (corul) : Slavă Ție, Doamne, slavă Ție ! Diaconul (preotul) : Să luăm aminte ! Și stînd cu fața spre credincioși, preotul (protosul) citește

sfînta Evanghelie de la Matei (XXVIII, 1 15), adică Evanghelia de la Liturghia Sîmbetei celei Mari, pînă la cuvintele : «Și s-a răspîndit cuvîntul acesta între iudei pînă în ziua de astăzi».

După citirea Sfintei Evanghelii, preotul (protosul) binecuvîntează pe credincioși cu sfînta Evanghelie, apoi se întoarce și o așază pe masă, iar cîntăreții (corul) cîntă : Slavă Ție, Doamne, slavă Ție! Preotul (protosul), primind cădelnița în mîna dreaptă, iar în cea stîngă avînd sfînta cruce și o făclie aprinsă, stînd cu fața spre răsărit și c ă d i n d în chipul Crucii, dă binecuvîntarea pentru începutul Utreniei : Slavă Sfintei și Celei de o ființă și de viață făcătoarei Treimi... Cîntăreții (corul) : Amin, Și îndată slujitorii și credincioșii cîntă : Hristos a înviat din morți..e (de 3 ori). În timpul acesta încep să sune din nou clopotele și să se bată toaca. Cîntăreții (corul) cîntă : Hristos a înviat din morți... (tot de 3 ori, la rînd). Apoi diaconul (dacă este) trece cu făclia aprinsă în latura dinspre răsărit, cu fața spre preot, iar preotul (protosul), din locul unde a stat pînă acum, din fata mesei, căutînd spre răsărit, rostește cu glas m.are și răspicat stihul întîi : Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmașii Lui... ; cîntăreții (corul) cîntă : Hristos a inviat.,. (o dată). Apoi preotul (protosul) trece în latura de miazăzi a mesei (diaconul în latura de miazănoapte, cu fața spre protos), cădește iarăși de trei ori și rostește stihul al doilea : Precum se stinge fumul și nu mai este cîntăreții (corul) : Hristos a înviat... (o dată). Trecînd în latura de răsărit a mesei (diaconul în partea de apus), preotul (protosul) cădește din nou și rostește stihul al treilea : Așa pier păcătoșii de la fața lui

Dumnezeu..., cîntăreții (corul) : Hristos a înviat... (o dată). Trecînd apoi în latura de miazănoapte a mesei (diaconul în cea de miazăzi), preotul (protosul) cădește iarăși și rostește stihul al patrulea : Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul • cîntăreȚii (corul) : Hristos a înviat... (o dată). Revenind la locul cel dintîi, în fața mesei, adică în latura dinspre apus (diaconul fiind în cea dinspre răsărit), preotul cădește din nou și rostește : Slavă Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh... ; cîntăreții (corul) : Hristos a înviat... (o dată). Preotul (protosul), din același loc, din fața mesei, cădește iarăși și rostește : Și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin ; cîntăreții (corul) : Hristos a înviat... (o dată). Apoi preotul, împreună cu ceilalți slujitori, dacă Sînt mai mulți, cîntă din nou, cu glas înalt : Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd... ; iar cîntăreții (corul) cîntă sfîrșitul • și celor din morminte viață dăruindu-le.

Diaconul (preotul) rostește, rar și limpede, e c t e n i a m a re : Cu pace Domnului să ne rugăm... și celelalte. După ecfonisul ecteniei, preotul (protosul), avînd sfînta Cruce în mîna dreaptă, fie din locul în care a stat pînă acum, fie de pe treptele bisericii, se întoarce spre credincioși și binecuvîntîndu-i zice de trei ori : Hristos a înviat !, iar credincioșii răspund de fiecare dată : Adevărat a înviat !, după care se cîntă din nou, de către toți : Hristos a înviat din morți... Încep din nou să sune clopotele și să bată toaca. Preotul (protosul) ia sfînta Evanghelie, altul din preoți ia sfînta Cruce, altul icoana învierii, apoi cădelnițele și sfeșnicele și mergînd în aceeași ordine ca la ieșire, intră în

biserică, începînd cîntăreții să cînte C a n o nul î n v i e r i i : Ziua învierii, popoare, să ne luminăm

Observații: — 1. La unele biserici de enorie, mai ales la orase, preotul citește acum și «Pastorala chiriarhală» de Sfintele Paști, deoarece unii credincioși pleacă acasă.

— 2. Acolo unde este cu putință și vremea îngăduie, slujba Utreniei poate fi continuată afară, cîntîndu-se acolo cel puțin Canonul Invierii, spre a fi ascultat de toți credincioșii prezenți, care, de obicei, fiind în număr mare, nu încap cu toții în biserică.

3- Există obiceiul, în unele părți, ca după slujba învierii, de afară, la înapoierea în biserică, să se înconjoare biserica și, după înconjurare, la intrarea în biserică, să se lovească în ușa bisericii cu sfinta Cruce, rostindu-se cuvintele : «Ridicați, căpetenii, porțile voastre...» (Psalmul XXIII, 7). Această practică este proprie slujbei de sfințire a bisericii și ea nu este pomenită nici în rînduiala slujbei din Penticostar și nici în Tipicul cel mare.

Preotul (clerul) intră în altar și așază pe sfînta masă sfînta Evanghelie și sfînta Cruce ; cel care poartă icoana Învierii o așază pe tetrapod, iar cîntăreții, rămînînd la locurile lor în strane, continuă cîntarea Canonului învierii. La începutul fiecărei cîntări a canonului se face c ă d i r e m a r e. Cădind în naos, spre credincioșii din strana dreaptă a bisericii, preotul (protosul) li se adresează cu urarea Hristos a înviat !, iar credincioșii răspund : Adevărat a înviat ! La fel procedează preotul Cînd cădește spre credincioșii din strana stîngă și pe cei din naos.

Irmosul fiecărei cîntări a Canonului învierii se cîntă de două ori, prima dată de preoți în altar, iar a doua oară de cîntăreti la strană. Înaintea fiecărei stihiri se cîntă stihul : Hristos a înviat din morți ! La sfîrșitul fiecărei cîntări a Canonului se repetă irmosul, drept catavasie, după care se cîntă întreg troparul : Hristos a înviat din morți... Apoi diaconul intonează e c t e n i a m i c ă, iar preotul, vosglasul special, din Liturghier. Așa se procedează la toate cîntările Canonului învierii 93

După Cîntarea a 3-a se citeşte i p a c o i : Venind mai înainte de zori... După Cîntarea a 6-a se cîntă c o n d a c u I : Deşi Te-ai pogorît în mormânt... şi îndată i c o s u l : Pe Soarele cel mai înainte de soare... În mînăstiri se citeşte acum şi s i n a x a r u I zilei (din Minei). Îndată preoţii cîntă în altar : Învierea lui Hristos văzând... Aceeaşi cîntare se cîntă încă de

93. Tn timpul cădirii atît preotii cât şi diaconii ies şi intră în altar prin uşile împărăteşti, care, Împreună cu uşile laterale ale altarului, rămân deschise toată Săptămîna Luminată ; clericii poartă în mîna stîngă sfînta Cruce şi făclie aprinsă.

două ori de către cîntăreţi. Apoi cîntă preoţii în altar: Înviind Iisus din mormînt... şi cîntăreţii repetă, aceeaşi cîntare de două ori. După Cîntarea a 9-a, ectenia mică şi îndată 1 u m in î n da : Cu trupul adormind... [94] care se cîntă o dată în altar şi de două ori la strane. Apoi : Toată suflarea să laude pe Domnul... şi se cîntă stihirile L a u d e I o r : patru stihiri ale învierii şi patru stihiri ale Paştilor (toate se află în Penticostar). Slavă... Şi acum... Ziua învierii, şi să ne luminăm cu prăznuirea...

în timp ce se cîntă : Hristos a înviat... de mai multe ori, se face s ă r u ta re a frăţească (a păcii), precum urmează :

Cel mai mare dintre slujitori ia sfînta Evanghelie, preoţii şi diaconii iau cîte o cruce şi ieşind prin uşile împărăteşti vin la tetrapod. Sfinţiţii slujitori vin pe rînd, de la cel mai mare pînă la cel mai mic, sărută mai întîi icoana învierii de pe tetrapod, apoi sfînta Evanghelie de la protos, care se află lîngă iconostas (tetrapod), în partea dinspre miazănoapte, cu faţa spre credincioşi, şi sărutînd Crucea din dreapta

preotului următor, cu care se îmbrățișează, protosul spune : Hristos a înviat !, iar fiecare răspunde : Adevărat a înviat !, după care se așază de-a dreapta protosului. Așa fac toți preoții și diaconii, pe rînd, sărutîndu-se unul cu altul, începînd de la protos și așezîndu-se fiecare de-a dreapta celuilalt, pînă la ultimul. După aceasta încep să vină pentru sărutare ceilalți frați (în mînăstiri) sau credincioșii (în catedrale și în bisericile de enorie), sărutînd și ei, pe rînd, icoana învierii de pe tetrapod, apoi sfînta Evanghelie de la protos și sfintele Cruci din mîinile preoților și diaconilor, care spun la fiecare : Hristos a înviat !, iar ei răspund : Adevărat a înviat ! În timp ce se face sărutarea, la strană se cîntă încontinuu : Hristos a înviat din morti...

După ce s-a făcut sărutarea, preotul paroh (în mînăstiri și catedrale, protosul) citește cu glas mare și rar, C u v î n t u I de î n v ă ț ă t u r ă al sfîntului Ioan Gură de Aur, din Penticostar sau din Molitfelnic, după care cîntăreții cîntă troparul

94. Nu se cîntă : Sfint este Domnul Dumnezeul nostru...

sfîntului Ioan Gură de Aur : Din gura ta ca o lumină de foc... [95].

Slujba continuă cu e c t e n i a î n t r e i t ă și e c t e n i a c e r e r i I o r. După ecfonisul : Că al Tău este a ne milui și a ne mîntui cîntărețul : Amin. Diaconul (preotul) : rnȚelepciune ! ; cîntărețul : Binecuvintează. Preotul, venind între sfintele uși, cu fața către credincioși : Cel ce cste bine cuvintat, Hristos • cîntărețul : Amin. Întărește, Dumnezeule, sfinta și dreapta credință..o Cel mai mare, ținînd în mîini sfînta Cruce și lumînarea aprinsă, în loc de : Slavă Ție, Hristoase, Dumnezeul nostru..., cîntă : Hristos a

înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd,.. Cîntăreții continuă : ..eși celor din morminte viață dăruindu-le. Și îndată cel mai mare zice otpustul : Hristos a înviat din morți... (otpust special, arătat în Liturghier și în Slujba Învierii). Apoi înalță sfînta Cruce și lumînarea, rostind către credincioși cu glas mare : Hristos a înviat ! (de 3 ori, la rînd), credincioșii răspunzînd de fiecare dată : Adevărat a înviat ! Cel mai mare adaugă, închinînduse spre răsărit : Și ne-a dăruit nouă viață veșnică. Închinămu-ne Învierii Lui celei de a treia zi. Și se încheie cîntînd cu toții, cler, cîntăreți și credincioși, de trei ori : Hristos a Înviat din morți...

Observație : Tn mînăstiri se citește Rînduiala Ceasurilor Sfintelor Paști, așa cum prevede Penticostarul. Această rînduială se citește începînd din Duminica Sfintelor Paști pînă în sîmbăta următoare, în loc de Ceasul întîi, al treilea și al șaselea, înaintea Sfintei Liturghii, precum și în locul Ceasului al nouălea, înaintea Vecerniei. Aceeași rînduială se citește și în locul Pavecerniței și al Miezonopticii.

b) Sfînta Liturghie din Duminica Paștilor

Preotul împreună cu diaconul se închină înaintea sfintei mese, zicînd în taină : Hristos a înviat din morți... (de 3 ori), Slavă intru cei de sus... (de 2 ori) și : Doamne, buzele mele vei deschide... (o dată) [96] . Apoi iese diaconul în mijlocul bisericii și zice : Binecuvintează, părinte ! Preotul, făcînd cru-

95. La bisericile de enorie, acest cuvînt se citește, de obicei, Ia Liturghie, înainte de împărtășirea credincioșilor.

96. Impărate ceresc... nu se zice pînă la Pogorîrea Duhului Sfînt.

ce cu sfînta Evanghelie peste sfîntul antimis, glăsuiește : Binecuvîntată este împărăția Tatălui și a Fiului..., cîntăreții (corul) : Amin. Diaconul intră în altar și cîntă împreună cu preotul : Hristos a înviat din morți... (o dată), iar cîntăreții (corul) repetă aceeași cîntare de două ori, Apoi preotul avînd în mîna dreaptă cădelnița, iar în cea stîngă sfînta Cruce și făclia aprinsă, rostește stihurile : Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmașii Lui... și celelalte, cădind în cele patru laturi ale sfintei mese ; iar diaconul stă cu lumînarea aprinsă înaintea preotului, după aceeași rînduială ca la începutul Utreniei.

Isprăvindu-se de rostit stihurile, iese diaconul în mijlocul bisericii și intonează e c t e n i a m a r e. Urmează a n t if o a n e 1 e Paștilor, cu stihurile lor, după rînduiala din Penticostar. La vo h o d, în loc de : Veniți să ne închinăm..., se cîntă stihul: În biserici bine cuvântați pe Dumnezeu, pe Domnul din izvoarele lui Israel : mântuiește-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu... și îndată t r op a r u l : Hristos a înviat din morți • apoi se citește i p a c o i : Venit-au mai înainte de dimineață... Preotul (soborul de slujitori) cîntă, în sfîntul altar, con da c u l : Deși Te-ai pogorât în mormînt.., În loc de Sfinte Dumnezeule... se cîntă : Cîți în Hristos v-ați botezat... [97]. Urmează citirea Apostolului și a Evangheliei și ceaIaltă rînduială a dumnezeieștii Liturghii a sfîntului Ioan Gură de Aur. A x i o n : rngerul a strigat...

Observație: în timpul cîntării axionului se aduce înaintea sfintelor uși, pe solee, coșul cu prescuri tăiate ca pentru anafură și peste care s-a turnat vin curat și îndată ce se termină de cîntat axionul, preotul vine și citește rugăciunea la binecuvîntarea, în Sfînta Duminică a Paștilor, a pîinii care se numește în popor «Paști» (vezi MoIltfelnic, București, 1965, p. 513, precum și Slujba Învierii, București, 1971, p. 46) și stropește apoi pîinea cu apă sfințită zicînd : Se binecuvîntează și se sfințește pâinea aceasta, prin stropirea cu această apă sfințită, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. Amin (de 3 ori). Apoi se ia coșul și se păstrează la locul cuvenit, pînă la împărțirea «Paștilor», la sfîrșitul slujbei [98].

97. Acest început de Liturghie, antifoanele Paștilor și : Cîți in Hristos v-ați botezat... se cîntă în toată Săptămîna Luminată.

98. Această rînduială se face în unele biserici în Sîmbăta cea Mare, după Sfînta Liturghie.

Cînd zice diaconul : Cu frică de Dumnezeu cîntăreții (corul), în loc de : Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului..., cîntă : Hristos a înviat din morți...

În timpul acesta vine preotul între ușile împărătești și zicînd : Domnului să ne rugăm !, citește, din Molitfelnic : «R u g ă c i u n e a în luminata zi a Învierii lui Hristos, la î mp ă r t ă ș i r e a credincioșilor» și «C u v î n t u l de î nv ă ț ă t u r ă al sfîntului Ioan Gură de Aur». Apoi unul dintre credincioșii care se vor împărtăși citește rugăciunile : Cred, Doamne, și mărturisesc.., și : Cinei Talc celei de taină... (din Ceaslov sau din Liturghier), după care preotul împărtășește pe credincioșii care vin să se împărtășească și cărora li se dă și «Paștile mic» sau anafura.

Observație : Se recomandă preoților să nu amîne, pentru diferite motive, împărtășirea credincioșilor la sfîrșitul slujbei, cum se obișnuiește pe alocuri.

în timp ce se împărtășesc credincioșii, la strană se cîntă c h i n o n i c u l : Trupul lui Hristos primiți... și : Cinei Tale celei de Taină...

După împărtășirea credincioșilor, preotul (protosul) zice: Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... Cîntăreții (corul) în loc de : Am văzut lumina cea adevărată... cîntă : Hristos a inviat din morți... La fel și după : Totdeauna, acum și pururea... Urmează e c t e n i a : Drepți, primind dumnezeieștile, sfintele... și rugăciunea am v o n ul u i, după care preotul merge la masa ofrandelor și citește din Liturghier : «Rugăciunea la binecuvîntarea cărnurilor, în sfînta și luminata Duminică a Paștilor», precum și «Rugăciunea la binecuvîntarea brînzei și ouălor». În Ioc de : Fie

numele Domnului bine cuvîntat... și în loc de Psalmul 33 («Bine voi cuvînta pe Domnul...»), cîntăreții (corul) cîntă din nou : Hristos a înviat din morți... (de 3 ori). Apoi preotul (cel mai mare) zice : Binecuvîntarea Domnului peste voi... ; cîntăreții : Amin. Apoi preotul (cel mai mare), în loc de : Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră..., cîntă : Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd... ; iar cîntăreții (corul) continua : ...și celor din morminte viață dăruindu-le. Și preotul

(cel mai mare) zice o t p u s t u 1 (apolisul) s p e c i a l, așa cum s-a arătat mai înainte la Utrenie.

După otpust preotul citește P a s t o r a l a c h i r i a rh al ă de Sfintele Paști, dacă nu s-a citit mai înainte, la Sfîrșitul slujbei de afară. Tot acum se face miruirea credincioșilor care nu s-au împărtășit, dîndu-li-se «P a ș t i l e m i c» (anafura).

2. În Sfînta și marea Luni din Săptămîna Luminată

a) Rînduiala V e c e r n i e i (a doua înviere). — în Sfînta și marea Duminică a Paștilor, după amiază, în mînăstiri, la vremea rînduită, se săvîrșește «Rînduiala C ea s u r i I o r Sfintelor Paști», în loc de Ceasul al nouălea ; apoi se săvîrșește V e c e r n i a zilei de luni, slujbă cunoscută și sub denumirea de A d o u a Î n vi er e, care se face la toate bisericile, dar la ore diferite, după cum este obiceiul sau traditia locului [99]

Preotul, îmbrăcat în toate veșmintele luminate și stînd în fața sfintei mese, cu cădelnița în mîna dreaptă și cu sfînta Cruce și făclie în mîna stîngă, deschide dvera și dă binecuvîntarea : Slavă Sfintei și Celei de o ființă... , cîntăreții : Amin. Preotul cîntă o dată, în altar, Hristos a înviat..., iar cîntăreții cîntă de două ori aceeași cîntare. Apoi preotul intonează stihurile Paștilor : Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmașii Lui... și cealaltă rînduială, precum s-a

arătat mai înainte, la începutul Utreniei și al Liturghiei. După ecfonisul ecteniei mari se cîntă îndată : Doamne, strigat-am... cu stihurile și stihirile din Penticostar, glasul al 2-lea. În acest timp preotul face c ă d ir e a mare, adresîndu-se credincioșilor, în naos, cu salutarea : Hristos a înviat !, cum s-a arătat la Utrenie. Se face v o h o d cu sfînta Evanghelie și după: Lumină lină... se cîntă p r o c h i m e n u l cel mare, glasul al 7-1ea : Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru..., cu stihurile sale.

99. Tn mînăstiri și la bisericile de enorie de la tară se face în general, la ora obișnuită a Vecerniei (3—4 p.m), dar la bisericile din orașe se face de obicei în jurul prînzului (orele 11 sau 12).

Apoi preotul citește, dintre ușile împărătești, Sfînta Evanghelie de la Ioan (XX, 19—25).

Observație : La catedrale, la mînăstiri și la bisericile de enorie cu mai mulți slujitori, Sfînta Evanghelie se citește de către toți slujitorii, în mai multe limbi. Pentru aceasta cel mai mare rămîne în sfîntul altar, între ușile împărătești, cu fața spre credincioși, iar ceilalți preoți se așază în naos, fie din distanță în distanță, stînd, ca și cel mai mare, cu fața spre credincioși, fie în cele două laturi ale naosului. Sfînta Evanghelie se citește verset cu verset, începînd cel mai mare în românește, iar ceilalți preoți repetînd același verset în limbile respective (grecește, latinește, evreiește, slavonește, siriacă, armeană etc.). La sfîrșitul fiecărui verset se bate cîte o dată în toacă și în clopot, iar la sfîrșitul întregii sfintei Evanghelii se bate îndelung în toacă și în clopot, în trei stări. Și isprăvind de citit, sfințiții slujitori intră unul cîte unul în sfintul altar, iar cântăreții (corul) cîntă : Slavă Ție, Doamne, slavă Ție !

Urmează ectenia î n t r e i t ă și celelalte ale Vecerniei, iar la s t i h o a v nă se cîntă stihirile

din Penticostar, cu stihurile lor ; Slavă... Și acum... Ziua Învierii ! Și să ne luminăm..., care se termină cu : Hristos a Înviat din morți... (de 3 ori). Și se face sărutarea icoanei Învierii, a sfintei Evanghelii și a sfintei Cruci, precum s-a arătat la sfîrșitul Utreniei. Urmează : Înțelepciune ! și celelalte, cu otpustul special, întocmai ca la sfîrșitul Utreniei și al Liturghiei.

b) Luni dimineața, la U t r e n i e. — Preotul îmbrăcat în toate veșmintele luminate, avînd în mîna dreaptă cădelnița, iar în cea stîngă sfînta Cruce și făcli'a, cădește în fața sfintei mese, dînd binecuvîntarea : Slavă Sfintei și Celei de o fiintă • cîntăreții : Amin. Și îndată preotul începe a cînta tropa•« rul : Hristos a înviat din morți... (o dată), iar cîntăreții (corul) repetă același tropar de două ori. Apoi preotul zice stihurile Paștilor : Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmașii Lui... și celelalte, întocmai ca la începutul Sfintei Liturghii din Duminica Sfintelor Paști. Urmează ectenia mare și cealaltă rînduială a Utreniei, întocmai ca la Utrenia din noaptea Sfintelor Paști.

Observații : — 1. In mînăstiri și catedrale se cîntă apoi C e as ur ile Sfintelor Paști, așa cum se arată în Penticostar, la Duminica Sfintelor Paști.

— 2. Așa se face slujba Utreniei în toată Săptămîna Luminată. c) La L it u r g h i e. — începutul, antifoanele și toată cealaltă rînduială a slujbei, întocmai ca în Sfânta și Marea Duminică a Paștilor.

3. În Sfînta și Marea Marți din Săptămîna Luminată

a) Luni seara, la V e c e r n i e. —În mînăstiri se citește mai întîi Ceasul întîi după rînduiala C e a s u r i I o r Sfintelor Paști, apoi, în toate bisericile se săvîrșește Vecernia întocmai

ca în prima zi de Paști (A d o u a Î n vi e r e), cu deosebirea că vohodul se face cu cădelnița și nu se mai citește Sfînta Evanghelie, iar prochimenul este cel al zilei, din Penticostar. Observație : După această rînduială se săvîrșește Vecernia și în celelalte zile ale Săptămînii Luminate, pînă vineri inclusiv.

b) Marți dimineața, la U tr e n 1 e. — Slujba se face toată neschimbată, întocmai ca luni dimineața. În această zi se face u s ca rea S fîn t ulu i Agn e ț, sfințit la Liturghia din Sfînta și Marea Joi, din care se face Sfînta Împărtășanie de peste tot anul, pentru bolnavi și copii, după cum se arată în Penticostar.

4. Vineri dimineața (Izvorul Tămăduirii)

În această zi se obișnuiește ca, după otpustul Sfintei Liturghii, să se săvîrșească slujba Sfințirii celei mici a apei din Săptămîna Luminată, după rînduiala care se arată în partea a doua : «Rînduiala săvîrșirii sfintelor ᴦraine și a ierurgiilor mai de seamă».

5. Duminica Tomii

În această duminică, numită și An tip a s h a, nu se cîntă nimic din Octoih, ci toate ale praznicului, din Penticostar.

a) Sîmbătă seara, la V e c e r n i e. Preotul dă binecuvîntarea : Bine cuvântat este Dumnezeul nostru... și se Cîntă, după rînduială: Hristos a înviat din morți... (de 3 ori). Urmează Psalmul 103, ectenia mare, catisma de rînd («Fericit bărbatul...»), ectenia mică. La : Doamne, strigat-am..., se Cîntă zece stihiri din Penticostar. V o h o

d cu cădelnița, Lumină lină..., p r o chim en u l zilei, ectenia î n t r e i t ă și celeIalte ale Vecerniei. La s ti h o a v nă se cîntă stihirile idiomele, glasul al 4-1ea : O, uimitoare minune... și celelalte. După : Acum liberează..., rugăciunile începătoare și : Că a Ta este împărăția... se cîntă t r op a r u l praznicului, glasul al 7-1ea : Pecetluit fiind mormîntul... (de 3 ori) și se zice apoi otpustul (apolisul) special al praznicului : Cel ce prin ușile încuiate...

În mînăstiri, unde se face Litie, după ecfonisul : Fie stăpinirea împărăției Tale... , se cîntă stihirile Litiei, glasul al 4-1ea : Venit-ai, Doamne, cu strălucirea cea neacoperită... și celelalte. Se citesc rugăciunile Litiei : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... și celelalte, după rînduiala cuvenită, după care urmează s t i h o a v n a cu stihirile idiomele, glasul al 4-1ea : O, uimitoare minune... și celelalte. După : Acum liberează.., Sfinte Dumnezeule... și celelalte, troparul praznicului, glasul al 7-1ea : Pecetluit fiind mormântul... (de 3 ori) (vezi la Vecernia mică) ; se face binecuvîntarea p î i n i I o r. Apoi : Fie numele Domnului bine cuvântat... (de 3 ori), Bogații au sărăcit... (de 3 ori) și preotul zice, de pe solee : Binecuvintarea Domnului peste voi cu al Său har... și se face otpustul, dacă nu se face Priveghere [100]

100. Iar dacă este priveghere, după : Binecuvântarea Domnului peste voi...r îndată se începe Utrenia cu : Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... (de 3 ori)

Observație : După această rînduială se săvîrșesc Litiile în toată perioada Penticostarului, schimbîndu-

se numai stihirile și troparele, după cum se arată în Penticostar.

b) Duminică dimineața, la U tr e n i e. Preotul dă binecuvîntarea : Slavă Sfintei și Celei de o ființă... ; la strană se cîntă : Hristos a înviat... (de 3 ori, rar și cu glas lin). În timpul acesta preotul cădește sfînta masă în cele patru laturi ale sale, sfintele icoane. stranele și toată biserica. Așa se face pînă la odovania Sfintelor Paști. Cîntărețul continuă cu : Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... (de 3 ori) și : Doamne, buzele mele vei deschide... (de 2 ori), și citește cei șase psalmi, după care preotul rostește e c t e n i a m a r e. La : Dumnezeu este Domnul... se cîntă t r o p a r ul praznicului : Pecetluit fiind mormântul... (de 3 ori). După Catisma întîi de rînd se zice e c t en i a mi că și se cîntă s ed e a I n a, glasul 1 : De frica iudeilor fiind ascunși ucenicii...; Slavă... Și acum..., tot aceasta. După Catisma a doua, ectenia mică și a doua sedealnă : Ușile fiind încuiate... ; Slavă... Și acum..., tot aceasta. Urmează Polieleul cu Mărimurile praznicului 101 după care se zice ectenia mică, sedealna, glasul 1 : Văzând coasta Mea și rănile cuielor... ; Slavă..., Și acum..., tot aceasta ; apoi antifonul întîi al glasului al 4-1ea : Din tinerețile mele multe patimi se luptă cu mine..., p r o c h i m e n u l : Laudă, Ierusalime, pe Domnul..., Toată suflarea..„ Evanghelia întîi a Învierii (de la Matei). Urmează : Învierea lui Hristos... (de 3 ori) și scoaterea sfintei Evanghelii spre sărutare 102 psalmul 50, Slavă... Pentru rugăciunile sfinților apostoli..., Și acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu..., stihul : MiIuiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta... și îndată stihira : Înviind Iisus din mormânt... Apoi

rugăciunea : Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău... și ecfonisul : Cu mila și cu îndurările... (Dacă seara s-a făcut Litie, se poate rosti numai ecfonisul : Cu mila și cu îndurările)

și : Doamne, buzele mele vei deschide... (de 2 ori), apoi cei șase psalmi ceaIaltă rînduială a Utreniei.

101. Nu se cîntă Binecuvîntările învierii.

102. Vezi Tipicul cel mare, Iași, 1816, p. 587.

Urmează C a n o n u I praznicului zilei (adică al Duminicii Tomii [103]), cu Catavasiile Paștilor : Ziua învierii... După Cîntarea a 3-a, ectenia mică și i p a c o i, glasul al 6-1ea : Precum în mijlocul ucenicilor Tăi... După Cîntarea a 6-a, ectenie mică și c o n d a c u l, glasul al 8-1ea : Toma, cu dreapta lui cea iubitoare de încredințare apoi i c o s u l și s i n a x a r u I din Penticostar. La Cîntarea a 9-a nu se cîntă : Ceea ce ești mai cinstită ci irmosul și troparele Cîntării a 9-a a Canonului.

După canon, ectenia mică și : Sfint este Domnul Dumnezeul nostru... (de 3 ori). Apoi I u m i n î n da : Cel ce cu mina ta ai cercat rănile mădularelor Mele... (de 2 ori), Slavă... Și acum... Astăzi primăvara mirezmează... (o dată).

La Laude se cîntă stihirile din Penticostar : Precum nu ai stricat pecețile mormîntului... și celelalte, după care urmează : d o x o I o g i a mare, troparul praznicului : Pecetluit fiind mormântul... (o dată), ecteniile și otpustul special : Cel ce prin ușile încuiate a intrat... (din Liturghier).

c) La L i t u r g h i e . —După binecuvîntare, preotul Cîntă : Hristos a înviata.. (o dată) și cîntăreții (credincioșii), de două ori [104] . Urmează antifoanele duminicale, ca și în perioada Octoihului. La Fericiri se cîntă opt stihiri din

Cîntările a 3-a și a 6-a din Canonul praznicului (al Duminicii Tomii).

După vohod se cîntă : Veniți să ne închinăm... , eu : Cel ce ai înviat din morți... , apoi t r o p a r u I praznicului, glasul al 7-1ea : Pecetluit fiind mormintul..., Slavă... Și acum... , condacul praznicului, glasul al 8-1ea : Toma, cu dreapta lui cea iubitoare de incredințare... La a x i o n se cîntă : Îngerul a strigat.., ; c h i n o n i c u I : Laudă, Ierusalime, pe Domnul...

Cînd preotul zice : Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați !, cîntăreții (corul) răspund : Bine este cuvântat cel ce vine Întru numele Domnului... După: Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... se cîntă, în loc de :

Toate duminicile Paști și Înălțare fiind considerate praznice, fiecare are canon propriu, care se combină cu Canonul Paștilor, exceplia Duminicii Tomii, cîn_d se cîntă numai Canonul acesta.

104. Din această duminică înainte nu se mai rostesc siihurile Paștilor : (dnviază Dumnezeu. risipindu ᾰse vrăjmașii Lui...» și celelalte.

i 99

Am văzut lumina cea adevărată... , troparul : HriStos a înviat din morți...

Urmează apoi toate celelalte ale Liturghiei obișnuite, iar Cînd preotul zice : Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră... nu se cîntă : Slavă Tatălui și Fiului ci se cîntă : Hristos a înviat din morți... Doamne miluiește (de 3 ori) și : Binecuvintează ! Preotul zice otpustul s p e c i a l al praznicului : Cel ce prin ușile Încuiate a intrat... (vezi în Liturghier, la «Apolisele praznicelor împărătești»).

Observație : Așa se săvîrșește Sfînta Liturghie începînd din duminica aceasta pînă la odovania

praznicului Sfintelor Paști, adică pînă Ia Înălțarea Domnului.

II. — Rânduiala slujbelor din Săptămîna a doua după Paști

a) În Duminica Tomii, seara la V e c e r n i e. — Preotul dă binecuvîntarea : Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru... și îndată cîntă el însuși : Hristos a înviat... (o dată), iar cîntăreții repetă aceeași cîntare de două ori. Urmează Psalmul 103, e c t e n i a m a r e și : Doamne, strigat-am...[105] glasul 1, la care se cîntă șase stihiri : trei ale praznicului, din Penticostar, și trei ale sfîntului, din Minei : Slavă..., a sfîntului, dacă are ; Și acum..., a praznicului (din Penticostar) ; iar dacă sfîntul nu are stihiră la Slavă..., atunci : Slavă... Și acum..., a praznicului : Ușile fiind încuiate și ucenicii adunați... V oh o d cu cădelnița. Lumină lină... , p r o c h i m e n u I cel mare, glasul al 7-1ea : Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru..., cu stihurile din Penticostar. Ectenia î n t r e it ă. Rugăciunea : învrednicește-ne, Doamne, în seara aceasta... Ectenia c e r e r i l o r. Îndată s t i h o a v n a, la care se cîntă stihirile Învierii, din Penticostar. Acum liberează... Sfinte Dumnezeule... și celelalte. După : Că a Ta este împărăția..., tr o p a r u I sfîntului din Minei, dacă sfîntul are tropar, Sla-

105. Nu se citește catismă, fiind duminică seara. Tn celelalte zile ale săptămînii însă se citește catisma de rând, după care se rostește ectenia mică.

vă... Și acum..., troparul praznicului : Pecetluit fiind mormintul... Iar dacă sfîntul nu are tropar, atunci se cîntă numai troparul praznicului. Otpustul obișnuit.

Observații : — 1. Dacă în Minei, la Doamne, strigat-am..., Sînt șase stihiri, se cîntă toate șase, iar stihirile praznicului, care se găsesc în Penticostar se cîntă la stihoavna Vecerniei, cu stihurile indicate în Penticostar. Slavă..., a sfîntului, dacă are ; Și acum..., a praznicului. Iar dacă sfîntul nu are stihiră la Slavă..., atunci : Slavă... Și acum..., a praznicului. Stihirile s t i h o a v n e i din Penticostar se lasă, fiind înlocuite cu cele de la : Doamne, strigat-am...

— 2. De se va prăznui s f î n t cu Po l i e I e u, slujba sfîntului din Minei se cîntă împreună cu cea a zilei, din Penticostar, precum urmează: după ectenia mare se cîntă: Fericit bărbatul... La Doamne, strigat-am..., se cîntă opt stihiri : trei ale zilei, din Penticostar, și cinci ale sfîntului, din Minei ; Slavă..., a sfîntului din Minei ; Și acum..., a praznicului, din Penticostar. V o h o d cu cădelnița. După : Lumină lină..., se cîntă p r o c h i m e n u I zilei din săptămînă [106]. P a r e m i i I e sfîntului, ectenia întreită și celelalte. Li ti a cu stihirile din Minei. La s ti h o a v n ă, stihirile zilei din Penticostar ; Slavă..., a sfîntului din Minei ; Și acum..., a praznicului, din Penticostar. Urmează : Acum liberează... și celelalte, iar după : Că a Ta este Împărăția... se cîntă : t r o p a r ul praznicului, Slavă..., troparul sfîntului ; Și acum... Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te...

Iar dacă nu se face Litie : troparul sfîntului; Slavă... Și acum al praznicului (al duminicii din săptămîna respectivă). Otpust.

— 3. Tn perioada Penticostarului, în zilele de peste săptămînă, la Vecernie, troparele se rînduiesc astfel :

a) În săptămîna a doua după Paști, a Tomii : troparul sfintului, dacă sfântul are tropar ; Slavă... Și acum..., al praznicului, adică cel al duminicii : Pecetluit fiind mormintul...

b) Tn săptămîna a treia după Paști : troparul praznicului (al duminicii a treia) : Iosif cel cu bun chip... ; Slavă..., troparul sfîntului, dacă are ; Și acum..., al praznicului : Mironosițelor femei...

— 4. Cînd sfântul are tropar, se cîntă ori troparul praznicului : Iosif cel cu bun chip..., ori troparul Învierii : Cind Te-ai pogorât la moarte...

e) săptžânłînîle : patra, a cincea șî a șasea după Paști . troparul învierii, cel al glasului de rînd ; Slavă..., troparul sfîntului; Și acum..., al Născătoarei de Dumnezeu, dintre cele mari ale tnvierii, cel de la glasul troparului sfîntului.

106. Numai la Vecernia din Duminica Tomii, seara, spre luni, se cîntă prochimenul cel mare : Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru...

d) În săptămînile a șaptea și a opta după Paști : troparul sfintului, dacă are ; Slavă... Și acum.... al praznicului [107].

b) Luni dimineața, în săptămîna a doua după Paști, la U t r e n i e. — Preotul dă binecuvîntarea : Slavă Sfintei și Celei de o ființă • îndată cîntărețul cîntă : Hristos a înviat din morți... (de 3 ori, rar și cu glas lin). În timpul acesta preotul face cădirea mare, precum s-a arătat mai înainte, la Duminica Tomii. După înapoierea preotului în altar, cîntărețul continuă : Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... (de 3 ori) și : Doamne, buzele mele vei deschide... (de 2 ori) și citește cei șase psalmi. Urmează e c t e n i a m a r e. La : Dumnezeu este Domnul... se cîntă t r o p a r u I praznicului : Pecetluit fiind mormântul... (de 2 ori) ; Slavă..., troparul sfîntului din Minei, dacă are ; Și acum..., iarăși al praznicului. Iar dacă sfîntul nu are tropar, atunci se cîntă troparul praznicului de trei ori. Urmează catismele de rînd. După Catisma întîi, ectenia mică și s e d e a I n a Învierii, glasul 1 : Mormintul Tău, Mântuitorule..., apoi cea de umilință : Întru fărădelegi fiind zămislit... și a mucenicilor : Intru Tine, Doamne, s-au îmbrăcat măriții... ; Slavă... Și acum... Minunea minunilor văzând întru tine... (toate sedelnele se află în Penticostar). Iar ca stihuri se zic cele obișnuite : 1. Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri pe mine, nici cu iuțimea Ta să mă cerți ; 2. Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi, Dumnezeul lui Israel.

După Catisma a doua, ectenia mică și s e d e a I n a praznicului : Toma geamănul, cel ce s-a atins... ; Slavă... Și acum... tot aceasta.

Apoi : Învierea lui Hristos văzând... (o dată), Psalmul 50, și după : Cu mila și cu îndurările... se cîntă C a n o n u I praznicului (cel din Duminica Tomii), cu irmosul «pe opt* și al sfîntului «pe patru», adică facem începutul cu irmoasele pe care le repetăm, iar troparele le cîntăm pe cele din Canonul praznicului «pe șase» și cele din Canonul Mineiului «pe patru».

107. În săptămîna a șaptea se cîntă troparul tnăltării, iar în a opta, al Cincizecimii.

După Cîntarea a 3-a, ectenie mică, c o n d a c u I sfîntului, s e d e a I n a sfîntului, Slavă... Și acum..., a praznicului : Precum în mijlocul ucenicilor Tăi ai venit... (În loc de sedealnă se cîntă acest ipacoi, care se găsește după Cîntarea a 3-a a Canonului din Duminica Tomii, întrucît nu există sedealnă. Este singura duminică, cea a Tomii, care după Cintarea a 3-a a Canonului nu are sedealnă. În toate celelalte duminici ale Penticostarului există sedelne după Cîntarea a 3-a a Canonului și pentru aceasta în zilele din cursul fiecărei săptămîni se cîntă sedealna din duminica respectivă).

După Cîntarea a 6-a, ectenia mică ; apoi c o n d a c u I și i c o s u 1 praznicului (caută după Cîntarea a 6-a a Canonului din Duminica Tomii), s i n a x a r u I sfîntului, din Minei. După Cîntarea a 8-a se cîntă : Ceea ce ești mai cinstită... După Cîntarea a 9-a, ectenie mică, I u m i n î n d a praznicului : Cel ce cu mina ta ai cercat rănile... (caută la Duminica Tomii) Slavă..., a sfîntului, dacă are ; Și acum..., cealaltă luminîndă a praznicului : Astăzi primăvara miresmează...

La La u de se cîntă stihirile «pe patru» : a Învierii : Lăudăm, Hristoase, patima Ta... (de 2 ori), de umilință : Altă lume te așteaptă, suflete... și a mucenicilor : Pe purtătorii de chinuri... ;

Slavă... Și acum..., a praznicului : Toma, ce se numea Geamăn... Apoi : Ție slavă se cuvine, Doamne, Dumnezeul nostru, și Ție slavă înălțăm : Tatălui și Fiului și Sfintului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Urmează doxologia mică, ectenia c e r e r i l o r și s t i h o a v n a, cu stihirile praznicului : Cu buze curate lăudati... și celelalte, cu stihurile din Penticostar ; Slavă sfântului, dacă are, iar dacă nu : Slavă... Și acum..., a praznicului : Ucenicii îndoindu-se, a opta zi a venit... Apoi : Bine este a ne mărturisi Domnului... Sfinte Dumnezeule... și celelalte, iar după : Că a Ta este împărăția... se cîntă : troparul sfîntului din Minei, dacă are; Slavă... Și acum..., t r op a r u I praznicului : Pecetluit fiind mormîntul... Iar dacă sfîntul nu are tropar, atunci se cîntă numai troparul praznicului [108]. Ectenia în t r e i t ă și cuvenitul otpust.

108. La sfîrșitul Utreniei troparele se rînduiesc întocmai ca seara la Vecernie.

c) La L i t u r g h i e, Antifoanele obișnuite : Bine cuvintează, suflete al meu, pe Domnul... și celelalte. La Fericiri se cîntă șase stihiri din Penticostar, din Cîntarea 1 a Canonului praznicului.

După v o h o d : troparul praznicului : Pecetluit fiind mormîntul... apoi al hramului și al sfîntului din Minei, dacă are ; condacul hramului (dacă hramul este un sfînt), Slavă condacul sfîntului din Minei, Și acum..., condacul praznicului: Toma, cu dreapta lui cea iubitoare de încredințare... (caută la Duminica Tomii).

A x i o n : Îngerul a strigat... C h i n o n i c : Laudă, Ierusalime, pe Domnul... [109] . Și cealaltă slujbă a Sfintei Liturghii, cu otpustul obișnuit.

()bservații : 1. Dacă la Minei este sfînt cu stihirile «pe șase», se cîntă c a n o a n e le astfel : Canonul praznicului cu irmosul «pe șase» (irmosul de două ori și troparele «pe patru»), din Penticostar, și Canonul sfîntului «pe opt», din Minei. După Cîntarea a 3-a, ectenia mică, condacul și icosul praznicului, apoi sedealna sfîntului de două ori ; Slavă... Și acum..., a praznicului, din Penticostar. După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, condacul, icosul și sinaxarul sfîntului, din Minei. Cealaltă rînduială a slujbei este ca și cea arătată mai înainte.

— 2. Dacă este sfînt cu p o l i e I e u, începutul Utreniei se face precum s-a arătat la Duminica Tomii. După : Dumnezeu este Domnul... se cîntă t r o p ar u I praznicului (cel al duminicii trecute), de două ori ; Slavă..., al sfîntului ; Si acumo.., iar al praznicului.

După Catisma întîi : ectenia mică și s e d e Ine I e Învierii, cele ale zilei din Penticostar. După Catisma a doua : ectenia mică și sedelnele sfîntului, din Minei. Apoi, po l i e I e ul («Robii Domnului...») cu Mărimurile sfîntului, ectenia mică, sedelnele sfîntului cele de după Polieleu ; antifonul întîi al glasului al 4-lea, p r o c h im e n u I și Evanghelia sfîntului. Apoi : Învierea lui Hristos văzînd..., Psalmul 50, Slavă... Pentru rugăciunile sfintului... ; Și acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu.... stihul : Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta... și stihira sfîntului.

La c a n o a n e : Canonul praznicului cu irmosul «pe șase» Șl al sfîntului, cu irmosul «pe opt». C a t a v a s i i l e Paștilor. După Cîntarea a 3-a : ectenia mică, condacul și icosul sfîntului, apoi sedealna sfîntului și a praznicului. După Cîntarea a 6-a, ectenia

mică, condacul și icosul praznicului și sinaxarul sfîntului. După Cîntarea a 8-a se cîntă : Ceea ce ești mai cinstită... După Cîntarea a 9-a,

109. Acest chinonic se cîntă În toate zilele acestei săptămîni.

ectenia mică, 1 um i n î n da praznicului ; Slavă a sfîntului ; Și acum..., iar a praznicului.

La L a u d e se cîntă șase stihiri : trei ale zilei, din Penticostar, și trei ale sfîntului, din Minei ; Slavă..., a sfîntului ; Și acum..., a praznicului. Doxo I o gia mare. Troparul sfîntului, Slavă... Și acum... al praznicului. Ecteniile și otpustul.

La L i t u r g h i e. —Antifoanele obișnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri din Canonul praznicului (Canonul duminicii din săptămîna respectivă), adică patru stihiri din Cîntarea de rînd [110] si patru stihiri din Cîntarea a 3-a din Canonul sfîntului.

După : Veniți să ne închinăm... și : Cel ce ai înviat din morți se cîntă tro p aru I praznicului (cel al duminicii trecute), al sfântului care este hram al bisericii și al sfîntului care se prăznuiește ; condacul hramului (dacă este în cinstea unui sfînt) Slavă..., c on d ac u I sfîntului ce se prăznuiește ; Si acum..., condacul praznicului. Apostolul și Evanghelia, mai întîi cele ale zilei de rînd și apoi cele ale sfîntului. Axionul Paștilor. Chinonicul din Penticostar și apoi cel din Minei.

— 3 : In perioada Penticostarului, începînd de luni după Duminica Tomii și pînă la odovania Penticostarului, în zilele de peste săptămînă, la U t r e n i e, după Dumnezeu este Domnul..., t r o p a r e l e se rînduiesc astfel :

a) în săptămîna a doua după Paști, a Tomii : troparul praznicului : Pecetluit fiind mormîntul... (de 2 ori), Slavă..., troparul sfîntului dacă are ; Și acum..., iarăși al praznicului.

De ținut în seamă, că : Prin «troparul praznicului» se înțelege troparul duminicii din săptămîna respectivă, întrucît în perioada Penticostarului fiecare duminică este socotită praznic.

b) Tn săptămîna a treia după Paști : troparul praznicului : Iosif cel cu bun chip... (o dată) ; troparul Invierii : Cind Te-ai pogorit la moarte... (o dată) ; Slavă troparul sfîntului, dacă are ; Și acum..., al praznicului : Mironosițelor femei...

c) Tn săptămînile : a patra, a cincea și a șasea după Paști : troparul învierii (de 2 ori) ; Slavă..., troparul sfîntului ; Și acum..., al Născătoarei, din cele mari ale învierii, cel de la glasul troparului sfîntului.

d) Tn săptămînile : a șaptea și a opta după Paști : troparul praznicului (de 2 ori) ; Slavă..., troparul sfîntului, dacă are ; Și acum..., iarăși al praznicului.

De ținut în seamă că : Tn săptămîna a șaptea se cîntă troparul praznicului înălțării Domnului, iar în săptămîna a opta, troparul praznicului Cincizecimii.

110. Cîntările din Canonul praznicului Sînt rînduite pe zile : luni, Cântarea 1 ; marți, Cîntarea a 4-a ; miercuri, Cîntarea a 5-a ; joi, Cîntarea a 7-a ; vineri, Cîntarea a 8-a ; sîmbătă, Cîntarea a 9-a.

De se va prăznui sfînt cu polieleu în duminicile din perioada Penticostârului

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, începutul obișnuit. Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru..., Hristos a înviat din morți... (de 3 ori), Psalmul 103 (fără : Veniți să ne închinăm..., așa făcîndu-se pînă la odovania praznicului Sfintelor Paști). Ectenia mare, Catisma întîi («Fericit bărbatul...»), ectenia mică și : Doamne, strigat-am..., la care se cîntă zece stihiri : șase din Penticostar și patru ale sfîntului, din Minei. Slavă..., a sfîntului, din Minei ; Și acum... , a praznicului (a duminicii), din Penticostar. V o h o d cu cădelnița. Lumină lină..., p r o c h i m e n u I zilei, p a r e m i i I e sfîntului, ectenia î n t r e i t ă, rugăciunea : învrednicește-ne, Doamne, în seara aceasta... și ectenia cererilor.

La L i t i e se cîntă stihirile Litiei din Minei. La s t i h oa v n ă, stihirile duminicii, din Penticostar, Slavă.,., a sfîntului, din Minei ; Și acum... , a duminicii, din Penticostar. Acum liberează... , Sfinte Dumnezeule... și celelalte, iar după : Că a Ta este împărăția... , t r o p a r u I : Născătoare de Dumnezeu, Fecioară... (de 2 ori), și al sfîntului (o dată) [111] . Rugăciunea binecuvîntării p î i n i I o r, apoi : Fie numele Domnului bine cuvântat... (de 3 ori). Bogații au

sărăcit și au flămînzit... (de 3 ori) și cuvenitul sfîrșit, cu otpustul respectiv.

Observație : Iar de nu se face Litie, după : Acum liberează... Sfinte Dumnezeule..., și celelalte, se cîntă tr op ar u l duminicii, Slavă..., al sfintului, Si acum.. „ iarăși al duminicii. Otpustul.

Duminică dimineața, la U t r e n i e. începutul obișnuit : Slavă Sfintei și Celei de o ființă... Hristos a înviat... (de 3 ori) și c ă d i r e în toată biserica : Apoi : Slavă intru cei de sus... (de 3 ori), Doamne, buzele mele vei deschide... (de 2 ori) și cei șase psalmi.

La : Dumnezeu este Domnul... se cîntă t r o p a r u I duminicii de două ori, Slavă..., al sfîntului, Și acum..., iarăși al duminicii. Catisma de rînd. Ectenia. mică. S e d e I n e I e duminicii, din Penticostar. Catisma a doua de rînd. Ectenia mică. Al doilea rînd de sedelne ale duminicii, din Penticostar.

re,

III. Vezi Tiptcul cel ma la sărbătoarea sfintului Gheorghe, p. 351.

Polieleul («Robii Domnului...») cu stihirile mărimuri ale sfîntului. B i n e cu v î n t ă r i l e învierii 112 Ectenia mică. Ipacoi, al glasului de rînd. Sedelnele sfîntului, din Minei, amîndouă rîndurile de sedelne fără întrerupere, Slavă,.., se dealna de după polieleu, Și acum..., a Născătoarei de Dumnezeu, cea de la sedealnă. A n t i f o n u I întîi al glasului al 4-1ea (Din tinerețile mele...). P r o c h i m e n u l din Penticostar, Evanghelia de rînd a Învierii. Apoi : Învierea lui Hristos văzînd... (de 3 ori), Psalmul 50, Slavă... Pentru rugăciunile apostolilor Tăi..., Și acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de

Dumnezeu... Stihul : Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta... și îndată stihira duminicii : Înviind Iisus din mormint... Preotul : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău..., cu ecfonisul : Cu mila și cu îndurările...

C a n o n u l duminicii, din Penticostar «pe opt» și al sfîntului, din Minei «pe șase». Catavasiile Paștilor. nupă Cîntarea a 3-a, ectenia mică, apoi condacul, icosul și sedealna sfîntului. După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, apoi condacul și icosul praznicului (al duminicii), sinaxarul sfîntului din Minei și apoi cel din Penticostar.

La Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii..., nu se cîntă : Ceea ce ești mai cinstită,.., ci M ă r i m u r i I e praznicului de la Cîntarea a 9-a a canonului. Ectenia mică, Sfânt este Domnul..., I u m i n î n da cea dintîi, a duminicii ; Slavă..., a sfîntului, Și acum... , a doua, a duminicii.

La L a u d e se cîntă șase stihiri : trei din Penticostar și trei din Minei. Slavă... , a sfîntului, Și acum... , a duminicii, din Penticostar. D o x o I o g i a mare. Troparul duminicii și al sfîntului. Ecteniile și otpustul.

La L i t u r gh i e. — Antifoanele obișnuite. La Fericiri se cîntă patru stihiri din Cîntarea a 3-a a Canonului duminicii și patru din Cîntarea a 6-a a Canonului sfîntului. După v oh o d : Veniți să ne închinăm... Cel ce ai înviat din morți... Apoi : t r o p a r u I duminicii și al sfîntului ; Slavă..., condacul sfîntului ; Și acum... , al praznicului. Apostolul și Evan-

1 IZ. Numai în Duminica Tomii nu se cîntă Bin ec u v î n tă r i l e tnvierii„ iar în celelalte duminici se cîntă.
ghelia duminicii și ale sfîntului. A x i o n u I Paștilor. C h in o n i c u I duminicii și al sfîntului.

III. — Slujbele din celelalte duminici și praznice din perioada Penticostarului

1. Duminica a treia după Paști, (a sfintelor Mironosițe și a dreptului Iosif)

a) Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, Începutul se face întocmai ca la Vecernia din sîmbăta trecută (ajunul Duminicii Tomii). Ectenia mare. Catisma întîi («Fericit bărbatul...»). Ectenia mică.

La : Doamne, strigat-am..., se cîntă zece stihiri, din Penticostar : trei ale Învierii, patru ale lui Anatolie, cele ale glasului al 2-1ea și trei stihiri idiomele ale Mironosițelor. Slavă... MironosiȚele femei ajungând la mormântul Tău acum..., dogmatica glasului de rînd, cea a glasului al 2-1ea : Trecut-a umbra Legii, Cînd darul a venit... V o h o d. Lumină lină... P r o c h i m e n u 1 zilei : Domnul a împărățit... Ectenia î n t r e i t ă. Rugăciunea : Învrednicește-ne, Doamne, în seara aceasta... Ectenia c e r e r i I o r.

La stihoavnă se cîntă stihira Învierii : Învierea Ta, Hristoase Mîntuitorule apoi stihirile Paștilor cu stihurile lor, sau în locul stihirilor Paștilor se pot cînta stihirile după Alfavita, glasul al 2-1ea : Prin Cruce ai nimicit blestemul pomului... și celelalte, cu stihurile lor din Penticostar. Slavă...

Pe Tine, Cel ce Te îmbraci cu lumina... ; Și acum... Ziua Învierii... Rugăciunile : Acum liberează... Sfinte Dumnezeule... si celelalte. Troparul duminicii, glasul al 2-1ea : Cînd Te-ai pogorît la moarte... Slavă... Iosif cel cu bun chip..., Și acum... Stând lingă mormînt... Otpustul.

b) Duminică dimineața, la U t r e n i e. începutul se face întocmai ca la Utrenia din Duminica Tomii. După cei șase psalmi, ectenia mare. La Dumnezeu este Domnul..., t r op a r e I e cele de la sfîrșitul Vecerniei : Cind Te-ai pogorît la moarte... (de 2 ori), Slavă... Iosif cel cu bun chip..., Și acum... Stând lângă mormînt... După Catisma întîi de rînd, ectenia mică și s e d e a I n a : Piatra mormîntului neoprind..., Slavă... Sinul cel preacurat..., Și acum..., a Născătoarei de Dumnezeu : Toate tainele tale Sînt mai presus de cuget... După CaGsma a doua, ectenia mică și sedealna : Mironosițele, de dimineață venind... Slavă... Miresmele îngropării Tale aducînd..., Și acum a Născătoarei : Preamărită ești, Născătoare de Dumnezeu... Urmează B i n e c u v î n t ă r i l e Învierii : Soborul îngeresc... și celelalte ; ectenia mică, ipacoi, a n t i f o an e l e și p r o c h i m e n u I glasului de rînd. Toată suflarea... Evanghelia de rînd a învierii. Apoi : Învierea lui Hristos văzînd... (de 3 ori), Psalmul 50, Slavă... Pentru rugăciunile apostolilor Tăi... , Și acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu..., stihul : Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta... și stihira : Înviind Iisus din mormînt... Preotul citește rugăciunea : Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău..., cu ecfonisul : Cu mila și cu îndurările...

C a n o a n e I e, după rînduiala din Penticostar. C a t a v a s i i l e Paștilor : Ziua Învierii... Și cealaltă rînduială a Penticostarului. La Cîntarea a 9-a nu se cîntă : Ceea ce ești mai cinstită ci t r o p a r e l e Cîntării a 9-a a Canonului. După Cîntarea a 9-a : Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru... și I u m i n î n d a Paștilor : Cu trupul adormind..., Slavă... , a Mironosițelor : Femeilor, ascultați glas de bucurie Și acum..., tot aceasta.

La L a u d e se cîntă stihirile din Penticostar. Apoi, d ox o I o g i a mare, troparul Învierii : Astăzi mîntuire a toată lumea s-a făcut... Ecteniile și otpustul.

c) La L i t u r g h i e. — Antifoanele obișnuite, ca la Duminica Tomii. La Fericiri se cîntă opt stihiri, dintre care patru ale Învierii, ale glasului al 2-1ea : Pomenește-ne și pe noi, îndurate... și celelalte (din Penticostar) și patru din Canonul zilei, Cîntarea a 6-a.

După vo h o d, t r o p a r e I e glasul al 2-1ea : Cind Te-ai pogorît la moarte... și Iosif cel cu bun chip..., Slavă..., c o nd a c u I zilei, glasul al 2-1ea : Zicînd purtătoarelor de miruri... Și acum..., condacul Paștilor, glasul al 8-1ea : Deși Te-ai pogorît în mormânt... A x i o n : Îngerul a strigat... C h i n o n i c : Trupul lui Hristos primiți... sau : Lăudați pe Domnul din ceruri...

2. Duminica a patra după Paști (a Slăbănogului)

a) Sîmbătă seara, la V e c e r n i e. — Începutul obișnuit, precum s-a arătat mai înainte. La Doamne, strigat-am..., se cîntă zece stihiri : trei ale Învierii, patru ale lui Anatolie și două idiomele ale Slăbănogului, repetînd pe cea dintîi (toate se află în Penticostar).

La s t i h o a v n ă, stihira Invierii, glasul al 3-1ea : Hristoase, Cel ce cu patima Ta..., apoi stihirile Paștilor. Slavă... La pridvorul lui Solomon..., Și acum... Ziua Invierii, și să ne luminăm cu prăznuirea...

După Acum liberează... Sfinte Dumnezeule... și celelalte, t r o p a r u I învierii, al glasului al 3-lea: Să se veselească ceIe cerești..., Slavă... Și acum..., al Născătoarei : Pe tine, ceea ce ai mijlocit mîntuirea... Și otpustul (apolisul).

b) Duminică dimineața, la U t r e n i e. — începutul obișnuit, precum s-a arătat la Duminica Tomii. La Dumnezeu este Domnul..., t r op a rul Învierii, glasul al 3-1ea : Să se veselească cele cerești... (de 2 ori), Slavă... Și acum..., al Născătoarei : Pe tine, ceea ce ai mijlocit mîntuirea neamului nostru...

După Catisma întîi, e c t e n i a mică și sedealna învierii: Hristos din morți S-a sculat... și celelalte. După Catisma a doua, ectenia mică și sedelnele : Toate cele omenești primind... și celelalte. Binecuvîntările învierii : Soborul îngeresc... și celelalte. Ectenia mică, ipacoi, antifoanele și prochimenul glasului de rînd. Evanghelia învierii, a cincea (de la Luca). Apoi : Învierea lui Hristos văzînd... (de 3 ori), Psalmul 50, Slavă..., Pentru rugăciunile apostolilor Tăi... și celelalte.

C a n o a n e I e, după indicațiile Penticostarului. C a t av a s i i l e Paștilor. După Cîntarea a 3-a, ectenia mică, apoi c o n d a cu I și icosul Paștilor (caută-le la Utrenia din Duminica Sfintelor Pași, după Cîntarea a 6-a), s e d e a I n a zilei : Numai un cuvânt a întărit pe slăbănog..., Slavă... Și acum... , a Născătoarei : De frumusețea fecioriei tale... După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, apoi condacul, icosul și sinaxarul din Penticostar. După Cîntarea a 8-a nu se cîntă : Ceea ce ești mai cinstită... ci M ă r i m u r i I e Paștilor, adică Mărimurile de la Cîntarea a 9-a a Canonului Invierii (Mărește, sufletul meu, pe Cel ce a înviat... și troparele Cîntării a 9-a). După Cîntarea a 9-a, ectenia mică și : Sfint este Domnul Dumnezeul nostru... (de 3 ori) și I u m i n î n d a Paștilor : Cu trupul adormind..., Slavă..., a slăbănogului : Venit-a Domnul, Cel iubitor de oameni... , Și acum..., tot aceasta.

La L a u d e se cîntă stihirile din Penticostar. Apoi d ox o I o g i a mare și troparul Învierii : Astăzi mântuirea a toată lumea... Ecteniile și otpustul.

c) La L i t u r gh i e. — Antifoanele obișnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri, dintre care patru ale învierii, de la glasul de rînd, și patru din Canonul Slăbănogului, Cîntarea

După vo h o d : t r o p a r u I Învierii : Să se veselească cele cerești..., Slavă..., c o n d a c u l din canonul zilei: Ridică, Doamne, cu dumnezeiescul Tău ajutor..., Și acum... , condacul Paștilor : Deși Te-ai pogorît în mormânt... [113]

A x i o n : Îngerul a strigat... C h i n oni c : Trupul lui Hristos..., sau : Lăudați pe Domnul din ceruri...

Observație : Slujba Slăbănogului se cîntă numai în trei zile : duminică, luni și marți ; iar miercuri în săptămîna a patra se sărbătorește înjumătățirea Cincizecimii.

3, Miercuri, în săptămîna a patra după Paști :
Înjumătățirea praznicului Cincizecimii

a) Marti seara, la V e c e e. — Începutul obișnuit. La Doamne, strigat-am,.., se pun stihirile pe șase și se cîntă cele trei ale Înjumătățirii praznicului, din Penticostar, repe-

113. Troparele și condacele hramurilor în cinstea lui Hristos, a Născătoarei de Dumnezeu și a sfinților, nu se zic,

tîndu-le : Sosit-a înjumătățirea zilelor... și celelalte ; Slavă... Și acum..., La înjumătățirea zilelor dintre praznicul Învierii... V o h o d. Lumină lină... Pro c h i m e n u I zilei. P a r e m i iI e. Ectenia întreită. Rugăciunea : Învrednicește-ne, Doamne, în seara aceasta... Ectenia c e r e r i I o r.

La s t i h o a v n ă : stihirile idiomele ale praznicului : Sosit-a înjumătățirea zilelor Cincizecimii... și celelalte. Slavă Și acum... Înjumătățindu-se praznicul, învățând Tu... Apoi : Acum liberează... Sfinte Dumnezeule... și celelalte. T r o p ar u l praznicului :

Înjumătățindu-se praznicul, adapă sufletul meu... Otpustul.

b) Miercuri dimineața, la U t r e n i e. Începutul obișnuit. La Dumnezeu este Domnul.„, t r o p a r u 1 Înjumătățirii (de 3 ori). După Catisma întîi, ectenia mică și s e d e a I n a : Cel ce știe gândurile inimilor tuturor..., Slavă... Și acum..., tot aceasta. După Catisma a doua : ectenia mică și sedealna : Stăpinul tuturor, stind in templu..., Slavă... Și acum..., tot aceasta. Apoi : Învierea lui Hristos văzind... (o dată), Psalmul 50, rugăciunea : Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău... cu ecfonisul : Cu mila și cu îndurările...

C a n o a n el e amîndouă, rostind înaintea fiecărui tropar pripeala (stihul) : Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție. C a t a v a s i i le : se cîntă irmoasele Canonului al doilea: Marea ai închegat, înecînd pe trufașul Faraon... După Cîntarea a 3-a, ectenia mică și sedealna praznicului : Stînd în mijlocul templului... Slavă... Și acum... Cel ce izvorăști lumii apa înțelepciunii... După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, apoi c o nd a c u I praznicului Înjumătățirii : Înjumătățindu-se praznicul Legii..., icosul : Sufletul meu cel înțelenit... și sinaxarul din Penticostar. După Cîntarea a 8-a nu se cîntă : Ceea ce ești mai cinstită ci irmoasele și troparele Cîntării a 9-a, iar la urmă, irmosul Canonului al doilea al Cîntării a 9-a Străin lucru este maicilor fecioria... După Cîntarea a 9-a, ectenia mică și I u m i n î n d a Înjumătățirii (de 3 ori).

La L a u d e, stihirile din Penticostar. D o x o I o g i a mare. T r o p a r u I praznicului Înjumătățirii : Înjumătățindu-se praznicul, adapă sufletul meu... Ecteniile și otpustul.

c) La L i t u r g h i e. — Antifoanele obișnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri, dintre care patru din Canonul întîi al praznicului, Cîntarea a 3-a, și patru din Canonul al doilea, Cîntarea a 6-a. După v o h o d, t r o p a r u I praznicului Înjumătățirii : Injumătățindu-se praznicul, adapă sufletul meu cel însetat..., Slavă... Și acum..., c o n da c u l praznicului : înjumătățindu-se praznicul Legii, Făcătorule a toate... La a x i o n se cîntă irmosul : Străin lucru este maicilor fecioria... (vezi irmosul Canonului al doilea de la Cîntarea a 9-a). Acest axion se cîntă și la odovania înjumătățirii praznicului Cincizecimii. C h i n o n i c : Cel ce mănâncă trupul Meu...

Praznicul acesta se prăznuiește opt zile.

Observație : Slujba sfîntului de la Minei se cintă la Pavecerniță.

4. Duminica a cincea după Paști (a Samarinencii')

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, rînduiala slujbei este întocmai ca aceea a sîmbetei anterioare.

Duminică dimineața, la U t r e n i e, rînduiala slujbei este asemenea celei a duminicii anterioare, schimbîndu-se numai t r o p a r e I e, sedelnele, stihirile și c a n o a n e I e, după îndrumările Penticostarului.

La L i t u r g h i e. Antifoanele obișnuite. La Fericiri se cântă douăsprezece stihiri, dintre care patru ale glasului de rînd, patru din Canonul Samarinencii, Cîntarea a 3-a, și patru din

Canonul Înjumătățirii, Cîntarea a 6-a. După vohod, troparul tnvierii, glasul al 4-1ea : Propovăduirea Învierii cea luminată... și al Înjumătățirii, glasul al 8-1ea : Înjumătățindu-se praznicul, adapă sufletul meu..., Slavă..., c o n d a c u 1 Samarinencii, glasul al 8-1ea : Cu credință venind la fintînă Samarineanca..., Și acum..., al înjumătățirii, glasul al 4-1ea : înjumătățindu-se praznicul Legii, Făcătorule a toate... A x i on : Îngerul a strigat... C h i n o n i c : Trupul lui Hristos primiți... sau : Lăudați pe Domnul din ceruri...

Observație : Slujba sfîntului de la Minei se cîntă la Pavecerniță.

5. Miercuri în săptămîna a cincea după Paști
(Odovania Înjumătățirii praznicului)

Marți seara, la V e c e r n i e. — începutul obișnuit. După ectenia mare, catisma de rînd. La Doamne, strigat-am,.. se cîntă șase stihiri ale praznicului Injumătățirii, Slavă... Și acum..., a praznicului. (Adică toate stihirile care s-au cîntat la însuși praznicul). La stihoavnă, stihirile și Slavă... Și acum..., ale praznicului. Întreaga slujbă ca la însuși praznicul, afară de v o ho d și de parem i i.

Miercuri dimineața, la U t r e n i e, slujba neschimbată, ca la însuși praznicul.

La L i t u r g h i e. —Antifoanele obișnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri din Cîntarea a 9-a din amîndouă canoanele praznicului. După vohod, troparul praznicului Înjumătățirii, Slavă... Și acum..., c o n d a c u l praznicului Înjumătățirii.

Apostolul și Evanghelia zilei. A x i o n : Străin lucru este maicilor fecioria... C h i n o n i c : cel al praznicului.

Observație : Slujba sfîntului de la Minei se cîntă la Pavecerniță.

6. Duminica a șasea după Paști (a Orbului)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, slujba se face după aceeași rînduială cum s-a arătat mai înainte, la Duminica Mironosițelor.

Duminică dimineața, la U t r e n i e. începutul obișnuit. La Dumnezeu este Domnul... , t r o p a r u I învierii, glasul al 5-1ea : Pe Cuvântul cel împreună fără de început... (de 2 ori), Slavă... Și acum..., al Născătoarei de Dumnezeu : Bucură-te, ușa Domnului cea neumblată... și în continuare slujba obișnuită, precum este arătat în Penticostar.

La L i t u r g h i e. — Antifoanele obișnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri, dintre care patru ale glasului de rînd, din Penticostar, și patru din Canonul Orbului, Cîntarea a 6-a. După v o h o d, t r o p a r u I Învierii, glasul al 5-1ea : Pe Cuvintul cel împreună..., Slavă..., c o n d a c u l Orbului, glasul al 4-1ea : Orbit fiind cu ochii sufletului... , Și! acum... , con dacul Paștilor, glasul al 8-1ea : Deși Te-ai pogorât in mormint... A x i on : Îngerul a strigat... C h i n o n i c : Trupul lui Hristos primiți... , sau : Lăudați pe Domnul din ceruri...

7. Miercuri în săptămîna a șasea după Paști (Odovania praznicului Sfintelor Paști)

a) Marți seara, la V e c e r n i e. — Preotul, stînd în fața sfintei mese, cu cădelnița în mîna dreaptă și cu făclia în mîna stîngă, ușile împărătești fiind deschise, dă binecuvîntarea : Bine cuvintat este Dumnezeul nostru... ; Cîntărețul : Amin. Preotul cîntă în sfîntul altar : Hristos a înviat din morți... (o dată). La strană se cîntă aceeași cîntare de două ori. Apoi preotul zice stihurile Paștilor : Inviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmașii Lui... și celelalte, precum s-a arătat la Utrenia din noaptea Sfintelor Paști. După aceea cîntărețul citește Psalmul de seară, 103. Urmează ectenia mare, catisma de rînd, ectenia mică.

La Doamne, strigat-am„. se cîntă șase stihiri idiomele ale Orbului : Cel ce s-a născut orb zicea... și celelalte. Urmează : Lumină lină..., p r o c h i m e n u I zilei, rugăciunea : Învrednicește-ne, Doamne, în seara aceasta... și ectenia c e r e r i I o r.

La s t i h o a v n ă se cîntă stihira Învierii: Pe Tine, Mintuitorule, Hristoase... și stihirile Paștilor cu stihurile lor : Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmașii Lui... Paștile cele sfințite astăzi nouă s-a arătat... și celelalte. Slavă... Și acum... Ziua Învierii și să ne luminăm cu prăznuirea... După : Acum liberează... Sfinte Dumnezeule... și celelalte, t r o p a r u I Învierii : Pe Cuvântul cel împreună fără de început..., Slavă... Și acum..., al Născătoarei : Bucură-te, usa Domnului cea neumblată... Ectenia î n t r e i

t ă și otpustul (fără cruce) : Cel ce a înviat din morți..., pomenindu-se și sfîntul zilei.

b) Miercuri dimineața, la U t r e n i e. Preotul, deschizînd ușile împărătești și dînd binecuvîntarea : Slavă Sfintei și Celei de o ființă și de viață făcătoarei..., se cîntă Hristos a înviat..., cu stihurile Paștilor, așa cum s-a arătat la Vecernie. Apoi cîntărețul zice : Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu... (de 3 ori) și : Doamne, buzele mele vei deschide... (de 2 ori) și citește cei șase psalmi.

La Dumnezeu este Domnul... se cîntă : troparul învierii :

Pe Cuvântul cel împreună fără de început... (de 2 ori), Slavă... Și acum... , al Născătoarei : Bucură-te, ușa Domnului cea neumblată... După Catisma întîi, ectenia mică și s e d e a I n a Învierii : Crucea Domnului să o lăudăm... , Slavă... Doamne, mort ai fost socotit... Și acum... Bucură-te, munte sfânt... După Catisma a doua, ectenia mică și sedealna Orbului : Cel ce este împreună fără de început... , Slavă... Și acum..., tot aceasta. Urmează : Învierea lui Hristos văzînd... (de 3 ori), Psalmul 50, rugăciunea : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... , cu ecfonisul : Cu mila și cu îndurările...

C a n o a n e I e, după cum indică Penticostarul. Catavasie : Mîntuitorului Dumnezeu... (C a t a v a s i i I e Duminicii a șasea după Paști, a Orbului). După Cîntarea a 3-a, ectenia mică, c o n d a c ul și icosul Orbului (caută-le la Duminica Orbului), apoi sedealna zilei : Deschis-ai ochii celui orb din naștere..., Slavă... Și acum... , Născutu-Te-ai, Mântuitorule, precum

însuți ai voit... După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, apoi condacul și icosul Paștilor și sinaxarul zilei (din Minei). După Cîntarea a 8-a nu se cîntă : Ceea ce ești mai cinstită..., ci M ă r i m u r i I e Paștilor și troparele Cîntării a 9-a din Canonul înaintepræznuirii Inălțării (cel al zilei de miercuri). Catavasie : Pe tine, Maica Iui Dumnezeu, care mai presus de cuget... [114] (Catavasia Cîntării a 9-a a Canonului din Duminica a șasea după Paști, a Orbului). După Cîntarea a 9-a, ectenia mică, I u m i n î n d a P a ș t i I o r : Cu trupul adormind... (de 2 ori), Slavă... Și acum..., a Orbului : Luminează, Doamne, ochii mei cei înțelegători...

114. Tipicul cel mare, lași, 1816, p. 613—614.

La L a u d e se cîntă stihirile idiomele din Penticostar (ale zilei de miercuri), apoi stihirile Paștilor cu stihurile lor, Slavă... Și acum... Ziua Învierii... și Hristos a înviat din morți... (o dată). D o x o I o g i a mare, troparul Învierii, glasul al 5-1ea : Pe Cuvântul cel împreună fără de început..., Slavă... Și acum... , al Născătoarei : Bucură-te, ușa Domnului cea neumblată... Apoi ecteniile și otpustul (fără cruce) : Cel ce a înviat din morți... și se pomenește și sfîntul zilei.

c) La L i t u r g h i e. — începutul se face întocmai ca în Duminica Sfintelor Paști. A n t i f o a n e I e obișnuite. La Fericiri cîntăm opt stihiri din Canonul Paștilor, Cîntarea a 3-a și a 6-a. După v o h o d: tr o p ar u I învierii, glasul al 5-lea: Pe Cuvântul cel împreună fără de început..., Slavă..., c o n d ac u I Orbului, glasul al 4-1ea : Fiind lipsit de vederea sufletului... Și acum... , condacul Paștilor, glasul al 8-lea: Deși Te-ai pogorât în mormânt... Pr o c h i m e n u l Paștilor : Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul... Apostolul și Evanghelia zilei. Ax i on : îngerul a strigat... Ch i n o n i c : Trupul lui Hristos primiți... Otpustul se face cu sfînta cruce, întocmai ca în ziua de Paști.

8. Joi, în săptămîna a șasea după Paști
(Înălțarea Domnului)

a) Miercuri seara, la V e c e r n i e. — Începutul obișnuit, ea în perioada Octoihului. După

Psalmul 103, ectenia mare și îndată : Doamne, strigat-am... cu stihirile pe zece, repetînd cele cinci stihiri idiomele din Penticostar. Urmează cealaltă rînduială obișnuită a Vecerniei.

Observație seara aceasta se ridică de pe sfînta masă, din altar, sfântul epitaf.

Tn bisericile mânăstirești, sfîntul epitaf se ridică in timpul citiTii Ceasului al nouălea, Cînd se cîntă c o n d a c u l.

În bisericile de enorie se ridică la Vecernie, în timpul Cînd se cîntă tr o pa rul praznicului, preotul că d in d cu evlavie sfîntul epitaf în cele patru laturi, ocolind sfînta masă, după care ridică cu toată pietatea obiectele sfințite, apoi sfîntul epitaf și îl așază la locul destinat, unde are să se păstreze în tot cursul anului.

b) Joi dimineața, la Ut r e n i e. —- Începutul obișnuit, ca în perioada Octoihului. La Dumnezeu este Domnul..., t r op a ru l praznicului : Înălțatu-Te-ai întru slavă, Hristoase, Dumnezeul nostru... (de 3 ori). După Catisma întîi, ectenia mică și s e d e a I n a praznicului : Îngerii mirindu-se de suirea cea minunată... , Slavă... Și acum.a. tot aceasta. După Catisma a doua, ectenia mică și sedealna a doua a praznicului : Dumnezeu cel mai înainte de veci..., Slavă... Și acum..., tot aceasta. Polieleul : Robii Domnului..., cu Mărimurile praznicului Înălțării. Apoi, ectenia mică și sedealna de după polieleu : Pog& rîndu-Te din cer la cele de pe pămînt..., Slavă... Și acum..., tot aceasta. An t i f o n u 1 întîi al glasului al 4-lea. Pr o c h im e n ul : Suitu-S-a Dumnezeu intru strigare... Evanghelia a treia a Învierii (de la Marcu). Apoi : Învierea lui Hristos văzând... (o dată), Psalmul 50 (nu se scoate Evanghelia în mijlocul bisericii), Slavă... Pentru rugăciunile apostolilor Tăi Și acum... Pentru

rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu stihul : Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta... și se cîntă stihira idiomelă : Astăzi, puterile cele de sus... Rugăciunea : Mintuiește, Dumnezeule, poporul Tău..., cu ecfonisul : Cu mila și cu indurările...

C a n o a n el e praznicului amîndouă. C a t a va s i e : Cu dumnezeiescul nor fiind acoperit gingavul... Și cealaltă rînduială a slujbei, după Penticostar. După Cîntarea a 8-a nu se cîntă : Ceea ce ești mai cinstităo.., ci stihul pripeală al praznicului : Mărește, suiletui meu, pe Hristos, Dătătorul de viață, Cel ce S-a inălțat de pe pămînt la cer, și îndată se cîntă irmosul Canonului întâi al Cîntării a 9-a : Pe tine, Maica Iui Dumnezeu, care mai presus de cuget... , apoi se zice din nou stihul praznicului și troparul : Pe Tine, Izbăvitorul lumii... și celelalte tropare ale Canonului întîi, punînd înaintea fiecărui tropar stihul praznicului Mărește... arătat mai sus. Apoi stihul pripeală al doilea : Îngerii văzând suirea Stăpînului s-au mirat, cum S-a ridicat cu slavă de pe pământ la cele de sus, și îndată irmosul Canonului al doilea al Cîntării a 9-a : Tot neamul pământesc să sălteze cu duhul, fiind lumi-
nat..„ apoi se zice din nou stihul pripeală și îndată troparul : O, darurile cele mai presus de pricepere..., și celelalte tropare ale Canonului al doilea, punînd înaintea fiecărui tropar al doilea stih-pripeală.

După Cîntarea a 9-a urmează ectenia mică și luminînda praznicului : Privind ucenicii la Tine... (de 3 ori).

La L a u d e se cîntă stihirile praznicului, din Penticostar. Apoi d o x o I o g i a mare, troparul praznicului (o dată), ecteniile și otpustul (apolisul) special.

c) La Li t u r gh i e. — An t i f o a n el e praznicului, cu stihurile lor. La antifonul al treilea se cîntă t r o p a r u I praznicului : Înălțatu-Te-ai întru slavă..., cu stihurile respective, din Penticostar. În loc de : Veniți să ne închinăm... se zice stihul : Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiță... , și se cîntă : Mântuiește-ne pe noi Fiul lui Dumnezeu, Cel ce Te-ai înălțat întru slavă... Apoi, troparul praznicului, glasul al 4-1ea : Înălțatu-Te-ai întru slavă, Hristoase Dumnezeul nostru..., Slavă... Și acum..., c o n d a c u I praznicului, glasul al 5-1ea : Plinind rânduiala cea pentru noi... La a x i o n se cîntă irmosul : Pe tine, Maica lui Dumnezeu, cea mai presus de minte și de cuvânt... (Așa se cîntă pînă la odovania praznicului). C h i n o n i c : Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiță.

9. Duminica a șaptea după Paști, a celor 318 Părinți de la Niceea (Sinodul I Ecumenic)

a) Sîmbătă seara, la V e c e r n i e. — După binecuvîntarea preotului, cîntărețul zice : Amin. Veniți să ne închinăm... (de 3 ori), Psalmul 103, după care urmează ectenia mare, «Fericit bărbatul...» și ectenia mică.

La : Doamne, strigat-am... se cîntă zece stihiri, dintre care trei ale Învierii, trei ale Înălțării și patru ale sfinților Părinți. Slavă... Să lăudăm astăzi pe trâmbițele cele tainice..., Și acum... , dogmatica glasului de rînd : Cine nu te va ferici pe tine...

Apoi, v o h o d, Lumină lină..., p r o c h i m e n u l zilei, p a r e m i i I e, ectenia întreită, rugăciunea :

învrednicește-ne, Doamne, în seara aceasta ectenia c e r e r i I o r.

La s t i h o a v n ă se cîntă stihirile Învierii : Învierea Ta, Hristoase, Mântuitorule și celelalte. Rugăciunea : Acum liberează... Sfinte Dumnezeule..., și celelalte. După Că a Ta este împărăția..., t r o p a r u I Învierii, glasul al 6-lea: Puterile în.gerești la mormântul Tău..., Slavă..., al sfinților Părinți : Prea proslăvit ești, Hristoase, Dumnezeul nostru..., Și acum..., al praznicului Înălțării : Înălțatu-Te-ai intru slavă... Otpustul.

b) Duminică dimineața, la U t r e n i e. începutul se face precum s-a arătat joi în săptămîna a șasea după Paști, la Înălțarea Domnului.

La Dumnezeu este Domnul... se cîntă troparul Învierii (de 2 ori), Slavă..., al sfinților Părinți, Și acum..., al praznicului Înălțării (vezi la sfîrșitul Vecerniei).

După Catisma întîi, s e d e a I n a Învierii : Mormîntul fiind deschis și iadul tânguindu-se... și celelalte. După Catisma a doua, ectenia mică și sedealna a doua a Învierii : Viața în mormint zăcea... și celelalte. Și îndată B i n e c u v î n t ă r i I e Învierii : Soborul îngeresc... Apoi ectenia mică, ipacoi, a n t ifo an e le și p r o c h im e n u I glasului de rînd. După Evanghelia a zecea a Învierii (de la Ioan) : învierea lui Hristos văzînd... (o dată) [115] , Psalmul 50, Slavă... Pentru rugăciunile apostolilor Tăi..., Și acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu... stihul : Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta... și îndată stihira Învierii : Înviind Iisus din mormânt... Rugăciunea : Mântuiește, Dumnezeule, póporul Tău... , cu ecfonisul : Cu mila și cu indurările...

C a n o a n e I e, după îndrumările Penticostarului. C a t a v a s i i I e : Cu dumnezeiescul nor acoperit fiind gângavul... (ale Rusaliilor). După Cîntarea a 3-a, ectenie mică, apoi condacul și icosul praznicului Înălțării, sedealna sfinților Părinți: Luminători preastrăluciți ai adevărului..., Slavă... Astăzi strălucita cetate a Niceii..., Și acum..., a Înălțării : Cel ce Te-ai

115. Numai de la Pași pînă la rnăltare se zice în duminici de trei ori, iar peste săptămînă, o dată.

suit la ceruri cu slavă... După Cîntarea a 6-a, ectenia mică și c o n d a c u I sfinților Părinți, icosul și Sinaxarul, din Penticostar. După Cîntarea a 8-a se cîntă : Ceea ce ești mai cinstită..., cu stihurile cuvenite. După Cîntarea a 9-a, ectenia mică, apoi : Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru.o. L u m i n î n d a Învierii, S19vă a sfinților Părinți, Și acuma,., a Înălțării.

La L a u d e se cîntă stihirile clin Penticostar. Apoi d ox o I o g i a mare, t r o p a r u l Învierii : Înviat-ai din mormint și legăturile iadului le-ai rupt..ę ecteniile și otpustul.

c) La L i t u r g h i e. — Antifoanele obișnuite (Bine cuvintează, suflete al meu, pe Domnul... : Unele-Născut) La Fericiri se cîntă douăsprezece stihiri, dintre care patru ale glasului de rînd, patru din Canonul praznicului, Cîntarea 4-a, și patru din Canonul sfinților părinți, Cîntarea a. 6-a.

După v o h o d. t r o p a r u l Învierii, glasul al (3-lea : Puterile îngerești la mormântul Tău.„, apoi al Înălțării, glasul al 4-1ea : Înălțatu-Te•ai Întru siavă... și al sfinților Părinți, glasul al 8-1ea : Prea

proslăvit ești, Hristoase Dumnezeul nostru..., Slavă... c o n d a c u l sfinților Părinți, glasul al 8-1ea : Propovăduirea apostolilor și dogmele Părinților..e, Si acum..., condacul Înălțării, glasul al 6-1ea : Plinind rânduiala cea pentru noi...

P r o c h i m e n : Bine ești cuvântat, Doamne, Dumnezeul Părinților noștri... A x i o n : Pe tine, Maica lui Dumnezeu, care mai presus de cuget și de cuvânt... C h i n o n i c : pe din ceruri qau: BucŁłrați-vă, drepților, întru Domnul...

IO. Vineri, în săptămîna a șaptea după Paști (Odovania praznicului Înălțării Domnului)

a) Joi seara, la V e c e r n i e. — După Psalmul 103, ec.tenia mare, apoi catisma de rînd și ectenia mică.

La : Doamne, strigat-am... se cîntă șase stihiri : cele Cîntate la însuși pra=nicŁ11 Înălțării.

V o h o d cu cădelnița și toată slujba praznicului neschimbată, întocmai ca în ziua praznicului Înălțării, afară de p ar e m i i la Vecernie și de Polieleu la Utrenie.

b) La L i t u r g h i e. —— Antifoanele obișnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri din Canonul Înălțării, Cîntarea a 9-a a ambelor Canoane.

După v o h o d, t r o p a r u I praznicului : Înălțatu-Te-ai întru slavă... Slavă... Și acum... , c o n d a c ul praznicului : Plinind rânduiala cea pentru noi... A x i o n u I praznicului Ynălțării. C h i n o n i c u I praznicului.

Observație : Slujba 5fîntului zilei de la Minei se cîntă la Pavecerniță.

11. Sâmbătă, în săptămîna a șaptea după Paști (Sîmbăta morților)

Se face pomenirea tuturor celor din veac adormiți crepp-tini ortodocși, părinți și frați ai noștri.

Se cîntă toată slujba pentru cei răposați atît vineri seara la Vecernie, cît și sîmbătă dimineața la Utrenie și la Liturghie, după rînduiala din Penticostar.

12. Duminica Pogorîrii Sfîntului Duh (a Cincizecimii sau a Rusaliilor)

a) Sîmbătă seara, la V e c e r n i e. — Începutul obișnuit. După Psalmul 103 și ectenia mare, «Fericit bărbatul...» și ectenia mică. La Doamne, strigat-am..., se cîntă zece stihiri idiomele ale praznicului Cincizecimii, din Penticostar. Slavă... Și acum... Veniți, popoarelor, să ne închinăm Dumnezeirii...

V o h o d, Lumină lină..., p r o c h i m e n u l zilei, paremiile, ectenia întreită, rugăciunea : Învrednicește[m]ne, Doamne în seara aceasta... și ectenia cererilor,

La s t i h o a v n ă se cîntă stihirile din Penticostar. Duo:a rugăciunile : Acum liberează... Sfinte Dumnezeule... și celeIalte, se cîntă troparul praznicului : Bine ești cuvântat, Hristoase,

Dumnezeul nostru... (o dată). Apoi, otpustul (apolisul) special, din Liturghier.

Observație : La Vecernia de sîmbătă seara se obișnuiește a se împodobi biserica cu ramuri de nuc, de tei sau de trandafir.

b) Duminică dimineața, la U t r e n i e. — Începutul obișnuit. La Dumnezeu este Domnul..e, t r o p a r u I praznicului Cincizecimii (de 3 ori).

După Catisma întîi, ectenia mică și s e d c a I n a : Praznicul cel după praznice și cel mai.o. Slavă... Și acum..., tot aceasta. După Catisma a doua, ectenia mică și sedealna : Izvorul Duhului venind la cei de pe pământ... , Slavă... Și aacum... , tot aceasta. Urmează p o I i e I e u l: Robii Domnului... cu stihurile mărimuri ale praznicului, ectenia mică și sedealna : După scularea Ta cea din mormînt..., Slavă... Și acum tot aceasta. An t i f o n u l întîi al glasului al 4-1ea : Din tinerețile mele... și cealaltă obișnuită rînduială, din Penticostar.

c) La L i t u r g h i e. —A n t i f o a n e l e praznicului, din Penticostar. La v o h o d, în loc de : Veniți să ne închinăm..., se cîntă Înalță-Te, Doamne, întru puterea Ta... și iarăși troparul praznicului Bine ești cuvântat Hristoase, Dumnezeul nostru.o., Slavă... Și acum... , c o n d a c u l : Cînd Cel preaînalt coborîndu-Se... În loc de : Sfinte Dumnezeule... se cîntă : Câți în Hristos v-ați botezat... La a x i o n se cîntă, pînă la odovania praznicului, irmosul Canonului al doilea al Cîntării a 9-a : Bucură-te, împărătească, Maică Fecioară... C h i n o n i c : Duhul Tău cel bun mă va povățui... Otpustul (apolisul) special al praznicului, din Liturghier.

13. Luni, a doua zi după Rusalii: (Sfânta Treime)

a) Duminică la V e c e r n i e : slujba plecării genunchilor. În însăși Duminica Rusaliilor, îndată după Sfînta Liturghie, se începe slujba Vecerniei zilei următoare, sau : S I u j ba p l e c ă r i i g e n u n c h i l o r, precum urmează :

Preotul, îmbrăcat în toate veșmintele, dă binecuvîntarea : Bine cuvântat este Dumnezeul nostru..., cîntărețul : Amin. Și cîntă îndată : împărate ceresc..., apoi rostește Sfinte Dumnezeule... și celelalte. După Veniți să ne închinăm... (de 3 ori), urmează Psalmul 103 [116] ectenia mare și îndată : Doamne, strigat-am..., cu stihirile «pe șase», stihiri idiomele, repetîndu-se cele trei stihiri din Penticostar. V o h o d cu cădelnița, apoi : Lumină lină..., p r o c h i m e n u I cel mare : Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru..., după care preotul intonează : Iară și iară plecând genunchii noștri, Domnului să ne rugăm !, cîntărețul : Doamne miluiește ! (de 3 ori). Preotul, îngenunchind cu fața către credincioși, citește dintre sfintele uși, cu glas înalt, cele șapte ru gă c i u ni din Penticostar sau din Molitfelnic, împărțite în trei grupe, care se intercalează între rugăciunile și cîntările Vecerniei, după rânduiala arătată în Penticostar și în Molitfelnic. După s t ih o a v n ă, Acum liberează... Sfinte Dumnezeule..., și celeIalte, t r o p a r u 1 praznicului : Bine ești cuvîntat, Hristoase, Dumnezeul nostru... și otpustul special, din Liturghier, Pen-
t.icostar sau Molitfelnic.

b) Luni dimineața, la U t r e n i e. — începutul obișnuit și toată rînduiala slujbei după îndrumările din Penticostar. Otpustul praznicului : Cel ce în chip de limbi de foc...

c) La Li t u r g h i e, — Antifo a nel e obișnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri din Cîntările a 3-a și a 6-a, din amîndouă Canoanele praznicului Cincizecimii. După v o h o d nu se cîntă : Veniți să ne închinăm..., ci stihul vohodului : Înalță-Te, Doamne, întru puterea Ta apoi t ro p a ru l : Bine ești cuvântat, Hristoase, Dumnezeul nostru..., Slavă... Și acum c o n d a c u I : Cînd Cel Preaînalt coborîndu-Se a tulburat limbile... Apoi Sfinte Dumnezeule... și cealaltă rînduială după obicei. A x i o n u I praznicului : Bucură-te, împărătească Maică, lauda fecioarelor... C h i n o n i c : Duhul Tău cel bun mă va povățui la pământul dreptății.

Observație : în săptămîna aceasta, miercuri și vineri, harți.

116. în timpul citirii Psalmului 103, preotul, îmbrăcat fiind în toate veșmintele, citește în altar rugăciunile Vecerniei,

14. Sîmbătă după Cincizecime (Odovania Praznicului Pogorîrii Sfîntului Duh)

a) Vineri seara, la V e c e r n i e. — Începutul obișnuit. După Psalmul 103 urmează ectenia mare, catisma de rînd și ectenia mică.

La Doamne, strigat-am... se cîntă stihirile praznicului, cele cîntate la însuși praznicul. Și cealaltă slujbă a praznicului Cincizecimii, afară de v o h o d și de p a r e m i i .

b) Sîmbătă dimineața, la U t r e n i e, se cîntă de asemenea toată slujba praznicului, afară de p o I i e l e u, de a n t if o an e și de Evanghelie. Canoanele, ca la însuși praznicul. C a t a v a s i i I e Rusaliilor : Cu dumnezeiescul nor acoperit fiind

gângavul„ . Doxologia mare și t r o p a r u I praznicului : Bine ești cuvântat, Hristoase, Dumnezeul nostru... (o dată). Ecteniile și otpustul prarznicului, pomenindu-se și sfîntul zilei.

c) La L i t u r g h i e. — Antifoanele obișnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri, din Cîntarea a 9-a, de la amîndouă Canoanele praznicu]ui. După vohod, troparul praznicului : Bine ești cuvîntat, Hristoase, Dumnezeul nostru„., ava... Si acum... , c o n d a c u I praznicului : Cind Cel Preaînalt coborîndu-ee a tulbŁu•at limbile... Sfinte Dumnezeule..., Apostolul și Evanghelia zilei. A x i o n u I praznicului : Bacură-te, împărătească Maică... C h i n o n i c u I praznicului : Duhul Tău cel bun mă va povățui... Otpustul praznicului.

15. Duminica Tuturor Sfinților

a) Sîmbătă seara, la V e c e r n e. —Începutul obișnuit. După Psalmul 103. ectenia mare, «Fericit bărbatul...» și ectenia mică.

La : Doamne, striga{-amoo. se cîntă zece stihiri, dintre care : trei ale Învierii, trei ale lui Anatolie și patru ale sfinților (toate se află în Penticostar) Slavă... Dumnezeiască ceată a mucenicilor..., Și acum..., dogmatica glasului de rînd : Impăratul cerurilor... V o h o d. Lumină lină... P r o c h i m e n u I zilei : Domnul a împărățit... Paremiile și cealaltă rînduială.

La s t i h o a v n ă se cîntă stihirile învierii : Suitu-Te-ai pe Cruce, Iisuse... și celelalte. După : Că a Ta este împărătia..., t r o p a r u I Î-nvierii, glasul al 8-1ea : Dintru înălțime Te-ai pogorât,

Milostive... , Slavă.„, al sfinților : Cu sângiurile mucenicilor Tăi... , Și acum... , al Născătoarei de Dumnezeu, dintre cele mari ale Învierii : Taina cea din veac ascunsă... Otpustul (apolisul).

d) Duminică dimineața, la U t r e n e. — î'nceputul obișnuit. După cei șase psalmi, ectenia mare. La Dumnezeu este Domnul... , t r o p a r u 1 Învierii, glasul al 8-1ea : Dintru înălțime Te-ai pogorât, Milostive... (de 2 ori), Slavă... , al sfinților, glasul al 4-1ea : Cu sângiurile mucenicilor Tăi..., Și acum.„, al Născătoarei de Dumnezeu : Taina cea din veac ascunsă... Urmează Catismele de rînd și cealaltă rînduială a slujbei după îndrumările Penticostarului, întocmai ca în perioada Octoihului.

c) La L i t u r g h i e. -— A n t i f o a n e l e obișnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri, dintre care patru ale învierii de la glasul de rînd și patru din Cîntarea a 6-a a Canonului T u t u r o r Sfinților. După v o h o d, t r o p a rul Învierii, glasul al 8-1ea : Dintru înălțime Te-ai pogorît, Milostive..., al Tuturor Sfinților, glasul al 4-1ea : Cu sîngiurile mucenicilor Tăi... și al hramului ; c o n d a c u I hramului, Slavă..., c 0 n d a c u I din Canonul zilei, glasul al 8-1ea : Ca niște pârgă a firii... , Și acum... Ceea ce ești folositoare creștinilor... (caută-l la condacele Obedniței), sau : Apărătoare Doamnă, pentru biruință mulțumiri... (vezi condacul întîi al Acatistului Bunăvestirii) ; iar dacă hramul este în cinstea Maicii Domnului, atunci condacul hramului se cîntă la urmă, în loc de : Ceea ce ești folositoare creștinilor...

A x i o n : Cuvine-se cu adevărat... C h i n o n i c : Lăudaţi pe Domnul din ceruri... sau : Bucuraţi-vă, drepŢilor, întru Domnul...

Observaţie : Dacă biserica are hramul în cinstea Tuturor Sfinţilor, atunci la Vecernie, la Utrenie şi la Mturghie se cîntă slujba după regula care se aplică atunci Cînd se întîmplă duminica pomenirea vreunui sfînt mare, căruia i se face Priveghere.

La Utrenie se cîntă p o li e l e u l cu stihurile mărimuri ale sărbătorii (caută în Catavasier, la Duminica Tuturor Sfinţilor). Apoi sedealna sfinţilor, care este scrisă în Canonul Tuturor Sfinţilor, după Cîntarea a 3-a : Săvârşind sfînta pomenire a strămoşilor, părinţi, patriarhi... (de 2 ori), Slavă... Şi acum... Pe ceca ce cstc poartă cerească şi chivot... Antifo a n e le şi pro chim e nu l glasului de rînd, Evanghelia sfinţilor, Apoi : Învierea lui Hristos văzind..., după care urmează Psalmul 50 şi Slavă..o Pentru rugăciunile Tuturor SfinIilor, Milostive..., Şi acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu... În locul stihirei Învierii se cîntă stihira Tuturor Sfinţilor, una dintre stihirile de la Litie, pe care o voim. Canonul Învierii cu irmosul «pe patru», al Născătoarei şi al sfinţilor «pe opt». Şi ceaIaltă rînduială, precum s-a arătat mai înainte.

Cu aceasta se încheie perioada Penticostarului şi începe iarăşi O SLUJBELE SFINTELOR TAINE Şl ALE IERURGIILOR LEGATE DE ELE

1. Săvîrşirea Sfintelor Taine a Botezului şi a Ungerii cu Sfîntul Mir

a) Rînduieli premergătoare Botezului

Rînduiala în ziua întîi la femeia lăuză. — După ce ferneia naşte pruncul, se aduce într-un vas apă curată pentru sfinţire şi preotul, înveşmîntat în epitrahil, o sfinţeşte cu următoarea rînduială :

După ce dă binecuvântarea : Bine cuvântat este Dumnezeul nostru... , zice rugăciunile începătoare : Slavă Ție, Dumnezeal nostru... , Împărate ceresc... , Sfinte Dumnezeule... (de 3 ori), Slavă... Și acum... Preasfântă Treime... Doamne miluiește (de 3 ori), Slavă... Și acum... Tatăl nostru..., Că a Ta este impărăția.,. Apoi, t r o p a r e I e de umilință : Miluiește-ne pe noi noamne,.., Slavă... Doamne, miluiește-ne pe noi..., Și acum... Ușa milostivirii... După tropare zice : Domnului să ne rugăm ! și citește r u g ă c i u n e a : Dumnezeule, Cel cu nume mare... Cînd zice cuvintele : ...și sfințește apa aceasta..., preotul face asupra ei semnul sfintei Cru ci cu mîna dreaptă, în formă de binecuvîntare.

Cu această apă sfințită se s tr o p e ș t e lăuza, pruncul născut, casa în care s-a născut pruncul și persoanele ce Sînt de față. Tot din această apă, lăuza poate bea pe nemîncate și poate fi turnată în scăldătoarea pruncului.

Rînduiala în a opta zi după naștere. În a opta zi, la casa unde s-a născut pruncul, preotul, aprinzînd lumină și c ă d i n d în toată casa, săvîrșește următoarea rînduială :

Binecuvîntarea obișnuită, rugăciunile începătoare, t r op a r u I zilei sau al sfîntului de rînd, ori troparul : Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeul nostru... Slavă... Și acum... , c o nd a c u l : Fecioara astăzi... Apoi citește cele t r e i ru g ăc i u ni pentru femeia lăuză și pentru prunc, rugăciunea pentru moașa care ridică pruncul și rugăciunea pentru femeile care stau în ajutor, făcînd obișnuitul sfîrșit : Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule..., Slavă... Și acum... Doamne miluiește (de 3 ori) și otpustul : Cel ce în peșteră S-a născut... (otpustul de la Nașterea Domnului).

După aceasta, preotul s t r o p e ș t e casa în chipul Crucii și î n s e m n e a z ă pruncul, binecuvîntîndu-l : la frunte pentru minte, la gură pentru cuvînt și suflare, iar la inimă, în care avem noi viețuirea, pentru putere, zicînd : Mâinile Domnului te-au făcut și te-au zidit. Aceasta se face ca să fie păzit pruncul pînă va primi Sfîntul Botez.

În practică, această rînduială se unește cu cea din prima zi,

Rînduiala la însemnarea pruncului, Cînd se pune numele. —A opta zi după naștere, înainte de botezul pruncului, preotul săvîrșește rînduiala punerii numelui, precum urmează : obișnuita binecuvîntare, rugăciunile începătoare, t r op a r u I zilei sau al sfîntului care este hramul bisericii. Apoi, î n s e m n î n d pe prunc la frunte, la gură și la piept, binecuvîntîndu-l, zice rugăciunea pentru p u n e r e a n u m e I u i, în timpul căreia, atunci Cînd rostește cuvintele : ...să se însemneze lumina feței Tale peste robul Tău acesta,.., pune numele pe care îl va purta viitorul creștin toată viața sa [117]

117. Preoții să aibă grijă și să îndemne pe părinți și pe nașii pruncilor să le pună nume de botez din cele ale sfinților din calendarul bisericesc, obișnuite la poporul nostru, iar nu din cele importate de Ia popoare străine și neobișnufte In popor.

Sfîrșind de citit rugăciunea de punere a numelui, preotul ia pruncul în brațe, cu capul pe mîna dreaptă, și stînd înaintea icoanei Maicii Domnului, face chipul Crucii, zicînd t r op a r u l : Bucură-te, cea plină de dar... și c o n d a c u l : Cel ce ai sfințit pîntecele Fecioarei... Apoi face obișnuitul sfîrșit, dînd pruncul persoanei de la care l-a primit.

Observație : Știut să fie că, dacă pruncul născut este slab și în primejdie de moarte, nu trebuie să se aștepte pînă la a șasea sau a opta zi, spre a-i face rînduielile de mai sus și a-l boteza, ci în ceasul în care s-a născut, spălîndu-l, îndată să-l boteze, spre a nu muri nebotezat.

b) Rînduiala Sfîntului Botez și a Ungerii cu Sfîntul Mir

Botezul săvîrșit în condiții normale. Pentru săvîrșirea acestor două Sfinte Taine vor fi aranjate în pronaos următoarele : cristelnița cu apă curată, în cantitate potrivită, cădelnița cu tămîie și o masă pe care vor fi așezate : sfînta Evanghelie, sfînta Cruce, un vas cu untdelemn (sticluță sau pahar), vasul cu Sfîntul Mir, miruitorul, o foarfecă, sfeșnice cu lumînări și un prosop.

Pruncul care urmează să fie botezat este adus la biserică de către nași, care trebuie să fie creștini ortodocși în Vîrstă și cunoscători ai dreptei credințe. Nașul sau nașa care ține pruncul în brațe, cu capul pe mîna dreaptă, stă cu dînsul înaintea ușilor bisericii, cu fața spre răsărit. Preotul, înveșmîntat în epitrahil, sau, dacă este după Sfînta Liturghie, în toate veșmintele, stînd în ușa bisericii, îl desface de fașă, suflă de

trei ori, în chipul Crucii, pe fața lui, î n s e m n î n d u - I de trei ori la frunte, la gură și la piept și zicînd la fiecare închinare : Mâinile Tale m-au făcut și m-au zidit,

Apoi punînd mîna dreaptă pe capul pruncului zice r ug ă c i u n e a : În numele Tău, Doamne, Dumnezeul adevărului... și cele p a tru ru g ă ci u ni de exorcizare care urmează. La cea de a patra : Stăpâne, Doamne, Cel ce ești..., în timp ce zice cuvintele • ca să-l izbăvească pe el de toată bîntuiala protivnicului, de întimpinarea celui viclean, de demonul cel de amiază și de nălucirile rele... , s u f I ă asupra pruncului de trei ori, în chipul Crucii, și-l î n s e m n e a z ă, binecuvîntîndu-l iarăși de trei ori : la frunte, la gură și la piept, zicînd, de trei ori : ...Depărtează de la dânsul pe tot vicleanul și necuratul duh... și continuă apoi să zică rugăciunea pînă la capăt.

După aceasta, întorcînd pe naș (nașă) cu pruncul cu fața spre apus, săvîrșește rînduiala I e p ă d ă r i I o r, arătată în Molitfelnic.

După lepădări, nașul cu pruncul este întors cu fața spre răsărit și se săvîrșește rînduiala u n i r i i cu Hristos și m ă r t u r i s i r e a credinței, precum se arată în Molitfelnic, după care, preotul zice: Bine cuvântat este Dumnezeu, Care voiește ca toți oamenii să se mântuiască... și intrînd în pronaos, unde Sînt rînduite cele necesare pentru botez, citește r u g ă c i u n e a : Stăpîne Doamne, Dumnezeul nostru, cheamă pe robul Tău (N) către luminarea cea sfîntă...

Aprinzîndu-se toate lumînările în sfeșnice, preotul, înveșmîntat în epitrahil, felon și mînecuțe, iar dacă este după Sfînta Liturghie, în toate veșmintele, ia cădelnița, t ă m î i az ă împrejurul cristelniței, se închină de trei ori și

făcînd semnul Sfintei Cruci cu sfînta Evanghelie deasupra cristelniței, dă binecuvîntarea pentru Sfintele Taine : Binecuvântată este împărăția Tatălui..., după care rostește e c t e n i a m ar e și apoi citește ru g ă c i u n e a de sfințire a apei. În timpul rugăciunii, Cînd rostește cuvintele : ...Tu însuți dar, Iubitorule de oameni Împărate, vino și acum cu pogorârea Sfântului Tău Duh și sfințește apa aceasta..., preotul a f u n d ă mîna dreaptă în apă, făcînd semnul sfintei Cruci cu mîna în formă de binecuvîntare, repetînd aceste cuvinte și acest semn de trei ori. Continuă apoi să citească rugăciunea pînă ajunge la cuvintele : Să s se zdrobească sub semnul Crucii Tale toate puterile cele protivnice..., pe care, rostindu-le de trei ori, s uf I ă de fiecare dată deasupra apei în chipul Crucii. Citește apoi partea u I t i m ă a rugăciunii, după care zice : Pace tuturor ! Cîntărețul : Și duhului tău ! Preotul : Capetele voastre Domnului să le plecați ! Și în timp ce cîntăreții cîntă : Ție, Doamne !, preotul, ținînd vasul cu untdelemn, s u f I ă peste untdelemn în chipul Crucii, binecuvîntîndu-l de trei ori. Apoi zice : Domnului să ne rugăm. Cîntărețul : Doamne miluiește. Preotul citește r u g ă c i u n e a de sfințirea untdelemnului : Stăpâne Doamne, Dumnezeul părinților noștri... După terminarea rugăciunii, preotul zice : Să luăm aminte. Și cîntă, împreună cu credincioșii : Aliluia, t u r n î n d în apă din untdelemnul sfințit, în forma Crucii. Se repetă aceasta de trei ori, după care preotul rostește : Bine cuvântat este Dumnezeu, Cel ce luminează și sfințește pe tot omul ce vine in lume... Apoi ia din untdelemnul sfințit, cu două

degete sau cu miruitorul, și u n g e pe prunc în chipul Crucii la frunte, la piept, pe spate, la urechi, la mîini și la picioare, spunînd la fiecare ungere cuvintele arătate în Molitfelnic.

După ungerea cu untdelemnul sfințit, preotul ia pruncul în mîini și ținîndu-l drept, căutînd spre răsărit, îl b o t e a z ă, afundîndu-l de trei ori în apă, precum urmează : afundîndu-l prima dată, zice cuvintele : Se botează robul (roaba) lui Dumnezeu (N) în numele Tatălui, amin ; afundîndu-l a doua oară, zice : și al Fiului, amin ; afundîndu-l a treia oară, zice : și al Sfântului Duh, amin ; și adaugă : acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Preotul va avea grijă să-l ia pe prunc în așa fel, încît să-i astupe bine urechile, nasul și gura, pentru a nu-i intra apă.

După scoaterea din apa botezului, preotul dă pe prunc nașului, care-l primește pe Pînza albă (crîjma), zicînd preotul : Se îmbracă robul (roaba) lui Dumnezeu... După aceasta, preotul a p r i n d e lumînarea botezului, o binecuvîntează și o dă în mîna dreaptă a nașului, cîntînd troparul : Dă-mi mie haină luminoasă, Cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină... Apoi preotul își spală mîinile, în timp ce cîntărețul sau unul din credincioși citește Psalmul 31 : «Fericiți cei cărora s-au iertat fărădelegile...».

Rînduiala Ungerii cu Sfântul Mir, care urmează, se face astfel : Preotul citește rugăciunea: Bine cuvântat ești, Doamne Dumnezeule..., după care u n g e, cu miruitorul, cu luare aminte, pe cel botezat, cu Sfîntul Mir, făcînd chipul Crucii la frunte, la ochi, la nări, la gură, la urechi, la piept, pe spate, la mîini și la

picioare, zicînd, la fiecare ungere : Pecetea darului Sfântului Duh. Amin.

După acestea, preotul, împreună cu cel botezat, care este ținut în brațe de naș (nașă), î n c o n j o a r ă cristelnița și masa, c ă d i n d și cîntînd de trei ori : Câți în Hristos v-ați botezat... Cîntarea se face de preot împreună cu cîntăreții și credincioșii prezenți.

Urmează prochimenul, Ap o s t o I u I și E v a n g h e I i a, în timpul căreia nu se îngenunchează, fiind slujbă de bucurie duhovnicească. Apoi preotul citește ru g ă ci u n ile de s p ă I a r e a Sfîntului Mir, după care, luînd fașa pruncului, udă amîndouă capetele și-i stropește fața, zicînd : Îndreptatute-ai... Și luînd un burete nou, udat în apă, șterge pe cel botezat pe toate părțile pe unde l-a miruit, zicînd : Botezatute-ai... Urmează rugăciunile la t u n d e r e a p ă ru I u i, după care preotul tunde pe cel botezat în chipul Crucii, zicînd : Se tunde robul (roaba) lui Dumnezeu... , și aruncă părul în cristelniță.

După ectenia î n t r e i t ă : Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule..„ se face otpustul : Cel ce in Iordan... și preotul rostește un scurt cuvînt de învățătură.

Apoi î m p ă r t ă ș e ș t e cu Sfintele Taine, înaintea ușilor împărătești, pe pruncul botezat, pentru a nu se întîmpla ca acesta să moară neîmpărtășit.

Observații : — [1] De la Paști și pînă la Înălțare, după binecuvîntarea dată pentru Sfîntul Botez, înainte de a se zice ectenia mare, se cântă de trei ori troparul : Hristos a înviat...

— [2], De se va întîmpla să fie cerut Sfîntul Botez pentru cineva despre care nu se știe dacă a fost botezat (cazul de prunci părăsiți etc.), preotul va săvîrși neapărat Botezul, după rînduiala mai sus arătată.

Rînduiala Sfîntului Botez pe scurt, în condiții excepționale. — De se va întîmpla ca pruncul să fie atît de slab încît să fie teamă că nu va trăi pînă ce se va împlini întreaga rînduială a Sfîntului Botez, atunci se săvîrșește această Sfîntă Taină mai pe scurt, după următoarea rînduială :

Preotul, dînd binecuvîntarea pentru Sfînta Taină (Binecuvântată este împărăția Tatălui...), zice rugăciunile începătoare și rugăciunea pentru sfințirea apei : Doamne, Dumnezeule, Atotțiitorule... Toarnă îndată untdelemn mai înainte sfințit în apă și botează pruncul, rostind cuvintele de botezare : Se botează robul (roaba) lui Dumnezeu... Apoi îl unge

cu Sfîntul Mir, zicînd cuvintele Ungerii : Pecetea darului Sfântului Duh. Amin. După aceasta, îmbrăcîndu-l, înconjoară cu dînsul, după rînduială, cristelnița, cîntînd : Câți în Hristos v-ați botezat... și face cuvenitul sfîrșit, după care îl împărtășește.

Observație : Tntîmplîndu-se ca pruncul să trăiască, dator este preotul să-i citească toată slujba Botezului, afară de afundare și Ungerea cu Sfîntul Mir.

De va fi pruncul în primejdie de moarte și nu s-ar întîmpla preot, atunci, ca să nu moară pruncul nebotezat, orice creștin ortodox (sau chiar creștină), chiar și părinții, luînd apă, să-l boteze ziCînd : Se botează robul lui Dumnezeu...

Dacă nu este apă suficientă pentru afundare, botezul se poate săvîrși și prin stropire sau prin turnare.

De va trăi pruncul după acest botez, trebuie să fie adus la preot ca să-i plinească, după cuviință, toată slujba Botezului, Ungerea cu Sfîntul Mir și să-l împărtășească.

Botezul adulților. — Adultul care dorește să fie botezat trebuie să cunoască dreapta credință. Dacă preotul constată că acesta nu cunoaște îndeajuns sau chiar deloc dreapta credință, îi va face cuvenita catehizare.

Rînduiala ce se săvîrșește la facerea catehumenului, a Botezului și a Ungerii cu Sfîntul Mir este aceeași ca și cea de la botezul pruncilor, cu mici deosebiri, arătate în Molitfelnic.

Pentru săvîrșirea botezului unui adult, preotul va avea grijă să se pregătească dinainte un vas mare. Dacă botezul este cerut de o adultă, de trebuință este să se pregătească și un mic paravan. La dezbrăcarea pentru botez se va avea în vedere ca adulții să rămînă în costume de baie corespunzătoare. La botezul unei adulte, vasul cu apă va fi așezat după un paravan, unde, înainte de afundare, adulta va fi dezbrăcată de nașă, care o va și introduce în apă, iar preotul o va boteza afundîndu-i capul în apă cu mîna dreaptă, pe deasupra paravanului, din afară. După botez, tot nașa o îmbracă pe adultă în cămașă albă. Lumînarea botezului, aprinsă, o primește și o ține în mînă adultul (adulta) botezat.

În lipsa unui vas corespunzător, botezul adultului (adultei) se poate săvîrși prin afundarea numai a capului în apa din cristelniță, sau prin turnare, sau prin stropire.

Adultului (adultei) care mai înainte a fost de credință iudaică sau eretic cu botez nevalabil, i se vor face lepădările de vechea credință după o rînduială deosebită, arătată în Evhologiul bogat (București, 1920, p. 497—519), și în Rînduiala primiril la Ortodoxie a celor de alte credinte (București, 1966) ; iar botezul, după rînduiala arătată mai sus.

Rînduiala Ungerii cu Sfîntul Mir pentru cei ce vin la dreapta credinfč din confesiuni creștine în care au primit botez valabil.

După ce a fost săvîrșită rînduiala lepădării de vechea credință și de primire în credința ortodoxă 118 preotul pune pe masa dinainte pregătită vasul cu Sfîntul Mir, buretele, sfînta Evanghelie și sfînta Cruce, și înveșmîntat în epitrahil și felon, stînd cu fața la răsărit, zice : Binecuvântată este impărăția Tatălui... și îndată se cîntă, pe glasul al 6-lea, stihira : Împărate ceresc..., după care se zice ectenia mare, cu c e r e r i s p e c i a l e și cu ecfonisul : Că Ție se cuvine toată slava... Apoi preotul zice : Domnului să ne rugăm. Credincioșii răspund : Doamne miluiește. Preotul citește r u g ă c i u n e a dinaintea Ungerii : Bine ești cuvîntat, Doamne Dumnezeule atotțiitorule.., 119 și apoi face cuvenita u n g e r e, spunînd cuvintele : Pecetea darului Sfântului Duh. Amin, Sfîrșind ungerea, citește cele două r u g ă c i u n i deosebite (s p ec i a I e) : Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce ai învrednicit a arăta desăvârșit pe robul Tău acesta..., și : Cel ce izbăvești de greșeli prin

pocăință... [120] . Apoi, luînd buretele și muindu-l în apă caldă, șterge locurile unse cu Mir, zicînd : Îndreptatu-

118. Această rînduială se află în Evhologlul bogat*Bucuresti, 1920, p. 507 512 și ed. București, 1937, precum și în Rîndulala primirii la Ortodoxle a celor de alte credințe, București, 1966.

119. Rugăciunea aceasta este și la rînduiala Botezului pruncilor.

120. Aceste rugăciuni se află în edițiile amintite ale Molitfelnicului (București, 1920, p. 507—512 ; București, 1937, p. 568—572), precum și în R?ndulala prlmlrlt la Ortodoxie a celor de alte credlnfe, (București, 1966, p. 32—33).

te-ai, luminatu-te-ai... Sfîrșind aceasta, preotul citește în taină r u g ă c i u n e a : Cel ce s-a îmbrăcat întru Tine, Hristoase, Dumnezeul nostru... și apoi face cuvenitul otpust ; iar la vremea Liturghiei împărtășește pe cel uns cu Sfîntul Mir, căci Ungerea se săvîrșește mai înainte de Liturghie.

Se cuvine a ști că în acest fel se primesc în Biserica Ortodoxă numai cei care Sînt botezați în numele Sfintei Treimi și prin trei afundări în apă, iar cei care nu au, după ritualul lor, botez valabil, vor fi botezați din nou după rînduiala cuvenită. c) Alte ierurgii legate de sčvîrșirea Sfintelor Taine a Botezului și a Ungerii cu Sfîntul Mir

Rînduiala ce se săvîrșește după 40 de zile femeii care a născut și pruncului născut. — Plinindu-se 40 de zile după naștere, potrivit tradiției vechi păstrate în Molitfelnic, lăuza vine la biserică pentru curățirea ei, aducînd, în unele părți, și pe prunc, care, de cele mai multe ori, este botezat, pentru a fi îmbisericit.

Preotul, stînd în pronaos, cu epitrahilul, dă binecuvîntarea, și zice rugăciunile începătoare și t r o p a r u l zilei, la care poate adăuga, dacă voiește, și troparul și condacul ce se zic la însemnarea pruncului : Bucură-te, cea plină de dar, Născătoare de Dumnezeu... și : Cel ce ai sfințit pântecele Fecioarei... Apoi, Slavă... Și acum... și : Doamne, cu rugăciunile tuturor sfinților...

Plecîndu-și mama capul împreună cu pruncul, face preotul semnul sfintei Cruci peste ei și, punînd epitrahilul pe capul ei, zice d ouă rug ă c i u n i pentru curățirea lăuzei, apoi, punînd mîna pe capul pruncului, citește cele t r e i r u g ă c i u n i pentru prunc. În cazul că pruncul este botezat, i se face î m b i s e r i c i r ea după rînduiala din Molitfelnic, iar dacă nu este botezat i se vor citi numai rugăciunile și se va face otpustul, fără să i se facă îmbisericirea, care i se va face îndată după botez.

Rînduiala pentru femeia care a născut pruncul mort.

Venind femeia, care a avut o asemenea naștere, la biserică,

și stînd în pronaos, preotul, înveșmîntat în epitrahil, săvîrșește următoarea rînduială :

Punînd epitrahilul pe capul lăuzei, care stă în genunchi, cu fața spre sfîntul altar, preotul dă binecuvîntarea, zice rugăciunile începătoare, t ro p a ru l zilei, r u g ă c i u ne a : Stăpâne Doamne, Dumnezeul nostru.„. și cuvenitul otpust, după care lăuza merge de se închină și sărută sfintele icoane.

2. Rînduiala Sfintei Taine a Mărturisirii (Spovedaniei)

Săvîrșitorul Sfintei Taine a Mărturisirii este preotul duhovnic. Locul mărturisirii este în biserică, în fata icoanei Mîntuitorului, pentru cei sănătoși; iar pentru cazŁłri de boală poate fi și locuința particulară.

Rînduiala săvîrșirii Sfintei Taine a Mărturisirii este următoarea : îmbrăcat în epitrahil și felon, duhovnicul dă binecuvîntarea, după care urmează rugăciunile începătoare, Psalmul 50, t r o p a r e l e de umilință : Miluiește-ne pe noi, Doamne... și celelalte, precum și cele d o u ă r u g ă c i u n i pentru iertare.

Așezîndu-se duhovnicul în scaun, înaintea icoanei Mîntuitorului zice către penitent: Iată, fiule, Hristos stă nevăzut...

După ce penitentul, în genunchi, își mărturisește păcatele, plecîndu-și capul, duhovnicul îi citește r u g ă c i u n e a : Doamne Dumnezeule, Cel ce ești mântuirea..., apoi ectenia și apolisul.

După aceasta, duhovnicul, punînd mîna pe capul celui ce s-a mărturisit, citește cuvj.ntele de d e z I e g a r e : Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos, cu darul și cu indurările iubirii Sale de oameni... făcînd, la pronunțarea ultimelor cuvinte, semnul binecuvîntării pe capul penitentului.

Urmează : Cuvine-se cu adevărat..., după care duhovnicul îi dă penitentului epitimia corespunzătoare (canonul), avînd în vedere că, la păcatele mari, dezlegarea nu se dă imediat, ci numai după împlinirea canonului sau epitimiei. în aceste cazuri, formula de dezlegare (iertare) este înlocuită cu alta, care se găsește tot în Molitfelnic : Fiule, atâția ani poruncesc dumnezeieștii Părinți să nu te împărtășești cu Sfintele Taine..., și așa mai departe.

Observație : Preotul să aibă grijă să-l ajute pe penitent să nu facă o spovedanie de mântuială, ci să facă o mărturisire completă, sinceră și care să ducă la îndreptarea lui morală, ajutîndu-l cu întrebări. și

dîndu-i canon potrivit cu greutatea păcatului și cu posibilitățile materiale și spirituale ale penitentului.

3. Rînduiala Împărtășirii

a) Rîndula/a Împărtășirii în condifii normale

(în cadrul Sfintei Liturghii)

Împărtășirea credincioșilor care iau parte la Sfînta Liturghie și Sînt pregătiți pentru împărtășire, trebuie făcută în momentul prescris de tipic, adică atunci Cînd preotul sau diaconul rostește chemarea : Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați [121]

Împărtășirea credincioșilor se face din cele două sfinte părți : NI și KA ale Sfîntului Trup, după următoarea rînduială : dacă Sînt de împărtășit numai cîțiva credincioși, preotul introduce în sfîntul potir toate cele ce se aflâ pe sfîntul disc, îl acoperă cu sfîntul acoperămînt, deschide sfintele uși, ia de pe sfînta masă sfîntul potir în care a pus mai dinainte lingurita și întorcîndu-se cu fața spre credincioși, vine înaintea sfintelor uși, înalță sfîntul potir și intonează : Cu frică de Dumnezeu, cu crcdință și cu dragoste să vă apropiați ! Apropiindu-se credincioșii care vor să se împărtășească, preotul, stînd cu fața spre dînșii și ținînd în mîini sfintul potir, citește în auzul lor, cu multă evlavie, rar și deslușit, r u g ă c i u n iI e : Cred, Doamne, și mărturisesc... ; Cinei Tale celei de taină... ; Nu

spre judecată... , îndemnînd pe credincioși să zică,

121. Se cuvine ca înainte de aceasta, și anume în timpul împărtășirii preotului, cîntăretul sau unul dintre credincioșii care se vor împărtăși să citească, în auzul tuturor, măcar parte din rugăciunile pregătitoare din Rînduiala Împărtășirii, din Ceaslov, ori din Liturghier.

fiecare, aceleași, întru sine, după dînsul. Dacă cineva dintre credincioși știe să citească bine, i se dă Liturghierul și citește aceste rugăciuni. Venind apoi unul după altul, cu lumînări aprinse în mîini și închinîndu-se cu toată umilința și frica, preotul sfărîmă și ia cu lingurița fărîmituri din părțile NI și KA și împreună cu Sfîntul Sînge împărtășește pe fiecare pe rînd, zicînd : Se împărtășește robul (roaba) lui Dumnezeu... În acest timp se cîntă : Trupul lui Hristos primiți sau : Cinei Tale celei de taină... Cel împărtășit își va șterge buzele cu sfîntul acoperămînt. Sfîrșindu-se împărtășirea, preotul citește r u g ă c i u n e a de mulțumire pentru împărtășire, din Liturghier : Mulțumim, Ție, Doamne, Dumnezeul nostru, că și în ziua de acum Învrednicit a ne împărtăși...

După otpustul Sfintei Liturghii se citesc la strană, din Ceaslov, de către cîntăreț sau de către unul din cei ce s-au împărtășit, rugăciunile de mulțumire după Sfînta Împărtășire, pe care toți cei ce s-au împărtășit le ascultă cu luare aminte.

Dacă Sînt de împărtășit mai mulți credincioși (ca de exemplu, la Sfintele Paști), se pun în sfîntul potir numai părțile NI și KA din Sfîntul Trup, împărtășind pe credincioși după rînduiala cuvenită, iar miridele rămase pe sfîntul disc le introduce preotul în sfîntul potir după ce a împărtășit pe toți credincioșii, înainte de a binecuvînta și a spune : Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău...

b) Împărtășirea grabnlcó a celor bolnavi

Se face acasă la cel bolnav, după următoarea rînduială

Preotul ia cu sine epitrahilul, felonul și trusa formată din o cutiuță de metal inoxidabil (de se poate chiar aurită sau argintată înăuntru), în care se poartă miride din Sfînta Împărtășanie pentru tot anul, o linguriță, două pocrovețe și eventual un potir mic, precum și o Cruce și o sticluță cu vin sau aghiasmă.

Ajungînd Ia casa bolnavului și îmbrăcînd epitrahilul și felonul, preotul așterne pe o masă curată unul din acoperăminte, pe care așază cutiuța cu Sfintele, lingurița și celălalt acoperămînt, precum și un pahar cu vin, aghiasmă sau apă (dacă nu este vin sau aghiasmă). Stînd cu fața la icoană (la răsărit), face începutul obișnuit și citește rugăciunile arătate în Molitfelnic la «Rînduiala ce se face Cînd grabnic se dă lmpărtășania celui bolnav». Și de va fi fost mărturisit bolnavul mai înainte de aceasta, îndată îl și împărtășește cu Sfintele Taine ; iar de nu, și poate să se mărturisească, poruncește preotul celor de față să se depărteze cîtva timp, apoi îl spovedește și după mărturisire citește r u g ă c i u n e a : Doamne, Dumnezeul nostru... Îngăduind celor ce se îndepărtaseră de bolnav în timpul mărturisirii să se apropie, preotul îl împărtășește după rînduială. Zice apoi : Slavă Ție, Dumnezeule... (de 3 ori), ru g ă c i u n e a de mulțumire : Trupul Tău cel sfânt, Doamne..., Acum liberează... Sfinte Dumnezeule... și celelalte. După : Că a Ta este împărăția..., preotul zice : Slavă..., t r o p a r u I zilei, Și acum..., al Născătoarei și : Pentru rugăciunile tuturor

sfinților, Doamne... Apoi : Doamne miluiește (de 3 ori) și otpustul.

Bolnavii gravi (muribunzii) care nu au capacitatea fizică de a se spovedi pot fi împărtășiți fără a fi spovediți, citindu-li-se numai rugăciunile din Molitfelnic, arătate mai sus (Can. 13 al Sinodului I Ecumenic și Can. 5 al sfîntului Grigore de Nisa ; Can. 7 al Sinodului de la Cartagina și Can. 9 al sfîntului Nichifor Mărturisitorul).

Cei care nu au capacitatea fizică de a primi (înghiți) și reține Sfintele Taine (vomisment, hemoptizii etc.), nu vor fi împărtășiți.

Femeile nu pot fi împărtășite în perioada lăuziei sau a scurgerii, decît în caz de pericol de moarte (Can. 2 al sfîntului Dionisie al Alexandriei ; Can. 7 al sfîntului Timotei al Alexandriei și Can. 8 și 9 ale sfîntului Ioan Postitorul, patriarhul Constantinopolului).

împărtășirea celui tulburat mintal (alienat, epileptic etc.) se face dacă nu hulește Dumnezeieștile Taine și numai în intervalele de timp Cînd este în întregimea minții, adică lucid (Can. 4 al sfîntului Nicolae I, patriarhul Constantinopolului ; «Povățuirile» din Liturghier, ed. București 1950, p. 404 ; Can. 3 al sfîntului Timotei al Alexandriei).

4. Rînduiala săvîrșirii Sfintei Taine a Cununiei

a) Timpul săvîrșirii. — Slujba Cununiei o poate săvîrși preotul numai în timpul îngăduit. Nu este îngăduit preotului să săvîrșească această Sfîntă Taină în toate miercurile și vinerile de pesfe an, în ajunul praznicelor împărătești, în cele patru posturi de peste an, în Săptămîna Luminată., în Duminica Rusaliilor, în intervalul de timp de la Nașterea Domnului pînă la Botezul Domnului, la 14 septembrie (Înălțarea sfintei Cruci) și la 29 august (Tăierea capului sfîntului Ioan Botezătorul).

b) Rînduiala slujbei Logodnei

Înainte de săvîrșirea Cununiei se săvîrșește slujba Logodnei, după următoarea rînduială :

Dacă Logodna se săvîrșește în biserică, se așază în mijlocul bisericii o masă cu sfeșnice pentru ll.łmînări, cu sfînta Evanghelie și sfînta Cruce ; cei ce vor să se logodească vin și stau înaintea acestei mese, cu fața spre sfîntul altar, logodnicul în partea dreaptă, iar logodnica în partea stîngă a logodnicului, avînd alături pe nași. Se aprind lumînările în sfeșnice și cele două făclii pe care preotul le dă nașilor • (nunilor) în mîna dreaptă. Preotul, înveșmîntat în epitrahil și felon, iar dacă este după Sfînta Liturghie, în toate veșmintele, așază inelele pe sfînta Evanghelie : cel pe care-l va purta logodnicul, în partea stîngă, iar cel pe care-l va purta logodnica, în partea dreaptă ; b i n e c u vi n t e a z ă de trei ori capetele celor ce se vor logodi, face c ă d i r e a după obicei și dă binecuvîntarea obișnuită lg ierurgii : Bine cuvântat este Dumnezeul nostru... Urmează ectenia mare, cu c e 1[0] e r i s p e c i a I e pentru cei ce se logodesc, după ecfonisul căreia preotul citește r u g ă c i u n ea : Dumnezeule cel veșnic... Apoi, întorcîndu-se cu fața spre credincioși și binecuvîntîndu-i cu mîna dreaptă, zice : Pace tuturor ! Credincioșii răspund : Și duhului tău Preotul : Capetele voastre Domnului să le plecați ! Și în timp ce credincioșii răspund, rar : Ție, Doamne,

preotul citește în taină r u g ă c i u n e a : Doamne, Dumnezeul nostru... , rostind apoi, cu glas, ecfonisul : Că Ție se cuvine...

Luînd preotul inelul din dreapta, face semnul Crucii pe sfînta Evanghelie, se întoarce cu fața spre cei ce se logodesc și î n s e m n î n d cu el în chipul Crucii peste fața mirelui, zice Se logodește robul lui Dumnezeu (N) cu roaba lui Dumnezeu (N), în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin. Însemnarea se face în felul următor :

Cînd zice cuvintele : Se logodește robul lui Dumnezeu (N), preotul atinge cu inelul fruntea logodnicului ; Cînd zice cuvintele : ...cu roaba lui Dumnezeu (N), atinge cu inelul fruntea logodnicei ; apoi la cuvintele : În numele Tatălui, duce inelul la fruntea logodnicului ; la cuvintele : și al Fiului, duce inelul la pieptul lui, iar la cuvintele : și al Sfântului Duh, duce inelul la umărul lui drept și la umărul lui stîng, încheind cu : Amin. Această însemnare o face preotul asupra logodnicului de trei ori, după care, împreună cu nașul (nunul) pune inelul în degetul inelar al mîinii drepte a logodnicului.

Tot așa procedează și cu inelul logodnicei, însemnînd cu el în chipul Crucii peste fața logodnicei și punîndu-l, împreună cu nașa, în degetul inelar de la mîna dreaptă a logodnicei. După aceasta, nașii schimbă inelele, punîndu-le așa cum vor fi purtate tot timpul.

După punerea inelelor, preotul citește r u g ă c i u n e a : Doamne, Dumnezeul nostru, Care împreună cu sluga patriarhului Avraam..., apoi zice ectenia î n t r e i tă și în cazul că slujba Cununiei se va săvîrși la o altă dată, face otpustul, iar dacă urmează îndată Cununia, nu mai face otpustul, ci trece îndată la această slujbă.

c) Rînduiala slujbei Cununiei

Preotul, primind cădelnița, tărnîiază, citind Psalmul 127 : «Fericiți toți cei ce se tem de Domnul...». Credincioșii sau cîntăreții cîntă după fiecare stih : Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție [122] Apoi, închinîndu-se, preotul ia sfînta Evan-

122. În multe biserici (mai ales la orașe), nu se mai citește psalmul, ci se cîntă, numai, de trei ori la rind : Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție I

ghelie și ridicînd-o drept, zice cu glas mare : Binecuvântată este împărăția Tatălui... , făcînd cu ea semnul sfintei C r u c i deasupra cununiilor, după care o sărută și o așază la loc, pe masă. Urmează ectenia mare, cu ce r eri s p e c i a le pentru cei ce se cunună, apoi cele t r ei r u g ă c i u n i pentru binecuvîntarea mirilor, citite de preot cu glas mare, preotul avînd în vedere ca, la rugăciunea a treia : Dumnezeule cel sfint, Care din țărână ai făcut pe om..., Cînd rostește cuvintele: unește pe robul Tău (N), să ia mîna dreaptă a mirelui, iar Cînd zice cuvintele : cu roaba Ta să ia mîna dreaptă a miresei și să le unească, aceștia urmînd să rămînă cu mîinile unite astfel, pînă în momentul Cînd se va face înconjurarea mesei.

După terminarea r u g ă c i u n i i a treia, preotul ia cununia mirelui (cea din dreapta) și după ce face cu ea semnul Crucii peste sfînta Evanghelie, face de trei ori semnul Crucii peste fața mirelui, în felul în care s-a făcut cu inelul la logodnă, zicînd de fiecare dată : Se cunună robul lui Dumnezeu (N) cu roaba lui Dumnezeu (N), în numele Tatălui... Dă cununia mirelui s-o sărute, apoi o pune împreună cu nașul pe capul mirelui. Asemenea face și cu cununia miresei, rostind cuvintele : Se cunună roaba lui Dumnezeu (N) cu robul lui Dumnezeu și punînd cununia împreună cu nașa pe capul miresei. Și făcînd preotul semnul binecuvîntării spre capetele mirilor de trei ori, se cîntă de fiecare dată : Doamne, Dumnezeul nostru, cu mărire și cu cinste încununează-i pe dânșii (prima dată de preot, iar a doua și a treia oară de cîntăreți și de credincioși).

Urmează Ap os tol u l, Eva n gh el i a, ectenia înt r e i t ă și r u g ă c i u n e a : Doamne, Dumnezeul nostru, Care, în purtarea Ta de grijă..., ectenia c e r e r i I o r și rugăciunea : Tatăl nostru..., cîntată de credincioși sau de cîntăreți. După : Că a Ta este împărăția..., preotul binecuvîntează paharul cu vin și pîinea, după rînduiala arătată în Molitfelnic. Apoi, luînd pîinea și paharul cu vin dă mirelui de gustă dintr-însele de trei ori ; așijderea și miresei, în timp ce credincioșii sau cîntăreții cîntă : Paharul mântuirii...

Urmează o c o I i r e a de trei ori a mesei, mergînd preotul în frunte, cu cădelnița, iar mirii și nașii ținîndu-se de mîini. în acest timp se cîntă t r o p a r e l e : Isaie, dănțuiește... Sfinților mucenici... și : Slavă Ție, Hristoase, Dumnezeule... (cîte unul în timpul fiecărei ocoliri).

După o c o I i r e, mirele se închină și plecîndu-și capul, pune mîinile în chipul Crucii pe sfînta Evanghelie, stînd cu toată evlavia, iar preotul, apucînd cununia de o parte și nașul de alta, zice : Mărit să fii, mire, ca Avraam... Și luînd cununia de pe capul mirelui i-o dau de o sărută și preotul o așază pe sfînta Evanghelie. Apoi vine mireasa și făcînd la fel, preotul zice : Și tu, mireasă, mărită să fii ca Sarra,.., luînd împreună cu nașa, cununia de pe capul miresei și punînd-o preotul pe sfînta Evanghelie.

Se citesc celelalte rugăciuni din rînduiala slujbei, iar după otpust preotul va rosti un scurt cuvînt de învățătură, după care se cîntă : Cuvine-se cu adevărat..., sau t r o p a r u I sfîntului ales ca patron al noii familii, (sau : Mulți ani trăiască !), în care timp vin mirii, nașii, părinții mirilor, și rudele de sărută sfînta Evanghelie, sfînta Cruce și cununiile, iar preotul adresează felicitări.

d) Rugăciunea în a opta zi după Cununie. în a opta zi de la Cununie, venind tinerii la biserică și avînd aprinse făcliile de la Cununie, preotul se înveșmîntează în epitrahil, iese în pronaosul bisericii și săvîrșește următoarea rînduială :

Binecuvîntarea, rugăciunile începătoare și troparul sfinților mucenici. Apoi, îngenunchind tinerii, preotul citește r ug ă c i u n e a : Doamne, Dumnezeul nostru, Care ai binecuvîntat cununa anului... Pace tuturor ! Capetele voastre Domnului să le plecați ! Și r u g ă c i u n e a : Într-o unire au ajuns robii Tăi..., după care face sfîrșitul ca la slujba Cununiei : Cel ce cu venirea Sa în Cana Galileii... Apoi, binecuvîntîndu-i, intră cu ei în biserică, zicînd mirele : Intra-voi în casa Ta... și alte rugăciuni ce va ști, sărutînd sfintele icoane. Și dînd cî•ntăreților lumînările pentru a fi folosite în biserică și plecîndu-se spre străni, se duce fiecare la locul său și ascultă sfînta slujbă cu luare aminte (dacă aceasta s-a făcut înainte de Sfînta Liturghie).

e) Slujba la a doua nuntă

A doua nuntă se săvîrșește numai în cazul Cînd amîndouă părțile urmează a se cununa a doua oară, iar dacă unul din cei ce se cunună nu a primit cununia întîi, atunci li se săvîrșește slujba nunții întîi, precum s-a arătat.

Cînd se face slujba nunții a doua, pregătite fiind toate, așa cum s-a arătat la rînduiala Logodnei și a Cununiei, preotul dă binecuvîntarea: Bine cuvântat este Dumnezeul nostru după care urmează r u g ă c i u n i l e începătoare, t r o p a r u l zilei, ectenia mare, r u g ă c i u n e a : Dumnezeule cel veșnic, Care pe cele risipite le aduni... Pace tuturor ! Capetele voastre... și r u g ă c i u n e a : Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce dintre neamuri mai înainte Ți-ai logodit Biserica... Se face p u n e r e a i n e l e l o r, ca și la Logodna de la întîia Cununie, după care preotul zice r u g ă c i u n e a : Stăpâne, Doamne, Dumnezeul nostru, Care pe toți îi miluiești... Pace tuturor! Capetele voastre... și r u g ă c i u n e a: Doamne, Iisuse

Hristoase, Cuvântul lui Dumnezeu, Cel ce Te-ai înălțat pe cinstita și de viață făcătoare Cruce... Apoi, rugăciunea a treia de la prima Cununie : Dumnezeule cel sfânt, Care din țărână ai făcut pe om... , în timpul căreia preotul unește mîinile celor ce se cunună? Se pun c u n u n i ile după rînduiala arătată la Cununia întîi, preotul rostind cuvintele (formula) Cununiei, cu binecuvîntarea cuvenită, după care urmează Apostolul și Evanghelia, precum și celelalte, ca la Cununia întîi.

Observație : Această slujbă se -face neschimbat și la a treia nuntă. Nunta a patra nu este îngăduită în Biserica Ortodoxă și cel ce îndrăznește să o săvîrșească se face vinovat de osînda canoniSirii, lipsindu-se de harul preoției.

Știut să fie că, de la Duminica Tomii pînă la Înălțare, la slujba Logodnei și a Cununiei, după binecuvîntare se cântă de trei ori troparul : Hristos a înviat din morți...

f) «Nunta de Argint». «Nunta de Aur». În multe părți se obișnuiește ca soții care au împlinit 25 sau 50 de ani de la Cununie să aniverseze și printr-un serviciu religios aceste date, ceea ce în popor se numește «Nunta de Argint» (la 25 de ani) și «Nunta de Aur» (Ia 50 de ani). Nefiind în Molitfelnic o astfel de slujbă, Cînd este chemat preotul să binecuvînteze aceste momente din viața soților, le va citi rînduiala «Rugăciunii de mulțumire pentru orice binefacere primită de la Dumnezeu», cu adaptările necesare la împrejurarea respectivă, binecuvîntînd și punînd și inelele cele noi ale soților, înainte de citirea Apostolului, zicînd preotul la fiecare : În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.

5. Îndrumări privitoare la săvîrșirea Tainei Sfîntului Maslu

Taina Sfîntului Maslu se săvîrșește pentru credincioșii bolnavi de boală trupească sau sufletească. Se obișnuiește a se săvîrși în zilele de luni, miercuri și vineri, dimineața, în biserică sau, mai adesea, în casa bolnavului, dacă acesta nu poate veni la biserică.

Nu este îngăduit să se săvîrșească această Sfîntă Taină de un singur preot, ci de șapte preoți sau, în cel mai rău caz, de cel puțin doi preoți.

Rînduiala după care se săvîrșește Sfîntul Maslu este cea arătată în Molitfelnic.

Se cuvine ca cei ce vor să li se săvîrșească această Sfîntă Taină, mai întîi să-și cerceteze cugetul și să se mărturisească la duhovnic.

După ce s-a săvîrșit Sfîntul Maslu se cuvine ca preotul să îndrumeze pe credincioși să întrebuințeze în mod cuviinCios materiile folosite la slujba acestei Sfinte Taine. Astfel : din făină se pot face pîinișoare din care să se dea bolnavului să mănînce, iar dacă este în cantitate mai mare se pot face prescuri sau artose. Untdelemnul sfințit la Sfîntul Maslu se întrebuințează pentru pîinișoare sau se pune în candele să ardă (în casă ori în biserică). Miruitoarele se strîng și, ori se îngroapă la loc curat, ori se ard, iar cenușa provenită din arderea lor se îngroapă.

Nu este îngăduit preoților să adauge alte rugăciuni sau citiri în afară de cele prevăzute în rînduiala din Molitfelnic, și nici să încurajeze practica superstițioasă a unor credincioși de a se ghici viitorul bolnavului după cuprinsul pericopei cu care s-a deschis Evanghelia, ori după culoarea literelor de acolo.

Deschiderea Evangheliei spre a fi ținută cu partea scrisă în jos, pe capul bolnavului, închipuind mîna Domnului cea plină de tămăduiri, se face de preotul protos, nu de către bolnav.

Observație : Se obișnuiește să se facă Sfintul Maslu de obște, atît pentru bolnavi, cît și pentru sănătoși, în biserică, mai ales în zilele de miercuri, joi și vineri în Săptămîna Patimilor și în alte împrejurări, Cînd se cere. Rînduiala este aceeași ca și a Sfîntului Maslu săvîrșit pentru bolnavi acasă.

6, Rînduiala săvîrșirii Sfintei Taine a Preoției și a hirotesiilor legate de această Taină

Timpul săvîrșirii. Hirotonia diaconului se săvîrșește de către episcop (arhiereu) la Sfînta Liturghie a sfîntului Ioan Gură de Aur sau cea a sfîntului Vasile cel Mare, după a x io n. Candidatul; numit legal, trebuie să postească cîteva zile înainte de hirotonie, iar în ajunul hirotoniei trebuie să se mărturisească la preotul duhovnic, să citească rînduiala împărtășirii și să respecte toate condițiile impuse celor ce au a se împărtăși (să se ferească de unirea trupească cu soția, să nu mănînce nimic în dimineața zilei hirotoniei etc.) și să aibă grijă să-și facă la timp costumul clerical.

Înainte de a fi hirotonit diacon, candidatul primește, tot de la arhiereu, hirotesia în treptele inferioare ale clerului de odinioară, adică în citeț (cîntăreț) și ipodiacon.

Hirotesiile premergătoare hirotoniei în diacon

a) Hirotesia citețului și cîntărețului se săvîrșește înainte de Sfînta Liturghie, în mijlocul bisericii, după ce arhiereul și preoții au ieșit din altar, îmbrăcați în veșminte pentru începutul Sfintei Liturghii.

Candidatul, îmbrăcat în haine preoțești și avînd capul descoperit, merge între cele două sfeșnice împărătești și avînd în dreapta și în stînga cîte un diacon, face trei metanii mari, spre răsărit, după care se întoarce, și diaconii îl aduc la arhiereu, zicînd alternativ : Poruncește ! Porunciți ! Poruncește ! Prea Sfințite Stăpâne... (a se vedea formulele și rugăciunile complete în Arhieraticon). Candidatul îngenunchează în fața arhiereului, acesta îl binecuvîntează pe cap de trei ori și apoi îl t u n d e cruciș, zicînd : În numele Tatălui..., și luînd felonul (un felon scurt, deosebit de cel preoțesc) îl binecuvîntează și-l pune pe grumajii lui. Apoi diaconul zice : Domnului să ne rugăm ! Arhiereul, binecuvîntînd pe candidat pe cap de trei ori și punîndu-și mîna dreaptă pe capul lui, citește cu voce r u g ă c i u n e a d e h i r o t e s i e în citeț (cîntăreț), după care îi dă în mînă cartea Apostolul ori Psaltirea, din care candidatul citește puțin, ca probă, și primește de la arhiereu binecuvîntare. După aceasta, diaconii îi dau un stihar și orar, pe care le prezintă arhiereului spre binecuvîntare și după ce arhiereul le binecuvîntează, cel hirotesit sărută mîna arhiereului și stiharul, se retrage în altar sau în alt loc potrivit și le îmbracă, ajutat de diaconi, punînd orarul cruciș. b Hirotesia ipodiaconului urmează îndată după cea de citeț. nveșmîntat în stihar și orar, candidatul vine în naos și face trei metanii mari între cele două sfeșnice împărătești, de unde îl iau diaconii, unul de o parte și celălalt de alta, și plecîndu-l puțin de cap îl aduc la arhiereu, zicînd alternativ . Poruncește ! Porunciți ! Poruncește, Prea Sfințite Stăpâne... Candidatul îngenunchează și arhiereul, după ce îl

binecuvîntează de trei ori, își pune mîna pe capul lui. Arhidiaconul zice : Domnului să ne rugăm !, iar arhiereul citește cu voce r u g ă c i u n e a d e h i r o t e s i e în ipodiacon: Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce prin unul și același Duh... După aceasta, arhiereul luînd ștergarul adus de diacon îl pune pe umerii hirotesitului, iar diaconii îi dau acestuia să țină în mîini un lighean și o cană curată, cu apă, din care el toarnă arhiereului să se spele pe mîini, zicînd de trei ori : Câți sinteți credincioși ! Arhiereul, ștergîndu-se• după spălare, pune ștergarul după gîtul hirotesitului și-l binecuvîntează. Acesta sărută dreapta arhiereului, apoi merge .și stă înaintea icoanei Mîntuitorului, ținînd ligheanul în mîini și zicînd în sine rugăciunile începătoare, Psalmul 50, Simbolul credinței și orice rugăciune pe gare o știe pe dinafară. Aici el rămîne pînă la heruvi c.

Se începe apoi slujba Sfintei Liturghii. După ce arhiereul face t ă m î i e r e a de la h e r u vi c, se aduce ipodiaconul nou hirotesit înaintea sfintelor uși și toarnă arhiereului de se spală din nou pe mîini, apoi trece înaintea icoanei Maicii Domnului, ținînd mai departe ligheanul în mîini și zicînd în taină rugăciuni. La ieșirea cu Cinstitele Daruri, hirotesitul vine și el pe urma preoților, ținînd în mîini ligheanul, iar după ce intră arhiereul în altar cu întregul sobor, el vine și stă iarăși înaintea icoanei Maicii Domnului pînă după a x i o n, Cînd urmează să fie hirotonit ca diacon.

c) Rînduiala hirotoniei în diacon

în timpul a x i o n u I u i, candidatul intră în sfîntul altar pe ușa dinspre miazănoapte și merge la proscomidiar, unde toarnă din nou arhiereului să se spele pe mîini, zicînd de trei ori : Cîți Sînteți credincioși ! După axion, în momentul Cînd arhiereul zice : Și să fie milele marelui Dumnezeu..., candidatul, după ce a lăsat mai înainte prosopul, ligheanul și cana, merge în mijlocul bisericii și face trei metanii mari, iar doi diaconi îl iau unul de o parte și celălalt de alta și plecîndu-i puțin grumazul, îl aduc în fața arhiereului, care șade între sfintele uși, zicînd diaconii alternativ : Poruncește ! Porunciți ! Poruncește... Candidatul îngenunchează, iar arhiereul îl binecuvîntează pe creștet, apoi se retrage și se așază pe un jeț în partea dinspre miazănoapte a sfintei mese, cu fața spre apus. Diaconii, luînd pe candidat de mîini, î n c o nj o a r ă cu dînsul sfînta masă, de trei ori, în timp ce toți cei din altar cîntă : la prima înconjurare : Sfinților mucenici... ; la cea de a doua : Slavă Ție, Hristoase... ; la cea de a treia : Isaie, dănțuiește... La fiecare înconjurare

candidatul sărută, din mers, cele patru colțuri ale sfintei mese și apoi face două metanii mari înaintea arhiereului fără să se închine îi sărută omoforul, epigonatul și mîna, apoi face a treia me-
tanie. Sfîrșind cele trei înconjurări și ultima îngenunchiere înaintea arhiereului, candidatul vine în fața sfintei mese, face trei metanii mari, cu închinăciuni, se apropie de colțul de sud-vest al acesteia, îngenunchează, își pune mîinile cruciș pe sfînta masă (mîna dreaptă peste cea stîngă) și își r e a z em ă fruntea peste ele. Arhidiaconul zice : Să luăm aminte ! Toți cei din altar îngenunchează. Arhiereul, apropiindu-se, își scoate mitra și punîndu-și mîna dreaptă pe capul celui ce se hirotonește, se r o a g ă cu voce, zicînd : Dumnezeiescul Har... îndată după aceasta, arhidiaconul zice : Domnului să ne rugăm ! Cei din altar cîntă încetișor, cu voce dulce : Doamne miluiește (de 3 ori). Arhiereul, binecuvîntînd pe cap de trei ori pe cel ce se hirotonește, își pune mîna dreaptă pe capul lui și se roagă încet, citind ru g ă c i u n e a de h i r o t o n i e . Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce cu a Ta preștiință...

În timpul acesta, arhidiaconul zice încetișor, cu voce lină, e c t e n i a m a r e, din Arhieraticon. Arhiereul, avînd mîna dreaptă pusă pe capul celui ce se hirotonește, citește încet și a doua r u g ă c i u n e de hirotonie : Dumnezeule, Mîntuitorul nostru..., pe care o încheie cu vosglasul : Că Tu ești Dumnezeul nostru... După : Amin, arhiereul ridicînd pe cel hirotonit îl duce în fața ușilor împărătești, pe solee, ș i -l p r e z i n t ă credincioșilor, dîndu-i veșmintele liturgice ; primind de la arhidiacon orarul, arhiereul îl binecuvîntează și-l arată credincioșilor, zicînd : Vrednic este ! Hirotonitul sărută orarul și mîna arhiereului, și i-l pune pe umărul stîng, în timp ce

credincioșii cîntă : Vrednic este ! (de 3 ori). Același lucru face arhiereul cu mînecuțele și cu ripida, iar în locul acesteia — dacă lipsește cu un pocrovăț, cîntîndu-se de fiecare dată : Vrednic este ! (de cîte 3 ori). Primind acestea, noul diacon sărută mîna arhiereului și se pleacă de trei ori către credincioși, prima dată către cei din mijlocul bisericii, a doua oară către cei din partea de miazăzi și a treia oară către cei din partea de miazănoapte ; apoi se retrage și sărutîndu-se cu diaconii cei de față, trece în partea dreaptă a sfintei mese și apără Sfintele Daruri cu pocrovățul sau cu ripida.

Se continuă apoi restul rînduielii Sfintei Liturghii. La împărtășire, noul hirotonit premerge celorlalți diaconi și tot

el zice, la timpul cuvenit, în fața ușilor împărătești, e c t en i a : Drepți, primind dumnezeieștile, sfintele..., iar după ecfonisul ecteniei, el trece și stă cu fața la icoana Mîntuitorului în timpul cît un preot citește rugăciunea a m v o n u I u i. După intrarea preotului în altar, noul diacon intră și el în altar, pe ușa dinspre miazănoapte, mergînd la proscomidiar, unde p o t r i v e ș t e Sfintele Daruri.

Rîndulala hirotoniei în preot

Hirotonia preotului se săvîrșește tot în cursul Sfintei Liturghii (a sfîntului Ioan Gură de Aur sau a sfîntului Vasile cel Mare), urmînd aceeași rînduială ca și hirotonia diaconului, cu următoarele deosebiri :

— Se săvîrșește îndată după cîntarea h e r u v i c u I u i și aducerea Cinstitelor Daruri pe sfînta masă, înainte de ectenia : Să plinim rugăciunile noastre Domnului... ;

— Înainte de hirotonie, candidatul citește din mijlocul bisericii, formula de angajament, pentru împlinirea cu cinste a preoției ;

— Adus din mijlocul bisericii de doi diaconi, candidatul este preluat prin ușile împărătești — după ce a fost binecuvîntat de trei ori de arhiereu — de doi preoți, care, luînd de la diaconi dicherotricherele, îl însoțesc la înconjurarea sfin-

tei mese ;

— Exclamarea : Să luăm aminte !, care se rostește înainte de formula hirotoniei (Dumnezeiescul Har...), precum și : Domnului să ne rugăm !, care se spune înainte de rugăciunea imediat următoare (Dumnezeule cel fără de început...) Sînt rostite nu de arhidiacon, ci de preotul cel mai mare ;

— Tot preotul cel mai mare zice și ectenia respectivă, din timpul hirotoniei ;

— La prezentarea către credincioși i se dau hirotonitului veșmintele corespunzătoare treptei de preot (epitrahilul, brîul și felonul sau sfita), precum și un Liturghier ;

— Noul hirotonit stă în restul slujbei la dreapta arhiereului, ca primul dintre preoții slujitori •

— După prefacerea Darurilor, Cînd urmează a se zice . Pentru ca să fie celor ce se vor împărtăși..., noul hirotonit vine în partea dinspre miazănoapte a sfintei mese și punîndu-și mîinile cruciș, una peste alta, cu palmele în sus, dreapta peste stînga, primește de la arhiereu Sfîntul Trup așezat pe un pocrovăț sau pe un disc mic, sărutîndu-i mîna, și apoi se retrage la mijlocul dinspre răsărit al sfintei mese, își reazămă mîinile pe marginea ei și ținînd discul cu Sfîntul Trup, zice în sine : Doamne miluiește (de 40 de ori), Psalmul 50 și orice alte rugăciuni pe care le mai știe pe dinafară ;

— În momentul Cînd urmează a se zice : Sfintele, sfinților !, noul hirotonit aduce arhiereului Sfîntul Agneț ;

— Noul hirotonit este împărtășit de către arhiereu înaintea celorlalți preoți și tot el citește rugăciunea a m v o n u I u i.

Atît diaconul, cît și preotul nou hirotonit este dator, după Pravilă, să slujească Sfînta Liturghie șapte zile de-a rîndul, după hirotonie.

Rînduiala hirotesiei de duhovnic și a hirotesiilor pentru ranguri onorifice și a celei pentru funcțiunile administrative bisericești

a) Hirotesia duhovnicului. — Vrednicia de duhovnic se acordă preotului printr-o rînduială specială, deosebită de hirotonie, adică prin hirotesie, săvîrșită tot de arhiereu, fie în cadrul Sfintei Liturghii, fie separat de ea.

Cînd arhiereul liturghisește, rînduiala hirotesiei duhovnicului este următoarea : după v o h o d u I cu Evanghelia, ori chiar după otpustul Liturghiei [123] stînd arhiereul între ușile împărătești și înveșmîntat în toate odăjdiile arhierești, candidatul, avînd capul descoperit, face trei metanii mari între cele două sfeșnice împărătești, după care îl iau doi diaconi, unul din dreapta și altul din stînga, și plecîndu-l puțin de cap îl aduc la arhiereu, zicînd alternativ : Poruncește ! Porunciți ! Poruncește, Prea Sfințite Stăpâne... Arhiereul îl binecuvîntează pe cap de trei ori, după care diaconul zice : Domnului să ne rugăm ! Se cîntă : Doamne, miluiește ! Rămînînd

123. În Arhieratžcon, hirotesia aceasta este prevăzută după otpustul Utreniei ; dar în practică ea se face mai tîrziu, Cînd este lume mai multă în brserieă.

pe solee, candidatul îngenunchează, iar arhiereul citește r ug ă c i u n e a de hirotesie: Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, Cel ce lui Petru... Apoi, după ce diaconul zice : Să luăm aminte !, arhiereul, punîndu-și mîna pe capul candidatului, citește formula h i r o t e s i e i în duhovnic : Smerenia mea, prin harul întru tot Sfântului Duh... , la cuvintele: ...în numele Tatălui și al Fiului și al sfântului Duh..., îl binecuvîntează pe candidat cruciș pe cap și zice : Vrednic este ! Se cîntă : Vrednic este ! (de 3 ori).

Cînd arhiereul nu liturghisește și hirotesia se săvîrșește în paraclis (între ușile împărătești), rînduiala hirotesiei este următoarea : arhiereul se înveșmîntează în epitrahil și omofor. Candidatul îngenunchind, diaconul zice : Binecuvintează, Stăpâne ! Arhiereul dă binecuvîntarea, după care urmează rugăciunile începătoare, iar după : Tatăl nostru... și : Că a Ta este împărăȚia..„ se săvîrșește

rînduiala arătată la hirotesie Cînd arhiereul liturghisește, cu deosebirea că, după r u g ăc i u n e a : Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru..., se i n t r o d u c e Evanghelia (de la Ioan) : Fiind seară în ziua aceea..., urmînd apoi formula de hirotesie și celelalte, neschimbat 124

b) Hirotesia arhidiaconului, sachelarului, marelui econom, protosincelului, arhimandritului, eclesiarhului și economului mînăstirii. — Toate aceste hirotesii se săvîrșesc după aceeași rînduială ca și hirotesia duhovnicului, cu deosebirea că rugăciunile citite de arhiereu se deosebesc în conținut pentru fiecare în parte, dîndu-se fiecăruia insignele prevăzute în regulamentele Bisericii Ortodoxe Române.

Hirotesia în vrednicia de stareț (egumen) se săvîrșește, de obicei, în mînăstirea pentru care se rînduiește starețul, după o rînduială aparte, care se află atît în Arhieraticon, cît și în cartea deosebită, cu rînduielile călugăriei.

124. Dacă Sînt mai multi cdndidati pentru hirotesie, rugăciunile se citesc la plural, o dată pentru toți ; numai formula «Smerenia mea...», se rostește pentru fiecare separat.

B. — RÎNDUIALA SĂVÎRȘIRII IERURGIILOR BISERICEȘTI MAI DE SEAMĂ ÎN VIAȚA CREȘTINILOR

1. Rinduiala Tedeumului

a) Tedeumul la A n ul n o u. — După sfîrșitul Sfintei Liturghii, pregătită fiind o masă, după cuviință, în mijlocul bisericii, îndată după otpust, sfințiții slujitori, înveșmîntați în odăjdii, ies din altar prin ușile împărătești, în următoarea ordine : diaconii cu făclii și cu cădelnița, apoi preoții, cîte doi, de la cei mai mici în rang pînă la cei mai mari în rang sau în vîrstă, protosul ieșind din altar cel din urmă. La ieșire, protosul ia sfînta Cruce, iar preotul din dreapta lui sfînta Evanghelie, pe care le așază pe nłasă. În mijlocul bisericii preoții își iau poziția arătată la vohodul de la Vecernie sau de la Litie, stînd protosul în mijloc. Primind cădelnița de la diacon, protosul, după ce diaconul zice : Binecuvintează, părinte !, dă binecuvîntarea : Slavă Sfintei și Celei de o ființă... (binecuvîntarea de la Utrenie), c ă d i n d în același timp sfînta Evanghelie de pe masă și continuînd să cădească în naos, în timp ce cîntăreții (sau toți cei de față) cîntă : Împărate ceresc... Urmează rugăciunile începătoare și după : Veniți să ne închinăm... se citește psalmul 64 : «Ție se cuvine laudă, Dumnezeule, în Sion...», Slavă... Și acum... Aliluia (de 3 ori). Diaconul sau unul dintre preoți (dacă nu este diacon) zice e c t

en ia mare cu ce r e r i s p e c ia 1 e, după care urmează ecfonisul rostit de preotul rînduit de protos sau, dacă ectenia a fost zisă de preot, atunci tot el zice și ecfonisul respectiv. Se cîntă apoi, pe glasul al 4-1ea : Dumnezeu este Domnul... și cele trei t r o p a r e : Mulțumitori fiind noi..., Slavă... De binefacerile și darurile... ; Și acum... Făcătorule a toată făptura..., fiecare pe glasul arătat în carte.

Urmează citirea Ap o s t o Iul ui și a Eva ng h ei după rînduiala cuvenită, făcîndu-se, în timpul citirii Apostolului, c ă d i re a mică de către diacon sau de către preotul rînduit de protos (dacă nu este diacon). După citirea Evangheliei (de către protos), diaconul sau preotul rînduit de protos (dacă nu este diacon) zice ectenia î n t r e i t ă, cu cereri speciale, care se termină cu : Auzi-ne pe noi... și ecfonisul : Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești...

După aceasta, protosul citește r u g ă c i u n e a : Stăpâne, Doamne, Dumnezeul nostru, Izvorul vieții..., după care se cîntă doxologia mare (Slavă întru cei de sus...) sau, în locul ei, imnul : Pe Tine, Dumnezeule, Te lăudăm...

Se face otpustul ca la Utrenia zilei respective și urmează p o I i h r o n i u 1 după următoarea rînduială :

— Cînd Tedeumul se săvîrșește în sobor de preoți, cu unul sau doi diaconi, protosul merge pe solee și se întoarce cu fața spre credincioși, avînd sfînta Cruce în mîna dreaptă. Ceilalți preoți rămîn pe loc. Diaconii, stind în mijlocul bisericii, cu fața spre altar, rostesc alternativ cele ale polihroniului : pentru episcopul locului, pentru conducătorii statului etc. După fiecare formulă, protosul, ridicînd puțin sfînta Cruce, zice : Mulți ani trăiască ! Corul cîntă : Mulți ani trăiască (de 3 ori), în care timp protosul face semnul Crucii, prima dată spre apus, a doua oară spre miazăzi și a treia oară spre miazănoapte. În unele eparhii se obișnuiește să se cînte, la urarea făcută pentru episcop : Pe stăpînul și arhiereul nostru...

— Cînd este de față arhiereul, atunci protosul, la urarea făcută pentru conducătorul statului prezintă arhiereului Crucea, sărutîndu-i mîna. Arhiereul zice el însuși : Mulți ani trăiască ! (de 3 ori la rînd), după care dă înapoi sfînta Cruce preotului, care îi sărută mîna.

Sfîrșindu„se polihroniul, protosul sărută sfînta Cruce. Vin apoi și ceilalți preofi din mijlocul bisericii, în ordine inversă de cum au ieșit din altar, cel dintîi avînd sfînta Evanghelie și, după ce s ă r u t ă sfînta Cruce din mîna protosului, SĂVIRȘIRII

se așază în dreapta acestuia. Ceilalți preoți, diaconii și credincioșii trec pe rînd și sărută sfînta Cruce și sfînta Evanghelie, după care preoții și diaconii trec în altar, un preot rămînînd să împartă anafura sau să m i r u i a s c ă pe credincioși după cum este datina locului.

— Cînd Tedeumul este săvîrșit de un singur preot, polihroniul este rostit de acesta din fata mesei, avînd în mînă sfînta Cruce. La sfîrșit, preotul ia și sfînta Evanghelie de pe masă, merge în partea stîngă a tetrapodului și se întoarce cu fața spre credincioși, unde stă pînă ce toți credincioșii trec și sărută sfînta Cruce și sfînta Evanghelie — dacă Tedeumul a fost săvîrșit independent de Sfînta Liturghie. Dacă a fost săvîrșit după Sfînta Liturghie, atunci preotul duce în altar sfînta Cruce și sfînta Evanghelie și se întoarce pentru a împărți anafura sau a mirui pe credincioși.

b) Rînduiala celorlalte Tedeumuri (la sărbători comemorative, la ziua numelui ierarhului, la începerea anului școlar din instituțiile de învăt,ămînt teologic, de mulțumire etc.) este la fel cu cea arătată mai înainte, deosebindu-se numai în conținutul c e r e r i l o r s p e c i al e de la ectenii, a troparelor, a Apostolului, a Evangheliei și a rugăciunii de la sfîrșit, potrivit pentru fiecare caz în parte.

c) Dacă la săvîrșirea Tedeumului asistă și arhiereul, atunci, după ce i se face cuvenita primire și își ia locul în scaunul arhieresc (dacă aceasta nu s-a făcut mai înainte), se dă binecuvîntarea și se urmează rînduiala arătată mai înainte, cu următoarele deosebiri :

— Preoții își iau, înainte de începerea slujbei, binecuvîntare de la arhiereu ;

— Arhiereul zice la timpul cuvenit : Pace tuturor ! ;

— La polihroniu, după urarea făcută pentru conducătorii statului, protosul înmînează arhiereului sfînta Cruce, după rînduiala arătată mai înainte •

— La sfîrșit, arhiereul primește din nou sfînta Cruce de la protos și o dă spre sărutare preoților din sobor și credincioșilor.

2. Rînduiala acatistului

Se săvîrșește, de obicei, după otpustul Vecerniei sau al Utreniei (în unele locuri). Preotul, înveșmîntat în epitrahil și felon, deschide ușile împărătești (dacă au fost închise) și dă binecuvîntarea, după care urmează rugăciunile începătoare și după : Că a Ta este Împărăția... se cîntă, rar, t r o p a r u I sau p r i m u l din cele 13

c o n d a c e ale Acatistului. În acest timp preotul face c ă d i r e a mică, apoi vine înaintea analogului pe care este așezată cartea cuvenită și citește c o n d ac e l e și i c o a s e l e Acatistului, după rînduială. Rostește apoi, ectenia î n t r e i t ă și citește p o m e l n i c e l e credincioșilor, la care se pot adăuga diferite cereri din ecteniile speciale din Liturghier, după feluritele trebuințe ale credincioșilor, precum și r u g ă ci u n e a de la Acatist (dacă are), și face cuvenitul sfîrșit, intrînd în altar prin ușile împărătești.

Se obișnuiește, în multe părți, pentru a se da mai multă solemnitate slujbei, precum și pentru trebuințe de ordin catehetic, să se citească, la Acatist, și E v a n g h e I i a zilei sau pe care o găsește de cuviință preotul slujitor. În acest caz, îndată după sfîrșitul condacelor și icoaselor, înainte de a se rosti ectenia întreită, preotul zice : Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie, pe Domnul Dumnezeu să-L rugăm ! Se cîntă : Doamne miluiește (de 3 ori). În acest timp, preotul vine înaintea ușilor împărătești, se întoarce cu fața spre credincioși și zice : Înțelepciune, drepți, să ascultăm Sfânta Evanghelie... și celelalte, după care citește, din fața ușilor împărătești, sfînta Evanghelie. Apoi vine din nou în fața analogului și rostește ectenia întreită și celelalte, după rînduiala arătată mai sus. În cărțile de slujbă (Ceaslov, Acatistier), citirea condacelor și icoaselor este încadrată de părți luate din slujba Vecerniei și a Utreniei, care se vor îndeplini, acolo unde este cu putință.

SĂVtRȘIR11

---

3. Rînduiala Paraclisului preasfintei Născătoarei de Dumnezeu

În cărțile de slujbă (Ceaslov, Acatistier și altele) se află două Paraclise ale Născătoarei de Dumnezeu : Paraclisul întîi și Paraclisul al doilea. Este o slujbă «care se cîntă la toată scîrba sufletească și la vreme de nevoie», iar la unele biserici se citește în fiecare zi din postul Adormirii Maicii Domnului, alternativ, Paraclisul întîi și Paraclisul al doilea.

Rînduiala Paraclisului este asemănătoare cu cea a Utreniei, cu mici deosebiri, și se săvîrșește astfel : Preotul, înveșmîntat în epitrahil și felon, trage dvera și dă, din altar, binecuvîntarea obișnuită : Bine cuvântat este Dumnezeul nostru... Urmează rugăciunile începătoare, Psalmul 142 : «Doamne, auzi rugăciunea mea...» (cel din urmă din cei șase psalmi ai Utreniei), apoi : Dumnezeu este Domnul... , t r o p a r e I e respective, Psalmul 50 și C a n o n u I «pe patru». După Cîntarea a 3-a a Canonului se cîntă t r o p a r e l e : Mântuiește din nevoi pe robii tăi... și : Caută cu milostivire..., după care se zice ectenia î n t r e i t ă, prescurtată, pomenindu-se cei pentru care se săvîrșește Paraclisul și cîntîndu-se : Doamne miluiește ! (de 12 ori). După ecfonisul : Că milostiv și iubitor de oameni ești... urmează s e d e a l n a : Ceea ce ești rugătoare...

După Cîntarea a 6-a se urmează aceeași rînduială ca și după Cîntarea a 3-a, arătată mai sus, cu deosebirea că în loc de sedealnă se cîntă condacul : Ceea ce ești păzitoare... și p r oc h i m e n u I : Pomeni-voi numele tău... Se deschid ușile împărătești și preotul citește sfînta E v a n g h e I i e după rînduiala cuvenită, din fața ușilor împărătești, cu fața spre credincioși. Urmează: Slavă... Părinte, Cuvîntule și Duhule, Treime Sfântă, curățește mulțimea greșelilor noastre. Și

acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu... ; stihul : MiIuiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta... și trei s t i h iri ale Născătoarei de Dumnezeu. Sfîrșindu-se acestea, preotul citește r u g ă c i u n e a : Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău... (de la Utrenie) ; se cîntă : Doamne miluiește (de 12 ori) și preotul rostește ecfonisul : Cu mila și cu îndurările... Se închid ușile împărătești și urmează Cîntările a 7-a, a 8-a și a 9-a ale Canonului ; apoi : Cuvine-se cu adevărat... și p atr u s t i h i r i la Laude, către Născătoarea de Dumnezeu.

Se deschid din nou ușile împărătești și în timp ce se cîntă șapte tropare către Născătoarea de Dumnezeu, preotul c ă d e ș t e altarul și pe credincioși (cădire mică). După tropare urmează : Sfinte Dumnezeule... și celelalte ; iar după : Că a Ta este împărăția... se cîntă t r o p a r e l e de umilință : MiIuiește-ne pe noi, Doamne... și celelalte, după care preotul zice ectenia î n t r e i t ă, la care credincioșii răspund cu : Doamne, miluiește (de cîte 3 ori) ; iar la cererea : Încă ne rugăm pentru mila, viața... robului lui Dumnezeu (N) și pentru ca să se păzească sfînt locașul acesta... , credincioșii cîntă : Doamne miIuiește (de 40 de ori). După ecfonis urmează otpustul mic.

4. Rînduiala sfințirii apei

a) Sfinfirea cea mare a apei (Aghiasma mare)

Sfinfirea cea mare a apei se săvîrșește în ajunul și în sărbătoarea Arătării Domnului

(Boboteaza). Rînduiala acestei sfinţiri se află în Mineiul pe ianuarie, la ziua respectivă, precum și în Molitfelnic și este următoarea .

Îndată după citirea rugăciunii a m v o n u I u i, cum prevede Tipicul, sau după otpustul Liturghiei, cum se face în practică, preotul intră în altar, ia sfînta Evanghelie și sfînta Cruce de pe sfînta masă și ieșind prin ușile împărătești merge la locul unde se va săvîrși sfinţirea apei 125 precedat fiind de credincioși cu făclii aprinse, cu cadelniţa, cu icoane și prapore (steaguri) [126] în timp ce cîntăreţii cîntă troparele : Glasul

125. In ziua Ajunului, sfinţirea apei se face în mijlocul bisericii, iar în ziua Arătării Domnului se face în biserică sau în altă parte, după obiceiul locului (în fata bisericii, la o fîntînă etc.).

126. La slujba în sobor, ieșirea se face în ordinea arătată la rânduiala Tedeumului.

Domnului peste ape strigă grăind... (de 3 ori) și celelalte două (de cîte 2 ori) ; apoi : Slavă... Către glasul celui ce strigă... ; Și acum..., tot același.

Ajungînd la locul respectiv, preotul se îndreaptă cu fața spre altar (dacă sfințirea apei se face în mijlocul bisericii) sau spre răsărit (dacă sfințirea apei se face în altă parte) și așază, pe masa dinainte pregătită, sfînta Ëvanghelie și sfînta Cruce. Sfîrșindu-se de cîntat t r o p a r el e mai sus arătate, preotul (sau diaconul, dacă este) zice : InȚelepciune ! Citețul răspunde: Din proorocia lui Isaia, citire. Preotul (sau diaconul, dacă este) zice : Să luăm aminte ! Citețul citește p a r e m i a î n t î i (Isaia XXXV, 1—10) ; apoi, după aceeași rînduială, p a r e m i a a d o u a (Isaia LV, 1—13) și a treia (Isaia XII, 3—6). Apoi preotul (sau diaconul, dacă este) zice : Să luăm aminte ! Și binecuvîntînd pe credincioși, preotul zice : Pace tuturor ! Cîntărețul cîntă prochimenul, glasul al 3-lea: Domnul este luminarea mea... și se citește A p o s t o l u l, apoi E va n g h eI i a, după rînduiala cuvenită [127] . Urmează e c t e n i a m a r e cu c e r e r i s p e c i al e, rostită de diacon (dacă este) sau de preot, în timpul căreia preotul (protosul, dacă se slujește în sobor) citește în taină r u g ă c i u n e a : Doamne Iisuse Hristoase, Fiule, Unule-Născut, Care ești în sinul Tatălui... Sfîrșindu-se ectenia, preotul citește cu glas mare r u g ă c i u n e a: Treime mai presus de fire, preabună... Cînd ajunge la cuvintele ...Mare ești, Doamne, și minunate Sînt lucrurile Tale..., le r e p e t ă de trei ori, iar credincioșii răspund de fiecare dată : Amin. Citind apoi, în continuare, rugăciunea și ajungînd la cuvintele : ...Tu însuți dar, Iubitorule de oameni, Împărate, vino și acum prin

venirea Sfântului Tău Duh și sfințește apa aceasta..., le r e p e t ă de trei ori și de fiecare dată binecuvîntează apa cu mîna, a f u n d î n d - o în chipul Crucii, iar credincioșii răspund : Amin. La fel face preotul și Cînd ajunge cu citirea rugăciunii la cuvintele : Însuți și acum, Stăpâne, sfințește apa aceasta cu Duhul Tău cel Sfânt.

Sfîrșind de citit rugăciunea, preotul, binecuvîntînd cu mîna pe credincioși, zice : Pace tuturor ! Credincioșii răspund:

127. La slujba în sobor Sfânta Evanghelie este citită de protos.

Și duhului tău ! Preotul (sau diaconul, dacă este) zice : Capetele voastre Domnului să le plecați ! Și în timp ce credincioșii cîntă rar : Ție, Doamne !, preotul citește în taină r u g ă c i un e a : Pleacă, Doamne, urechea Ta..., sfîrșind-o cu ecfonisul : Că Tu ești sfințirea noastră... , pe care îl rostește cu glas.

După aceasta, luînd preotul sfînta Cruce și sfitocul (mănunchiul de busuioc) le af u n d ă, drept, în apă de trei ori, făcînd cu ele semnul Crucii și scoțîndu-le le ține cu amîndouă mîinile, cîntînd de fiecare dată t r o p a r u I : in Iordan botezîndu-Te Tu, Doamne... Stropește apoi, cu apă sfințită, pe credincioși și intră în biserică împreună cu toți (dacă slujba s-a făcut în afară de biserică), în timp ce cîntăreții cîntă stihira : Să cântăm, credincioșilor... Preotul s t r o p e ș t e biserica și altarul și dacă nu s-a făcut otpustul se cîntă : Fie numele Domnului bine cuvântat... și celelalte și se face otpustul sărbătorii. Preotul împarte anafura sau miruiește (după obiceiul Iocului), iar credincioșii gustă întîi din aghiasmă și apoi din anafură și își iau în vasele lor aghiasmă pentru

felurite trebuinţe religioase din cursul anului, păstrînd-o acasă la loc de cinste.

b) Sfinţirea cea mici a apei (Sfeştania)

Sfinţirea cea mică a apei se săvîrşeşte în biserici în ziua întîi a fiecărei luni, vineri în Săptămîna Luminată, miercuri la Înjumătăţirea Cincizecimii şi ori de cîte ori va voi cel mai mare ; iar în casele credincioşilor, la cerere, ori de cîte ori au nevoie. Rînduiala acestei sfinţiri se află în Molitfelnic şi în Aghiasmatar şi este următoarea :

Pe masa pe care se va face sfinţirea se aşază un vas cu apă, sfeşnice cu lumînări şi un mănunchi de busuioc. Preotul, înveşmîntat în epitrahil şi felon, aduce şi pune pe masă sfînta Evanghelie şi sfînta Cruce. După obişnuitul început se citeşte Psalmul 142 : «Doamne, auzi rugăciunea mea...» Slavă... Şi acum... Aliluia (de 3 ori), Dumnezeu este Domnul... şi t r op a r e l e : Către Născătoarea de Dumnezeu... Slavă... Şi acum... Nu vom tăcea, Născătoare de Dumnezeu... Apoi Psalmul 50 şi în loc de C a no n se cîntă, pe glasul al 6-1ea (de 2 ori) irmosul : Ceea ce ai primit bucurie prin înger..., urmat de troparele cu rugăciuni de laudă şi cereri către Născătoarea de Dumnezeu, către Mîntuitorul Hristos, către arhangheli şi îngeri, către sfîntul Ioan Botezătorul etc., avînd fiecare, înainte, stihul cuvenit şi sfîrşindu-se toate acestea cu : Slavă... Slăvim pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfântul Duh..., Şi acum... Ceea ce În vremile cele mai de pe urmă... Se cîntă apoi, în loc de : Cuvine-se cu adevărat... Uşa milostivirii..., după care preotul (diaconul, dacă este) zice : Domnului să ne rugăm ! Credincioşii răspund : Doamne miluieşte ! Preotul zice ecfonisul : Că sfînt eşti, Dumnezeul nostru... şi după : Amin, cîntăreţii cîntă, tot pe glasul al 6-1ea (în loc de

stihirile de la Laude), t r o p a r eI e : Acum a sosit vremea care sfințește pe toți... și celelalte trei, cel din urmă sfîrșindu-se cu : Sfinte Dumnezeule... (de 3 ori). Urmează prochimenul, Apostolul și Evanghelia, ectenia mare cu cereri deosebite și rugăciunea de sfințire a apei: Stăpine Doamne, Dumnezeul nostru, Cel mare întru sfat și minunat în lucruri în timpul căreia, atunci Cînd preotul ajunge cu citirea la cuvintele: ...Și acum trimite harul Preasfintului și de viață făcătorului Tău Duh, Care sfințește toate, și sfințește apa aceasta..., le zice de trei ori și de fiecare dată b in e c u vi n t e a z ă apa cu mîna, afund în d - o în apă și făcînd cu ea semnul Crucii. După ecfonisul rugăciunii : Că Tu ești izvorul tămăduirilor..., preotul zice : Pace tuturor ! și celelalte, și citește în taină, r u g ă c i u n e a : Pleacă, Doamne, urechea Ta..., pe care o sfîrșește cu ecfonisul, rostit cu glas : Că Tu ești sfințirea sufletelor și a trupurilor...

După aceea, luînd preotul cu amîndouă mîinile sfînta Cruce, o af u n d ă în apă cruciș, de trei ori, în timp ce se cîntă, tot de trei ori, troparul : Mîntuiește, Doamne, poporul Tău... Apoi ia sfînta Cruce în mîna stîngă și busuiocul în mîna dreaptă și s t r o p e ș t e cu apă sfințită, în chipul Crucii, altarul și biserica (sau casa), cîntînd troparul : Darurilor Tale, fă-ne pe noi vrednici..., după care, sărutînd sfînta Cruce, se stropește cu busuiocul pe cap [128] și o dă spre sărutare și celorlalți credincioși, s t r o p i n d u - I pe fiecare cu apă sfințită, în

128. Dacă Sînt mai mulți preoți, protosul dă fiecăruia sfînta Cruce și busuiocul și fiecare se stropește personal, sărutînd sffnta Cruce și înapoind-o apoi, protosului.

timp ce cîntăreții cîntă stihirile : Izvorul tămăduirilor... și celelalte.

Sfîrșindu-se acestea, preotul zice ectenia î n t r e i t ă, formată din trei cereri, la care se răspunde astfel : după prima și cea de a doua cerere se cîntă : Doamne miluiește (de cîte 3 ori), iar după a treia cerere se cîntă : Doamne miluiește (de 40 de ori). Ectenia se sfîrșește cu r u g ă c i u n e a, citită de preot, cu glas : Auzi-ne pe noi, Dumnezeule, Mântuitorul nostru..., unită cu ecfonisul : Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești..., după care se face obișnuitul sfîrșit, cu otpustul zilei.

c) Sjinfirea cea mică a apei în Săptămîna Luminată. — în Săptămîna Luminată, sfințirea cea mică a apei se săvîrșește după o rînduială deosebită, în casele credincioșilor la cerere, iar în biserică, vineri din această săptămînă (Izvorul tămăduirii). Rînduiala acestei sfințiri este următoarea :

După ce preotul dă cuvenita binecuvîntare, cîntă el însuși : Hristos a înviat... (de 3 ori), după care rostește stihurile Paștilor : înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmașii Lui..., și celelalte, ca la începutul Utreniei pascale, la care credincioșii răspund cu : Hristos a înviat din morți... Urmează e ct e n ia mare și apoi C a n o nul Paștilor. După Cîntarea a 3-a a Canonului se zice ectenia mică și ipacoi : Venit-au mai înainte de dimineață cele ce au fost cu Maria..., iar după Cîntarea a 6-a se zice ectenia mică, co n d a cu I și icosul Paștilor, p ro ch imen u l, Ap o stolul și Eva n gh eI i a zilei ; apoi : Învierea lui Hristos văzînd... (de 3 ori), stihul : Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta... și : Înviind Iisus din mormînt... (de 3 ori). După fiecare Cîntare se cîntă : Hristos a înviat... (de 3 ori).

De se va întîmpla în aceste zile sfîntul și marele mucenic Gheorghe, se cîntă după Cîntarea a 3-a mai întîi c o n d a c u I sfîntului și apoi : Venit-au mai înainte de dimineață...

După ectenia mică de la Cîntarea a 9-a a Canonului se cîntă, de trei ori, I u m i n î n da : Cu trupul adormind... și apoi se citesc r u g ă c i u n i l e din slujba sfințirii celei mici a apei : Stăpâne, Doamne, Dumnezeul nostru, Cel mare întru sfat și minunat în lucruri... și celelalte. Cînd preotul binecuvîntează apa cu sfînta Cruce, afundînd-o și făcînd cu ea în apă semnul Crucii, se cîntă, în loc de : Mântuiește, Doamne, poporul Tău..., t r o p a r ul : Hristos a înviat din morți... (o dată de preot și apoi de credincioși de 2 ori). Urmează s t i h ir i I e Paștilor cu stihurile lor, iar după sfîrșitul lor de la Și acum... se cîntă tot : Hristos a înviat..., pînă ce toți credincioșii trec și sărută sfînta Cruce și Sînt stropiți cu apă sfințită de către preot. Urmează, îndată, ectenia întreită, după care se face sfîrșitul, cu otpustul ca și la Utrenia pascală.

5. Ierurgii în legătură cu traiul creștinului

a) Rînduiala sfințirii unei temelii de casă. Fiind pregătit locul de temelie a casei care urmează a se zidi, cu șanțuri de jur împrejur, se aranjază pe acest loc o masă cu toate cele trebuincioase pentru sfințirea cea mică a apei. Preotul, înveșmîntat în epitrahil și felon, stînd înaintea mesei, cu fața spre răsărit, și primind cădelnița sau vasul cu tămîie aprinsă, dă cuvenita binecuvîntare: Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru... În timpul Cînd se cîntă :

Împărate ceresc preotul t ă m î i a z ă întîi masa, apoi, de jur împrejur, șanțul pregătit pentru temelie, începînd din colțul din dreapta și mergînd spre stînga pînă ce ajunge la locul de unde a plecat, și după ce tămîiază și pe credincioșii de față vine din nou înaintea mesei și o tămîiază (de 3 ori), înapoind cădelnița.

Urmează s f i n i rea cea m i c ă a apei, după rînduiala arătată mai înainte, iar după ce se citesc rugăciunile de sfințire a apei și se binecuvîntează apa cu sfînta Cruce, Cîntîndu-se t r o p a r u l : Mântuiește, Doamne, poporul Tău..., preotul citește r u g ă c i u n e a pentru temelia casei : Stăpîne, Dumnezeule, atotțiitorule, Care ai făcut cerul cu înțelepciune... Sfîrșind de citit rugăciunea, preotul s t r o p e ș t e cu apă sfințită șanțul săpat pentru temelie, mergînd de jur împrejur, ca și la tămîiere, dar avînd în mîna stîngă sfînta Cruce. Revenind în fața mesei, sărută sfînta Cruce și își stropește capul cu apă sfințită, după care o dă spre s ă r u t a r e tuturor celor de față, s t r o p i n d u - i cu apă sfințită, în timp ce •cîntăreții cîntă cele cuvenite, arătate la rînduiala sfințirii celei mici a apei. Urmează apoi cuvenitul sfârșit, cu otpustul zilei, precum și cuvîntul de învățătură rostit de preot.

Sfințirea unei temelii de casă nezidită, ci numai înălțată pe furci de lemn, se face la fel cu a celei zidite, avînd numai deosebirea că tămîierea se face în jurul locului pe care se va înălța casa, iar stropirea cu apă sfințită se face asupra gropilor în care se vor înfige furcile casei.

b) Rînduiala binecuvîntării casei noi. — Rînduiala acestei binecuvîntări se află în toate edițiile Evhologiului mare, (ca, de ex. București, 1920, p. 401—405, București, 1965, p. 431—436 ; București 1971, p. 318—322) și se săvîrșește astfel :

Se aranjează, afară sau în casă, o masă cu toate cele cuvenite pentru sfințirea cea mică a apei, precum și un bețișor învelit la un capăt cu puțină vată. Preotul, luînd un creion sau cerneală, iar în unele locuri o lumînare aprinsă, d e s en e a z ă pe toți cei patru pereți ai casei semnul Crucii. Venind în fața mesei și stînd cu fața la răsărit, dă binecuvîntarea și se săvîrșește sfinț ire a cea mică a apei după rînduiala arătată. Dacă pentru

oarecare pricini de grăbire nu s-ar face în casă sfințirea cea mică a apei, va fi așezat pe masă un vas cu aghiasmă. Se săvîrșește apoi următoarea rînduială :

Dacă nu se face sfinȚirea cea mică a apei, se dă binecuvîntarea și se citesc rugăciunile începătoare. Dacă se face sfințirea cea mică a apei, atunci, după : Mântuiește, Doamne, poporul Tău... se zice îndată : Veniți să ne închinăm... (de 3 ori), se citește Psalmul 90 : «Cel ce locuiește în ajutorul Celui preaînalt...», se cîntă t r o p a r u I : Precum casei lui Zaheu..., apoi se citește ru g ă ci u n ea de in t r a r e în casa nouă : Dumnezeule, Mîntuitorul nostru, Care ai învrednicit pe Zaheu de Te-a primit in casa lui..., și, în taină, r u g ă c i u n e a : Stăpâne, Doamne, Dumnezeul nostru, Care întru cele înalte locuiești și spre cele smerite privești cu vosglasul : Că al Tău este a ne milui...

După vosglas preotul, însemnînd de trei ori untdelemnul în chipul Crucii, zice : In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin. Citește r u g ă c i u n e a de sfințire a untdelemnului : Doamne, Dumnezeul nostru, caută acum cu milostivire asupra rugăciunii mele..., apoi ia apă sfințită și s t r o p e ș t e cu ea toți pereții casei împrejur și toate camerele ei, zicînd : In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, prin stropirea acestei ape sfințite să se depărteze toată vicleana lucrare satanică. Amin. Luînd apoi untdelemnul sfințit, unge cu el pereții casei unde este desenată Crucea. La fiecare însemnare, preotul zice : Se binecuvântează casa aceasta prin ungerea cu acest untdelemn sfințit, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin,

După săvîrșirea ungerii cu untdelemn se aprind lumînări la fiecare cruce de pe pereți. Cînd se face

aceasta, cîntăreții cîntă s t i h i r a : Binecuvintează, Doamne, casa aceasta...

Sfîrșindu-se acestea, preotul vine înaintea mesei și ci— dacă voiește — E va n g h e li a din Duminica lui Zaheu (Luca XIX, 1—10) : In vremea aceea venit-a Iisus în Ierihon... Apoi se citește Psalmul 100 : «Milă și judecată voi cînta Ție, Doamne...», în care timp preotul, dacă voiește, t ăm î i a z ă toată casa. Apoi zice ectenia î n t r e i t ă, cu c er e r i s p e c i a I e, terminată cu : Auzi-ne pe noi, Dumnezeule, Mântuitorul nostru... și ecfonisul : Că milostiv... Se face apoi cuvenitul sfîrșit, cu otpustul zilei, după care preotul s t r op e ș t e cu apă sfințită pe credincioși și îi m i r u i e ș t e cu untdelemn sfințit, învățîndu-i cum să folosească materiile întrebuințate la sfințire (ca la Sfîntul Maslu).

Preotul va rosti și cuvînt de învățătură, potrivit cu această împrejurare.

c) Rînduiala ce se face înainte de a se începe săparea unei fîntîni. —Pe locul unde urmează să se facă o fîntînă nouă, preotul va săvîrși sfințirea cea mică a apei (Sfeștania), iar spre sfîrșit, după ce s-a cîntat troparul : Mântuiește, Doamne, poporul Tău..., va citi r u g ă c i u n e a pentru începutul săpatului fîntînii : Doamne, Dumnezeul nostru, Atotțiitorule și Atotputernice, Care toate le faci și le prefaci numai cu voia Ta... Vor urma apoi celelalte ale Sfeștaniei și otpustul zilei, iar cu apa sfințită preotul va stropi locul pe care se va săpa fîntîna, precum și pe toți credincioșii ce vor fi de față, rostind și un cuvînt de învățătură.

d) Rînduiala ce se face la fîntîna cea nouă, după terminarea construirii ei. — Venind preotul la fîntîna cea nouă și aprinzînd trei lumînări, se înveșmîntează cu epitrahilul și feIonul și c ă d i n d fîntîna împrejur, va face mai întîi s f i n ț ir e a c e a

m i c ă a apei într-un vas cu apă luată din fîntîna nou săpată, iar după ce se va cînta, la timpul cuvenit, t r o p a r u I : Mântuiește, Doamne, poporul Tău..., preotul va citi r u g ă c i u n e a de sfințire a fîntînii : Dumnezeule cel mare și minunat..., după care, luînd apă sfințită, va turna în fîntînă în chipul Crucii (de 3 ori), spunînd cuvintele : Se binecuvintează și se sfințește fântâna aceasta și apa ce este într-însa, cu darul Sfintului Duh, prin turnarea acestei ape sfințite, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. Amin. Apoi va s t r o p i cu apă sfințită pe credincioșii de față, cîntîndu-se cele cuvenite de la sfîrșitul Sfeștaniei și va zice ectenia î n t r e i t ă, la care va citi pom e l n i c e l e de vii ale ctitorilor fîntînii și ale celorlalți credincioși, care i se vor aduce spre citire.

Acolo unde se face fîntîna pentru pomenirea morȚilor se va adăuga ectenia pentru morți și se vor citi pomelnicele respective. După aceasta se va face cuvenitul sfîrșit și otpustul zilei.

Preotul va rosti și un cuvînt de învățătură.

6. Ierurgii în legătură cu sfîrșitul creștinului

l. Rînduieli premergătoare înmormîntčrii :

a) Slujba la ieșirea cu greu a sufletului. — Venind la casa celui bolnav de boală grea, care greu se luptă cu moartea, preotul, înveșmîntat în epitrahil, dă obișnuita binecuvîntare, după care zice rugăciunile începătoare : După Că a Ta este împărăția..., zice : Doamne miluiește (de 12 ori), Slavă...

Și acum..., Veniți să ne închinăm... (de 3 ori), Psalmul 69 : «Dumnezeule, spre ajutorul meu ia aminte...», Psalmul 142 : «Doamne, auzi rugăciunea mea...» și Psalmul 50 : «Miluiește-mă, Dumnezeule...», după care cîntă C a n o n u l «pe patru», întocmit de sfîntul Andrei Criteanul : Veniți să vă adunați toți... După Cîntarea a 9-a urmează : Cuvine-se cu adevărat... și «R u g ă c i u n e a pentru sufletul cel osîndit, cel ce cu greu se luptă cu moartea» : Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce cu înțelepciunea Ta cea negrăită ai zidit pe om din țărînă,.., după care se face otpustul zilei.

b) Rînduiala ce se săvîrșește îndată după moartea cuiva (Panihida). — Murind vreunul dintre creștini, fiind chemat preotul și venind acesta la casa unde este trupul mortului, se înveșmîntează cu epitrahilul și t ă m î i a z ă trupul mortului și pe cei de față, apoi începe : Bine cuvântat este Dumnezeul nostru... Cîntăretul zice : Sfinte Dumnezeule... și celelalte rugăciuni începătoare. După : Că a Ta este împărăția... se cîntă t r o p a r e I e morților : Cu duhurile drepților... și celelalte, după care urmează e c t e ni a î n t r e i t ă pentru morți : Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule..., cu r u g ă c i u n e a: Dumnezeul duhurilor și a tot trupul..., cu vosglasul : Că Tu ești învierea... Se face apoi cuvenitul sfîrșit cu otpustul : Cel ce a înviat din morți, Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu... și după ce preotul zice : Întru fericita adormire, veșnică odihnă dă, Doamne..., se cîntă : Veșnica pomenire (de 3 ori cîte 3).

Această rînduială se numește P a n i h i d ă și se săvîrșește și cu alte prilejuri pentru pomenirea celor răposați.

Acolo unde este obiceiul ca trupul mortului să nu fie așezat în sicriu (coșciug) înainte de a fi sicriul binecuvîntat de către preot, se va săvîrși rînduiala Panihidei, arătată mai sus, tămîindu-se și sicriul, iar după ecfonisul de la ectenia întreită, preotul va s t r o p i cu apă sfințită coșciugul în chipul crucii, zicînd : Să luăm aminte !, credincioșii răspunzînd : Aliluia (de 3 ori). După aceasta se va face cuvenitul sfîrșit.

c) Citirea «Stîlpilor» și a Psaltirii. — Acolo unde este obiceiul, citirea «Stîlpilor» se face în felul următor :

Venind preotul la casa în care se află trupul mortului, aduce cu sine sfînta Evanghelie și o așază pe o masă acoperită cu o față curată, sau pe analog. înveșmîntîndu-se în epitrahil și felon, t ă m î i a z ă sfînta Evanghelie, trupul celui răposat și pe toți cei de față, apoi dă binecuvîntarea obișnuită și săvîrșește P a n i h i d a după rînduiala arătată mai înainte. După ecfonisul ecteniei întreite preotul zice : Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie... Credincioșii răspund : Doamne miluiește (de 3 ori). Preotul zice : înțelepciune, drepți ! și celelalte, după care citește «S t î I p i i» cuveniți, adică atîtea pericope evanghelice cîte îngăduie timpul sau după cererea credincioșilor. Citirea lor începe cu cele 11 Evanghelii ale Învierii (de la Utrenia duminicii) și dacă timpul îngăduie se citesc în plus și cele prevăzute în noua ediție a Panihidei și a Molitfelnicului (cele pentru morți ale zilelor săptămînii, cele de la slujba înmormîntării preoților și altele pe care le va crede preotul de cuviință) [129]

Sfîrșind de citit «Stîlpii», preotul, după ce se va cînta : Slavă Ție, Doamne, slavă Ție ! va zice : Înțelepciune ! Și va face cuvenitul sfîrșit, iar după otpust se va cînta : Veșnica pomenire, după rînduiala cuvenită.

Citirea Psaltirii — acolo unde s-a păstrat în datina• este bine să se facă mai ales în timpul priveghiului (noaptea). Se procedează astfel : Venind cîntărețul bisericesc la casa în care se află mortul și aducînd cu sine Psaltirea, o așază pe o masă acoperită cu o față curată, sau pe un analog înalt. Apoi, întorcîndu-se cu fața la icoană sau spre răsărit, se însemnă de trei ori cu semnul Crucii și zice : Pentru rugăciunile sfinIilor părinților noștri, Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluiește-ne pe noi ! Amin. Și citește după rînduiala arătată în Psaltire, catismele respective : toate cele douăzeci de catisme, sau mai puține, după cum va îngădui timpul, urmînd ca cele pe care nu le-a citit să continue a le citi Ia mor-

129. Caută-le în Molitfelnic,ed. București, 1971, p. 252 și urm. și în Panihid,ž, București, 1967, p, 147 și urm.

tul următor ; dacă timpul nu va îngădui, va citi cel puțin catisma a XVII-a, care este specifică slujbelor funebre [130]

2. Slujba înmormîntčrii:

a) Rînduiala înmormîntării mirenilor adulți (bărbați și femei). —Cînd toate cele ale înmormîntării Sînt gata, preotul, venind la casa unde este mortul, îmbracă epitrahilul și felonul, t ă m î i a z ă mortul și pe cei de față, dă binecuvîntarea și săvîrșește slujba P a n i h i d e i după rînduiala arătată mai înainte. Apoi, ridicat fiind mortul din casă, este dus la biserică spre a i se face slujba înmormîntării. Este de dorit ca, acolo unde prohodirea mortului nu se face în biserică,

preotul să lămurească pe credincioși ca această slujbă să se facă în biserică.

în drumul spre biserică și spre cimitir s-a păstrat obiceiul străvechi de a se face opriri cu ectenii. Numărul o p r i r iI o r diferă după practica locului și se fac, de obicei, la răspîntii de drum, în locurile de care se leagă viața ori activitatea celui decedat, sau în dreptul bisericilor, dacă convoiul are în cale mai multe biserici. Acolo unde la opriri se citesc și Evanghelii, acestea se vor lua de la cele arătate la «Stîlpi».

Ajungînd convoiul funebru la biserică, se așază mortul în pronaos, cu fața spre altar. Pe o masă așezată la capul mortului se pune coliva. în partea opusă se așază analogul, pe care se pune sfînta Evanghelie și cartea cu rînduiala înmormîntării. În cele patru colțuri ale sicriului se pun sfeșnice cu lumînări aprinse. Pe pieptul mortului se pune crucea sau o icoană. Preotul (sau soborul) stă înaintea analogului, cu fața spre mort și spre credincioși. În dreapta mortului (în partea dinspre miazăzi) stau rudele lui, cu fața spre mort.

130. Acolo unde s-a îndătinat obiceiul să se citească molitfă de curătire pentru cei ce au scăldat montul, se va face — până la întocmirea unei astfel de molitfe — următoarea rînduială : Binecuvântarea, rugăciunile începătoare, Psalmul 50 și rugăciunea rînduită pentru femeile care au asistat la nașterea unui prunc, cu adaptările cuvenite, rugăciune care este cea mai potrivită în conținut cu această situație.

După ce toate s-au aranjat în rînduială, preotul dă cuvenita binecuvîntare, iar cîntărețul citește Psalmul 90 : «Cel ce locuiește în ajutorul Celui preaînalt...», Slavă... Și acum... AliIuia (de 3 ori), după care se citește îndată Ca t i sma a XVII-a (Psalmul 118) după rînduiala arătată în Molitfelnic, iar dacă timpul nu îngăduie, se vor cînta cel puțin

stihurile însemnate cu cruce [131] . Se cîntă apoi B in e c u v î n t ă r i I e pentru morți, după care urmează e c t e n i a î n t r e i t ă pentru morți : Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule... și celelalte. După ecfonisul ecteniei se cîntă t r o p a r u l : Odihnește, Mântuitorul nostru, cu drepții pe robul Tău... și se săvîrșește mai departe rînduiala arătată în Molitfelnic, cu cîntările și citirile respective.

Cînd slujba înmormîntării se face cu diacon, Apostolul poate fi citit de diacon, iar Evanghelia este citită de preot. La slujba cu mai mulți preoți (în sobor), Evanghelia este citită de protos.

Cînd slujba înmormîntării se săvîrșește de mai mulți preoți și nu este de față arhiereul, întrucît Evanghelia este citită de protos, r u g ă c i u n i l e de i e r t a r e pot fi citite de alți trei preoți, mai în etate, dacă Sînt duhovnici. Cînd slujba este făcută de un singur preot, acesta va citi rugăciunile de iertare chiar dacă nu este duhovnic.

După citirea rugăciunilor de iertare se va rosti necrologul cuvenit, după care va urma s ă r u ta r e a i c o a nei sau a Crucii de pe pieptul mortului. Această sărutare se cuvine să fie făcută întîi de preoți în ordinea așezării lor, începînd cu protosul, apoi de diaconi și numai după aceasta și de ceilalți, rude și cei de față, în care timp se cîntă stihirile cuvenite și se săvîrșește apoi rînduiala și sfîrșitul arătat în Molitfelnic.

Sfîrșindu-se slujba prohodirii, trupul mortului este ridicat și dus în cortegiu funebru la groapă, cîntîndu-se pe drum : Sfinte Dumnezeu le... și celelalte.

131. In practica mal nouă a celor mal multe biserici parohiale, pentru prescurtarea slujbei se obișnuiește ca, îndată după binecuvîntare, în locul Psalmului 90 și a Catismei a XVII-a, să se cînte : Aliluia și trop ar e l e : Cel ce prin adîncul înțelepciunii... și celelalte (Vezi Molitfelnicul, București, 1971, p. 151

Ajungîndu-se la groapă se așază sicriul jos, fața mortului se acoperă cu pînză, peste care preotul toarnă, în formă de cruce, vin amestecat cu untdelemn, zicînd : Stropi-mă-vei cu isop și mă voi curăți ; spăla-mă-vei și mai vârtos decît zăpada mă voi albi. Se așază capacul și după ce sicriul a fost coborît în groapă, preotul, luînd pămînt cu lopata, îl a r u n c ă cruciș deasupra lui, zicînd : Al Domnului este pământul și plinirea lui, lumea și toți cei ce locuiesc într-însa. După aceea varsă în groapă cenușa din cădelniță și se astupă groapa cu pămînt, după datină, în care timp se cîntă t r o p a r e l e : Cu duhurile drepților... și celelalte, cu otpustul : Slavă lui Dumnezeu, Care așa a binevoit. Preotul mai poate zice : Dumnezeu să-l ierte ! Credincioșii răspund : Dumnezeu să-l ierte !

b) Rînduiala înmormîntării pruncilor. —u Această rînduială se face pentru pruncii pînă la vîrsta de șapte ani. Ea se deosebește de cea a înmormîntării creștinilor vîrstnici nu numai prin conținutul cîntărilor și al rugăciunilor, ci și prin următoarele :

— După Psalmul 90 nu se citește Catisma a XVII-a, ci se cîntă : Aliluia (de 3 ori) și t r o p a r e I e : Cel ce prin adincul înțelepciunii

— Nu se cîntă Binecuvîntările pentru morți ;

După condacul de Ia Cîntarea a 6-a se citesc patru icoase •

— După Canon nu se cîntă cele opt stihiri idiomele, ci luminînda ;

— Înainte de prochimen, preotul zice : Că sfânt ești, Dumnezeul nostru... și se cîntă : Sfinte Dumnezeule... ;

— Car și rugăciunea de iertare (Dumnezeul duhurilor...) au text deosebit ; (să se vadă în Molitfelnic, edițiile 1965 și 1971) ;

— De asemenea și rugăciunea de iertare de după Evanghelie are text deosebit ;

— Lipsesc Fericirile cu stihirile lor ;

— Stihirile de la sărutare au cuprins deosebit.

c) Rînduiala înmormîntării ce se face la Sfintele Paști și în toată Săptămîna Luminată. -— De va răposa vreunul din creștini de Sfintele Paști sau în orice zi din Săptămîna Luminată și i se va face înmormîntarea pînă la Duminica Tomii, nu se cîntă slujba obișnuită a înmormîntării, pentru mărirea și cinstea sărbătorii învierii și pentru că acestea Sînt zile de bucurie și de veselie, iar nu de jale și de plîngere. De aceea, în aceste zile se face slujba înmormîntării după următoarea rînduială :

Venind preotul cu cîntăreții la casa în care zace trupul mortului, se înveșmîntează în epitrahil și felon și, c ă d i n d, începe : Bine cuvântat este Dumnezeul nostru..., apoi cîntă t r o p a r u l : Hristos a înviat din morți... (de 3 ori), după care zice cele patru stihuri ale Paștilor : Înviază Dumnezeu... și celelalte, cu Slavă... Și acum..., la fiecare răspunzînd credincioșii cu : Hristos a înviat din morți...

După cîntarea acestora se așază trupul răposatului în sicriu (dacă n-a fost așezat mai înainte) și se zice e c t e n i a î n t r e i t ă pentru morți : Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule..„ cu r u g ă c i u n e a : Dumnezeul duhurilor și a tot trupul... și cu ecfonisul : Că Tu ești învierea și viața... După ecfonis se cîntă : Invierea lui Hristos văzând...

Tn drum spre biserică se cîntă Canonul Paștilor, cît se va putea. în biserică, preotul c ă d e ș t e după obicei și se cîntă C a n o n u I Paștilor de la început «pe opt». După Cîntarea a 3-a se zice ectenia mică pentru morți și ipacoi : Venit-au mai

înainte de dimineață... După Cîntarea a 6-a se zice din nou ectenia mică pentru morți, c o n d a c u 1 : Cu sfinții odihnește..., icosul : Tu singur ești fără de moarte... , din nou condacul ; apoi : Câți în Hristos v-ați botezat..., A p o s t o I u I zilei în Care se face înmormîntarea. E v a n g h e I i a de la Matei (XXVIII, 16—20) : In vremea aceea cei unsprezece ucenici au mers în Galileea..., apoi : Învierea lui Hristos văzînda.. și : Înviind Iisus din mormânt... (de 3 ori). După Cîntarea a 9-a se zice ectenia mică obișnuită, cu ecfonisul : Că pe Tine Te laudă toate Puterile cerești... , I u m i n î n d a Paștilor : Cu trupul adormind..., B i n e c u v î n t ă r i I e Învierii : Soborul îngeresc... și stihurile Paștilor cu stihirile lor : Învia-

ză Dumnezeu... Paștile cele sfințite... și celelalte, după care se zice e c t en i a î n t r e i t ă pentru morți : Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule..., r u g ă ci unil e d e i e r t a r e și celelalte cîntări și rînduieli arătate la înmormîntare (a mirenilor sau a pruncilor). Se face o t p u s t u l p a s c a l : Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând..., după care se zice : Întru fericită adormire... și se cîntă : Veșnica pomenire.

în drum spre groapă se cîntă : Hristos a înviat...

La groapă se zic și se fac cele arătate la rînduiala înmormîntării mirenilor. Tn unele părți, se cîntă și t r o p a r u I : Pămîntule, deschide-te și primește pe cel zidit din tine... (Acest tropar se află la rînduiala înmormîntării călugărilor).

d) Rînduiala înmormîntării preoților și a diaconilor de mir. — Slujba înmormîntării preoților

și diaconilor de mir se săvîrșește după o rînduială deosebită, arătată în Molitfelnic. Se cuvine să se aibă În vedere că, după stihirile idiomele și după : Bine este a ne mărturisi Domnului... și ectenia ultimă : Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule..., nu se mai citesc r ug ă ci u n i l e d e i e r t a r e din rînduiala înmormîntării mirenilor, ci se trece îndată la sărutarea mortului, cîntîndu-se stihirile respective.

e) Rînduiala înmormîntării călugărilor se săvîrșește, mai ales, de către ieromonahi, fiind deosebită de celelalte rînduieli ale înmormîntării și se află în edițiile mai vechi ale Molitfelnicului și în Cartea mai nouă, cu rînduielile călugărești.

f) Îndrumări pentru înmormîntarea sinucigașilor. Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 8 iunie 1949, a hotărît următoarele :

Slujba înmormîntării sinucigașilor «ieșiți din minte» să fie făcută numai de către un singur preot și nu în locașul sfintei biserici, ci pe marginea gropii, iar preotul să poarte numai epitrahilul, săvîrșind slujba după ritual redus.

— Să nu se tragă clopotele și să nu se țină cuvîntări». (Temei nr. 7923/1949).

Rînduiala înmormîntării în acest caz este următoarea : binecuvîntarea de început, rugăciunile începătoare, Aliluia și t r o p a r u l Cel ce prin adîncul înțelepciunii..., e c t e n i a î n t r e i t ă pentru morți : Miluiește-ne pe noi, Dumnezeucu r u g ă ci u n e a : Dumnezeul duhurilor și a tot trupul..., ru g ă c i u n i l e d e i e r t a r e, otpustul și : Veșnica pomenire.

3. Rînduiellle pentru pomenirea individuală a morților, după înmormîntare :

a) Termenele îndătinate pentru pomenirea morților (Soroacele). — Soroacele Sînt datele (termenele, zilele) în care se săvîrșesc rînduieli bisericești care urmează după înmormîntarea fiecărui creștin ortodox în parte. Aceste date Sînt : la trei zile, la nouă zile, la patruzeci de zile, la trei luni, la șase luni, la nouă luni, la un an și apoi în fiecare an pînă la șapte ani după moarte. La aceste soroace, familia răposatului aduce la biserică sau (unde este obiceiul), la mormînt : colivă, pîine (colac) și vin și se săvîrșește, mai pe scurt sau mai dezvoltat, după importanța sorocului și după dorința familiei, rînduiala de pomenire a răposatului. De obicei, la soroacele de patruzeci de zile, de un an și de șapte ani se săvîrșește rînduiala mare de pomenire, care se cheamă P a r a s t a s, iar la celelalte soroace se săvîrșește rînduiala prescurtată, care se cheamă P an i h i d ă (Pomenire, Trisaghion etc.).

b) Rînduiala Panihidei. —Înveșmîntat în epitrahil, preotul merge unde este pregătită coliva și, cădind-o cruciș, dă binecuvîntarea obișnuită, după care urmează rugăciunile începătoare, t r o p a r e l e : Cu duhurile drepților..., e c t e n i a î n t r e i t ă pentru morți și rugăciunea de dezlegare (Dumnezeul duhurilor...) și obișnuitul sfîrșit, cu otpustul : Cel ce a înviat din morți, Hristos... După aceasta, preotul zice : Întru fericita adormire, veșnică odihnă... și se cîntă : Veșnica pomenire..., în care timp preotul, împreună cu familia răposatului, ridică simbolic coliva, mișcînd-o în sus și în jos, o stropește

cu puțin vin și după ce o așază din nou la loc, zice : Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri...

Cînd pomenirea se face în casa familiei răposatului, cu care prilej este pregătită și o masă, rînduiala pomenirii este următoarea :

Aranjată fiind masa (după obiceiul locului) cu darurile de pîine și bucate, se așază în capul mesei coliva cu lumînare aprinsă și paosul (acolo unde este în obicei). Preotul, cădind, dă cuvenita binecuvîntare și se săvîrșește rînduiala Panihidei mai sus arătată. Tn timpul rugăciuni: Dumnezeul duhurilor... se ridică de către preot și de cei prezenți coliva deasupra mesei, iar după ecfonis se așază coliva din nou pe masă și Cîntărețul sau unul din credincioși zice : Tatăl nostru..., apoi : Slavă... Și acum... Doamne miluiește (de 3 ori), părinte, binecuvintează ! Preotul binecuvîntează zicînd : Hristoase, Dumnezeule, binecuvintează mîncarea și băutura... și se așază cu toții la masă. Mai înainte de a gusta din bucate, preotul și toți ceilalți gustă pe rând, cite puțin, din colivă.

După ce se termină masa, se scoală cu toții în picioare și preotul zice : Slavă Ție, Hristoase, Dumnezeule... Cîntărețul : Slavă Tatălui... Doamne miluiește (de 3 ori), părinte, binecuvintează ! Preotul : Cel ce a înviat din morți, Hristos... Apoi : Intru fericita adormire... și se cîntă : Veșnica pomenire (de 3 ori), în care timp se ridică paosul, acolo unde este în obicei, așa cum s-a ridicat coliva în timpul rugăciunii : Dumnezeul duhurilor... Apoi preotul zice : Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri...

Dacă se dau de pomană haine și alte lucruri, preotul, îndată după ecfonisul ecteniei întreite, înainte de a se așeza la masă, va merge la locul unde Sînt așezate aceste daruri, le va tămîia și va citi rugăciunea : Doamne, Iisuse Hristoase, Cel ce stăpânești peste cei morți și peste cei vii...

Rînduiala Parastasului. La soroacele de patruzeci de zile, de un an și de șapte ani (și ori de cîte ori familia răposatului dorește) se cuvine să se săvîrșească rînduiala Parastasului.

Parastasul se săvîrșește, de obicei, cu Liturghie, în biserică, dar se poate săvîrși și fără de Liturghie.

Cînd Parastasul se săvârșește cu Liturghie, preotul va p o m e n i la P r o s c o m i d i e pe cel răposat atunci Cînd citește rugăciunea pentru morți, scoțînd și părticica respectivă din prescură. După v o h o d u I cel mic, la troparele și condacele respective se adaugă t r o p a r u I : Cel ce prin adîncul înțelepciunii... și c o n d a c ul : Cu sfinții odihnește... La Apostolul și Evanghelia zilei se adaugă Ap o s t ol ul și E v a n g h e I i a pentru morți din ziua săptămînală respectivă. După ectenia întreită pentru vii se zice și e c t e n i a î nt r e i t ă pentru morți. in locul chinonicului sau sinaxarului, dacă nu este praznic, se cîntă C a n o n u I pentru morți, iar dacă este praznic, canonul se citește în taină, în timpul Cînd se citește cazania sau sinaxarul.

După otpustul Liturghiei se săvîrșește rînduiala Parastasului, arătată în Molitfelnic, Aghiasmatar și Panihidă.

Se cuvine a ști că nu se săvîrșește Parastas cu Liturghie în acele zile ale Postului Mare, în care este oprit a se săvîrși Sfînta Liturghie. De asemenea, în zilele în care nu se fac pomeniri pentru morți : de la 20 decembrie pînă la 7 ianuarie ; de la sîmbăta Lăsatului sec de carne pînă la sîmbăta din săptămîna întîi din Postul Mare ; din sîmbăta Floriilor pînă la Duminica Tomii, precum și duminica și în zilele de praznic, afară de cazuri speciale, Liturghia păstrînd în aceste zile caracterul specific sărbătorii, fără a se cînta, după vohodul mic, troparul și condacul pentru morți și fără a se citi Apostolul și Evanghelia pentru morți,

ci numai rostindu-se, la timpul cuvenit, e c t en i a în tre it ă pentru morți.

Se cuvine, iarăși, a ști că la ectenia mare de la Parastas, precum și la toate ecteniile mici de la diferite rînduieli pentru morți (înmormîntare, panihidă, parastas, sărindar etc.) se răspunde cu : Doamne miluiește ! cîntat o singură dată, nu de trei ori ca la ectenia întreită, însă pe melodie minoră (tristă).

d) Alte rînduieli pentru cei răposaȚi : — Ridicarea Panaghiei, acolo unde este în datină, se va săvîrși după rînduiala arătată în Panihida editată de Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1967, p. 140—146.

SAVîRȘIR11

— Binecuvîntarea și sfințirea crucii ce se așază la morInînt se va săvîrși după rînduiala arătată în aceeași Panihidă, la p. 131—132, precum și în Molitfelnicul din 1971, p. 281.

4. S ă r i n d a r e l e .

Prin Sărindar se înțeleg rînduieli de pomenire făcute pentru morți sau pentru vii la patruzeci de Liturghii în șir. Sărindarul este individual sau de obște.

a) Sărindarul individual. — Cel care dorește să i se săvîrșească sărindar va avea grijă să aducă la biserică p o m e ln i c u I cuvenit. Sărindarul individual poate fi dat pentru sufletul unui decedat, sau pentru mai mulți decedați ai familiei, sau pentru bună sporirea casei și binele familiei, scriindu-se în pomelnic numele viilor și al morților. Cei în cauză vor avea grijă să aducă din timp cele de trebuință pentru săvîrșirea celor patruzeci de Sfinte Liturghii, adică prescuri, vin, untdelemn pentru candele, lumînări și tămîie.

La Liturghiile săvîrșite duminica, în sărbători sau și în alte zile, preotul va pomeni la patruzeci de Proscomidii, pomelnicul de sărindar,

scoțînd miridele respective, pentru vii și pentru morți, după cum este întocmit pomelnicul.

Sfîrșindu-se de pomenit pomelnicul la patruzeci de Liturghii, se va săvîrși (dacă sărindarul este dat pentru morți) P a r a s t as cu Liturghie, după rînduiala arătată mai înainte, iar dacă sărindarul este dat pentru vii, se va săvîrși Sfînta Liturghie cu T e d e u m de mulțumire sau cu rugăciunile speciale, pentru felurite trebuințe, arătate în Liturghier.

Acolo unde este în datină să se facă rugăciune pentru morți și la mormînt, la încheierea sărindarului preotul va merge la mormînt și va săvîrși acolo rînduiala Panihidei, arătată mai înainte.

Tot la slujba de încheiere a sărindarului se obișnuiește să se dea de pomană felurite daruri : masă, pat, haine, vase și altele. Preotul, venind la casa respectivă, va săvîrși rîndu-

iala s f i n ț i r i i celei mici a apei (unde se obișnuiește), apoi rînduiala P a n i h i d e i, tămîind toate lucrurile ce se vor da de pomană. Înainte de otpust va citi r u g ă ci u n e a pentru împărțirea hainelor și a altor lucruri care se dau de pomană, arătată în Molitfelnic, iar după otpust va s t r o p i cu apă sfințită toate darurile, după care se va cînta : Veșnica pomenire, dacă darurile se dau de pomană pentru morți, sau : Bogații au sărăcit și au flămânzit..., dacă se dau pentru vii. Se va face încheierea cu : Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri...

Dacă sărindarul s-a dat și pentru vii (pentru casă) și pentru morți, atunci la slujirea de încheiere ce se face acasă, după ce se va săvîrși Panihida și se va cînta : Veșnica pomenire, preotul nu va încheia cu : Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri..., ci, dînd din nou binecuvîntarea, se vor zice rugăciunile începătoare, ectenia întreită pentru cei vii, la care se vor pomeni numele celor vii din pomelnicul sărindarului, otpustul mic, Bogații au sărăcit și au flămânzit... și . Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri...

După toate acestea, preotul va binecuvînta masa după rînduiala cuvenită, arătată mai înainte.

b) Sărindarul de obște este acela care se face atunci Cînd preotul săvîrșește Sfînta Liturghie timp de patruzeci de zile neîntrerupt, pentru vreun eveniment oarecare : sfințirea bisericii, sfințirea unei fîntîni, hirotonie și altele. La acest sărindar preotul va pomeni, la Proscomidie, patruzeci de zile la rînd, pomelnicele de vii și de morți date de cei care au contribuit la facerea sau restaurarea bisericii, fîntînii etc.

Slujba de încheiere a acestui sărindar se face la biserica sau la fîntîna respectivă, cu care prilej preotul va binecuvînta și va sfinți, prin stropire cu apă sfințită, toate darurile de bucate aduse de credincioși pentru masa comună ce se va aranja, săvîrșind rînduiala arătată mai înainte, la slujba de încheiere a sărindarului individual.

Atît la slujba de încheiere a sărindarului individual, cît și la cea a sărindarului de obște, preotul va avea grijă să rostească un cuvînt de învățătură pentru credincioși.

Îndrumări speciale, pentru unele amănunte de Tipic și de practică Liturgică

1. Despre otpusturi

Toate slujbele bisericești se sfîrșesc printr-o formulă de încheiere, care se numește o t p u s t sau a p o lis (= liberare, sfîrșit, încheiere).

Orice otpust se introduce printr-o formulă pregătitoare, care, după conținut, este dezvoltată sau prescurtată.

a) Formula dezvoltată de introducere a otpustului este următoarea : Preotul (diaconul, dacă este) zice : înțelepciune ! Credincioșii răspund : Binecuvintează ! Preotul : Cel ce este bine cuvântat, Hristos, Dumnezeul nostru, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Credincioșii : Amin ! Intărește, Dumnezeule, sfânta și dreapta credință a dreptmăritorilor creștini și sfint locașul acesta în veacul veacului. Preotul : Preasfintă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi ! Credincioșii : Ceea ce ești mai cinstită decât heruvimii... Preotul : Slavă Ție, Hristoase, Dumnezeul nostru, nădejdea noastră, slavă Ție ! Credincioșii : Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, și acum și pururea și în vecii vecilor, Amin ! Doamne miluiește (de 3 ori), Binecuvintează. Și urmează otpustul cuvenit.

Această rînduială de introducere a otpustului se săvîrșește la Vecernie, Utrenie, Tedeum, Sfințirea cea mică a apei

(Sfeștanie), înmormîntare, Parastas și la toate slujbele la care, înainte de otpust se spune : Înțelepciune !

b) Formula prescurtată de introducere a otpustului este următoarea : Preotul zice : Slavă Ție, Hristoase, Dumnezeule, nădejdea noastră,

slavă Ție ! Credincioșii răspund : Slavă... Și acum..., Doamne miluiește (de 3 ori), Binecuvintează ! Și urmează cuvenitul otpust.

Rînduiala prescurtată de introducere a otpustului se săvîrșește la Sfînta Liturghie și la toate Sfintele Taine, la Ceasuri, Miezonoptică, Pavecerniță, Acatist, Paraclis și la toate slujbele la care nu se zice, înainte de otpust : Înțelepciune !

Otpustul propriu-zis după conținut este mic, mare și special :

c) Otpustul mic are următorul conținut : Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, pentru rugăciunile preacuratei Maicii Sale și ale tuturor sfinților, să ne miluiască și să ne mântuiască pe noi ca un bun și de oameni iubitor (nu se face deci nici o pomenire nominală de sfinți).

Acest otpust se spune la Ceasul al nouălea (Cînd acesta se citește în pronaos), la Vecernia mică, la Miezonoptică, la Ceasul întîi, la Ceasul al treilea (dacă s-ar săvîrși despărțit de Ceasul al șaselea), la Ceasul al șaselea, la Obedniță, la Proscomidie, la Pavecernița mică (Ia Pavecernița mare otpustul se înlocuiește cu rugăciunea : Stăpâne, mult-milostive, Doamne Iisuse Hristoase...), la rugăciunile dimineții, la rugăciunile de seară, la Acatiste [132] la Paraclise și la alte ierurgii mai puțin însemnate.

Duminica, la Miezonoptică, la Ceasuri și la Obedniță (dacă se săvîrșește), precum și la Proscomidie, otpustul începe cu cuvintele : Cel ce a înviat din morți, Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru... La Proscomidie se adaugă și numele sfîntului ierarh a cărui Liturghie se săvîrșește.

d) Otpustul mare, spre deosebire de otpustul mic, mai cuprinde, în următoarea ordine : numele sfîntului zilei săp-

132. Dacă Acatistul este în cinstea unui sfînt, atunci se pomenește numele acestuia. Atunci Cînd Acatistul se săvîrșește unit cu Vecernia, otpustul Vecerniei se face la sfîrșitul Acatistului.

tămînale 133 al sfîntului care este hramul bisericii, al Sfîntului zilei din Minei, ale Sfinților Ioachim și Ana, iar la Liturghie, și al sfîntului ierarh a cărui Liturghie se săvîrșește, pomenit îndată după sfîntul hramului.

Formulele de otpust pentru fiecare zi a săptămînii se află în Liturghier, la capitolul : «Apolisele zilelor de peste toată săptămîna».

Acest otpust se rostește la Vecernie, Utrenie, Liturghie, Tedeum, Sfințirea cea mică a apei (Sfeștanie) și Ia ierurgiile care au la sfîrșitul rînduielii lor însemnarea : **Otpustul zilei». Duminica, la Utrenie, Liturghie și ierurgiile ce s-ar săvîrși în această zi, otpustul începe cu cuvintele : Cel ce a înviat din morți, Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru...

e) Otpusturile speciale Sînt cele care se rostesc la praznicele împărătești, în Săptămîna Patimilor, în Săptămîna Luminată, în Duminica Tomii, la Sfintele Taine (Botez, Cununie și Maslu), la unele ierurgii, ca de exemplu : Rînduiala ce se face în ziua a opta la casa unde s-a născut un prunc, la Rînduiala îmbisericirii pruncilor, la Înmormîntare, la Parastas și la alte rînduieli.

Otpusturile speciale ale praznicelor se rostesc în ziua praznicului, a odovaniei și în zilele de peste săptămînă din perioada dupăprăznuirii praznicului. În duminicile care cad în perioada dupăprăznuirii praznicelor se rostește otpustul duminicii. Otpustul Paștilor se rostește în întreaga Săptămînă Luminată și la odovanie.

Otpustul special nu începe cu cuvintele : Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu..., ci, fiecare, cu formulă specială de începere, potrivit praznicului sau zilei în care se săvirșește, așa cum este arătat în Liturghier, la capitolul : «Apolisele praznicelor împărătești».

La otpusturile praznicelor nu se pomenesc sfinţii zilelor respective, ci, după formula de începere, se zice : Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, pentru rugăciunile preacuratei

133. Luni : Sfinţii Îngeri marţi : sfîntul Ioan Botezătorul ; miercuri si vineri : sfînta Cruce ; joi : sfinţii apostoli şi sfântul Nicolae ; simbătă : sfintii apostoli, sfinţii mucenici şi preacuvioşii părinţi.

Maicii Sale şi ale tuturor sfinţilor, să ne miluiască şi aşa mai departe.

Otpusturile de la praznicele Maicii Domnului Sînt identice cu otpustul mic. Astfel, nu se pomenesc, la aceste otpusturi, sfinţii şi nici nu se face arătarea evenimentului sărbătorit (Naşterea, Intrarea în biserică etc.), ci se zice astfel : Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, pentru rugăciunile preacuratei Maicii Sale şi ale tuturor sfinţilor, să ne miluiască... etc.

Dacă praznicul în cinstea Născătoarei de Dumnezeu cade in zi de duminică, otpustul va începe cu : Cel ce a înviat din morţi... şi se va continua cel al praznicului.

Otpustul Sfintei Taine a Botezului este ca şi cel al praznicului Botezului Domnului, adăugindu-se însă, între pomenirea Născătoarei de Dumnezeu şi cea a tuturor sfinţilor, cuvintele : ...cu puterea cinstitei şi de viaţă făcătoarei Cruci...

Otpustul Cununiei începe cu cuvintele : Cel ce cu venirea Sa în Cana Galileii a arătat nunta cinstită, Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu.... După pomenirea Născătoarei de Dumnezeu se pomenesc sfinţii apostoli, sfinţii împăraţi Constantin şi Elena şi sfîntul mare mucenic Procopie.

Otpustul Sfîntului Maslu este ca și cel al zilei de miercuri și vineri, cu deosebirea că nu se pomenește sfîntul hramului și nici cel al Mineiului din ziua respectivă, ci în locul lor se pomenește sfîntul apostol Iacob, ruda Domnului, care vorbește despre această Sfîntă Taină (cf. Iacob, V, 14).

Otpustul la Rânduiala care se săvîrșește în ziua a opta la casa unde s-a născut un prunc este la fel cu cel de la Nașterea Domnului : Cel ce în peșteră S-a născut...

Otpustul la îmbisericirea pruncilor este la fel cu cel de la Întîmpinarea Domnului : Cel ce a binevoit a fi ținut în brațe de dreptul Simeon, pentru a noastră mântuire, Hristos...

Otpustul la înmormîntare este otpustul zilei de sîmbătă, cu deosebirea că începe cu cuvintele : Cel ce a înviat din morți... și se pomenește în el sfîntul și dreptul Lazăr, cel înviat a patra zi din morți.

La Parastas și la celelalte rînduieli de pomenire a răposaților, otpustul este cel al Înmormîntării, cu deosebirea că nu se pomenește sfîntul și dreptul Lazăr.

Observație : La orice slujbă, fie în biserică, fie la slujbele în afară de biserică, otpustul se rostește de preot, cu fața spre credincioși ; în biserică, preotul se închină, în timpul rostirii, mai întîi către icoana Mîntuitorului, apoi către cea a Maicii Domnului, de pe catapeteasmă.

2. Folosirea veșmintelor preoțești și diaconești la diferitele slujbe bisericești

Veșmintele preoțești Sînt : stiharul, mînecuțele, epitrahilul* brîul si felonul, iar ca veșmînt de distincție, bedernița (nabedernița) sau epigonatiul.

Veșmintele diaconești Sînt : stiharul, orariul și mînecuțele.

Pentru îmbrăcare, fiecare veșmînt are formulă specială, cum este arătat în Liturghier, în fruntea rînduielii Proscomidiei.

a) Înveșmîntarea preotului la săvîrșirea diferitelor slujbe bisericești se face cu următoarele veșminte preoțești :

E p i t r a h i I u Ieste folosit la absolut toate slujbele bisericești. Fără epitrahil preotul nu are dreptul să săvîrșească nici un fel de slujbă bisericească.

F e I o n u I (sfita) se folosește, în general, la toate slujbele la care se citește Evanghelia. La săvîrșirea celor șapte Laude bisericești, felonul se îmbracă și se dezbracă în următoarele momente :

La V e c e r n i a cu vo ho d se îmbracă în timpul Cîntării ultimei stihiri de la : Doamne, strigat-am... și se dezbracă după otpustul Vecerniei sau al Litiei (dacă se săvîrșește).

La P r i v e g h e r e, dacă slujba începe cu cîntarea anixandarelor, în timpul cărora ușile împărătești Sînt deschise și preotul face cădire mare, felonul se îmbracă înainte de a se începe cădirea și de a se deschide ușile împărătești și se dez-

bracă înainte de citirea celor șase psalmi de la Utrenie. Se îmbracă felonul, de asemenea, la toate Vecerniile cu rînduială specială, la care preotul trebuie să fie îmbrăcat cu toate veșmintele : Vecernia unită cu Liturghia, Vecernia din Duminica Paștilor, Vecernia din Duminica Pogorîrii Duhului Sfînt și Vecernia din Vinerea Patimilor, Cînd se scoate sfîntul epitaf.

La U t r e nia s ă r b ă t o r i l o r (la care se citește Evanghelie), se îmbracă felonul înainte de a se face cădirea (adică atunci Cînd începe a se cînta Polieleul — dacă este — sau Binecuvîntările Învierii) și se dezbracă după ecfonisul: Cu mila și cu îndurările... Se îmbracă apoi, după ultima stihiră de la Laude, la : Și acam... și se dezbracă după otpustul Utreniei, dacă nu urmează îndată Liturghia.

Dacă Utrenia nu are Evanghelie, ci numai doxologie mare, felonul se îmbracă numai înainte de stihira de la : Și acum..., de la Laude și se dezbracă după otpustul Utreniei.

Cînd preotul săvîrșește Proscomidia în timpul Utreniei (nu în timpul Ceasurilor), felonul se îmbracă cu toate celeIalte veșminte la timpul cuvenit, adică, îndată după : Dumnezeu este Domnul... Nu este îngăduit preotului să

săvîrșească Proscomidia fără a fi înveșmîntat în toate veșmintele, inclusiv felonul.

La U t r e n i i l e cu r î n d u i al ă s p e c i a l ă (sîmbăta Acatistului, deniile din Săptămîna Patimilor și altele), felonul se îmbracă la : Dumnezeu este Domnul...

La C e a s u r i, felonul se îmbracă, împreună cu toate celelalte veșminte, în timpul Ceasului întîi, dacă Proscomidia se săvîrșește în timpul citirii Ceasurilor al treilea și al șaselea.

La C e a s u r il e împ ă r ă t e șt i preotul îmbracă feIonul și epitrahilul.

La P a v e c e r n iț a m ar e de la privegherile din zilele speciale (Ajunul Crăciunului, al Bobotezei, Bunavestire), felonul se îmbracă înainte de ieșirea la Litie.

La săvîrșirea S f i n t el or T ai n e, felonul se îmbracă la începutul săvîrșirii și se dezbracă după otpust. În cazul că Sfintele Taine a Botezului, Mirungerii, Mărturisirii, Cununiei și Sfîntului Maslu se săvîrșesc îndată după Sfînta Liturghie, INDRUMARI SPECIALE

preotul va rămîne îmbrăcat pentru săvîrșirea lor în toate veșmintele.

La săvîrșirea i e r u r g i i l o r în rînduiala cărora este prevăzut a se citi Sfînta Evanghelie, preotul va fi îmbrăcat în felon chiar de la începutul slujbei acestor ierurgii.

Preotul va fi îmbrăcat în toate veșmintele la săvîrșirea următoarelor slujbe .

— la Sfînta Liturghie, inclusiv Proscomidia; la Vecernia Sîmbetei celei Mari (Vecernia din Vinerea Patimilor, la care se face scoaterea sfîntului epitaf în mijlocul bisericii) ; la Denia Prohodului (Utrenia Sîmbetei celei Mari) •

— la Vecerniile, Utreniile și Ceasurile din Săptămîna Luminată ; la scoaterea și închinarea sfintei Cruci (14 septembrie și Duminica a treia din Postul Mare) •

— la slujba Sfințirii celei mari a apei (Aghiasma mare). b) înveșmîntarea diaconului. La toate slujbele la care participă diaconul, acesta va fi înveșmîntat în s t i h a r și o r a r. Numai la Sfînta Liturghie diaconul va îmbrăca și m în e cuț e l e.

Veșmintele diaconești se îmbracă de diacon numai după binecuvî:ntarea primită de la preot.

Nu este îngăduit slujitorilor bisericești să folosească la slujbele sfinte veșminte uzate. rupte, șifonate, pătate și necorespunzătoare cu sfințenia și

frumusețea serviciului divin. Preotul este dator să aibă grijă de buna păstrare a veșmintelor de slujbă.

3. Căd i ri l e sau tăm îi eri l e

în cultul ortodox cădirea este o parte constitutivă a serviciilor divine și se face după rînduieli anumite și la momente bine determinate de tipic și de practica bisericească.

TIPIC BISERICESC

Cădirea este de feluri : cădire mare, cădire mică și cădiri speciale.

a) Cădirea mare înseamnă cădire în toată biserica și se face în felul următor : Preotul, primind cădelnița de la paracliser și punînd în cățuie tămîia necesară, o binecuvîntează cu mîna dreaptă, zicînd rugăciunea : Tămâie Îți aducem Ție, Hristoase, Dumnezeul nostru, întru miros de bună -mireazmă duhovnicească, pe care primind-o în jertfelnicul cel mai presus de ceruri, trimite-ne nouă harul Preasfântului Tău Duh.

Stînd în fața sfintei mese și ținînd mina stîngă la piept, sub epitrahil, iar in cea dreaptă avînd cădelnița, cădește de trei ori înaintea sfintel rnese, apoi ocolește sfinta masă în cele patru laturi, prin partea dinspre miazăzi, cădind la fiecare latură de cîte trei ori, plecîndu-se puțin de fiecare dată Cînd o cădește a doua oară ; după ce a cădit latura dinspre miazănoapte se întoarce spre dreapta și cădește proscomidiarul, după aceea Scaunul cel de sus. apoi sfinții zugrăviți pe perebii sfîntului altar, începînd de la proscomidiar și ocolind sfînta masă în sens invers. Revine în fața sfintei mese și iarăși cădește de trei ori ; dacă ușile împărătești Sînt închise, preotul iese prin ușa dinspre miazănoapte și vine înaintea ușilor împărătești, și stînd pe solee, cu fața către sfîntul altar, cădește întîi ușile împărătești de trei ori ; după aceea cădește icoana Mîntuitorului și icoana Maicii Domnului, apoi icoana hramului și a celorlalți sfinți care Sînt zugrăviți în partea dinspre miazăzi a catapetesmei, apoi icoanele din partea dinspre miazănoapte, ad.ică cele din dreapta icoanei Maicii Domnului. Cînd ușile împărătești Sînt deschise, preotul iese din altar prin ele și nu le mai cădește, ci începe cădirea din naos de la icoanele împărătești, continuînd cu celelalte, cum s-a arătat. Apoi preotul se întoarce spre dreapta, vine în mijlocul naosului, sub policandru și aici, așezîndu-se iarăși cu fața spre

răsărit, cădește icoana de pe iconostas (tetrapodul cu icoana praznicului sau hramului), apoi icoana laterală, cea dinspre miazănoapte de iconostas, dacă este. După aceea se întoarce spre dreapta și cădește jețul arhieresc de trei ori, continuînd să cădească din același loc icoanele și credincioșii din partea dinspre miaTIPIC BISERICESC

zăzi a naosului (strana dreaptă) ; apoi se întoarce spre dreapta și cădește icoanele și credincioșii din partea dinspre miazănoapte a naosului (strana stîngă). Apoi merge în pronaos, unde cădește icoana Mîntuitorului, apoi a Maicii Domnului, apoi icoanele și credincioșii din latura dinspre miazăzi, apoi icoanele și credincioșii din latura dinspre miazănoapte a pronaosului. Revine în mijlocul bisericii, sub policandru, de unde cădește spre răsărit de trei ori, apoi jețul arhieresc, iconostasul (tetrapodul), icoana Mîntuitorului și icoana Maicii Domnului de pe catapeteasmă, apoi intră în altar, prin ușa dinspre miazăzi, dacă ușile împărătești Sînt închise, ori prin ușile împărătești, dacă acestea Sînt deschise, Vine înaintea sfintei mese, cădește de trei ori, apoi proscomidiarul, Scaunul cel de sus și clericii care s-ar mai afla în altar.

Se face cădire mare :

— la Ve c e r n i e, Cînd se cîntă stihirile de la : Doamne, strigat-am..., începînd de la Să se îndrepteze rugăciunea mea

— la Ut re ni e :

a) în timp ce se citesc Psalmii 19 și 20 ;
b) la Mărimurile Polieleului sau la Binecuvîntările învierii ;
c) la Cîntarea a 9-a a Canonului, la Ceea ce ești mai cinstită
d) la Denia Acatistului, vineri seara, în săptămîna a cincea a Postului Mare, cu ieșirea prin ușile împărătești ,

e) la slujba învierii Domnului, în noaptea Sfintelor Paști, Ia fiecare Cîntare a Canonului ;

f) la Ceasurile Împărătești (în Ajunul Nașterii Domnului, Ajunul Botezului Domnului și în Vinerea Patimilor), la începutul Ceasului întîi și al Ceasului al nouălea.

b) Cădirea mică. —Această cădire se face întocmai ca cea mare, cu singura deosebire că se cădește numai în sfîntul altar și în naos, fără a se trece în pronaos.

ÎNDRUMĂRI SPECIALE

Se face cădire mică :

a) La Sfînta Li t u r g h i e, la citirea Apostolului și la heruvic ;

b) La C e as u r ile lm p ă r ă t e ș t i (în Ajunul Nașterii Domnului, în Ajunul Bobotezei și în Vinerea Patimilor), la începutul Ceasurilor al treilea și al șaselea.

c) Cădiri speciale. — Aceste cădiri au rînduieli deosebite de celelalte cădiri și se fac la următoarele slujbe :

a) La Vec e r n i a s ă r b ă t o r i l o r, la care se face vohod cu cădelnița, precum s-a arătat la momentul respectiv din rînduiala Vecerniei sărbătorilor, așa cum s-a descris la perioada Octoihului ;

b) La L i t i e, Cînd se cădește masa cu artosele, precum s-a arătat mai înainte, la perioada Octoihului, Cînd s-a descris rînduiala acestei slujbe ;

c) La sfîrșitul p r o s c o m i d i e i, așa cum s-a arătat mai înainte, la rînduiala Sfintei Liturghii, în perioada Octoihului ;

d) La a x i o n, precum s-a descris mai înainte, la slujba Sfintei Liturghii ;

e) După depunerea sfîntului disc și a sfîntului potir la proscomidiar, în timpul rostirii imnului : Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne,.., Cînd preotul cădește rămășița Sfintelor Daruri din sfîntul potir, depus aici ;

f) La Li tu r g h i a D aru ril or mai înainte sfinţite, la cîntarea : Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămâia înaintea Ta..., Cînd preotul cădeşte în jurul sfintei mese, şi apoi (la sfîrşitul cîntării) spre credincioşi, de trei ori : înspre apus, înspre miazăzi şi înspre miazănoapte, dintre uşile împărăteşti, precum s-a arătat la perioada Triodului, Cînd s-a descris rînduiala acestei Liturghii ;

g) În acelaşi mod se face cădirea specială în jurul sfintei mese, concomitent cu stihurile Paştilor şi cîntarea Hristos a înviat..., la începutul tuturor slujbelor din S ă p t ă m î n a L u m i n a t ă, precum s-a arătat pe larg la descrierea slujbei învierii din noaptea Sfintelor Paşti (perioada Penticostarului) ; h) La Sfintele Taine şi la ierurgii, precum s-a arătat mai înainte, la capitolul cu rînduielile slujbelor respective.

d) Cine face cădirea ? Cădirea de la începutul Utreniei, cea de la Polieleu sau de la Binecuvîntările Învierii, de la heruvic, de la axion (cădirea sfintei mese), precum și cădirea de la binecuvîntarea pîinilor de la Litie, se face numai de către preot.

Celelalte cădiri se fac de către diacon, dacă este, iar dacă nu este diacon, atunci se fac tot de către preot.

Modul cadłrll — Cădirea trebuie să se facă eu evlavie și fără a se tulbura ascultarea sfintelor slujbe, îndeosebi la citirea Apostolului de la Liturghie.

4. Deschiderea și închiderea dverei (perdelei ușilor împărătești)

După învățătura Tipicului celui mare numit și al sfîntului Sava, deschiderea și închiderea dverei (perdelei) se face precum urmează :

a) La Ve c e r n i e și la U t r e n i e se deschide Cînd se dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei și se închide după otpust.

b) La Sfînta L i t u r g h i e se deschide Cînd se dă binecuvîntarea de început, dacă nu este deschisă de la slujba de mai înainte și se închide după vohodul cel mare (după intrarea cu Cinstitele Daruri în sfîntul altar).

Se deschide din nou Cînd se rostesc cuvintele : Ușile, ușile ! Cu înțelepciune să luăm aminte ! (înainte de rostirea Simbolului credinței) și se închide după ce preotul rostește formulele • Harul Domnului nostru Iisus Hristos.o., Sus să avem inimile și Să mulțumim Domnului !

Se deschide la cuvintele : Mai ales pentru preasfânta... (înainte de axion) și se închide după ecfonisul : Cu harul și cu îndurările...

Se deschide la arătarea Sfintelor Daruri, Cînd preotul rostește chemarea credincioșilor la împărtășire : Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați ! și se închide după otpust.

Iar de se cîntă vreun Paraclis sau Acatist unit cu Vecernia, dvera stă deschisă pînă la otpust.

5. Deschiderea și închiderea ușilor împărătești

Sfintele uși se deschid :

a) La începutul V e c e r n i e i m a r i, dacă se face Priveghere, iar preotul ieșind prin ușile împărătești face cădirea mare și se închid după terminarea cădirii.

Se deschid înainte de vohodul Vecerniei sărbătorilor și se închid la începutul ecteniei întreite (după prochimen sau după paremii). Se deschid la începutul Litiei și se închid după otpust. Dacă nu se face Litie, se deschid după cîntarea troparelor, înainte de otpust, și se închid după otpust.

b) La U t r e n i e se deschid ușile împărătești înainte de citirea Evangheliei și se închid după citirea ei (la sărbătorile din cursul săptămînii), sau după aducerea sfintei Evanghelii în naos și reintrarea preotului în altar (la Utrenia duminicii). Se mai deschid la doxologia mare și se închid după otpust, dacă nu urmează îndată Sfînta Liturghie, iar dacă urmează Sfînta Liturghie, ele rămîn deschise.

c) La Sfînta L i t u r g h i e, ușile Sînt deschise dinainte de binecuvîntare și se închid

îndată după ce preotul a dat binecuvîntarea de început. Se deschid din nou înainte de vohodul cu Evanghelia și se închid după citirea Evangheliei, la începutul ecteniei întreite. Se redeschid înainte de vohodul cu Cinstitele Daruri (la heruvic) și se închid după intrarea preotului în sfîntul altar cu Cinstitele Daruri. Se deschid iarăși la cuvintele : Să stăm bine, să stăm cu frică... și se închid după ce preotul rostește : Să mulțumim Domnului ! Se deschid la arătarea Sfintelor Daruri pentru împărtășirea credincioșilor, Cînd preotul rostește cuvintele : Cu frică de Dumnezeu... și se închid după otpust.

Observații : — 1. Cînd este Liturghie arhierească, ușile împărătești rămîn deschise tot timpul slujbei, închizîndu-se și deschizîndu-se numai dvera.

în Săptămîna Luminată, atît ușile împărătești, cît și cele laterale nu se închid.

d) La L i t u r g h i a D a r u r i l o r mai înainte sfințite se deschid ușile împărătești, înainte de binecuvîntare și se înChid după binecuvîntare. Se deschid la vohod și se închid după cîntarea : Să se îndrepteze rugăciunea mea..., iar dacă se citește Sfînta Evanghelie, atunci se închid după citirea acesteia. Se mai deschid la vohodul cu Sfintele Daruri și se înChid după intrarea preotului în altar cu Sfintele Daruri. Se deschid la împărtășirea credincioșilor și se închid după otpust.

6. Aprinderea lumînărilor și a candelelor la sfintele slujbe

a) La Ceasul al n o u ă l e a și la V e c e r n i e. —înainte de a se începe slujba se aprind lumînări : pe sfînta masă (în altar), iar în naos, înaintea icoanei Mîntuitorului, a icoanei Maicii Domnului, a icoanei hramului și la iconostas (prăznicar).

De asemenea se aprind candelele : pe sfînta masă, candela de deasupra sfintei mese, adică aceea de la Crucea răstignirii, dacă s-a stins, întrucît candela aceasta trebuie să ardă în permanență, apoi candelele de la icoanele de la catapeteazmă, adică acelea care se află de o parte și de alta a ușilor împărătești, precum și candela de sus, aceea care se află

deasupra ușilor împărătești și candela de la iconostas (prăznicar), precum și candelele din pronaos, dacă sînt.

La Doamne, strigat-am... se aprind și celelalte lumînări în sfeșnice. Se sting la sfîrșitul slujbei, dacă nu se face priveghere.

b) La U t r e n i e se aprind lumînările și candelele precum s-a arătat la slujba Ceasului al nouălea și a Vecerniei.

În plus, la Polieleu, Cînd se cîntă, sau la Binecuvîntările învierii, în duminici, se aprind și lumînările din sfeșnicele împărătești, precum și policandrul. Policandrul se stinge Cînd se întonează ecfonisul : Cu miila și cu îndurările...

.tn mînăstiri și la catedrale și acolo unde se face scoaterea și închinarea icoanei praznicului, se împart lumînări aprinse clericilor slujitori.

În duminici, după citirea Evangheliei Învierii, la ieșirea din sfîntul altar cu sfînta Evanghelie, se merge înainte cu făclie aprinsă, pînă se așază sfînta Evanghelie pe analog, în mijlocul bisericii, sub policandru, după care se așază două sfeșnice cu lumînări aprinse, de o parte și de alta a analogului.

La Cîntarea a 9-a, la Ceea ce ești mai cinstită..., se așază un sfeșnic cu lumînare aprinsă la icoana Maicii Domnului, Acum se aprind și candelele din pronaos.

La doxologie se aprinde policandrul cel mare.

Cînd se începe rînduiala dumnezeieștii Proscomidii, se aprind lumînarea și candela la proscomidiar.

c) La Sfînta L i t u r g h i e, lumînările și candelele rămîn aprinse tot timpul slujbei.

Observație : Dacă slujba Utreniei s-a făcut noaptea, slujba de dimineață se începe cu Ceasul al treilea și se aprind lumînările și candelele precum s-a arătat mai înainte și stau aprinse și la Ceasul al șaselea și l.a Sfînta Liturghie. Se sting la sfîrșitul slujbei.

d) La s l u j b e l e s p e c i a l e. La deniile de joi seara și vineri seara în Săptămîna Patimilor, precum și la slujba înmormîntării și a Parastasului, toți credincioșii prezenți la slujbă poartă lumînări aprinse în mîini.

în noaptea Sfintelor Paști, după ieșirea procesiunii din biserică spre a merge la locul rînduit pentru slujba Învierii Domnului, rămîne în biserică

numai paracliserul, care aprinde toate lumînările în sfeșnice și în policandru, precum și toate candelele.

La slujba Învierii Domnului, atît clericii slujitori, cît și toți credincioșii țin lumînări aprinse în mîini.

La Cununie, la Botez, la Sfîntul Maslu, la slujba înmormîntării și a Parastasului se aprind lumînări în sfeșnice și în policandru.

Este bine ca preotul să îndemne pe credincioși să întretină, pe cît este posibil, candele și lumînări aprinse la mormintele din cimitir.

7. T o a c a ș i c l o p o t u l

La începutul slujbelor bisericești, pentru a se vesti credincioșilor începutul slujbei, se bate toaca, iar la unele slujbe se trag și clopotele.

Toaca este de trei feluri :

a) Toaca mică de lemn, manuală (portabilă), care se foIosește la bisericile mînăstirești și la catedrale. Se bate la începutul fiecărei slujbe, într-o singură stare, ocolindu-se biserica, seara și dimineața, cu opririle și închinăciunile cuvenite în cele patru laturi ale bisericii. Se bate mai întîi înaintea bisericii, apoi în latura dinspre miazăzi, după aceea în latura dinspre răsărit, apoi în cea dinspre miazănoapte și din nou în fața bisericii.

b) Toaca mare de lemn, care este fixată în clopotniță. c) Tochița de fier, fixată de asemenea în clopotniță, care se folosește la bisericile mînăstirești și la catedrale, bătîndu-se în ea la anumite momente ale slujbei.

a) În zile de rînd. Se bate toaca și se trage clopotul intr-o singură stare, precum urmează :

a) La Ceasul al nouălea se toacă numai în toaca cea mică

b) La Vecernie se toacă mai întîi în toaca cea mică, apoi în toaca cea mare și se trage clopotul cel mic, într-o singură stare ;

c) La Pavecerniță se dau trei lovituri în tochița de fier Cînd se începe rugăciunea : Nepătată, neîntinată... , adică prima lovitură în tochiță se dă la primul stih al rugăciunii, a doua lovitură la al doilea stih și a treia lovitură la stihul al treilea ;

d) La Miezonoptică se toacă numai în toaca cea mică • e) La Utrenie se toacă mai întîi în toaca cea mică și apoi în toaca cea mare și se trage clopotul întocmai ca la Vecernie.

Spre a se vesti momentele mai însemnate ale slujbei, la Cântarea a 6-a a Canonului și la Cîntarea a 9-a, la : Ceea ce ești mai cinstită... se bate în tochița de fier. La doxologie se bate mai întîi în toaca cea mică de lemn, în jurul bisericii, după care se bate în toaca cea mare și se trage clopotul, într-o singură stare, pentru a se vesti începerea Sfintei Liturghii, în cazul că Sfînta Liturghie se săvîrșește în continuarea Utreniei.

Dacă însă Utrenia cu Ceasul întîi s-a făcut noaptea, atunci dimineața se toacă în toaca cea mică și apoi în toaca cea mare și se trage clopotul pentru începerea Ceasului al treilea ; iar în timpul Ceasului al șaselea se bate întîi toaca cea mică, apoi toaca cea mare și se trage clopotul pentru a se vesti începerea Sfintei Liturghii.

f) La Sfînta Liturghie, pentru a se marca anumite momente ale slujbei se obișnuiește la unele

biserici să se bată în tochița de fier, într-o singură stare, după vohod, Cînd zice preotul : Înțelepciune ! Drepți ! și tot așa la citirea Sfintei Evanghelii ; apoi Cînd se rostește Simbolul credinței se Iovește de douăsprezece ori în clopot, iar Cînd se cîntă : Sfînt, Sfint, Sfânt Domnul Savaot... se lovește numai de trei ori în clopot. De asemenea se obișnuiește să se bată tochița de fier la cîntarea axionului.

b) La sărbători : sîmbătă seara și duminică dimineața, la praznice împărătești și la sfinți cu Polieleu. — La începutul Laudelor mici : Ceasul al nouălea, Pavecernița și Miezonoptica, se bate numai în toaca cea mică de lemn, în toaca manuală, iar la Ceasul al treilea și al șaselea se bate în plus în toaca cea mare și se trage și clopotul, întocmai ca în zilele de rînd.

La începutul Laudelor mari, adică al Vecerniei și al Utreniei, precum și la începutul Sfintei Liturghii se bate întîi în toaca cea mică de lemn, în jurul bisericii, într-o singură stare, după care se bate în toaca cea mare și se trag
clopotele în trei stări, alternativ, bătîndu-se mai întîi în toacă și apoi trăgîndu-se clopotele.

Observație : La Vecernia din Duminica Sfintelor Paști, care mai poartă denumirea de «a doua Înviere», la citirea Sfintei Evanghelii se bate cîte o dată în clopot după fiecare verset.

c) La catedrale, la mînăstiri și la bisericile de enorie se trag clopotele Cînd vine arhiereul în vizită canonică, atît la sosire, cît și la plecarea din biserică.

d) Se trag clopotele Cînd se anunță încetarea din viață a unui credincios, precum și în

timpul slujbei înmormîntării, pînă la așezarea sicriului (coșciugului) în mormînt.

De asemenea se trage clopotul la slujba Parastasului, Cînd se cîntă : Veșnica pomenire.

La denia de Vineri seara în Săptămîna Patimilor se trag clopotele în timpul ocolirii bisericii cu sfîntul epitaf, făcîndu-se pauză atunci Cînd se rostesc ecteniile.

în Sîmbăta Mare, de obicei nu se trag clopotele.

în noaptea Învierii se bate toaca și se bat clopotele îndelung, în tot timpul ieșirii procesiunii din biserică și pînă se începe citirea Sfintei Evanghelii.

în Săptămîna Luminată se bate toaca și se trag clopotele în același timp, la toate serviciile religioase.

8. Materiile necesare la slujba sfințirii bisericii, de care preotul este dator să se îngrijească dinainte

Ceară curată, patru sute de grame ; sacîz, smirnă, aloi, tămîie, rășină curată, ladăn mirositor (cîte douăzeci de grame de fiecare) ; o cutioară de argint sau de cositor, în care se așază sfintele moaște spre a fi introduse în sfînta masă ; două vase noi, de doi sau de trei litri fiecare, pentru apă caldă ; cîteva coale de hîrtie ; sfoară de in, curată ; un kilogram piatră marmură, pisată ; sfinte moaște, care se iau de la antimisele vechi ; Sfîntul și Marele Mir, de la protoierie ; un litru apă de trandafir ; patru bucăți de săpun bun ; șase bureți de mare, noi, curați ; patru vase noi (lighenașe), pentru

spălat sfînta masă ; patru bucăți de pînză albă, curată, cu care se șterge sfînta masă după ce se spală cu apă de trandafir ; patru sfinți Evangheliști, zugrăviți (brodați ori imprimați) pe pînză, care se pun la cele patru colțuri ale sfintei mese (se procură de Ia magazinul eparhial) ; față de masă, nouă, curată, din pînză de in, pentru sfînta masă, ale cărei colțuri să ajungă pînă jos, avînd în cîte patru colțuri găitane subțiri sau sfori și o altă îmbrăcăminte, care să acopere Sfînta Masă peste tot ; antimis ; candelă nouă ; untdelemn ; cămașă cu care se îmbracă arhiereul peste odăjdii, la sfinlire ; două basmale noi, cu care se leagă arhiereul la mîini ; trei șervete sau trei panglici, cu care se încinge și se leagă basmalele la mîinile arhiereului.

C U P R I N S U L

Pagłna

PARTEA T NT î l

RÎNDUIALA LAUDELOR BISERICEȘTI Șl A SFINTEI LITURGHII ÎN CELE TREI PERIOADE ALE ANULUI BISERICESC

PERIOADA OCTOIHULUI

ADICĂ RTNDUIALA SLUJBELOR LA CARE ARE PRECĂDERE OCTOIHUL

Paglna

Pagina

Paglna

Paglna

Pagina

Pagina

PARTEA A DOUA

RÎNDUIALA SFINTELOR TAINE ȘI A IERURGIILOR

BISERICEȘTI MAI IMPORTANTE

Paglna

I n s e m n a r e

Această primă ediție a TIPICULUI BISERICESC, alcătuit după indicațiile Sfintului Sinod, a fost tipărită în al 90-lea an de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ronłâne și la 50 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie, în timpul arhipăstoriei Prea Fericitului Părinte Patriarh

J U S T I N I A N

.Prea Fericirea Sa, înțelegând să facă din această carte de cult un dreptar pentru desăvârșirea acțiunii de uniformizare a săvârșirii sfintelor slujbe în toate ținuturile locuite de dreptcredincioșii ortodocși români, a încredințat Părintelui Ioan G ag i u, Director al Administrației Patriarhale și Redactor responsabil al Editurii Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, grija ca lucrarea să fie tipărită în condiții tehnice optime și într-un număr de exemplare care să asigure Împlinirea scopului propus,

Tehnoredactarea cărții a fost făcută de Dl. Ion V. G e o r g e s c u, iar Înąpodobirea a fost fdcutd de Dl. Vladimir

S t o i a n o v.

Urmărirea tipăririi corect a textului a fost făcută de Diaconul Stefan Gh. Mi l e a și Preotul Constantin V o i c e s c u din Redacția Editurii Institutului Biblic și de IMisiune Ortodoxă.

TIPIC BISERICESC 304 PAGINI FORMAT 16 DIN 70 x 100,
DAT LA TIPAR LA 21 NOIEMBRIE 1975, BUN DE TIPAR LA 22 FEBRUARIE 1976, TERMINAT LA 22 OCTOMBRIE 1976. COMANDA Nr. 586/1975.

EDITURA șr TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC șt DE MISIUNE ORTODOXĂ